

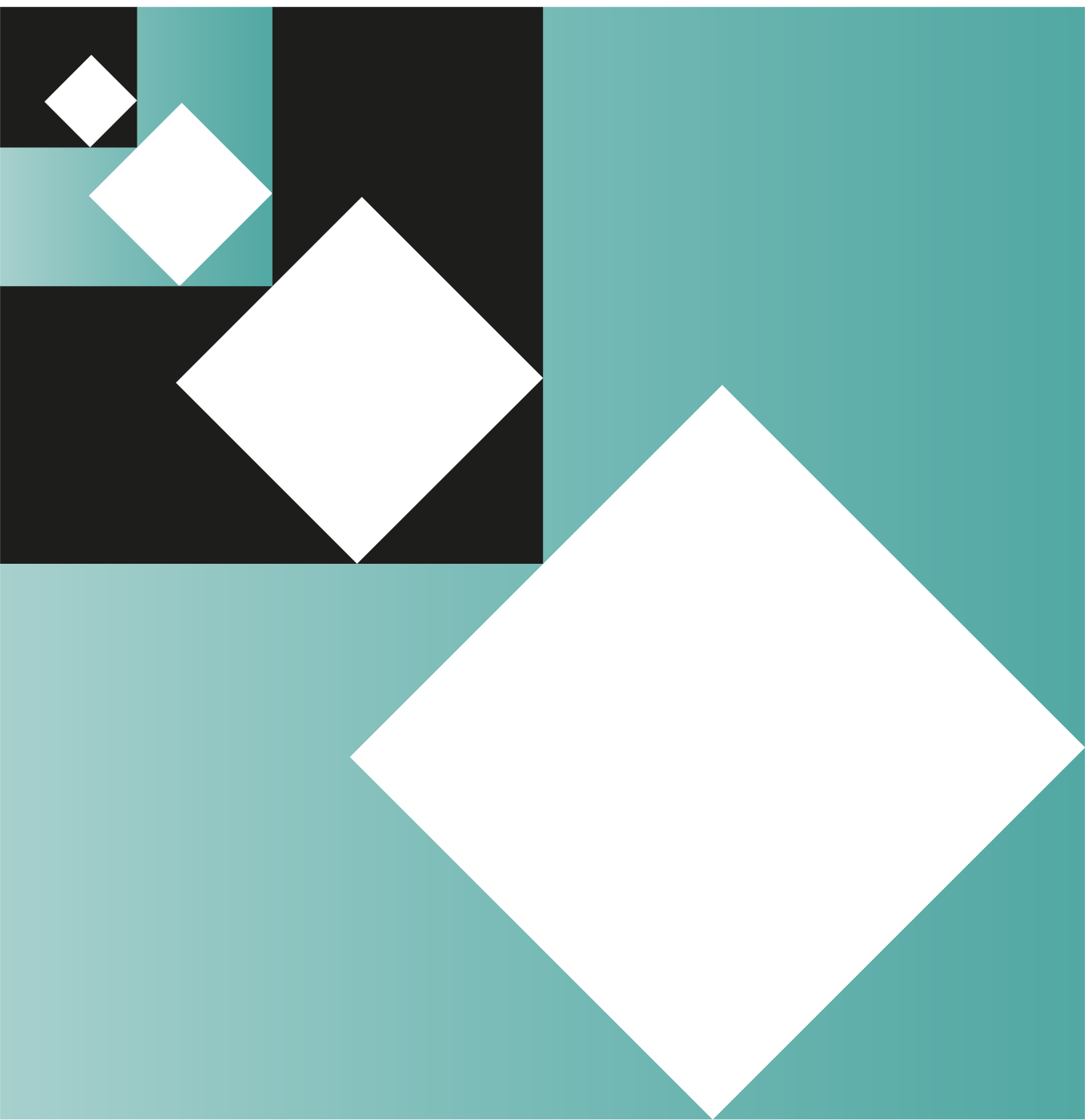
KINDERMISHANDELING 2010

Leiden Attachment Research Program

TNO Child Health

Lenneke Alink / Rien van IJzendoorn / Marian Bakermans-Kranenburg / Fieke Pannebakker

Ton Vogels / Saskia Euser

KINDERMISHANDELING 2010

Leiden Attachment Research Program

TNO Child Health

Leiden University

TNO

CASIMIR

PUBLISHERS

ISBN nummer 978-90-9026387-8

Vormgeving: Bental_Bommeljé

Beeld voorkant: Bental_Bommeljé - vrije bewerking op schilderij van Theo van Doesburg, 'Arithmetic Composition' (1930)

Drukwerk: Drukkerij van der Linden, Leiden

WEBSITE:

www.LeidenAttachmentResearchProgram.eu

(Voor een digitale versie van het rapport, en additionele informatie)

**De Tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling
van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2010)**

Lenneke Alink¹, Rien van IJzendoorn¹, Marian Bakermans-Kranenburg¹,
Fieke Pannebakker², Ton Vogels² en Saskia Euser¹

¹Leiden Attachment Research Program
Algemene en Gezinspedagogiek
Centrum voor Gezinsstudies
Universiteit Leiden

²TNO

In opdracht van:
Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Augustus 2011 ©

Inhoud

Voorwoord	11
Samenvatting	13
1. Inleiding	17
1.1. <i>Doel en belang van het onderzoek</i>	21
1.2. <i>Onderzoeksvragen</i>	21
1.3. <i>Opzet van het onderzoek</i>	22
DEEL 1 INFORMANTENSTUDIE	
2. Beschrijving van de informantenstudie	23
2.1. <i>Prevalentie en incidentie</i>	25
2.2. <i>Steekproeftrekking</i>	26
2.3. <i>Steekproefgrootte</i>	28
2.4. <i>Informanten</i>	28
2.5. <i>Respons</i>	31
2.6. <i>Het informantenformulier</i>	33
2.7. <i>Ethische aspecten</i>	33
3. Definities van kindermishandeling	35
3.1. <i>Definities van kindermishandeling</i>	37
3.2. <i>Aanwijsbare en vermoedelijke schade van kindermishandeling</i>	41
3.3. <i>Intercodeurbetrouwbaarheid</i>	42
4. Methode van de informantenstudie	43
5. Prevalentie van kindermishandeling	51
5.1. <i>Schatting van het aantal mishandelde kinderen in Nederland op basis van de NPM-2010</i>	53
5.2. <i>Vergelijking met informantengegevens uit 2005</i>	57
5.3. <i>Het aantal mishandelde kinderen in Nederland op basis van de AMK-gegevens</i>	57
5.4. <i>Schatting van het aantal mishandelde kinderen in Nederland op basis van de NPM- en de AMK-gegevens</i>	60
5.5. <i>Schatting van de prevalentie van mishandeling onder jongeren</i>	60

6. Kenmerken van mishandelde kinderen en gezinnen waarin kindermishandeling plaatsvindt	61
6.1. <i>Vergelijking met de representatieve Netherlands Kinship Panel Study (NKPS)</i>	63
6.2. <i>De opleiding van ouders van mishandelde kinderen</i>	67
6.3. <i>Werkloosheid van de ouders van mishandelde kinderen</i>	69
6.4. <i>Alleenstaand ouderschap en kindermishandeling</i>	71
6.5. <i>Stief- en adoptiegezinnen en kindermishandeling</i>	73
6.6. <i>Aantal kinderen in het gezin</i>	74
6.7. <i>Etnisch-culturele achtergrond van de gezinnen van mishandelde kinderen</i>	75
6.7.1. <i>Bevooroordeeld in signalering?</i>	77
6.8. <i>Leeftijd van de mishandelde kinderen</i>	78
6.9. <i>Geslacht van de mishandelde kinderen</i>	80
6.10. <i>De combinatie van etnisch-culturele achtergrond en gezinskenmerken bij kindermishandeling</i>	80
6.10.1. <i>Is opleiding een mogelijke verklaring voor de oververtegenwoordiging van allochtone gezinnen?</i>	80
6.10.2. <i>Zijn grote gezinnen een mogelijke verklaring voor de oververtegenwoordiging van etnisch-culturele minderheden?</i>	82
6.10.3. <i>Is alleenstaand ouderschap een mogelijke verklaring voor de oververtegenwoordiging van etnisch-culturele minderheden?</i>	83
6.10.4. <i>Is stiefouderschap een mogelijke verklaring voor de overmaat aan mishandelde kinderen uit etnisch-culturele minderheden?</i>	83
6.11. <i>Opleidingsniveau en gezinskenmerken</i>	84
6.11.1. <i>Opleiding en stiefouderschap</i>	84
6.11.2. <i>Opleiding en alleenstaand ouderschap</i>	84
6.11.3. <i>Opleiding en gezinsgrootte</i>	84
6.12. <i>Werkloosheid en alleenstaand ouderschap</i>	85
6.13. <i>Overzicht van risicofactoren voor kindermishandeling op basis van de informantenstudie</i>	85

7. Kenmerken van kindermishandeling geregistreerd door Advies- en Meldpunten Kindermishandeling	89
7.1. <i>De leefsituatie van de mishandelde kinderen</i>	91
7.2. <i>Aantal kinderen in het gezin</i>	92
7.3. <i>Etnisch-culturele achtergrond</i>	94
7.4. <i>Leeftijd van de mishandelde kinderen</i>	96
7.5. <i>Geslacht van de mishandelde kinderen</i>	97
7.6. <i>Etnisch-culturele achtergrond als extra risico bovenop gezinskenmerken</i>	98
7.6.1. <i>Etnisch-culturele achtergrond en gezinsgrootte</i>	98
7.6.2. <i>Etnisch-culturele achtergrond en alleenstaand ouderschap</i>	98
7.6.3. <i>Etnisch-culturele achtergrond en stiefgezinnen</i>	99
7.7. <i>Stiefouderschap en gezinskenmerken</i>	99
7.7.1. <i>Stiefgezin en gezinsgrootte</i>	99
7.7.2. <i>Stiefgezin en etnisch-culturele achtergrond</i>	100
7.8. <i>Overzicht van risicofactoren voor kindermishandeling op basis van AMK-meldingen</i>	100
7.9. <i>AMK en NPM-2010: overlap in meldingen?</i>	101

DEEL 2 SCHOLIERENSTUDIE

8. Methode van de scholierenstudie	103
8.1. <i>Onderzoeksvragen</i>	105
8.2. <i>De vragenlijst</i>	105
8.3. <i>Variabelen voor typen mishandeling</i>	105
8.4. <i>Steekproeftrekking, werving en toestemmingsprocedure</i>	106
8.5. <i>Procedure</i>	106
8.6. <i>Ethische aspecten</i>	107
8.7. <i>Steekproefgrootte</i>	107
8.8. <i>Respondenten</i>	108
8.9. <i>Sociale wenselijkheid</i>	108
8.10. <i>Kenmerken van de jongeren</i>	108
8.11. <i>Missende gegevens</i>	109

9. Prevalentie van kindermishandeling in de scholierenstudie	111
9.1. Prevalentieschattingen van de verschillende typen mishandeling	113
9.1.1. Prevalentie van mishandeling die ooit is voorgekomen	113
9.1.2. Prevalentie van mishandeling die in 2010 is voorgekomen	116
9.2. Prevalentie van de typen mishandeling in detail	118
9.2.1. Seksueel misbruik	118
9.2.2. Fysiek geweld binnenshuis	119
9.2.3. Psychologische agressie van ouders	120
9.2.4. Meegemaakte conflicten tussen ouders	120
9.2.5. Verwaarlozing	122
9.3. Prevalentieschattingen op basis van NIS-definities	122
9.4. Comorbiditeit	124
10. Risicofactoren in de scholierenstudie	127
10.1. Geslacht	129
10.2. Leeftijd	129
10.3. Schooltype	129
10.4. Etniciteit	130
10.5. Sociaal-Economische Status	130
10.6. Alleenstaand ouderschap	131
10.7. Gezinsgrootte	131
10.8. Unieke effecten van risicofactoren	131
11. Discussie en conclusies: De prevalentie van kindermishandeling in Nederland	133
<i>Prevalentie: de informantenstudie</i>	135
<i>Prevalentie: de scholierenstudie</i>	136
<i>Trend van 2005 naar 2010</i>	138
<i>Risicofactoren</i>	141
<i>Beperkingen van de prevalentiestudies</i>	146
<i>Preventieve interventies</i>	148
<i>Herhaald pleidooi voor herhaalde prevalentiemetingen in Europees verband</i>	149
<i>Conclusie: geen daling</i>	150

Referenties	151
--------------------	------------

Bijlagen	159
-----------------	------------

<i>Uitnodigingsbrief basisscholen</i>	<i>161</i>
---------------------------------------	------------

<i>Het formulier</i>	<i>163</i>
----------------------	------------

<i>Toelichting registratieformulier</i>	<i>171</i>
---	------------

<i>Definities van kindermishandeling gehanteerd binnen de NIS-4</i>	<i>177</i>
---	------------

<i>Vragenlijst Vervelende en Nare Gebeurtenissen</i>	<i>187</i>
--	------------

Voorwoord

De Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van Kinderen en Jeugdigen (NPM-2010) is de tweede studie naar de omvang en aard van mishandeling van kinderen en jeugdigen van 0-17 jaar in Nederland. Kindermishandeling is in deze studie omschreven als alle (psychische of fysieke) verwaarlozing en geweldpleging tegen kinderen en jeugdigen door of vanwege hun ouders of andere verzorgers.

Dit is het eindrapport over de opzet, onderzoeksmethoden, en uitkomsten van de NPM-2010. Het onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van het voormalig ministerie voor Jeugd en Gezin (nu Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS)). De onderzoeksgroep is de begeleidingscommissie (Anne-Marie van der Tuin en Caroline Rutten-Stichter (VWS) en Annemieke Ribberink (Veiligheid en Justitie)) erkentelijk voor haar bijdrage aan de totstandkoming van dit verslag. De onderzoeksgroep is ook de volgende personen erkentelijk voor hun bijdragen aan dit project: Renate Bahlmann, Marleen de Borst, Marjanne van Esveld, Annette van Noort, Angela Scheepers, Anne-Fleur Vischer, Joke Larrewijn-Schillemans, Anita Pronk, Lieneke Jooren, Rosanne Schoorl, Sake Schoorl en Aram Limpens voor hun assistentie bij de dataverzameling en -verwerking. Ook gaat onze dank uit naar alle Bureaus Jeugdzorg voor het ter beschikking stellen van de gegevens van de Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK) en naar Ria Leferink (Ordina) voor haar ondersteuning hierbij. Ook willen wij de jeugdartsen en -verpleegkundigen die zich beschikbaar stelden als vertrouwenspersoon bij het scholierenonderzoek danken voor de bereidheid dat te doen. Verder dank aan prof. dr. F. Lamers-Winkelmann en dr. B. Bijl voor het ter beschikking stellen van gegevens van de studie Scholieren over Mishandeling (SOM-2006), en aan Judi Mesman en Elise Dusseldorp voor hun data-analytische adviezen. Uiteraard zijn alle tekortkomingen in het rapport voor rekening van de auteurs.

Onze dank gaat natuurlijk vooral uit naar de 1.127 professionals die in allerlei sectoren van de samenleving beroepsmatig met kinderen te maken hebben en die bereid waren aan deze studie mee te werken. Hun observaties van kindermishandeling gedurende de herfst van 2010 vormen het fundament van deze prevalentiestudie. We danken ook de 1.936 scholieren voor hun bereidheid over hun ervaringen met mishandeling te rapporteren.

Lenneke Alink, Rien van IJzendoorn en Ton Vogels

Leiden, augustus 2011

namens de onderzoeksgroep

(alinklra@fsw.leidenuniv.nl)

NPM-2010

 TERUG NAAR INHOUD

Samenvatting

De aanleiding

Vijf jaar geleden zijn twee onderzoeken uitgevoerd met de vraag hoe vaak mishandeling voorkomt, één onder AMK's en beroepskrachten werkzaam met kinderen en één onder middelbare scholieren. De vraag was of de prevalentieschattingen van kindermishandeling in 2010 verschillen ten opzichte van 2005 en of dezelfde risicofactoren een rol spelen. De tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010) is uitgevoerd om een antwoord te geven op deze vragen.

Opzet van de studie

De NPM-2010 bestaat uit twee delen: een informantenstudie en een scholierenstudie. Aan de informantenstudie hebben meer dan 1.100 beroepskrachten deelgenomen die geografisch over alle delen van Nederland zijn gespreid. Deze professionals hebben beroepsmatig met kinderen te maken in allerlei sectoren van de samenleving zoals onderwijs, juridische en sociaal-medische zorg.

De beroepskrachten hebben gedurende drie maanden in 2010 voor elk kind bij wie ze een vorm van mishandeling vermoedden een formulier ingevuld. Zij kregen daarbij omschrijvingen van wat onder mishandeling wordt verstaan. De casussen zijn vervolgens door getrainde codeurs gecodeerd om het type mishandeling betrouwbaar vast te stellen. Ook is gebruik gemaakt van de formele registraties van kindermishandeling in 2010 door de 15 Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK) in heel Nederland.

De steekproef van de scholierenstudie bestond uit bijna 2.000 leerlingen in de eerste vier jaren van het middelbaar onderwijs, gespreid over de verschillende vormen van onderwijs en over alle delen van Nederland. Zij hebben een vragenlijst ingevuld over hun eigen ervaringen met mishandeling in het gezin.

De prevalentie van kindermishandeling in 2010

De geschatte omvang van kindermishandeling in 2010 (de jaarprevalentie) op basis van de informanten- en AMK-meldingen komt uit op ongeveer **34 gevallen van kindermishandeling op iedere 1.000 kinderen**. Vooral verwaarlozing komt veel voor. Het gaat dan om fysieke verwaarlozing, verwaarlozing van het onderwijs, en emotionele verwaarlozing, waaronder ook het getuige zijn van huiselijk geweld valt. De scholierenstudie wijst uit dat ongeveer 187 per 1.000 leerlingen in 2010 zich slachtoffer voelt van kindermishandeling. Die schatting is echter, net als in 2005, gebaseerd op een ruimere definitie van wat onder kindermishandeling verstaan moet worden. Als we voor de scholierenstudie de (strengere) criteria van de informantenstudie aanhouden gaat de schatting voor deze zelfrapportage omlaag naar 99 per 1.000 jongeren.

De trend van 2005 naar 2010

Er zijn drie vergelijkingen over de tijd mogelijk: de meldingen door de informanten, de AMK-meldingen, en wat de scholieren over zichzelf rapporteren. Met dezelfde schattingsprocedures als in 2010 is voor de informantenmeldingen uit 2005 de schatting 24,1 per 1.000 kinderen. In 2010 is dit 27,4 per 1.000 kinderen. Voor de AMK-gegevens is de relatieve stijging een stuk forser: van 3,8 naar 6,4 per 1.000 kinderen. Wat hier vooral opvalt, is de stijging in het aantal gevallen van onderwijs- en emotionele verwaarlozing en getuige zijn van geweld in het gezin. De prevalentie van mishandeling op basis van de scholierenstudie is gelijk gebleven ten opzichte van 2005.

AMK- en informantenmeldingen zijn dus de afgelopen vijf jaar toegenomen terwijl de scholierenstudie ongeveer dezelfde prevalentie laat zien. Mogelijk zijn door de grotere aandacht voor kindermishandeling in de politiek en in de media beroepskrachten meer alert op signalen van kindermishandeling en maken zij daar vaker melding van. De prevalentiecijfers zijn schattingen met een foutenmarge, en bij vergelijkingen van de metingen in 2005 en 2010 moet rekening worden gehouden met enkele verschillen in de procedures.

De prevalentiecijfers zijn gebaseerd op gevallen van kindermishandeling die zich hebben voorgedaan in 2010. Kinderen die in de jaren voorafgaand aan 2010 zijn mishandeld maar niet meer in 2010 zelf, zijn niet meegeteld. De prevalentie van kindermishandeling in de hele jeugd ('life-time prevalence') ligt zonder twijfel hoger dan de jaarprevalentie voor 2010.

Risicofactoren

Het risico op kindermishandeling is ruim 8 keer groter in gezinnen met zeer laag opgeleide ouders, terwijl werkloosheid van beide ouders het risico bijna 5 keer vergroot. Ook een allochtone achtergrond betekent een verhoogd risico op kindermishandeling, maar dat verhoogde risico valt weg voor traditioneel allochtonen (van Marokkaanse, Turkse, Surinaamse, Antilliaanse herkomst) als het gemiddeld lagere opleidingsniveau wordt verdisconteerd. Voor traditioneel allochtonen met een laag opleidingsniveau is het risico niet groter dan dat voor autochtonen met een vergelijkbaar opleidingsniveau. Voor nieuw allochtonen (veelal vluchtelingen) blijft een verhoogd risico bestaan, ook als we rekening houden met het opleidingsniveau. Mogelijk spelen trauma's in deze gezinnen daarbij een belangrijke rol. Verder is het risico op mishandeling groter in éénuoudergezinnen, in gezinnen met drie of meer kinderen en in stiefgezinnen. Deze risicofactoren zijn niet nieuw of verrassend en behoren tot de gezinskenmerken die ook in de vorige prevalentiestudie werden gevonden. De effecten van de risicofactoren in 2005 en 2010 zijn opvallend gelijk. Het onderzoek maakt ook duidelijk dat kindermishandeling zeker niet alleen bij de hierboven genoemde risicogroepen voorkomt.

Preventie van kindermishandeling

Net als in 2005 is het risico op kindermishandeling groter bij werkloze ouders en ouders met een zeer laag opleidingsniveau (geen afgeronde opleiding na de basisschool). We pleiten dus ook nu weer voor effectief scholings- en werkgelegenheidsbeleid gericht op de laagst geschoolden. Hoewel een causaal verband niet is aangetoond verwachten we dat dergelijk beleid een grote bijdrage levert aan de vermindering van kindermishandeling. Ook laten gezinnen met alleenstaande ouders en gezinnen met drie of meer kinderen een groter risico op kindermishandeling zien. Opvoeding in deze gezinnen is een uitdagende taak, waarbij ouders enige ondersteuning goed kunnen gebruiken. De beschikbaarheid van kostenloze kinderopvang van hoge kwaliteit betekent verbreding van het netwerk van opvoeders rond het kind en vergroting van de mogelijkheden voor ouders met elkaar en met professionele opvoeders in contact te komen. Uiteraard zullen alle vormen van verwaarlozing, seksueel misbruik en mishandeling van de kinderen in de kinderopvang en andere organisatorische verbanden (kerk, sport, verenigingsleven) uitgesloten moeten worden, niet alleen door protocollen maar ook door (controle op de) naleving ervan. Brede inzet van gedragsgerichte preventieve interventies kan ouders beter toerusten voor de zware taak van opvoeden. Consultatiebureaus hebben een unieke rol in het volgen van kinderen en hun ouders gedurende de eerste levensjaren, en moeten alle ruimte krijgen om op verantwoorde wijze opvoedingsondersteuning gestalte te geven.

Herhaalde peilingen in Europees verband

Om in de toekomst meer te kunnen zeggen over de effecten van het beleid rondom kindermishandeling zijn herhaalde peilingen van de prevalentie van kindermishandeling in Nederland nodig. De Amerikaanse overheid financiert al tientallen jaren de kostbare herhaalde metingen van de National Incidence Studies (NIS) via het United States Department of Health and Human Services. Als de systematische aanpak van de NPM-2010 in meer landen van de Europese Unie zou worden ingevoerd, kunnen we beter inzicht krijgen in de effecten van de verschillen in sociaal-economisch beleid en gezinsbeleid op de prevalentie van kindermishandeling.

Conclusie: geen daling

De intensievere politieke en publieke aandacht voor kindermishandeling van de laatste jaren hebben professionals vermoedelijk alerter gemaakt op signalen van kindermishandeling, wat heeft geresulteerd in een toegenomen aantal meldingen. Toch kunnen we niet zonder meer spreken van een stijging in het feitelijke aantal slachtoffers van kindermishandeling. Dit aantal lijkt gelijk te zijn gebleven, zeker in de ogen van de scholieren. Ook de risicofactoren zijn ongeveer dezelfde gebleven, te weten zeer lage opleiding, werkloosheid, nieuw-allochtone herkomst, alleenstaand ouderschap, en een gezin met drie of meer kinderen.

Het aantal slachtoffers van kindermishandeling is in ieder geval niet gedaald. Daarop wijzen de cijfers afkomstig van elk van de drie bronnen: de informanten, de AMK's, en de scholieren. Meer beleidsmatige en preventieve aandacht voor kindermishandeling heeft wel geleid tot

een toename in het aantal meldingen maar nog niet tot een merkbare daling in het feitelijke aantal slachtoffers. Wellicht is er meer tijd nodig om veranderd beleid te zien uitmonden in een vermindering van kindermishandeling en afname van emotionele verwaarlozing en geweld in het gezin. Daarnaast zijn structurele investeringen in een krachtiger aanpak wenselijk, door opvoedingsondersteuning voor ouders in het eerste jaar als voorbereiding op geweldloos ouderschap algemeen te maken.

Kindermishandeling wordt gezien als de aantasting van de integriteit van het kind als persoon. Zo schreef de Raad voor het Jeugdbeleid in 1988 in de nota *Kindermishandeling vermeldenswaard*: 'Vanuit de erkenning van het grondrecht van de integriteit van het eigen lichaam, vanuit het erkennen en waarderen van de persoonlijkheid van jongeren en kinderen, en vanuit een visie op opvoeding volgens het persoonsmodel, komt de Raad tot de conclusie dat het gebruik van geweld tegen kinderen afgewezen moet worden en niet verdedigbaar is.' Op 20 november 1989 werd in New York het Verdrag inzake de Rechten van het Kind van de Verenigde Naties opgesteld, dat op 8 maart 1995 voor Nederland in werking trad. Artikel 19 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind verplicht de overheid alle passende maatregelen te nemen ter bescherming van kinderen tegen alle vormen van geweld, misbruik of verwaarlozing.

Het begrip kindermishandeling kent vele verschillende definities en de definities die er zijn worden steeds aangepast en verscherpt. Voor elk wetenschappelijk onderzoek wordt opnieuw een omschrijving bepaald. In 2004 is de volgende definitie van kindermishandeling vastgelegd in de Wet op de Jeugdzorg: Kindermishandeling is "...elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel" (Wet op de Jeugdzorg, artikel 1, lid m). Vooral van belang hierbij is de relatie van afhankelijkheid of onvrijheid van het kind ten opzichte van diegene door wie het wordt mishandeld. Het is deze wettelijk verankerde omschrijving van kindermishandeling die leidraad zal zijn in deze studie.

Studies in binnen- en buitenland hebben aangetoond dat kindermishandeling en verwaarlozing op korte termijn leiden tot ernstig verstoorde gehechtheidsrelaties (Cyr, Euser, Bakermans-Kranenburg & Van IJzendoorn, 2010) en op langere termijn tot psychiatrische klachten en cognitieve en neurobiologische veranderingen. Kindermishandeling gaat samen met een verhoogde kans op het ontwikkelen van depressie en angst, maar ook met bijvoorbeeld slechter functioneren van het werkgeheugen. Daarnaast zijn er epigenetische veranderingen in het brein gevonden bij mensen die in hun jeugd mishandeld werden (McGowan et al., 2009; Van IJzendoorn et al., 2010). Deze bevindingen sluiten nauw aan bij experimenteel dieronderzoek naar de gevolgen van chronische stress op emotioneel, cognitief en neurobiologisch functioneren (Meaney, 2010).

Blootstelling aan mishandeling in de eigen jeugd is een risicofactor voor de volgende generatie. In prospectief onderzoek blijkt de intergenerationele overdracht van kindermishandeling te moeten worden geschat op ongeveer 30% (Sroufe, Egeland, Carlson, & Collins, 2005). Dat impliceert tegelijk dat 70% van de ouders die mishandeld zijn, zelf zijn of haar kind(eren) niet gaat mishandelen; het is dus geen onafwendbaar lot. Wat onderscheidt families of individuen die kans zien om de overdracht van mishandeling te doorbreken van families of individuen

waar die overdracht wel plaatsvindt? Er zijn aanwijzingen dat biologische factoren een (directe of indirecte) rol spelen, bijvoorbeeld verschillen in fysiologische reacties op het horen van een huilende baby (Out, Pieper, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, in press). Maar ook de inbreng van de partner en de sociale ondersteuning spelen een rol (Sroufe, et al. 2005). Dergelijke factoren kunnen we bij de huidige prevalentiestudie niet in beeld brengen. Daarin worden uitsluitend pedagogische en sociale risicofactoren onder de loep genomen. Aan psychologische en neurobiologische factoren die samenhangen met het ouderschap van kindermishandeling (en ook de mogelijke psychische en sociale gevolgen ervan voor de kinderen) zullen we hier geen aandacht kunnen schenken. Niettemin moet een volledig verklaringsmodel van kindermishandeling en haar gevolgen het gehele spectrum van moleculair tot sociale omgeving omvatten en integreren, en daarvoor zijn zowel prevalentiestudies nodig als dieptestudies gericht op bijvoorbeeld intergenerationele overdracht van mishandeling en verwaarlozing (Van IJzendoorn, Bakermans-Kranenburg, & Alink, 2010).

Spelen kinderen zelf een rol bij het uitlokken van kindermishandeling, bijvoorbeeld door hun lastige of opstandige gedrag? De tweelingstudie van Jaffee et al. (2004) naar genetische en omgevingsinvloeden op vormen van harde opvoeding en mishandeling geeft hierop een antwoord: kinderen met een verschillende (genetische) bagage kunnen hun ouders meer of minder prikkelen tot een harde aanpak. Maar de grenzen van het effect van kinderen op het gedrag van hun ouders lijken vóór mishandeling te liggen. De studie van Jaffee en collega's liet zien dat kindermishandeling vooral met factoren samenhangt die tussen gezinnen verschillen, dus met omgevingsfactoren die met de invloed van het kind niets van doen hebben. Niet het kind zelf, maar de omgeving is dus verantwoordelijk voor kindermishandeling.

Niettemin kunnen genetische verschillen tussen kinderen van groot belang zijn voor begrip van de differentiële effecten van kindermishandeling. Er kan sprake zijn van een verschil in kwetsbaarheid voor de gevolgen van harde opvoeding of mishandeling in de kindertijd (Caspi et al., 2002). Bovendien steunt recent onderzoek het model van verschil in ontvankelijkheid of 'differential susceptibility' (Belsky, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, 2007). Dat wil zeggen dat individuen die door hun (persoonlijkheids-, biologische, of genetische) kenmerken het meest kwetsbaar zijn voor negatieve ervaringen ook het meest kunnen profiteren van positieve invloeden (Bakermans-Kranenburg & Van IJzendoorn, 2007; 2011; Ellis et al., 2011; Van IJzendoorn, Bakermans-Kranenburg, & Mesman, 2008). Dat geeft grond voor enig optimisme over het effect van interventies op juist de meest kwetsbare kinderen en ouders. Maar hoe groot is eigenlijk de groep mishandelde en/of verwaarloosde kinderen in Nederland?

Pas enkele jaren geleden is voor het eerst onderzocht hoeveel kinderen in Nederland het slachtoffer van kindermishandeling zijn. In de NPM-2005 studie werd de omvang van kindermishandeling geschat op ruim 107.000 gevallen (Van IJzendoorn et al., 2007). De prevalentie voor 2005 is daarmee ongeveer 30 gevallen van kindermishandeling op iedere 1000 kinderen. De

meerderheid van de gevallen betrof vormen van verwaarlozing, te weten fysieke en emotionele verwaarlozing en verwaarlozing van het onderwijs. De schatting van het aantal slachtoffers van seksuele mishandeling was ruim 4.700 gevallen; seksuele mishandeling is daarmee kwantitatief gezien de minst omvangrijke vorm van kindermishandeling. Fysieke mishandeling kwam in ruim 19.000 gevallen voor. Bijna een kwart van de slachtoffers van kindermishandeling onderging seksuele en/of fysieke mishandeling.

Het Scholieren Over Mishandeling (SOM) onderzoek dat ongeveer in dezelfde periode werd uitgevoerd maar gebruik maakte van zelfrapportage door scholieren uit de eerste vier klassen van het middelbaar onderwijs, gaf hogere prevalenties te zien (195 van de 1000 jongeren gaf aan met mishandeling te maken te hebben gehad; Lamers-Winkelmann et al., 2007). De spreiding van de onderzochte scholen over het land was echter onvolledig (een aantal grote provincies bleef buiten beschouwing) en het aantal onderzochte scholen ($N = 14$) was ook relatief klein. Daarnaast kwam de operationele definitie van het begrip kindermishandeling niet exact overeen met die in NPM-2005. In de NPM-2010 rapporteren we over een tweede scholierenstudie met een breder bereik, en we zullen ook de definitie van kindermishandeling meer in lijn brengen met die van de informantenstudie.

1.1. Doel en belang van het onderzoek

Het doel van de NPM-2010 is inzicht verschaffen in de prevalentie van verschillende typen van kindermishandeling in Nederland, mede met het oog op het omlijnen van risicogroepen ten behoeve van het gericht opzetten van preventie- en interventieprogramma's. Ook wordt hiermee een periodieke monitor gerealiseerd waarmee de invloed van beleid en hulpverlening kan worden getraceerd.

1.2. Onderzoeksvragen

In dit onderzoek stellen we ons de volgende onderzoeksvragen:

- Hoe vaak komt kindermishandeling in Nederland voor?
- Welke typen mishandeling komen voor?
- Wat kenmerkt de slachtoffers van kindermishandeling en de gezinnen waarin kindermishandeling plaatsvindt?
- Wat zijn de verschillen in prevalentie van kindermishandeling en in de risicofactoren ten opzichte van de NPM-2005?

1.3. Opzet van het onderzoek

In de Amerikaanse onderzoeksliteratuur worden schattingen over de omvang van kindermishandeling vaak vergeleken met 'het topje van de ijsberg', omdat slechts een beperkt deel van kindermishandeling zichtbaar is (Creighton, 2002). Voor de zichtbaarheid van kindermishandeling worden vijf niveaus onderscheiden: (1) gevallen gemeld bij Child Protective Services (CPS; vergelijkbaar met de Nederlandse Advies en Meldpunten Kindermishandeling; (AMK)); (2) gevallen gemeld bij andere overheidsinstanties (bijv. politie, rechtbank); (3) gevallen gemeld door professionals die niet tot een justitiële instantie behoren (bijv. scholen, dagopvang, huisartsen, ziekenhuizen, consultatiebureaus, sociale voorzieningen, geestelijke gezondheidszorg); (4) gevallen bekend binnen de maatschappij (buren, gezinsleden, familieleden) die niet gemeld worden bij 1 of 2; (5) alle overige, onbekende gevallen van kindermishandeling (National Incidence Studies of Child Abuse and Neglect (NIS); Creighton, 2002, p. 5).

In de NPM-2005 werden de eerste drie niveaus bestreken, de laatste twee niveaus bleven buiten beschouwing. De NPM-2005 methode is uitsluitend gebaseerd op melding van gevallen van kindermishandeling door professionals die beroepshalve met kinderen en jeugdigen werken, en door deskundigen op het terrein van kindermishandeling werkzaam bij de AMK's (zie voor de beschrijving van de methode hoofdstuk 2). In het huidige onderzoek, de tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2010) zal ook het niveau 5 in beschouwing worden betrokken doordat mogelijke slachtoffers van kindermishandeling zelf de gelegenheid krijgen over hun ervaringen te rapporteren. Hoewel er nadelen kleven aan het gebruik van zelfrapportage op een gevoelig terrein als kindermishandeling (zie Van IJendoorn et al., 2007, voor een inhoudelijke en methodologische kritiek), kunnen we in dit onderzoek door koppeling van de informantenstudie en de scholierenstudie nagaan hoe discrepanties tussen beide onderzoeksmethoden kunnen worden verklaard, en kunnen we proberen tot een beter gefundeerde schatting te komen van onder- en bovengrenzen aan de prevalentie van kindermishandeling.

Beschrijving van de informantenstudie

2.

De aanpak van deze studie voor het verzamelen van de gegevens is gebaseerd op de aanpak die in 2005 is gehanteerd. Daarbij ging het om een vertaling van de methodiek van de National Incidence Studies (NIS) zoals die in de Verenigde Staten waren uitgevoerd (zie <https://www.nis4.org/nis4.asp> voor de meest recente resultaten van de NIS en zie Van IJzendoorn et al. (2007) voor een beschrijving van de NIS als achtergrond voor de NPM).

Volgens deze benadering kan de prevalentie van kindermishandeling geschat worden op de eerste drie niveaus van signalering, dat wil zeggen:

1. Kinderen die gemeld worden bij de Advies en Meldpunten Kindermishandeling (AMK's). Het AMK is voor de Nederlandse situatie de meest vergelijkbare instantie met de Amerikaanse CPS. Evenals bij de CPS worden ook bij het AMK kinderen gemeld van wie een vermoeden bestaat dat zij worden mishandeld, met dien verstande dat er in de VS een *meldplicht* geldt, terwijl er in Nederland sprake is van een *meldrecht*, dat weliswaar niet vrijblijvend is. In Nederland bestaat een meldcode (Baeten, 2002; 2004). Zo bestaat voor artsen de KNMG meldcode kindermishandeling. Deze meldcode hanteert het uitgangspunt "spreken tenzij", waardoor de zorgplicht van artsen voor kinderen die mogelijk met mishandeling te maken hebben is verduidelijkt. Ook voor andere beroepsgroepen is een Wet Meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling op handen (zie www.meldcode.nl). Toch geldt in Nederland geen meldplicht zoals dat in de VS het geval is. In eerste instantie zou men daarom lagere cijfers bij de AMK's dan bij de CPS verwachten, maar dat hoeft niet zo te zijn. Meldplicht houdt ook in dat de mishandeling juridisch bewijsbaar moet zijn en dat kan betekenen dat men minder snel meldt. Het kan dus een voordeel zijn dat in Nederland geen meldplicht is (zie Euser, Van IJzendoorn, Prinzie, & Bakermans-Kranenburg, 2011).
2. Kinderen die niet gemeld zijn bij de AMK's, maar die bekend zijn bij andere instanties zoals politie of rechtbank.
3. Kinderen die noch bij de AMK's noch bij andere instanties bekend zijn, maar die zijn gesignaleerd door andere informanten zoals leerkrachten, medewerkers van consultatiebureaus, of leidsters in kinderdagverblijven.

2.1. Prevalentie en incidentie

Het is van belang het onderscheid tussen de termen 'incidentie' en 'prevalentie' te noemen. Soms lijken deze termen uitwisselbaar te zijn, maar dat is niet het geval. De onderzoeksaanpak is overgenomen van de NIS, die de National *Incidence* Study heet. Wat echter daadwerkelijk onderzocht wordt in de NIS is de prevalentie over een beperkte periode. Incidentie wordt in de epidemiologische literatuur doorgaans omschreven als het aantal nieuwe gevallen (bijvoorbeeld ziektegevallen) in een bepaalde periode. Bij onderzoek naar kindermishandeling is het nooit mogelijk met zekerheid vast te stellen dat een mishandeling de eerste is in het leven van een kind,

zonder een beroep te doen op (invalide) retrospectie van betrokkenen. Ook in onze studie zijn de informanten niet in staat met zekerheid vast te stellen dat het geval van kindermishandeling dat zij signaleren in de periode van drie maanden de eerste mishandeling is die zich in het leven van het kind voordoet. Strikt genomen is daarom de NPM-2010 dan ook geen incidentiestudie.

Met prevalentie wordt in de epidemiologie vaak bedoeld het voorkomen van een ziekte of ander kenmerk op enigerlei tijdstip in het leven van een persoon, waarbij die ziekte of dat kenmerk zich ook meerdere keren over de tijd heen mag en kan hebben voorgedaan. De NPM-2010 registreert gevallen van kindermishandeling in de observatieperiode van drie maanden waarbij de mishandeling zelf zich moet hebben voorgedaan in die periode, maar het kind al langere tijd slachtoffer van mishandeling kan zijn geweest. De NPM-2010 stelt 'actuele prevalentie' vast. In dit rapport zal daarom de term 'prevalentie' gebruikt worden, met het voorbehoud dat de actuele prevalentie over een periode van een jaar (2010) wordt geschat ('jaarprevalentie'), en niet de 'life-time prevalence'.

2.2. Steekproeftrekking

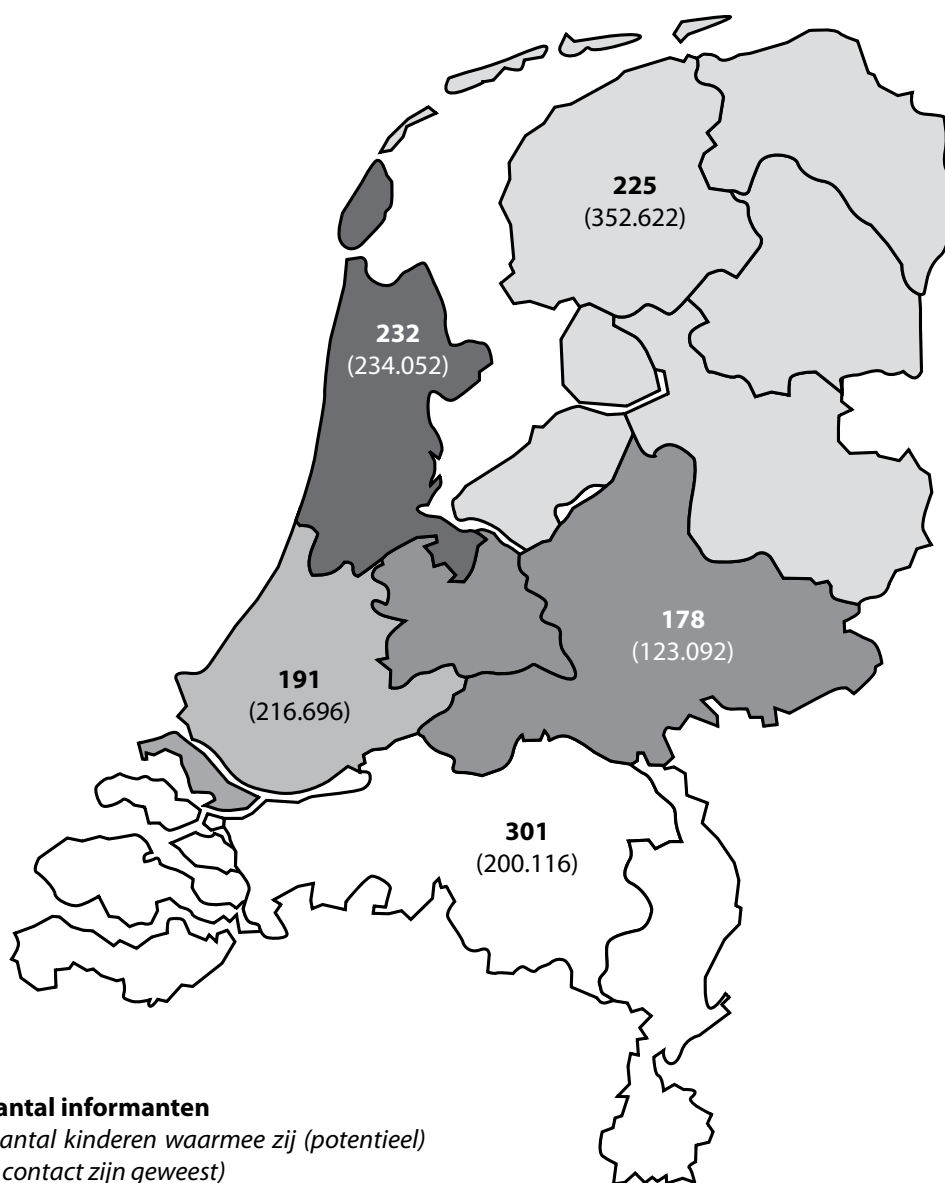
Er werd gewerkt met een nationaal representatieve steekproef. Voor iedere regio of zone (zie paragraaf 2.3) werd data verzameld bij de volgende instanties:

A. AMK's

Voor de NPM-2010 beschikken we over de gegevens van alle AMK's in Nederland voor een volledig jaar waarin in ieder geval ook de periode van dataverzameling door de informanten valt (20 september – 17 december 2010). Hoewel we de gegevens van de AMK's enigszins anders behandelen dan de gegevens van de andere informanten, worden de gecombineerde bestanden uiteindelijk samengevoegd wat leidt tot een prevalentieschatting voor 2010. In die zin zijn de AMK-gegevens integraal onderdeel van de NPM-2010.

B. Informanten niet verbonden aan AMK's

In deze categorie zitten instanties of organisaties die regelmatig direct contact hebben met kinderen en/of gezinnen en die met een grote waarschijnlijkheid in aanraking kunnen komen met mishandelde kinderen. Deze professionals geven via gestandaardiseerde formulieren informatie over alle kindermishandeling bij kinderen met wie ze tijdens de duur van het onderzoek (20 september – 17 december 2010) direct contact hebben.

Aantal informanten
(Aantal kinderen waarmee zij (potentieel)
in contact zijn geweest)

Figuur 2.1. De verdeling per zone van de informanten en de kinderen met wie zij (mogelijk of daadwerkelijk) in contact zijn geweest

In de NPM-2010 werd informatie verzameld bij:

- **Onderwijs:** Basisscholen en scholen voortgezet onderwijs
- **Juridisch systeem:** Raad voor de Kinderbescherming en de 25 Nederlandse politieregio's
- **Sociaal-medische zorg:** Consultatiebureaus, huisartsen, spoedeisende hulp en aandachtfunctionarissen van ziekenhuizen
- **Andere diensten:** Kinderdagverblijven, gastouderopvang, peuterspeelzalen, en vrouwenopvang

In vergelijking met NPM-2005 werden additioneel ook peuterspeelzalen, gastouderopvang, spoedeisende hulpafdelingen en aandachtfunctionarissen kindermishandeling van ziekenhuizen als informant bij de NPM-2010 betrokken. Deze toevoeging van informantengroepen zal leiden tot een nauwkeuriger schatting van het aantal kinderen dat in 2010 te maken heeft gehad met mishandeling dan het geval was in 2005.

2.3. Steekproefgrootte

De NPM-2005 was gebaseerd op ruim 1.100 niet-AMK informanten. Om de NPM-2005 te repliceren zouden we voor de NPM-2010 moeten uitkomen op minstens 1.100 deelnemers. Parallel aan de NIS en de NPM-2005 werd gestreefd naar ongeveer gelijke aantallen instellingen of organisaties per werksoort. Binnen de afzonderlijke werksoorten werd gestreefd naar een zodanig aantal informanten dat per geografisch gebied ongeveer dezelfde aantallen kinderen (potentieel of daadwerkelijk) worden gezien. Om die geografische representativiteit te garanderen zijn de provincies samengenomen in vijf zones met ongeveer evenveel kinderen (zie Figuur 2.1).

Voor elke werksoort werd een primaire steekproef getrokken en drie schaduwsteekproeven van instellingen en informanten om bij uitval (weigering om aan het onderzoek te participeren) de schade te beperken door op random wijze uitval te vervangen. Dat is van belang om tot een betrouwbare schatting te komen.

2.4. Informanten

AMK's. Aan de AMK's werd (via Jeugdzorg Nederland) medewerking gevraagd om data te verzamelen van alle kinderen van wie mishandeling of verwaarlozing was gerapporteerd en geaccepteerd voor verder onderzoek gedurende de tijd van de dataverzameling van de NPM-2010. Er is toegang verkregen tot de databestanden van alle 15 AMK's van een volledig jaar, van 1 januari 2010 tot 1 januari 2011.

Basisscholen. Uit een bestand met alle basisscholen in Nederland (www.cfi.nl), werden vier aselechte steekproeven van elk 63 basisscholen getrokken. Per zone werd een aantal scholen getrokken, naar rato van het aantal kinderen in die zone. Een brief (zie Bijlage 1) en een folder zijn verstuurd naar alle directies. Toen de verwachte respons uitbleef, zijn de scholen telefonisch benaderd en is de eerste reservesteekproef eveneens schriftelijk uitgenodigd. Bij deze uitnodigingsbrief is ook een aanbevelingsbrief van het Ministerie voor Jeugd en Gezin gevoegd. Bij de mailing naar de eerste steekproef was die nog niet beschikbaar. Vanwege de hoge tijdsdruk in de periode van werving (vlak voor de zomervakantie) en onvoldoende respons, is besloten om ook de tweede en derde reservesteekproef aan te schrijven. Per basisschool is aselekt één leerkracht per groep (van 1 tot en met 8) aangewezen voor deelname aan het onderzoek.

Scholen voor voortgezet onderwijs. Uit een bestand met alle scholen voor voortgezet onderwijs (www.cfi.nl) zijn op een proportioneel aselechte manier in totaal 42 locaties van scholen getrokken. Per zone werd een aantal scholen getrokken, naar rato van het aantal leerlingen in de regio. Er zijn drie reservesteekproeven van eveneens 42 locaties van scholen getrokken. Alle directies zijn schriftelijk tot deelname uitgenodigd. Deze deelname betrof zowel de informantstudie als de scholierenstudie (zie deel 2 van dit rapport). Ook is een aanbevelingsbrief van het Ministerie voor Jeugd en Gezin nagestuurd. De meeste scholen reageerden niet op de brief. Daarom zijn deze scholen telefonisch benaderd. Indien een school niet mee wilde werken aan het onderzoek, is uit de reservesteekproef een school van soortgelijk schooltype benaderd. Uiteindelijk leidden een lage respons en een hoge tijdsdruk ertoe dat alle scholen uit de drie reservesteekproeven zijn benaderd. Per deelnemende middelbare school is één mentor uit elk leerjaar van de leerjaren 1-4 aselekt aangewezen voor deelname aan het onderzoek. Bij middelbare scholen met ook een leerjaar 5 en/of 6 werd ook een mentor uit die leerjaren bij het onderzoek betrokken.

Vrouwenopvang. Er bestaat geen uitputtend overzicht van alle organisaties voor vrouwenopvang. Daarom is op verschillende manieren gezocht naar dergelijke organisaties: via internet, met de hulp van koepelorganisaties en met de sneeuwbalmethode. Alle vindbare instellingen voor vrouwenopvang werden uitgenodigd om deel te nemen aan de NPM-2010. Binnen elke deelnemende instelling zijn, indien mogelijk, 4 medewerkers aselekt toegewezen voor deelname aan het onderzoek.

Kinderdagverblijven, peuterspeelzalen en gastouders. Ook voor dit soort instellingen bestaat geen uitputtend overzicht. Bij de Kamer van Koophandel is een bestand opgevraagd van instellingen voor kinderopvang. Binnen dit bestand kon geen sluitend onderscheid worden gemaakt naar vorm van kinderopvang; het kan hierbij gaan om zowel dagopvang, voor-, tussen- of naschoolse opvang, gastouders of peuterspeelzalen. Uit dit bestand werden de vier steekproeven getrokken. Per zone werd een aantal instellingen getrokken, naar rato van het aantal kinderen in die zone. De instellingen uit de eerste steekproef werden benaderd en toen ook hier de respons onvoldoende bleek, werden instellingen uit de aanvullende steekproeven benaderd.

Na de eerste wervingsperiode bleek het aantal gastouders relatief hoog en het aantal peuterspeelzalen relatief laag. Daarom is in tweede instantie op basis van de naam van de instelling geprobeerd zoveel mogelijk peuterspeelzalen te onderscheiden. Hieruit zijn drie aselechte steekproeven getrokken en benaderd. Bij de kinderdagverblijven en peuterspeelzalen zijn, indien mogelijk, vijf medewerkers van verschillende groepen aselekt getrokken. Bij gastouders gaat het om één informant, de gastouder zelf.

Politie. Korpschefs van alle 25 politieregio's zijn schriftelijk uitgenodigd om deel te nemen. Binnen iedere regio is gevraagd om, indien mogelijk aselekt, één wijkagent en één agent van het cluster zeden als informant aan te wijzen voor het onderzoek. Na het moment van benaderen van de korpsen bleek dat, ondanks een overwegend grote deelnamebereidheid van de benaderde korpsen, toestemming van het College van Procureurs Generaal nodig was. De procedure om die toestemming te verkrijgen bleek langdurig. Uiteindelijk werd die toestemming op 30 november 2010 verkregen.

Op dat moment zijn alle informanten en contactpersonen benaderd met de mededeling dat zij de gevraagde informatie inderdaad mochten aanleveren en is hun gevraagd om dat te doen, eventueel retrospectief, op basis van eigen dossiers. In februari zijn alle informanten van de politiekorpsen die nog niet hadden gereageerd, telefonisch benaderd. Daarbij werd aangeboden dat één van de onderzoekers ondersteuning zou kunnen bieden bij het retrospectieve dossieronderzoek. Het besluit van het College van Procureurs Generaal bood die mogelijkheid. Uiteindelijk is in één geval een onderzoeker bij het bureau langs geweest om te ondersteunen bij het dossieronderzoek en daarnaast hebben zeven informanten na telefonisch contact alsnog zelfstandig meldingen over de onderzoeksperiode toegestuurd.

Huisartsen. Het NIVEL heeft op ons verzoek uit hun bestand met alle huisartsen (NIVEL beroepenregistratie) de beoogde steekproef van 150 huisartsen en drie schaduwsteekproeven getrokken. Per zone werd een aantal huisartsen getrokken, naar rato van het aantal kinderen in die zone. Vanwege de hoge tijdsdruk binnen dit onderzoek en de periode van de werving van informanten (zomervakantie), is ervoor gekozen de steekproef en de eerste schaduwsteekproef gelijktijdig een verzoek om medewerking te versturen. Vanwege het uitblijven van respons zijn de huisartsen telefonisch benaderd en zijn ook de uitnodigingen aan de laatste twee schaduwsteekproeven verstuurd.

Aandachtsfunctionaris Kindermishandeling en Spoedeisende Hulp. Via de Nederlandse Vakgroep Aandachtsfunctionarissen Kindermishandeling zijn alle aan de Vakgroep bekende aandachtsfunctionarissen via mail benaderd voor deelname aan het onderzoek. Na uitblijven van respons zijn de aandachtsfunctionarissen telefonisch benaderd. Daarnaast zijn alle ziekenhuizen zonder aandachtsfunctionaris bekend bij de Nederlandse Vakgroep maar met Spoedeisende Hulp aangeschreven voor deelname aan het onderzoek. Aan ziekenhuizen met een SEH-afdeling is gevraagd om deelname van één SEH-arts en vier verpleegkundigen.

Consultatiebureaus. Alle directies van thuiszorgorganisaties en GGD'en waar consultatiebureaus onder vallen, zijn aangeschreven. Bij het uitblijven van respons is telefonisch contact gezocht. Na goedkeuring voor deelname van de directie zijn (waar mogelijk) aselekt vijf consultatiebureaus getrokken voor deelname aan het onderzoek. Per consultatiebureau is aselekt één arts en één verpleegkundige aangewezen voor deelname aan het onderzoek. Vanwege recente ontwikkelingen binnen de Jeugdgezondheidszorg, zoals fusies, de invoering van het Digitale Dossier en de inrichting van de Centra voor Jeugd en Gezin, was het niet mogelijk om alle consultatiebureaus aselekt te trekken.

Raad voor de Kinderbescherming. Via de landelijke directie van de Raad voor de Kinderbescherming is toestemming verkregen voor deelname aan het onderzoek van alle 13 locaties van de Raad voor de Kinderbescherming. Uiteindelijk hebben 12 locaties ook daadwerkelijk gehoor gegeven aan ons verzoek. Per Raad voor de Kinderbescherming zijn twee of drie raadsonderzoekers vrijgemaakt voor dit onderzoek.

2.5. Respons

In totaal hebben 461 organisaties hun medewerking aan het onderzoek toegezegd (zie Tabel 2.1). Organisaties waar de medewerking (op directieniveau) minder goed was dan gehoopt zijn het voortgezet onderwijs, de politie, SEH en de Raden voor de Kinderbescherming.

In Tabel 2.2 staan de aantallen informanten die daadwerkelijk aan het onderzoek hebben bijgedragen. Dat is dus exclusief diegenen die oorspronkelijk wel medewerking aan het onderzoek hadden toegezegd, maar uiteindelijk niet meegedaan hebben. De redenen voor die uitval liepen natuurlijk uiteen, maar de uitval is voornamelijk toe te schrijven aan verlof of ziekte tijdens de onderzoeksperiode, wisseling van baan, en te weinig tijd naast reguliere werkzaamheden.

Tabel 2.1. Aantal deelnemende organisaties per zone

	<i>Zone 1</i>	<i>Zone 2</i>	<i>Zone 3</i>	<i>Zone 4</i>	<i>Zone 5</i>	<i>Totaal</i>
Basisscholen	11	11	11	9	17	59
Voortgezet onderwijs	7	7	5	5	4	28
Vrouwenopvang	8	4	12	13	11	48
Kinderopvang	13	8	10	10	12	53
Gastouder	6	4	2	1	11	24
Peuterspeelzaal	8	2	6	6	5	27
Politie	6	1	4	3	3	17
Raad vd Kinderbescherming	3	2	3	1	3	12
Consultatiebureaus	3	4	8	5	6	26
Huisartsen	30	25	26	35	15	131
Spoedeisende Hulp	1	3	0	1	1	6
Aandachtsfunctionaris	7	5	5	7	6	30
Totaal	103	76	92	96	94	461

Tabel 2.2. Totaal aantal informanten per categorie per zone

	<i>Zone 1</i>	<i>Zone 2</i>	<i>Zone 3</i>	<i>Zone 4</i>	<i>Zone 5</i>	<i>Totaal</i>
Basisscholen	52	56	79	51	104	342
Voortgezet onderwijs	29	27	16	18	18	108
Vrouwenopvang	15	7	18	25	22	87
Kinderopvang	27	21	27	26	46	147
Gastouder	6	4	2	1	11	24
Peuterspeelzaal	12	2	7	10	11	42
Politie	10	2	8	5	6	31
Raad vd Kinderbescherming	6	5	6	2	6	25
Consultatiebureaus	26	14	38	10	51	139
Huisartsen	30	25	26	35	15	131
Spoedeisende Hulp	5	10	0	1	5	21
Aandachtsfunctionaris	7	5	5	7	6	30
Totaal	225	178	232	191	301	1.127

2.6. Het informantenformulier

Het gestandaardiseerde *registratieformulier* waarvan gebruik gemaakt werd in de NPM-2005 is zo getrouw mogelijk overgenomen van het originele Amerikaanse formulier van de NIS. Het formulier (zie Bijlage 2) is op grond van ervaringen uit NPM-2005 bijgesteld, en bestaat uit vragen over het kind, de thuissituatie, de opvoeders van het kind, en de mishandeling die wordt vermoed. Ook enige kenmerken van het kind die globale geografische plaatsbepaling mogelijk maken (postcode), voornaam en initialen worden genoteerd om de ontduubeling (kinderen die door verschillende informanten werden gemeld werden maar één keer meegeteld, zie paragraaf 5.1 en 5.3) te kunnen realiseren. Het kind dat (mogelijk) met mishandeling te maken heeft, staat centraal in het formulier. Informanten is gevraagd voor elk kind met vermoeden van mishandeling tijdens de onderzoeksperiode (20 september – 17 december 2010) het formulier in te vullen en op te sturen. Een toelichting bij het formulier was digitaal en in schriftelijke vorm beschikbaar (zie Bijlage 3). Tevens was er een website beschikbaar waarop de informanten alle informatie en instructies konden aantreffen, en waar men de formulieren kon downloaden.

2.7. Ethische aspecten

Het onderzoeksvoorstel is goedgekeurd door de Commissie Medische Ethiek van het Leids Universitair Medisch Centrum.

Definities van kindermishandeling

3.

De definities van de verschillende typen mishandeling zijn gebaseerd op de definities die in de Amerikaanse NIS-4 zijn gebruikt (in Bijlage 4 staat een uitgebreide versie van de definities). Deze definities vallen binnen de definitie van kindermishandeling vastgelegd in de Wet op de Jeugdzorg "...elke vorm van voor een minderjarige bedreigende of gewelddadige interactie van fysieke, psychische of seksuele aard, die de ouders of andere personen ten opzichte van wie de minderjarige in een relatie van afhankelijkheid of van onvrijheid staat, actief of passief opdringen, waardoor ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel" (Wet op de Jeugdzorg, artikel 1, lid m).

3.1. Definities van kindermishandeling

Seksueel misbruik

Seksueel misbruik met penetratie

Seksuele aanranding of uitbuiting van een kind, of het toelaten van seksuele aanranding of uitbuiting van een kind, waar sprake is van penetratie van of door het kind. Dergelijke handelingen omvatten orale, anale of genitale betrekkingen, hetzij heteroseksueel of homoseksueel.

01.1 Elke vorm van seksueel misbruik met penetratie, zónder gebruik van geweld.

01.2 Seksueel misbruik met penetratie en mét gebruik van geweld.

01.3 Kinderprostitutie of kinderpornografie.

Lastigvallen met genitaal contact

02.0 Seksuele aanranding of uitbuiting van een kind of het toestaan van seksuele aanranding of uitbuiting van een kind waarbij genitaal contact plaatsvindt *van of door* het kind (bij een ander) en waarbij geen aanwijzingen zijn dat er daadwerkelijk penetratie heeft plaatsgevonden.

Ander of onbekend seksueel misbruik

Het begaan of toestaan van seksuele aanranding, uitbuiting, mishandeling of misbruik van een kind anders dan in de bovengenoemde categorieën 01 en 02.

03.1 Blootstelling, voyeurisme.

03.2 Beschikbaar stellen van expliciet seksueel materiaal.

03.3 Kinderpornografie zonder penetratie.

03.4 Ontbreken van voldoende supervisie van de vrijwillige seksuele activiteiten van een kind.

03.5 Pogingen tot, of dreigingen van seksueel misbruik met lichamelijk contact.

03.6 Ander onbekend seksueel misbruik (dit is ook gecodeerd als er een sterk vermoeden was van seksueel misbruik, dat kon worden opgemaakt uit het gedrag van het kind of uit fysieke aanwijzingen, maar dat (nog) niet was bevestigd).

Fysieke mishandeling

Opzettelijke lichamelijke mishandeling al dan niet met behulp van een voorwerp, wapen of substantie.

04.1 Schudden, gooien of met opzet laten vallen.

04.2 Slaan met de hand.

04.3 Slaan met voorwerp of wapen.

04.4 Duwen, grijpen, sleuren, trekken.

04.5 Stompen, schoppen.

04.6 Overige lichamelijke mishandeling.

Emotionele mishandeling

Bewegingsbeperking: vastbinden

05.1 Ernstige bewegingsbeperking als een middel van straf of controle.

Bewegingsbeperking: andere vormen

05.2 Het opsluiten van een kind in een ruimte (bijvoorbeeld een kast) als een middel van straf.

Verbale of emotionele mishandeling

06.1 Verbale of emotionele mishandeling: verbale bedreigingen of uitschelden van een kind als een systematisch patroon van kleineren, denigreren of tot zondebok maken van een kind, andere niet-lichamelijke vormen van openlijk vijandige of verwerpende behandeling of extreme niet-lichamelijke discipline.

06.2 Dreigen met seksueel misbruik: Verbale of non-verbale bedreiging van het kind met seksueel misbruik of geweld.

06.3 Dreigen met andere vormen van mishandeling: verbale of non-verbale bedreiging van het kind met fysieke of emotionele mishandeling, zoals dreigen het kind pijn te doen, te doden, te verlaten etc.

Andere mishandeling

Vormen van openlijke strafmaatregelen, uitbuiting of uitschelden anders dan bovengenoemd, of niet-specifieke mishandeling.

07.1 Terroriseren van het kind: intimideren door bijvoorbeeld het kapot maken van spullen of huisdieren waaraan het kind gehecht is.

07.2 Toedienen van substanties die niet door een deskundige zijn voorgeschreven: het geven van alcohol of kalmerende middelen aan jonge kinderen om het gedrag te beheersen.

07.3 Andere emotionele mishandeling.

Fysieke verwaarlozing

08.0 Weigering om noodzakelijke zorg te verlenen of toe te staan in geval van diagnostische indicatie daarvoor: in gebreke blijven bij het verkrijgen van behandeling, waarvan de noodzaak is vastgesteld door een competente professional bij zichtbare lichamelijke problemen.

09.0 Onverantwoordelijk uitstel van noodzakelijke zorg of afwezigheid van het inschakelen daarvan: in gebreke blijven bij het tijdig zoeken naar geschikte medische zorg voor een serieus gezondheidsprobleem door een buitengewoon gebrek aan aandacht voor de gezondheidszorgbehoefte van het kind. Het probleem van het kind moet zo acuut, serieus en zodanig zijn geweest dat iedere leek zou hebben herkend dat het kind professionele medische zorg nodig had.

10.1 Weigering om de zorg voor het kind op zich te nemen/in de steek laten van kind. Hier is sprake van een duidelijke onwil van ouders/verzorgers om het kind onderdak en noodzakelijke lichamelijke verzorging te geven.

10.2 Andere vormen van weigering om de zorg voor het kind op zich te nemen: openlijke weigering om de zorg voor het kind op zich te nemen anders dan verlaten, zoals het permanent of voor onbepaalde tijd uit huis sturen van een kind zonder geschikte regeling voor zorg door anderen, of weigering om de verantwoordelijkheid voor een kind weer op te nemen, nadat het na weglopen weer terugkeert.

10.3 Illegale wijzigingen van de voogdij (kind kopen of verkopen, illegale adoptie).

10.4 Andere vormen mishandeling in relatie tot gebrek aan verantwoordelijkheid.

Andere vormen van gebrek aan attentie voor de (fysieke) noden van het kind anders dan hierboven beschreven. Instabiele woonomgeving, beweringen over verlating e.d.

11.0 Ontoereikend toezicht.

Er is een terugkerend patroon van onvoldoende supervisie van het kind.

Andere vormen van lichamelijke verwaarlozing, onachtzaamheid

12.1 Onvoldoende aandacht voor de voeding van het kind.

12.2 Onvoldoende aandacht voor de persoonlijke hygiëne van het kind.

12.3 Onvoldoende aandacht voor de kleding van het kind.

12.4 Onvoldoende aandacht voor een veilige huisvesting van het kind.

12.5 Overige onachtzaamheid voor de lichamelijke noden van een kind.

Bijvoorbeeld onvoldoende aandacht voor de veiligheid van het kind in de auto (gordels om, alcoholgebruik van de bestuurder e.d.).

Verwaarlozing van het onderwijs

13.1 Bewust toestaan van chronisch spijbelen. Omvat alle gevallen waarbij de ouder bewust de chronische afwezigheid van het kind toestond (te laat komen of spijbelen). Gebrek aan inzet, meer dan het gebrek aan succes is essentieel.

13.2 Overig spijbelen. Merkbaar gebrek aan aandacht voor de noden van het kind ten aanzien van onderwijs anders dan hierboven beschreven. De categorie omvat gevallen waar er een patroon is in het thuishouden van het kind voor niet-legitieme redenen (bijv. om te babysitten voor jongere broertjes of zusjes) met een gemiddelde van ten minste 3 dagen per maand.

14.1 Het niet registreren of inschrijven van een kind op een school. Dit geldt voor alle leerplichtige kinderen, niet voor kinderen die reeds een startkwalificatie hebben behaald.

14.2 Weigering om gediagnosticeerde onderwijskundige noden te erkennen en voor zorg voor te dragen. Het weigeren van, of het in gebreke blijven bij het verkrijgen van een (professioneel) aangeraden beoordeling of behandeling voor een (professioneel) gediagnosticeerd opvoedkundig probleem, leerprobleem of andere speciaal onderwijskundige nood, zonder bijzondere reden hiertoe.

Emotionele verwaarlozing

15.1 Ontoereikende koestering/genegenheid. Merkbaar gebrek aan aandacht voor de behoeften van het kind aan genegenheid, emotionele steun, aandacht, bevestiging en controle.

15.2 Huiselijk geweld. Misbruik van de echtgeno(o)t(e)/partner of ander huiselijk geweld in het bijzijn van het kind. Omvat ook gevallen waarbij het kind gewond raakt tengevolge van het lichamelijke vechten tussen ouders/verzorgers.

16.1 Bewust toestaan van alcohol- of drugsmisbruik. Ook hier geldt dat gebrek aan inzet om het probleem te corrigeren belangrijker is dan het eventuele succes. Merk op dat het gaat om het geven van drugs of alcohol aan een kind in de schoolleeftijd 6-18 jaar. Het wordt beschouwd als misbruik horende onder categorie 7 wanneer het gaat om jongere kinderen.

16.2 Bewust toestaan van ander onaangepast gedrag. De categorie omvat gedrag zoals in 16.1, behalve dat het kind een chronisch patroon van een ander type onaangepast gedrag laat zien (bijv. ernstige agressie, chronische criminaliteit).

17.1 Weigering om noodzakelijke en verkrijgbare behandeling voor gediagnosticeerde emotionele problemen of gedragsproblemen van het kind toe te staan of te (laten) verzorgen.

17.2 In gebreke blijven bij het zoeken naar noodzakelijke zorg voor emotionele beschadiging/problemen of gedragsproblemen.

Overige emotionele verwaarlozing

17.3 Overbescherming: uitgesproken overbescherming, die onrijpheid en overdreven emotionele afhankelijkheid voedt.

17.4 Onvoldoende structuur of regelgeving: geen of niet voldoende aandacht voor zinnige regelgeving voor het kind.

17.5 Hoge verwachtingen, niet passend bij de ontwikkeling van het kind: chronisch toepassen van duidelijk ongepaste verwachtingen ten aanzien van een kind gezien de leeftijd van het kind.

17.6 Blootstelling aan ongepast gedrag van anderen, foute voorbeelden stellen. De categorie omvat ook het gedrag of gewoonten van ouders/vervangers die een ongepast niveau van rijpheid van het kind veronderstellen (bijv. pornografie kijken) of gedragingen die een erg slecht rolmodel laten zien (bijv. beoefenen van prostitutie, gebruik van illegale drugs in het bijzijn van het kind, verdelen van of handelen in drugs).

17.7 Ander ernstig gebrek aan aandacht voor de ontwikkeling en emotionele behoeften van het kind.

Andere vormen van mishandeling

18.1 Gebrek aan preventieve gezondheidszorg.

18.2 Andere vormen van verwaarlozing, onvoldoende aandacht voor de situatie van het kind. Voor niet gespecificeerde beweringen van verwaarlozing waarbij categorieën 9, 11 of 12 niet van toepassing zijn.

19.1 Problemen met kindbescherming, voogdij.

19.2 Familieconflicten, moeite met beheersen van gedrag van kind.

19.3 Ernstige problemen van ouders. Problemen van ouders, zoals alcoholisme, prostitutie, drugsgebruik.

19.4 Andere niet gespecificeerde mishandeling. De mishandeling of verwaarlozing is onvoldoende omschreven om elders te coderen.

20.1 Onvrijwillige verwaarlozing. Het kind wordt niet voorzien van de nodige zorg of diensten als gevolg van lichamelijk of financieel onvermogen van de ouder/verzorger (door bijvoorbeeld opname in ziekenhuis van ouder, overlijden van ouder, ziekte etc.).

3.2. Aanwijsbare en vermoedelijke schade van kindermishandeling

Op het formulier voor de informanten bestaan de hoofdcategorieën schade ('harm') en vermoedelijke schade ('endangerment') beide uit drie subcategorieën. Voor schade is dat mishandeling die tot respectievelijk fatale, ernstige of matige aanwijsbare schade heeft geleid.

Voor vermoedelijke schade wordt onderscheid gemaakt tussen waarschijnlijke schade en ernstig bedreigde gezondheid of veiligheid van het kind ten gevolge van mishandeling, en een derde subcategorie 'geen', omschreven als 'er is geen aanwijzing dat mishandeling of verwaarlozing van het kind heeft plaatsgevonden'. Deze laatste gevallen, waarin de codeur (vrijwel altijd in overeenstemming met de beoordeling van de informant) beoordeelt dat er geen sprake is geweest van kindermishandeling, zijn uiteraard niet meegeteld bij het aantal meldingen van kindermishandeling.

Zodoende omvat de categorie vermoedelijke schade in dit rapport twee groepen kinderen: de groep waarvan de ontwikkeling ernstig wordt bedreigd maar de informant geen bewijs voor letsel heeft, en de groep waarbij er geen duidelijk zichtbaar letsel of probleem is maar schade waarschijnlijk is gezien de ernst van de mishandeling die heeft plaatsgevonden. Alle hierna vermelde aantallen van kindermishandeling omvatten dus alleen de meldingen waarbij informant en codeur ervan overtuigd waren dat mishandeling en/of verwaarlozing daadwerkelijk heeft plaatsgevonden. Al naar gelang de ernst en zichtbaarheid van de schade, is de mishandeling en/of verwaarlozing toegekend aan de categorie schade of vermoedelijke schade.

3.3. Intercodeurbetrouwbaarheid

De dataformulieren zijn na invulling door de informanten zorgvuldig gecodeerd door zeven getrainde codeurs. Om continuïteit met de coderingen voor de NPM-2005 te garanderen, zijn de codeurs getraind door één van de twee codeurs uit 2005 (deze codeur was de expert codeur in 2010). De zes andere codeurs hebben onafhankelijk van elkaar 12% van de formulieren ($N = 92$) dubbel gecodeerd met de expert. De gemiddelde intercodeurbetrouwbaarheid over de verschillende categorieën was als volgt: kappa (K) is .94 voor seksueel misbruik, $K = .91$ voor fysieke mishandeling, $K = .86$ voor emotionele mishandeling, $K = .79$ voor fysieke verwaarlozing, $K = .79$ voor emotionele verwaarlozing en $K = .76$ voor onderwijsverwaarlozing. De algemene gemiddelde overeenstemming tussen de codeurs was $K = .84$ (95%); de range in Kappa's was .65-1.00. Alle formulieren zijn vervolgens door twee codeurs gecodeerd. Als deze het niet met elkaar eens waren is overleg geweest met de expert om tot consensus te komen.

In het volgende hoofdstuk beschrijven we de details van de NPM-2010 aanpak voor wat betreft de stap van informantengegevens naar prevalentieschattingen.

Methode van de informantenstudie

4.

Door 1.127 informanten verspreid over Nederland en over verschillende soorten zorg- en onderwijsinstellingen zijn gevallen van kindermishandeling geregistreerd over een vooraf vastgelegde periode van drie maanden. We hebben de instellingen en informanten zodanig gekozen dat alle leeftijden werden bestreken. Om de gegevens van de informanten te kunnen generaliseren naar de populatie is het nodig een goed overzicht te hebben van die populatie uitgesplitst naar de verschillende leeftijden. Het Centraal Bureau voor de Statistiek heeft dergelijke gegevens beschikbaar. Voor het berekenen van het aantal mishandelde kinderen per leeftijdscategorie wordt uitgegaan van de totale populatie kinderen van 0 tot en met 17 jaar in Nederland (Tabel 4.1).

Tabel 4.1. Totaal aantal kinderen in Nederland van 0 tot en met 17 jaar in 2010

<i>Leeftijd</i>	<i>Aantal kinderen in Nederland</i>
0 jaar	184.586
1 jaar	185.215
2 jaar	182.106
3 jaar	185.452
4 jaar	187.522
5 jaar	193.345
6 jaar	199.894
7 jaar	200.817
8 jaar	202.689
9 jaar	206.504
10 jaar	201.773
11 jaar	200.511
12 jaar	194.826
13 jaar	193.568
14 jaar	194.103
15 jaar	199.815
16 jaar	199.628
17 jaar	202.124
Totaal	3.514.478

Bron: Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg 2010.

NPM-2010

Omdat de onderzoeksperiode drie maanden betrof, had het aantal meldingen per categorie vermenigvuldigd kunnen worden met factor vier om schattingen op jaarbasis te verkrijgen. Dat veronderstelt echter dat er geen seizoenseffecten zijn. Daarom zijn we, net zoals in de NIS en net als in 2005, op basis van het AMK-bestand de seizoensvariabiliteit nagegaan. Uit het AMK-bestand dat alle meldingen over een volledig jaar bevat, bleek dat 22,6% van alle meldingen plaatsvond in de NPM-2010 periode. Daarom werden de schattingen uit de NPM-2010 periode vermenigvuldigd met een factor 4,43 om tot een schatting op jaarbasis te komen.

Vervolgens werd bij alle informanten van de steekproef nagegaan met hoeveel kinderen zij zodanig contact hadden dat zij over eventuele mishandeling konden rapporteren (verder aangeduid met 'aantal kinderen in de steekproef van informanten'; Tabel 4.2). Dit maakte het mogelijk een proportie te berekenen van het aantal gemelde kinderen op jaarbasis ten opzichte van het aantal kinderen in de steekproef. Ten slotte werd deze proportie vermenigvuldigd met het totaal aantal kinderen dat tot de populatie van een informantencategorie behoort (Tabel 4.2).

Deze berekening werd in de volgende formule uitgedrukt:

$$\frac{C * 4.43}{Tot_s} = \frac{x}{Tot_{pop}}$$

met C = het aantal gemelde gevallen (Cases) in de periode van drie maanden,
 Tot_s = totaal aantal kinderen in de steekproef van een categorie informanten,
x = schatting van het aantal kinderen dat slachtoffer is van kindermishandeling,
 Tot_{pop} = de totale Nederlandse populatie kinderen voor een categorie informanten.

Hieruit volgt dat:

$$x = \frac{C * 4.43}{Tot_s} * Tot_{pop}$$

We illustreren de procedure met een voorbeeld. Stel dat door de informanten van de politie 158 kinderen gemeld zijn als slachtoffer van kindermishandeling (C = 158), dan wordt dit aantal eerst

vermenigvuldigd met factor 4,43, wat resulteert in 699,94 meldingen voor de politie over een geheel jaar. Er zaten 258.120 (Tot_s) kinderen in de steekproef van de politie (Tabel 4.2). De 699,94 meldingen worden gedeeld door dit aantal ($699,94 / 258.120 = 0,002712$). Tot slot wordt deze proportie (0,002712) vermenigvuldigd met het totaal aantal kinderen in Nederland ($= Tot_{pop}$, dat is 3.514.478, op basis van Tabel 4.2). Hiermee komen we tot de schatting van 9.530 kinderen als slachtoffer van kindermishandeling op basis van meldingen door de politie.

In vier organisaties ontmoeten informanten gedurende een jaar min of meer dezelfde kinderen in hun groep (kinderdagverblijven/gastouders en peuterspeelzalen) of klas (basis- en voortgezet onderwijs). Hun observaties over de periode van drie maanden hebben dus gedeeltelijk betrekking op dezelfde kinderen, en als een kind als slachtoffer van kindermishandeling is geïdentificeerd dan zal datzelfde kind niet nog eens in een volgend kwartaal worden gemeld. Er is dus mogelijk sprake van een wet van de verminderde meeropbrengst naarmate het schooljaar voortschrijdt.

We kunnen daarmee op twee manieren rekening houden. De eerste methode is gelijk aan de formule die in de NPM-2005 is toegepast. We vermenigvuldigen het eerste kwartaal met een factor 1,0, en de daaropvolgende kwartalen telkens met een afnemend gewicht, 0,75, 0,50, en 0,25. De vermenigvuldigingsfactor wordt dan $2,93$ ($2,50 + 0,43$ seizoenscorrectie, in plaats van 4,43) om tot een jaarcijfer te komen.

Een alternatieve benadering is gebaseerd op de volgende aannames. In het eerste kwartaal wordt een aantal kinderen gemeld. In het tweede kwartaal net zoveel, maar 75% van deze meldingen is nieuw, in het derde kwartaal worden weer evenveel kinderen gemeld, maar 75% van het aantal nieuwe meldingen uit kwartaal twee is nieuw in kwartaal drie en in het vierde kwartaal wordt weer hetzelfde aantal kinderen gemeld, maar 75% van het aantal nieuwe meldingen in het derde kwartaal is nieuw in kwartaal vier. We kunnen dus de volgende formule toepassen: $x + x*0,75 + x*0,75*0,75 + x*0,75*0,75*0,75$, waarbij x het aantal gemelde kinderen is. Om de effecten van deze formules te kunnen vergelijken hebben we de berekeningen aan de hand van beide formules gedaan. Ze ontlopen elkaar weinig, en we gebruiken vanwege rekenkundige redenen de laatste benadering voor onze uiteindelijke prevalentieschatting.

Een optelsom van de schattingen voor alle categorieën geeft het totaalcijfer van het aantal mishandelde kinderen in Nederland.

Tabel 4.2. Totale populatie kinderen in Nederland per categorie

<i>Categorie</i>	<i>Totaal aantal kinderen in steekproef informanten</i>	<i>Totale populatie in Nederland</i>
Basisonderwijs	7.999	1.593.055
Voortgezet onderwijs	2.186	1.184.064
Kinderdagverblijven en gastouders	4.234	353.932
Peuterspeelzalen	960	169.077
Consultatiebureaus0	8.325	184.586
Consultatiebureaus1	4.274	185.215
Consultatiebureaus2	2.147	182.106
Consultatiebureaus3	3.975	279.213
Huisartsen	90.230	3.514.478
Aandachtsfunctionarissen kindermis- handeling	626.107	3.514.478
Spoeisende hulp	20.848	3.514.478
Vrouwenopvang	660	3.514.478
Politie	258.120	3.514.478
Raad voor de kindbeschermin	96.514	3.514.478

Consultatiebureaus0 = 0-12 maanden; Consultatiebureaus1 = 13-24 maanden; Consultatiebureaus2 = 25-36 maanden; Consultatiebureaus3 = 36-54 maanden

Aan alle informanten is gevraagd met hoeveel kinderen zij beroepsmatig (potentieel) zodanig te maken hebben gehad dat zij hadden kunnen rapporteren over een vorm van kindermishandeling. Voor een basisschoolleerkracht is dit bijvoorbeeld de eigen klas. Bij de Raad voor de Kinderbescherming, de Politie, de Consultatiebureaus, de Spoeisende Hulp (SEH) en de Aandachtsfunctionarissen kindermishandeling in ziekenhuizen is gecorrigeerd voor het aantal informanten dat binnen de organisatie over dezelfde kinderen kan rapporteren. Dit betekent concreet: als er in een ziekenhuis 10 mensen werkzaam zijn op de SEH, dan wordt het aantal kinderen dat door één informant op deze SEH gezien kan worden berekend als 10% van het totaal aantal kinderen in het aandachtsgebied van dit ziekenhuis. Overigens hebben Raadsonderzoekers hun eigen casussen, terwijl de politie een regio of wijk heeft. Niettemin hebben we ervoor gekozen om het verzorgingsgebied van de Raden voor de Kinderbescherming

te nemen. Dit zijn namelijk de kinderen die ze potentieel zien, zoals bij de politie ook het geval is. Bij de Raad voor de Kinderbescherming hebben we geprobeerd een indicatie te krijgen van het percentage casussen van de informant ten opzichte van alle casussen uit de regio, maar helaas leverde deze vraag niet voldoende bruikbare informatie op. Daarom hebben we ervoor gekozen de totale populatie ook hier steeds te delen door het aantal medewerkers met een soortgelijke functie als die van de informant.

In dit onderzoek is er bij de politie steeds sprake geweest van agenten die verschillende wijken hadden of samen rapporteerden over wat zij uit éénzelfde wijk tegenkwamen. Ook leerkrachten van eenzelfde school of de verpleegkundigen en artsen van hetzelfde consultatiebureau kunnen gedeeltelijk dezelfde kinderen zien. Daarom is altijd gevraagd hoeveel kinderen van de school of het consultatiebureau de informanten samen zagen en is niet het aantal kinderen per informant meegenomen. Het gaat dus uiteindelijk niet om het aantal informanten, maar om het aantal kinderen dat door die informanten samen per organisatie kan worden gezien (politie, Raden voor de Kinderbescherming) of wordt gezien (scholen, consultatiebureaus). Uiteraard zijn dezelfde kinderen nooit vaker dan eenmaal meegeteld.

In Nederland maakt 48% van alle 0 t/m 3 jarigen gebruik van kinderdagopvang en 46% van de 2- en 3-jarigen gaat naar de peuterspeelzaal (CBS, 2006). Deze percentages zijn gehanteerd om de totale populatie te berekenen voor deze groepen.

De basis is nu gelegd voor de prevalentieschattingen. We hebben de omvang van de deel-populaties bepaald waarnaar de meldingen van de informanten moeten worden gegeneraliseerd, en we hebben een berekeningsmethode ontwikkeld om te komen tot die populatieschattingen. In het volgende hoofdstuk zal op gedetailleerde wijze verslag worden gedaan van de sprong van informant naar populatie.

Prevalentie van kindermishandeling

5.

Hoeveel kinderen tussen de 0-17 jaar zijn in Nederland slachtoffer van kindermishandeling? In het eerste deel van dit hoofdstuk wordt een schatting van de prevalentie berekend op basis van de informanten van NPM-2010, in het tweede deel gebeurt dat op basis van de AMK-gegevens over 2010. Ten slotte wordt ingegaan op de vraag hoe vaak een specifieke vorm van mishandeling voorkomt in Nederland. Voor het beantwoorden van deze vraag wordt gebruik gemaakt van de NPM-2010 data.

5.1. Schatting van het aantal mishandelde kinderen in Nederland op basis van de NPM-2010

De informanten stuurden in totaal 818 formulieren terug. Bij 15 meldingen bleek dat er volgens onze definities geen sprake was van kindermishandeling of dat het slachtoffer ouder dan 17 jaar was. Bij 21 meldingen viel de mishandeling buiten de onderzoeksperiode (20 september – 17 december 2010). Daarnaast zijn negen meldingen verwijderd omdat de kinderen buiten de populatie van de informant vielen, zoals oudere broertjes en zusjes van een slachtoffer gemeld door de kinderopvang. Tot slot werd nagegaan of eenzelfde kind door meerdere informanten werd aangemeld. Uit de analyses bleek dat 13 kinderen door twee verschillende informanten waren gemeld. De informatie van beide formulieren werd geïntegreerd in één formulier, waarbij de vorm van mishandeling die het best paste binnen de definities werd behouden. Als meerdere vormen aanwezig waren, werd de vorm met de meest aanwijsbare schade behouden. Als ook hierbij nog meerdere vormen overbleven, werd gekozen voor de vorm waarvan het formulier het meest volledig werd ingevuld. Dit bracht het totaal op 760 casussen.

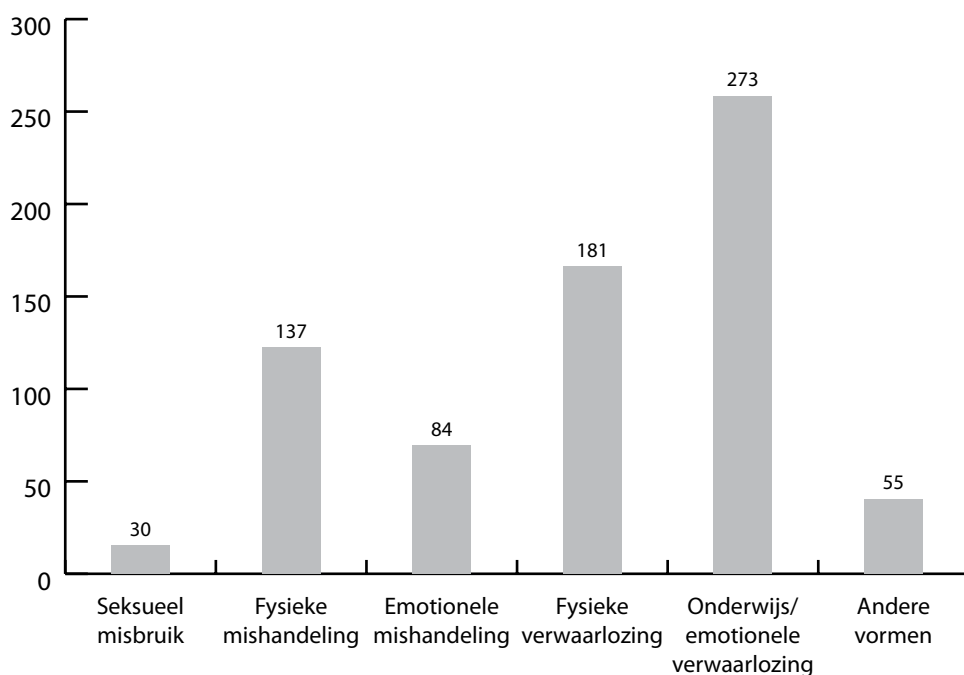
In 55% van de gevallen was er sprake van één vorm van mishandeling, in 30% van de gevallen was dat twee vormen, in 13% was dit drie vormen van kindermishandeling en in 2% van de gevallen werden vier of meer vormen van mishandeling geregistreerd. Om ervoor te zorgen dat ieder kind maar één keer in de analyses voorkomt, werden de verschillende vormen van mishandeling geordend naar veronderstelde ernst van de mishandeling, zoals dat ook in de NPM-2005 is gebeurd (Van IJendoorn et al., 2007; zie ook Euser, Van IJendoorn, Prinzie, & Bakermans-Kranenburg, 2010, 2011). De volgende rangorde werd hierbij gehanteerd:

1. seksuele mishandeling (aanwijsbare schade)
2. fysieke mishandeling (aanwijsbare schade)
3. emotionele mishandeling (aanwijsbare schade)
4. fysieke verwaarlozing (aanwijsbare schade)
5. onderwijs/emotionele verwaarlozing (aanwijsbare schade)
6. anderen vormen van mishandeling (aanwijsbare schade)
7. seksuele mishandeling (vermoedelijke schade)
8. fysieke mishandeling (vermoedelijke schade)
9. emotionele mishandeling (vermoedelijke schade)
10. fysieke verwaarlozing (vermoedelijke schade)
11. onderwijs/emotionele verwaarlozing (vermoedelijke schade)
12. andere vormen van mishandeling (vermoedelijke schade)

Ieder kind werd de vorm van mishandeling toegekend met de hoogste rangorde, zodat ieder kind slechts eenmaal geteld werd. De rangorde is arbitrair omdat er geen grootschalige studies of meta-analyses bekend zijn waarin de diverse vormen van kindermishandeling in hun invloed op de ontwikkeling van het kind zijn onderzocht. Co-morbiditeit van kindermishandeling-vormen, zoals in bijna de helft van onze gevallen, maakt dergelijk onderzoek ook uitermate lastig. Analyses van de gegevens zijn onmogelijk wanneer kinderen met meerdere vormen van mishandeling meer dan eens in het databestand voorkomen, vandaar dat een rangorde moest worden opgesteld.

Van de kinderen die door de informanten werden gemeld was 41% tussen 0-3 jaar oud, 36% 4-11 jaar oud (basisschoolleeftijd), en 23% 12-17 jaar (middelbare schoolleeftijd). Alhoewel de gevolgen van de mishandeling in de categorie “vermoedelijke schade” niet of minder zichtbaar waren dan bij de meldingen met “aanwijsbare schade”, was bij incidenten uit beide categorieën sprake van mishandeling. De schade die de mishandeling aanricht wordt vaak pas later duidelijk of is moeilijk vast te stellen. Daarom is ervoor gekozen om incidenten uit beide categorieën samen te nemen. In het vervolg zal worden gerekend zonder het onderscheid tussen aanwijsbare en vermoedelijke schade. In Figuur 5.1 is het totaal aantal meldingen per vorm van mishandeling te zien.

Figuur 5.1. Aantal meldingen per vorm van kindermishandeling ($N = 760$)

Tabel 5.1. Schatting van het totaal aantal mishandelde kinderen in Nederland op basis van alle rapporteringen van informanten van de NPM-2010

	<i>Mishandeling</i>						
	<i>Seksueel misbruik</i>	<i>Fysieke mishandeling</i>	<i>Emotionele mishandeling</i>	<i>Fysieke verwaarlozing</i>	<i>Onderw/ emo verwaarlozing</i>	<i>Andere vormen</i>	<i>Totaal</i>
BO	0	2.178	2.178	5.446	1.089	545	11.436
VO	0	1.481	1.481	0	0	0	2.962
Vrouw opv	9	102	119	142	279	9	660
KDV/Gastouders	229	229	686	2.285	1.143	0	4.572
Peuterspeelzalen	0	0	0	0	482	482	964
Politie	483	2.352	603	844	4.765	483	9.530
RvdK	968	3.226	2.258	2.581	2.904	323	12.260
CB 0-1 jaar	0	197	98	491	884	98	1.768
CB 1-2 jaar	0	768	384	3.647	1.536	0	6.335
CB 2-3 jaar	376	1.879	1.879	3.758	3.007	376	11.275
CB > 3 jaar	311	2.490	2.801	6.224	9.647	1.245	22.718
Huisarts	173	173	173	345	1.379	345	2.588
Spoed hulp	0	746	0	1.494	1.494	1.494	5.228
AZ	249	671	149	1.069	970	771	3.879
Totaal							96.175

BO: basisonderwijs; VO: voortgezet onderwijs; Vrouw opv: vrouwenopvang (Blijf van mijn Lijf-huizen); KDV: kinderdagverblijven; RvdK: Raad voor de Kinderbescherming; CB's: Consultatiebureaus; Spoed hulp: Spoedeisende hulp; AZ: Aandachtsfunctionarissen kindermishandeling in ziekenhuizen.

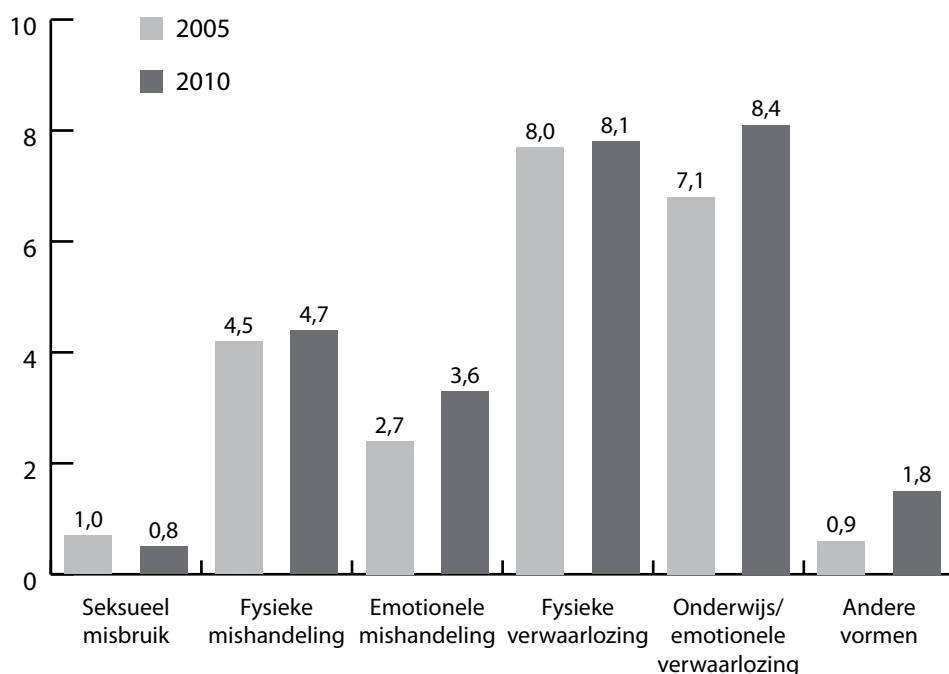
Volgens de in hoofdstuk 4 beschreven systematiek is per informantengroep een schatting gemaakt van de prevalentie van de kindermishandeling in de populatie. In Tabel 5.1 worden

de schattingen van de verschillende categorieën informanten gesommeerd om tot een eindschatting te komen. In vier organisaties ontmoeten informanten gedurende een jaar min of meer dezelfde kinderen in hun groep (kinderdagverblijven/gastouders en peuterspeelzalen) of klas (basis- en voortgezet onderwijs). Daarmee houden we rekening door de volgende formule toe te passen (zie ook hoofdstuk 4): $x + x*0,75 + x*0,75*0,75 + x*0,75*0,75*0,75$, waarbij x het aantal gemelde kinderen is. We komen dan op een prevalentieschatting op basis van de informantenmeldingen van 96.175.

De totale schatting (maar nog zonder de AMK-gegevens, zie verder) geeft dus aan dat op basis van de gegevens aangeleverd door de NPM-informanten **96.175** kinderen in 2010 in Nederland het actuele slachtoffer zijn van kindermishandeling. Dit getal betreft de jaarprevalentie en niet de 'levenslange' prevalentie, met andere woorden includeert geen kinderen die eerder in hun leven zijn mishandeld (of dat later zullen worden), maar bij wie dat niet het geval was in 2010.

In Figuur 5.2. staan de schattingen van de aantallen per 1.000 kinderen per type mishandeling weergegeven op basis van de informantengegevens uit 2010 en die uit 2005.

Figuur 5.2. Schatting van het aantal mishandelde kinderen per 1.000 per type mishandeling op basis alle rapporteringen van informanten van de NPM-2005 en de NPM-2010

NB. De berekeningen voor 2005 zijn gebaseerd op de huidige formules (zie paragraaf 5.2)

NPM-2010

5.2. Vergelijking met informantengegevens uit 2005

Bij de berekening van het prevalentiecijfer van 2010 hebben we enkele andere keuzes gemaakt dan in 2005. Zo is toen de uiteindelijke schatting gebaseerd op de berekening zonder de correctiefactor voor de scholen (deze is wel beschreven in paragraaf 6.2 van het NPM-2005 rapport; Van IJzendoorn et al., 2007). Verder is de overlap tussen NPM en AMK op een andere manier verdisconteerd. De gegevens van de dubbel gemelde kinderen zijn in 2005 verwijderd uit de informantenmeldingen (voordat de correctiefactor voor de scholen is toegepast). De AMK's kunnen echter ook als informanten worden gezien. Bij dubbel gemelde kinderen door het AMK en een andere informant (bijvoorbeeld een basisschoolleerkracht) zijn de gegevens samengevoegd tot één casus. De casus van de AMK-informant is daarna verwijderd. Dat betekent dat we de gegevens van de dubbel gemelde kinderen verwijderen uit de AMK-meldingen die later worden opgeteld bij de informantenschatting. Zouden we de dubbele meldingen verwijderen uit de informantenschatting dan is er de mogelijkheid dat bij een groot aantal dubbelmeldingen de combinatie met AMK-meldingen tot een lagere prevalentieschatting leidt dan wanneer de AMK-meldingen buiten beschouwing gelaten zouden worden (zie onder).

Passen we de huidige benadering ook toe op de cijfers van 2005 dan komen we op een schatting van 86.836 kinderen op basis van de informantenmeldingen, oftewel **24,1 per 1.000** kinderen. Zoals hierboven beschreven komen we in 2010 op basis van de informantenmeldingen uit op een schatting van 96.175 oftewel **27,4 per 1.000** kinderen. We vinden dus een toename van 14% in het geschatte aantal kinderen dat volgens de informanten te maken heeft gehad met mishandeling van 2005 naar 2010. Zoals in hoofdstuk 2 staat vermeld zijn in 2010 vier informantengroepen geïnccludeerd die in 2005 niet meededen (peuterspeelzalen, gastouderopvang, spoedeisende hulpafdelingen en aandachtsfunctionarissen kindermishandeling van ziekenhuizen). De inclusie van meer informantengroepen (bij een gelijk blijvend aantal informanten) heeft geleid tot een nauwkeuriger schatting van het aantal kinderen dat slachtoffer was van mishandeling, maar bemoeilijkt de vergelijking tussen 2005 en 2010. Als we de prevalentie berekenen op basis van de informantengroepen die in 2005 ook hebben deelgenomen dan komen we uit op een schatting van 24,5 per 1.000 kinderen in 2010. Dat aantal is dus niet lager dan het aantal van 24,1 per 1.000 in 2005.

5.3. Het aantal mishandelde kinderen in Nederland op basis van de AMK-gegevens

Kinderen bij wie een vermoeden van mishandeling bestaat kunnen worden gemeld bij één van de 15 Advies- en Meldpunten Kindermishandeling (AMK's). De AMK's onderzoeken in een relatief kort traject of het vermoeden van kindermishandeling gegrond is, en zij doen aanbevelingen voor behandeling of doorverwijzing van de casus. De verdenking van kindermishandeling hoeft

niet juridisch bewijsbaar te zijn, en de AMK's kunnen besluiten een casus buiten het juridische circuit te houden als ze menen dat het betreffende gezin voldoende openstaat voor preventief en therapeutisch ingrijpen (Baeten, 2002; 2004). In Nederland bestaat een meldcode en geen meldplicht voor kindermishandeling; in de VS bestaat wel een meldplicht.

We kregen voor de periode januari tot en met december 2010 de beschikking over alle meldingen die dat jaar waren binnengekomen en waren afgesloten met de conclusie dat er sprake was van kindermishandeling. We hebben de gegevens per kind geordend en analyses uitgevoerd op de meest complete variabelen, voorzover mogelijk overeenkomstig de bij de NPM-informanten verzamelde gegevens. Daardoor kan een complementair beeld ontstaan van de prevalentie van kindermishandeling in Nederland in 2010 en kunnen enkele kenmerken van slachtoffers en hun gezinssituatie worden beschreven.

Zoals Tabel 5.2 laat zien zijn er in 2010 22.661, oftewel **6,4 per 1.000** ($22.661/3.514.478$) mishandelde kinderen bij de 15 AMK's gemeld die een of meerdere van de in de tabel genoemde vormen van mishandeling en verwaarlozing hebben ondergaan. Dit betreft het aantal kinderen voor wie mishandeling is vastgesteld bij afsluiting van de casus. In 2005 waren dat er 13.538, oftewel **3,8 per 1.000** ($13.538/3.597.591$). Het aantal kinderen dat is gemeld en bij wie kindermishandeling werd vastgesteld is dus gestegen met 68% ten opzichte van 2005.

Tabel 5.2. Kindermishandeling zoals geregistreerd door de 15 AMK's in 2010 vergeleken met 2005

	2005			2010		
	<i>Frequentie</i>	<i>Percentage</i>	<i>85% BI</i>	<i>Frequentie</i>	<i>Percentage</i>	<i>85% BI</i>
Seksueel misbruik	538	4,0*	3,7~4,2	635	2,8	2,6~3,0
Fysieke mishandeling	1.419	10,5	10,1~10,9	2.395	10,6	10,3~10,9
Emotionele mishandeling	1.494	11,0	10,7~11,4	2.453	10,8	10,5~11,1
Fysieke verwaarlozing	1.390	10,3*	9,9~10,6	1.727	7,6	7,4~7,9
Onderwijs/emot. verwaarlozing	2.045	15,1	14,7~15,6	7.214	31,8*	31,4~32,3
Geweld in het gezin	1.856	13,7	13,3~14,1	5.497	24,3*	23,8~24,7
Overig/ onbekend	4.796	35,4*	34,8~36,0	2.740	12,1	11,8~12,4
Totaal	13.538	100,0		22.661	100,0	

85% BI = 85% Betrouwbaarheidsinterval

* deze proportie ligt significant hoger (op basis van de 85% betrouwbaarheidsintervallen)

In 60% van de gevallen was er sprake van één vorm van mishandeling, in 29% van de gevallen was dat twee vormen, in 9% was dit drie vormen van kindermishandeling en in 2% van de gevallen werden vier of meer vormen van mishandeling geregistreerd. Aan iedere casus is de zwaarste vorm van kindermishandeling toegekend, identiek aan de in paragraaf 5.1 beschreven aanpak, waarbij seksuele mishandeling als zwaarste gold, en dan in volgorde van zwaarte fysieke mishandeling, emotionele mishandeling, fysieke verwaarlozing, onderwijs- en emotionele verwaarlozing, geweld in het gezin, en overig/onbekend. Op deze wijze werd ieder kind eenmaal meegeteld. Zoals eerder gesteld, is deze prioritering arbitrair maar noodzakelijk (Euser et al., 2010; 2011).

Om de cijfers uit 2005 en 2010 met elkaar te kunnen vergelijken hebben we 85% betrouwbaarheidsintervallen rondom de percentages berekend. In Tabel 5.2 zijn de 85% betrouwbaarheidsintervallen rondom de percentages voor de typen kindermishandeling gegeven voor 2010 en 2005. Als deze betrouwbaarheidsintervallen niet overlappen, betekent dit een significant verschil (Goldstein & Healy, 1995; Payton, Greenstone, & Schenker, 2003). Daarbij gaan we ervan uit dat de jaren 2005 en 2010 'steekproeven' zijn uit een aantal jaren eromheen. Als sprake zou zijn van een populatie dan zijn betrouwbaarheidsintervallen overbodig maar dan is ook geen sprake van generaliseerbaarheid naar niet onderzochte jaren.

Zoals in Tabel 5.2 te zien is, zijn seksueel misbruik en fysieke verwaarlozing in 2010 relatief minder vaak gemeld dan in 2005. Voor onderwijs/emotionele verwaarlozing en geweld in het gezin geldt het omgekeerde: die typen mishandeling zijn in 2010 juist vaker gemeld dan in 2005. Ten eerste valt op dat het percentage gevallen in de "overig/onbekend" categorie significant is gedaald (35,4% in 2005 en 12,1% in 2010). De AMK's zijn dus zorgvuldiger geworden in de registratie van het type mishandeling.

Het is duidelijk dat de schatting van de prevalentie op basis van de NPM-informanten veel hoger uitvalt dan die op basis van de AMK-gegevens. Dat is geen wonder omdat bij AMK's lang niet alle gevallen van mishandeling of vermoedens van mishandeling worden gemeld. De AMK's zien slechts een top van de ijsberg die door de NPM-informanten nu wat meer zichtbaar is gemaakt. Er is uiteraard ook overlap tussen de registratie van kindermishandeling door NPM-informanten en AMK. Door zorgvuldige vergelijking van de gegevens omtrent de slachtoffers (voornaam, eerste letter achternaam, cijfers postcode en geboortedatum), konden we in 104 gevallen vaststellen dat deze kinderen zowel door NPM-informanten als door de AMK's als mishandelde kinderen werdenesignaleerd.

5.4. Schatting van het aantal mishandelde kinderen in Nederland op basis van de NPM- en de AMK-gegevens

De prevalentie van het aantal kinderen dat in 2010 te maken heeft gehad met mishandeling wordt dus geschat op **118.836** gevallen (96.175 uit NPM-2010 + 22.661 uit AMK). Dit getal representeert 33,8, oftewel afgerond **34 per 1.000** kinderen in Nederland.

5.5. Schatting van de prevalentie van mishandeling onder jongeren

Om de resultaten van de informantenstudie te kunnen vergelijken met die van de scholierenstudie hebben we ook een schatting berekend van de prevalentie van mishandeling onder 12-17-jarigen. Hiervoor is uiteraard alleen gekeken naar de informantengroepen die kinderen in deze leeftijd zien: voortgezet onderwijs, vrouwenopvang, politie, Raad v/d Kinderbescherming, huisartsen, spoedeisende hulp en aandachtsfunctionarissen kindermishandeling in ziekenhuizen. De populatie van de informanten was hier steeds het aantal 12-17-jarigen dat zij (potentieel) gezien hebben en de totale populatie was steeds het totaal aantal kinderen van 12-17 jaar in Nederland. Volgens de formule die in hoofdstuk 4 is genoemd komen we dan op een aantal van 16.407 gevallen van mishandeling onder jongeren (waarbij ook de correctie voor observatie van gedeeltelijk dezelfde kinderen is toegepast, zie hoofdstuk 4). Daarbij tellen we een aantal van 6.997 meldingen van 12-17-jarigen bij het AMK op. De prevalentieschattingen voor 12-17-jarigen in Nederland is dan 23.404 gevallen van mishandeling bij jongeren in 2010. Dit getal kan ook worden weergegeven als een proportie; dan hebben we het over **20 per 1.000** jongeren van 12-17 jaar ($23.404 / 1.184.064$).

Kenmerken van mishandelde kinderen en gezinnen waarin kindermishandeling plaatsvindt

Welke kenmerken hebben de mishandelde kinderen en de gezinnen waarin mishandeling plaatsvindt? We zullen in dit hoofdstuk de opleiding van de ouders, hun arbeidsparticipatie, de gezinssituatie (alleenstaand, stief- of adoptieouderschap), en het aantal kinderen binnen het gezin beschrijven. Van de mishandelde kinderen beschrijven we de etnisch-culturele achtergrond en de leeftijd. De verdeling van deze kenmerken in onze groep van 760 mishandelde kinderen zal tevens worden vergeleken met de verdeling ervan in de Nederlandse populatie zoals deze door het CBS zijn berekend of zijn geschat op basis van de Netherlands Kinship Panel Survey (NKPS), een grootschalige panelstudie naar ruim 3.000 willekeurig geselecteerde Nederlandse gezinnen. Deze studie zal in de eerste paragraaf nader worden toegelicht. Uit de resultaten van de analyses kan worden afgeleid in hoeverre (de gezinnen van) de mishandelde kinderen een bijzondere categorie vormen. Omdat de genoemde kenmerken onderling kunnen samenhangen, bijvoorbeeld opleidingsniveau en etnisch-culturele achtergrond, zijn ook de proporties van de combinaties van telkens twee kenmerken in de Nederlandse bevolking vergeleken met de proporties van diezelfde combinaties van kenmerken in de groep mishandelde kinderen.

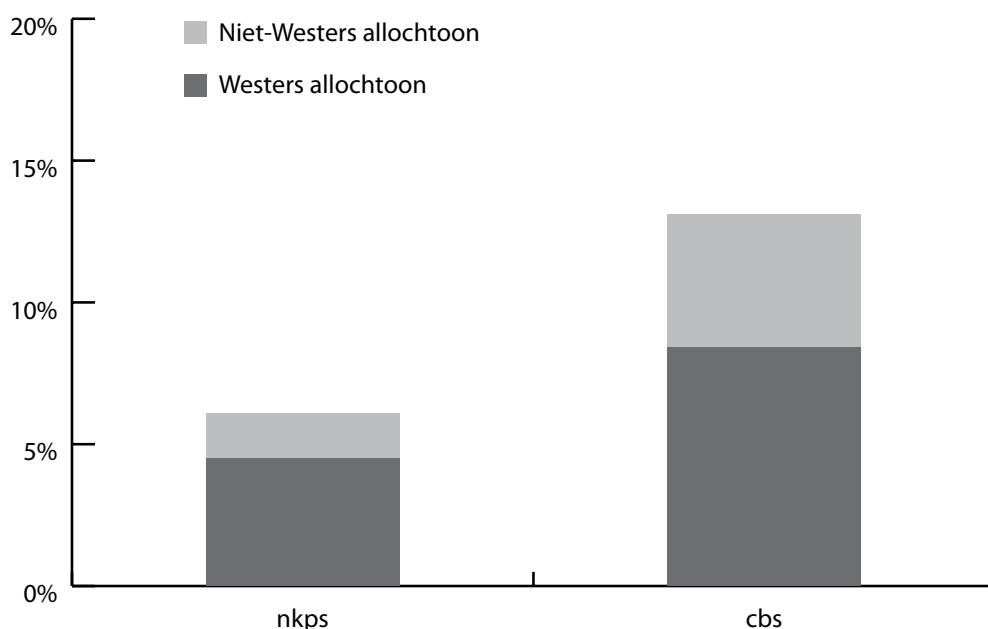
6.1. Vergelijking met de representatieve Netherlands Kinship Panel Study (NKPS)

In 2002 is de Netherlands Kinship Panel Study (NKPS) van start gegaan. Deze studie is een samenwerkingsverband tussen het Nederlands Interdisciplinair Demografisch Instituut (NIDI) en de universiteiten van Utrecht, Amsterdam en Tilburg (zie ook: www.nkps.nl). Tussen 2002 en 2004 is in een eerste ronde een grootschalig onderzoek gedaan naar familie en verwantschap in Nederland. De tweede ronde is in 2007 van start gegaan. Belangrijke thema's in het onderzoek zijn kenmerken van familiebanden, zoals de familiestructuur en het contact tussen familieleden. Aan de eerste ronde van deze studie hebben 8161 zogenaamde 'ankers' (gekozen als de persoon in het huishouden die het eerst jarig was op het moment van de start van de studie) en hun familieleden deelgenomen. De ankers vormen een representatieve steekproef van aselekt getrokken mensen uit heel Nederland, tussen de 18 en 79 jaar oud. Daarnaast is gekeken naar de kenmerken van de huidige partner van het anker en van eerdere partners van het anker.

Gezien de grote selectieve uitval in de tweede ronde van het onderzoek, zijn voor de vergelijking met de NPM-2010 de data van de eerste ronde gebruikt. Hiervoor zijn alleen de gezinnen uit de NKPS geselecteerd waarbij de algemene voorwaarde is dat de ankers minimaal één kind (0-17 jaar) hebben dat in huis woont. Om te beoordelen of de steekproef van de NKPS inderdaad de huidige situatie in Nederland representeert, is de steekproef van de NKPS op etniciteit, gezinssamenstelling, werkloosheid en opleiding vergeleken met gegevens uit 2010 van het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) voorzover deze gegevens betrekking hebben op de leeftijdsrange van de ouders in onze prevalentiestudie.

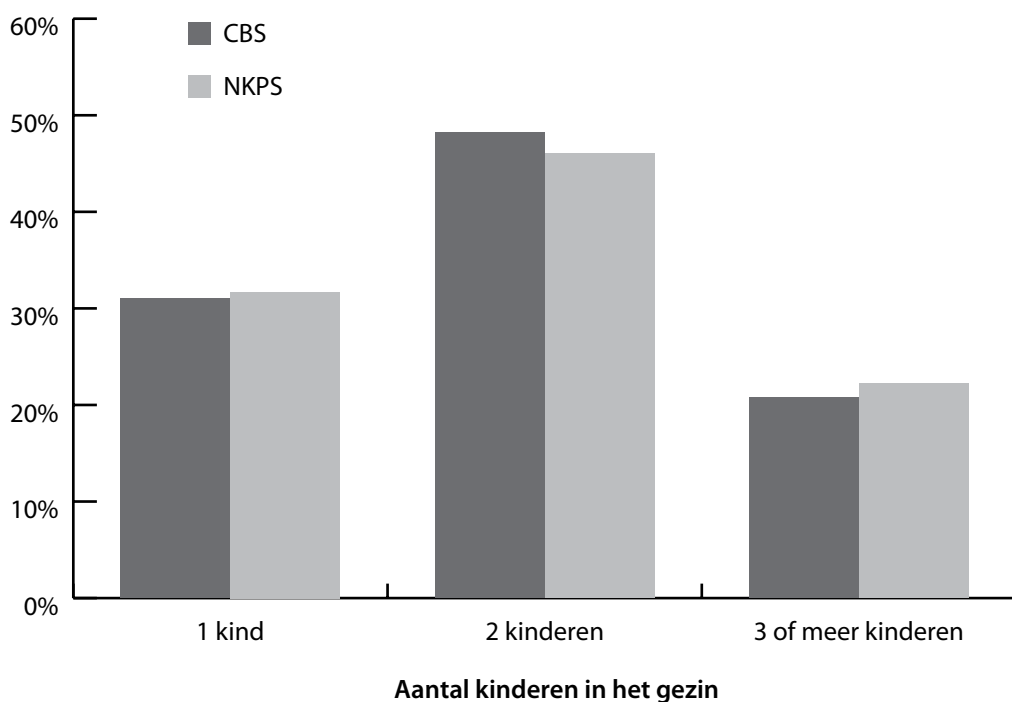

Wat etniciteit betreft meldt het CBS (2010a) dat in Nederland 13,1% (1.530.406) van de bevolking tot de eerste generatie allochtonen behoort (mensen die zelf in het buitenland geboren zijn), van wie 8,4% van niet-Westerse afkomst en 4,7% van Westerse afkomst is. In de NKPS bedraagt het percentage eerstegeneratie allochtonen 6,1% waarvan 4,5% niet-Westers en 1,6% Westers (zie Figuur 6.1). In de NKPS zijn eerste generatie allochtonen dus ondervertegenwoordigd.

Figuur 6.1. Verdeling van allochtone afkomst in het CBS en NKPS

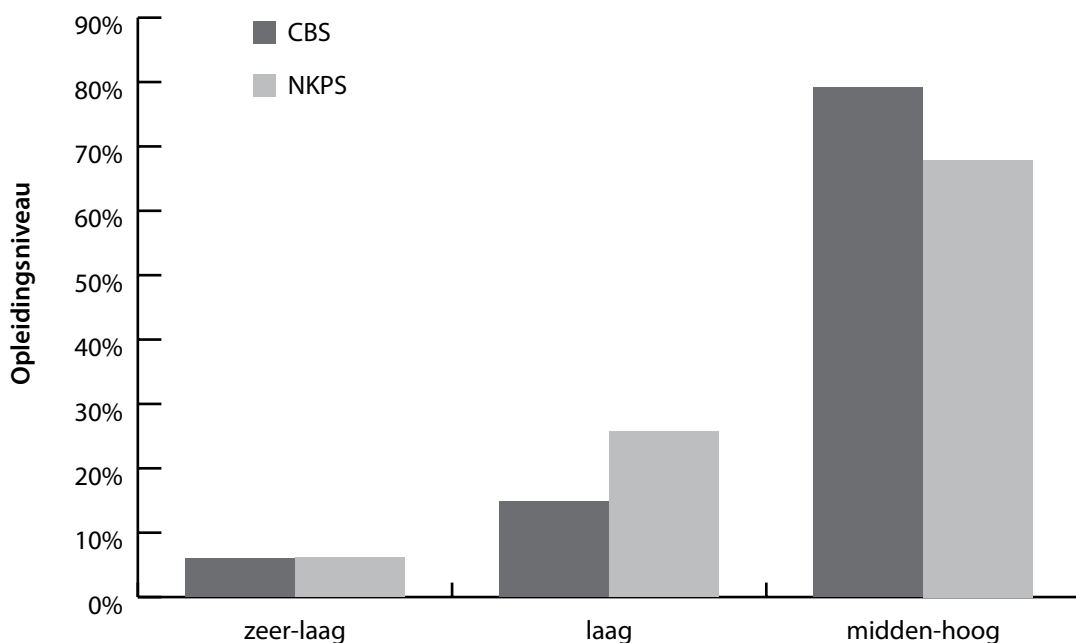
De gegevens van het CBS en de NKPS zijn ook vergeleken voor wat betreft het aantal kinderen in het gezin en het percentage éénoudergezinnen. De verdeling van gezinsgrootte bleek vergelijkbaar te zijn voor de NKPS en het CBS. Volgens het CBS (2010b) heeft 31,0% van de gezinnen één kind, 48,2% van de gezinnen twee kinderen en 20,8% van de gezinnen drie of meer kinderen. In de steekproef van de NKPS zijn deze percentages respectievelijk 31,7%, 46,0% en 22,2% (zie Figuur 6.2). Het percentage éénoudergezinnen is ook vergelijkbaar tussen het CBS en de NKPS. Het percentage éénoudergezinnen is respectievelijk 5,9% en 5,3%.

Figuur 6.2. Verdeling van het aantal kinderen in het gezin in het CBS en NKPS

Ook de werkloosheid onder de beroepsbevolking (15-65 jaar) in de NKPS is vergelijkbaar met het werkloosheidspercentage zoals gemeld door het CBS. Het percentage werklozen in de NKPS bedraagt 5,0% tegenover 5,4% in de gegevens van het CBS (2010c).

Ten slotte is het opleidingsniveau van de beroepsbevolking binnen het CBS en de NKPS vergeleken op basis van het hoogst behaalde diploma. Er is een onderscheid gemaakt tussen zeer laag, laag, en midden-hoog opgeleide personen. Volgens het CBS (2010d) heeft 6,0% een zeer laag opleidingsniveau, 14,9% een laag opleidingsniveau en 79,1% een midden tot hoog opleidingsniveau. De verdeling in de steekproef van de NKPS wijkt vooral in de laagste categorie hiervan niet veel af, 6,2% van de beroepsbevolking heeft een zeer laag, 25,7% een laag en 67,9% een midden tot hoog opleidingsniveau (Figuur 6.3)

Figuur 6.3. Verdeling van opleidingsniveau in CBS en NKPS

Hieruit blijkt dat de steekproef van de NKPS een geringe oververtegenwoordiging laat zien van de laag opgeleiden en een ondervertegenwoordiging van allochtonen. Het betreft hier dus een zorgvuldig samengestelde en omvangrijke steekproef van de Nederlandse samenleving die uiteindelijk toch niet volledig representatief mag worden genoemd. Maar de gezinnen uit de NKPS zijn voor ons doel de beste vergelijkingsmaatstaf die momenteel in Nederland beschikbaar is, uiteraard naast de populatiegegevens van CBS die echter voor minder vergelijkingen geschikt zijn, vooral voor vergelijkingen op meer dan één kenmerk tegelijk. Het zou voor studies als deze zeer wenselijk zijn als het CBS gegevens op het niveau van het gezin beschikbaar zou stellen.

In navolgende analyses zijn alle kinderen betrokken bij wie mishandeling met aanwijsbare of vermoedelijke schade is geconstateerd. Daarbij wordt ieder kind slechts eenmaal meegeteld in de analyses, ook al zijn veel kinderen het slachtoffer van meerdere vormen van mishandeling. Het is ook mogelijk dat meer kinderen uit hetzelfde gezin slachtoffer van mishandeling zijn. Bij de analyses over de kindfactoren (leeftijd en geslacht) is het kind de eenheid van de analyse; bij de andere risicofactoren is dat het gezin. Hierbij is voor type mishandeling binnen een gezin steeds de ernstigste vorm van mishandeling genomen op basis van de rangorde genoemd in paragraaf 5.1.

6.2. De opleiding van ouders van mishandelde kinderen

In de NPM-2010 is de sociaal-economische status (SES) van de kinderen en hun gezin geoperationaliseerd door de informanten te vragen welk opleidingsniveau de ouders van het betreffende kind hadden. Daarbij is als globale richtlijn gegeven dat ouders met een opleiding op havo/vwo/hbo/wo niveau tot de groep midden-hoog-opgeleiden worden gerekend, terwijl ouders met een afgeronde vmbo/mavo opleiding tot de laag-opgeleide groep behoren. Helemaal geen onderwijs of alleen basisonderwijs zonder afgeronde vervolgopleiding leidt tot plaatsing van gezin en kind in de groep zeer-laag-opgeleiden. Deze operationalisatie is uiteraard geen precieze noch een uitputtende bepaling van de SES van het betreffende gezin, maar geeft een globale indruk van de maatschappelijke en educatieve positie. We zullen in het vervolg dan ook spreken van midden-hoog, laag, en zeer laag opleidingsniveau, zonder de pretentie te hebben dat deze indeling meer is dan een globale benadering van de werkelijke maatschappelijke positie van het gezin waaruit het mishandelde kind afkomstig is. Om een indicatie te krijgen van het opleidingsniveau van een gezin hebben we steeds gekeken naar de hoogste opleiding van beide ouders. Deze analyses gaan dus over de gemelde gezinnen (niet over individuele kinderen). Dat waren er in totaal 549.

Voor veel gezinnen ($n = 250$) was informatie over opleidingsniveau bij de informanten onbekend. Deze gezinnen zijn in de categorie Onbekend meegenomen. In de verdeling over zeer laag, laag, midden-hoog en onbekend opleidingsniveau in de groep mishandelde kinderen, is een ruime oververtegenwoordiging te zien van gezinnen met een zeer lage opleiding: 16,2% van de gezinnen is zeer laag opgeleid, 20,6% is laag opgeleid, 17,7% is midden-hoog opgeleid en het opleidingsniveau van 45,5% van de gezinnen was onbekend. Dit is sterk afwijkend van het opleidingsniveau van de Nederlandse bevolking, en van ouders van het cohort van kinderen van 0-17 jaar.

Nauwkeurige cijfers over deze populatieverdelingen op gezinsniveau volgens de in NPM-2010 gebruikte criteria zijn helaas niet voorhanden. De beste benadering biedt de NKPS panelstudie (NKPS, 2006) die leidt tot een schatting van 2,0% gezinnen met een zeer laag opleidingsniveau, 14,3% met een laag opleidingsniveau, en 83,7% met een midden tot hoge opleiding ($N = 1.953$; deze percentages wijken af van die in paragraaf 6.1 omdat het daar vanwege de vergelijking met de CBS-gegevens niet specifiek ging om *gezinnen*). Het percentage zeer laag opgeleide gezinnen met een mishandeld kind is ruim achtmaal zo hoog als het percentage zeer laag opgeleide ouders in de willekeurig samengestelde NKPS groep. Dit stemt overeen met Relatief Risico ('relative risk') gedefinieerd als de ratio tussen de waargenomen proportie van personen blootgesteld aan de risicofactor en met de ervaring van mishandeling (in de teller), en de proportie van personen blootgesteld aan de risicofactor maar zonder de ervaring van mishandeling (in de noemer). Voor zeer lage opleiding is het relatieve risico dus $0,162 / 0,020 = 8,1$. Voor laag opgeleiden is het Relatief Risico 1,4.

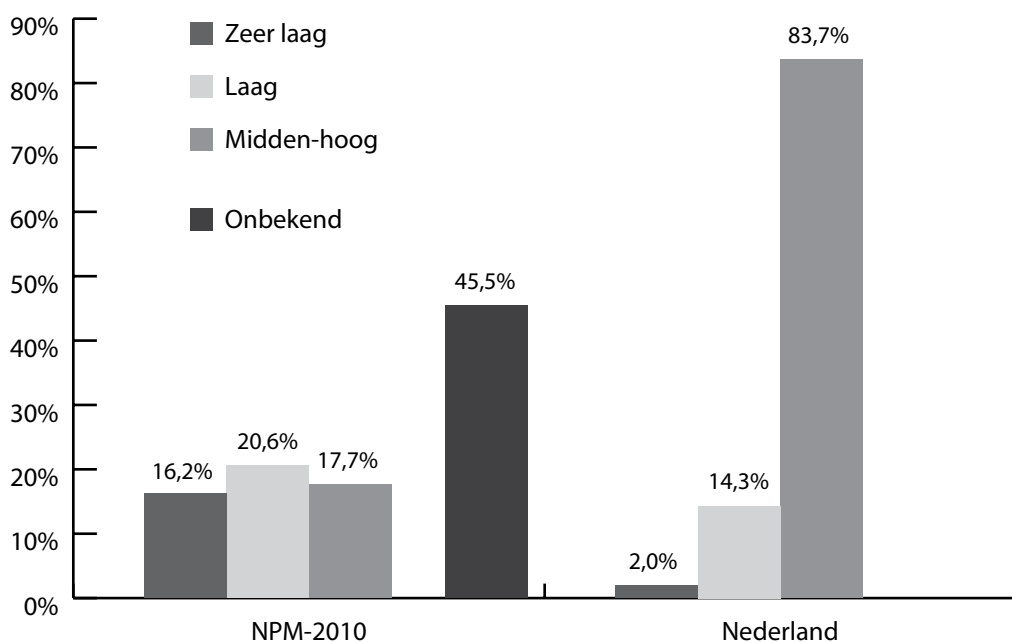
Als we de categorie Onbekend buiten beschouwing zouden laten, dan zijn de relatieve risico's nog hoger: 14,7 voor zeer laag opgeleid en 2,6 voor laag opgeleid. De cijfers in Tabel 6.1 zijn dus een conservatieve weergave van het risico van opleiding.

Tabel 6.1. Opleidingsniveau van de gezinnen per type mishandeling (op gezinsniveau)

	<i>Ze</i> er laag (%)	<i>Laag</i> (%)	<i>Midden-hoog</i> (%)	<i>Onbekend</i> (%)	<i>Totaal</i> (n)
Seksueel misbruik	21,4*	21,4	10,7	46,4	28
Fysieke mishandeling	17,9*	14,2	20,8	47,2	106
Emotionele mishandeling	24,5*	22,6*	22,6	30,2	53
Fysieke verwaarlozing	19,1*	24,1*	18,4	38,3	141
Onderwijs/emot. verwaarlozing	12,0*	22,3*	17,4	48,4	184
Andere vormen	5,4	13,5	5,4	75,7	37
Totale mishandeling	16,2*	20,6*	17,7	45,5	549

**Significante oververtegenwoordiging van de betreffende categorie, vergeleken met het overeenkomstige percentage in de representatieve NKPS steekproef, multinomiale proportietoets met $p < ,001$. Significante ondervertegenwoordiging is niet aangegeven om de tabel leesbaar te houden. De categorie 'andere vormen' is niet getoetst.*

De opleiding van de gezinnen van mishandelde kinderen is in de totale groep en bij alle typen mishandeling apart significant lager dan het opleidingsniveau van het gemiddelde gezin in Nederland (Figuur 6.4) (voor de totale groep: χ^2 (2, $N = 549$) = 1.348,62, $p < ,01$). Dit geldt ook voor emotionele mishandeling, fysieke verwaarlozing en onderwijs/emotionele verwaarlozing. Bij seksueel misbruik en fysieke mishandeling is alleen de zeer laag opgeleide groep oververtegenwoordigd (Tabel 6.1). Een zeer lage opleiding van de ouders is dus een risicofactor voor alle vormen van kindermishandeling. Het percentage zeer laag opgeleide ouders van mishandelde kinderen is 8,1 keer groter en het percentage laag opgeleiden is 1,4 keer groter dan het overeenkomstige percentage in de doorsnee groep. Hiermee is een zeer laag opleidingsniveau de sterkste risicofactor die we in deze studie hebben aangetroffen.

Figuur 6.4. Verdeling in opleiding van gezinnen van mishandelde kinderen in de NPM-2010 groep vergeleken met opleidingsniveau in de representatieve NKPS steekproef

6.3. Werkloosheid van de ouders van mishandelde kinderen

De werkstatus van de ouders is ingedeeld in drie categorieën, namelijk 'onbekend', 'werkloos' en 'werkend'. Hierbij zijn gezinnen waarin één of beide ouders deel- of voltijd werken meegenomen als werkend. Gezinnen waarin geen ouder die betaalde arbeid verricht aanwezig is (dus bij éénoudergezinnen gaat het om één werkloze ouder), vallen onder de categorie 'werkloos'.

Zoals te zien is in Tabel 6.2 is bij een groot deel van de gezinnen van mishandelde kinderen (29,0%) sprake van werkloosheid bij beide ouders, en deze categorie is bij alle typen mishandeling oververtegenwoordigd in vergelijking tot het landelijke werkloosheidspercentage. Overigens is voor een groot deel van de gezinnen waarin mishandeling plaatsvond de werkstatus van de ouders onbekend (32,4%); de informanten zijn niet altijd op de hoogte van de precieze omstandigheden van het gezin waarin het gesignaleerde kind opgroeit.

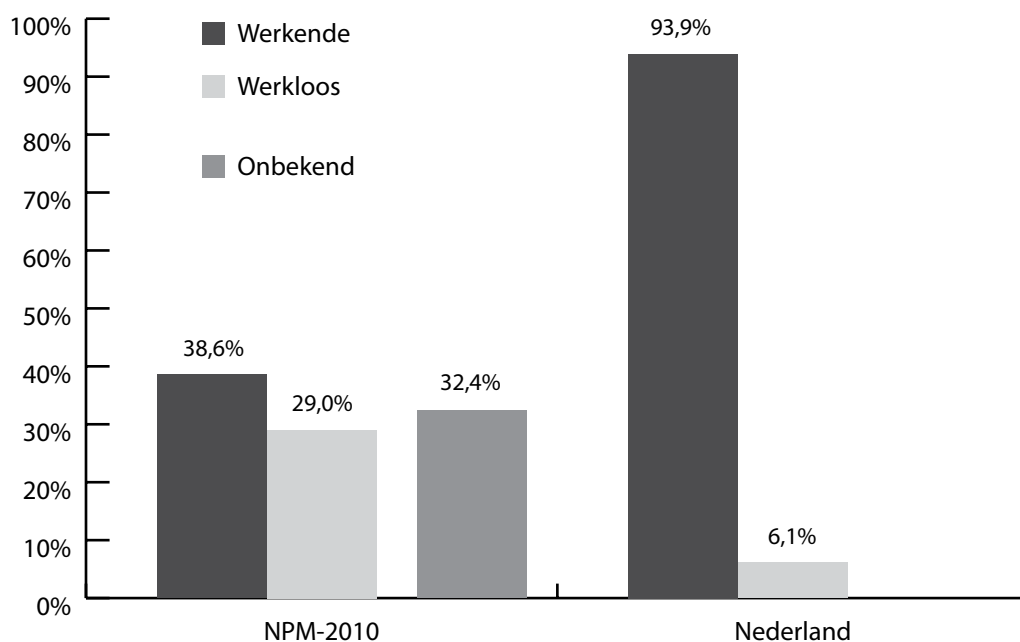

Tabel 6.2. Werkloosheid van beide ouders en type mishandeling

	<i>Werkende</i> (%)	<i>Werkloos</i> (%)	<i>Onbekend</i> (%)	<i>Totaal</i> (n)
Seksueel misbruik	50,0	17,9*	32,1	28
Fysieke mishandeling	46,2	24,5*	29,2	106
Emotionele mishandeling	45,3	39,6*	15,1	53
Fysieke verwaarlozing	39,0	36,9*	24,1	141
Onderwijs/emot. verwaarlozing	34,8	26,1*	39,1	184
Andere vormen	16,2	18,9	64,9	37
Totale mishandeling	38,6	29,0*	32,4	549

**Significante oververtegenwoordiging van de betreffende categorie, vergeleken met het overeenkomstige percentage in Nederland (NKPS, 2006), multinomiale proportietoets met $p < ,001$. Significante ondervertegenwoordiging is niet aangegeven om de tabel leesbaar te houden. De categorie 'andere vormen' is niet getoetst.*

Volgens de NKPS gegevens is het percentage werkloze ouders in gezinnen in Nederland 6,1% (Figuur 6.5). Vergeleken met dit percentage blijkt in gezinnen waar mishandeling plaatsvindt veel vaker sprake te zijn van werkloosheid: het percentage werkloze ouders in deze gezinnen is 4,8 keer zo hoog als het percentage werkloosheid in de algemene bevolking, $\chi^2 (1, N = 549) = 1.698,35, p < ,01$. Zelfs als de categorie 'onbekend' bij de categorie 'werkend' zou worden gevoegd, is er nog steeds een grote oververtegenwoordiging van werkloze gezinnen in de groep met mishandeling. Dit geldt zowel voor de totale groep gezinnen waarin mishandeling plaatsvond als voor ieder type mishandeling apart (Tabel 6.2).

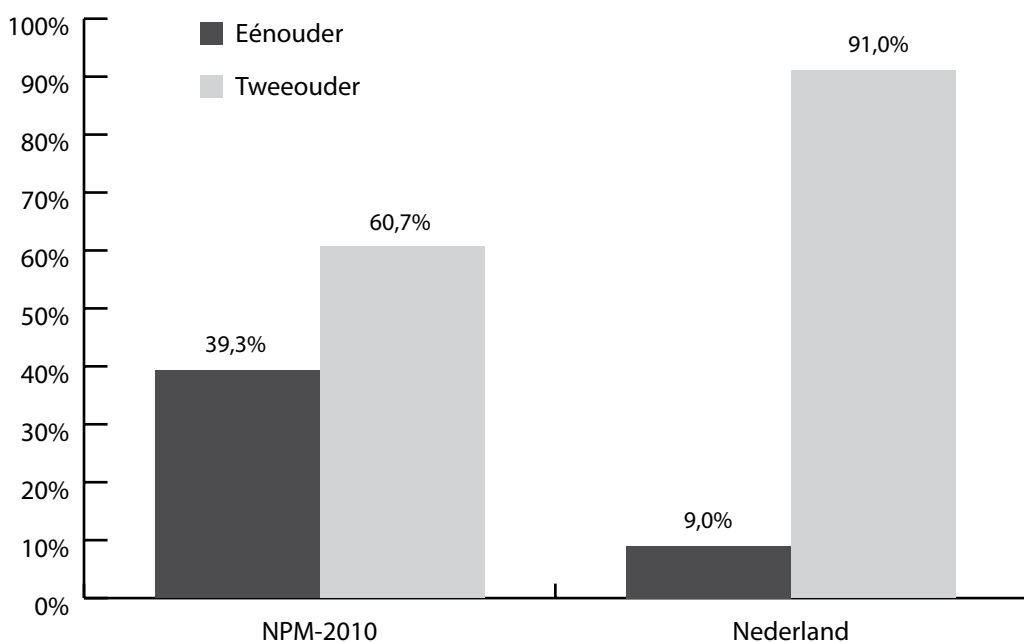

Figuur 6.5. Verdeling in arbeidsparticipatie van de gezinnen met een mishandeld kind en de Nederlandse verdeling ontleend aan NKPS

6.4. Alleenstaand ouderschap en kindermishandeling

De gezinssituatie van kinderen is allereerst ingedeeld in twee categorieën, namelijk één- en twee-oudergezinnen. Bij de twee-oudergezinnen kunnen de twee opvoeders gehuwd of ongehuwd zijn, maar de twee opvoeders hoeven niet (beide) de biologische ouder van het kind te zijn.

Ruim 40% van de gezinnen waarin mishandeling plaatsvindt, is een éénoudergezin (41,6%). In heel Nederland is er bij 9,0% van gezinnen sprake van alleenstaand ouderschap (NKPS, 2006). In Figuur 6.6 is te zien dat kinderen die worden mishandeld vaker in een éénoudergezin leven dan wat verwacht mag worden op basis van de NKPS verdeling in willekeurig geselecteerde gezinnen, $\chi^2 (1, N = 483) = 627,33, p < ,01$. Dit geldt voor alle typen van mishandeling (Tabel 6.3). Wanneer wordt gekeken naar de totale groep gezinnen waarin mishandeling plaatsvindt, zien we dat éénoudergezinnen hier 4,6 maal vaker in voorkomen (41,6%) dan in gezinnen (9,0%) in de Nederlandse populatie.

Figuur 6.6. Verdeling naar gezinssituatie, voor de mishandelde kinderen en de representatieve NKPS vergelijkingsgroep

Tabel 6.3. Alleenstaande ouders en typen kindermishandeling

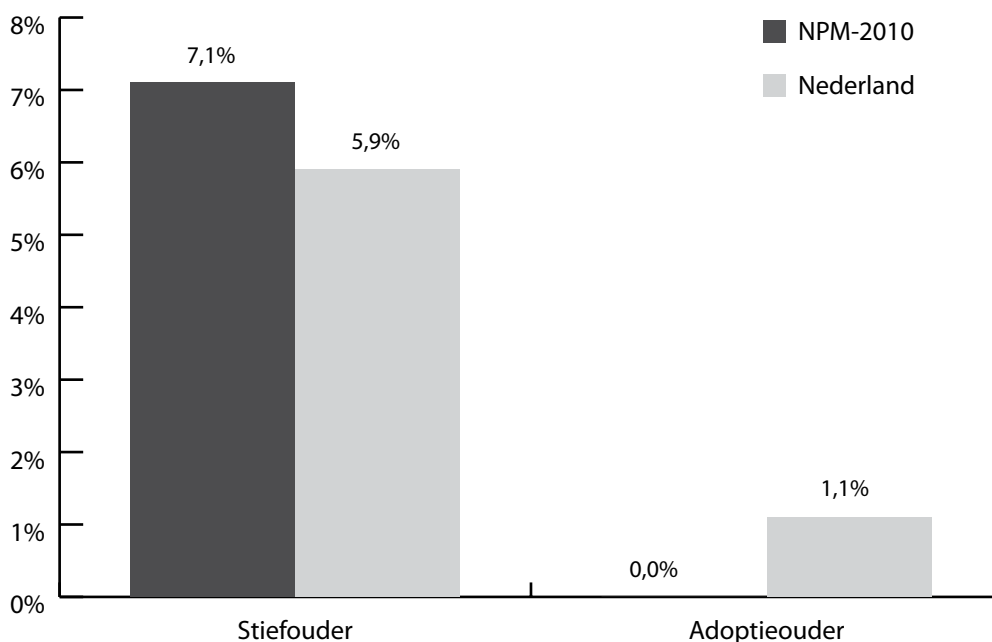
	Eénouder (%)	Tweeouder (%)	Totaal (n)
Seksueel misbruik	48,1*	51,9	27
Fysieke mishandeling	32,0*	68,0	97
Emotionele mishandeling	40,8*	59,2	49
Fysieke verwaarlozing	46,9*	53,1	128
Onderwijs/emot. verwaarlozing	42,9*	57,1	154
Andere vormen	39,3	60,7	28
Totale mishandeling	41,6*	58,4	483

*Significante oververtegenwoordiging van de betreffende categorie, vergeleken met het overeenkomstige percentage in de representatieve NKPS steekproef, binomiale proportietoets met $p < ,001$. Significante onderverteenwoordiging is niet aangegeven om de tabel leesbaar te houden. De categorie 'andere vormen' is niet getoetst.

6.5. Stief- en adoptiegezinnen en kindermishandeling

In 39 gezinnen met een mishandeld kind is een stiefouder aanwezig (7,1%). Het percentage gezinnen met een stiefouder in de NKPS bedraagt 5,9% van de representatieve steekproef (Figuur 6.7). Er is dus een wat groter percentage stiefgezinnen in geval van kindermishandeling, maar het verschil is niet significant, $\chi^2 (1, N = 549) = 1,43, n.s.$ Voor de AMK-meldingen (zie hoofdstuk 9) geldt wel een ruime en significante oververtegenwoordiging van stiefoudergezinnen met een mishandeld kind.

Er zijn geen adoptiegezinnen vertegenwoordigd in de groep van 549 gezinnen waarin kindermishandeling plaatsvond. In de NKPS is 1,1% van de gezinnen een adoptiegezin (Figuur 6.7), dus er is sprake van een ondervertegenwoordiging van adoptiegezinnen bij kindermishandeling (zie ook Van IJendoorn, Euser, Prinzie, Juffer, & Bakermans-Kranenburg, 2009) maar omdat deze kinderen niet voorkomen in de NPM groep en het aantal in de NKPS maar heel klein is, kunnen we daaraan geen stellige conclusies verbinden (zie voor een overeenkomstige bevinding ook hoofdstuk 7 over AMK-meldingen).

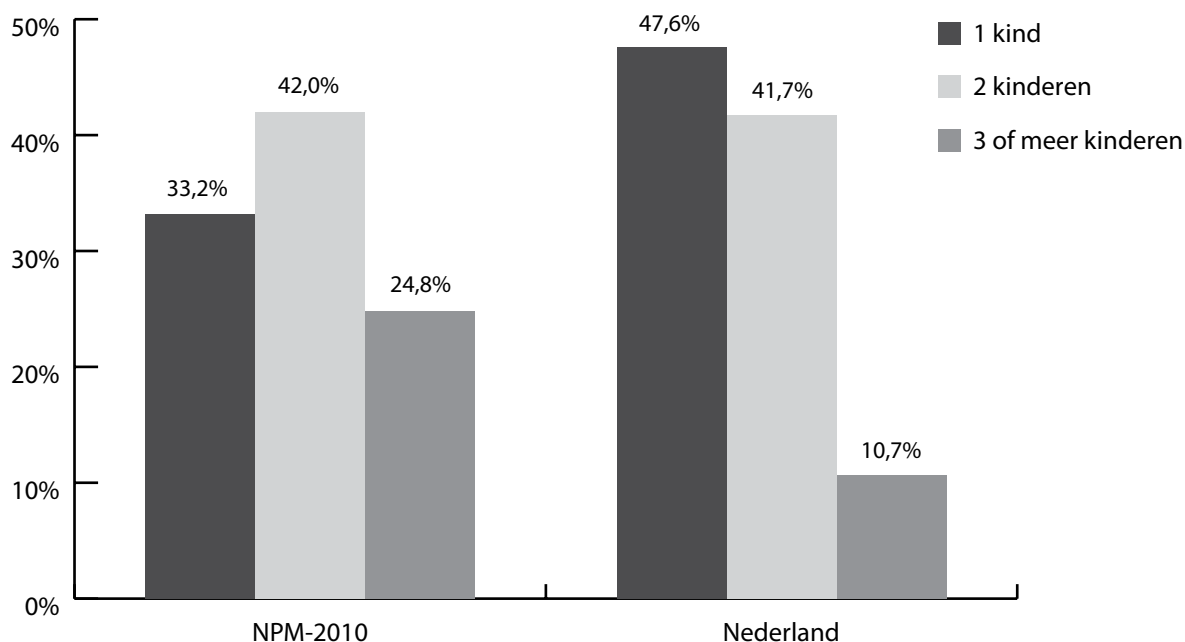

Figuur 6.7. Percentage stiefouders en adoptieouders voor de groep mishandelde kinderen en in de representatieve NKPS steekproef

6.6. Aantal kinderen in het gezin

Het aantal kinderen onder de achttien jaar in het gezin waarin mishandeling voorkomt varieert van één tot acht. Wanneer we drie categorieën onderscheiden (één kind, twee kinderen, drie of meer kinderen in het gezin) zien we dat 33,2% van de gezinnen wordt gevormd door gezinnen met één kind onder de 18. Verder zijn er in 42,0% twee kinderen onder de 18 in het gezin en in 24,8% gaat het om gezinnen met drie of meer kinderen (Figuur 6.8). In Nederlandse bevolking omvat 47,6% van de gezinnen één kind onder de 18, 41,7% twee kinderen en 10,7% drie of meer kinderen (NKPS, 2006). De NPM-verdeling wijkt significant af van de NKPS verdeling, $\chi^2(2, N = 467) = 107,63, p < ,01$. Grotere gezinnen (met drie of meer kinderen) zijn vaker te vinden in de groep gezinnen waar mishandeling plaatsvindt (relatieve risico = 2,3). Deze oververtegenwoordiging zien we voor alle typen mishandeling, behalve voor seksueel misbruik (Tabel 6.4).

Figuur 6.8. Verdeling van het aantal kinderen (onder de 18 jaar) in een gezin voor de groep mishandelde kinderen en de gezinnen in Nederland (NKPS, 2006)

Tabel 6.4. Gezinsgrootte en type kindermishandeling

	1 (%)	2 (%)	3 of meer (%)	Totaal (n)
Seksueel misbruik	36,0	40,0	24,0	25
Fysieke mishandeling	26,1	44,6	29,3*	92
Emotionele mishandeling	16,0	42,0	42,0*	50
Fysieke verwaarlozing	36,7	39,8	23,4*	128
Onderwijs/emot. verwaarlozing	37,5	42,8	19,7*	152
Andere vormen	50,0	40,0	10,0	20
Totale mishandeling	33,2	42,0	24,8*	467

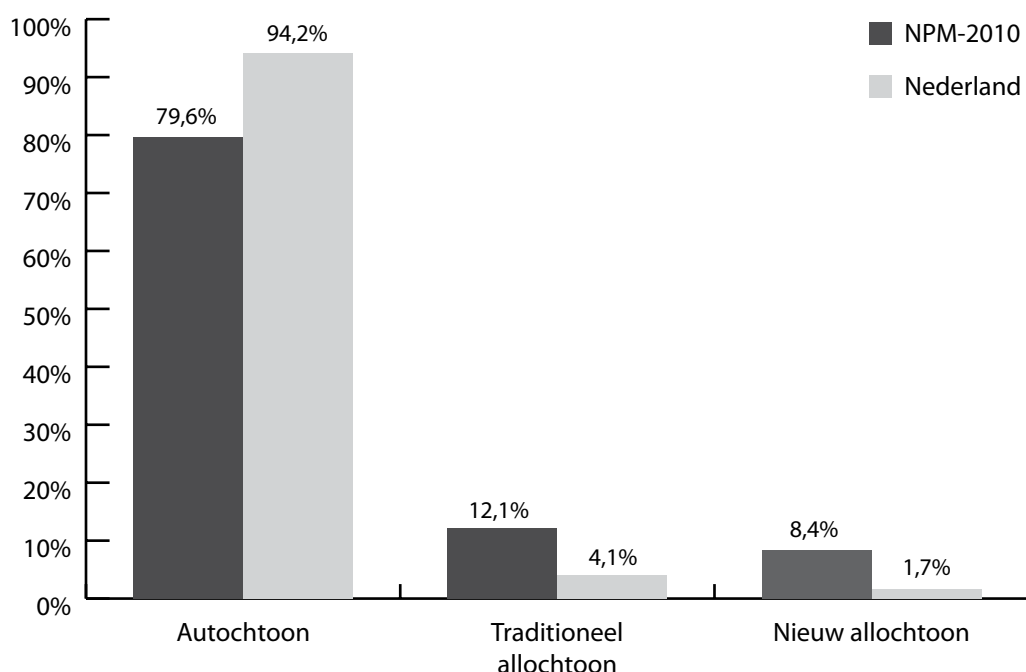
**Significante oververtegenwoordiging van de betreffende categorie, vergeleken met het overeenkomstige percentage uit de NKPS gegevens, multinomiale proportietoets met $p < ,001$. Significante ondervertegenwoordiging is niet aangegeven om de tabel leesbaar te houden. De categorie 'andere vormen' is niet getoetst.*

6.7. Etnisch-culturele achtergrond van de gezinnen van mishandelde kinderen

Is de etnisch-culturele achtergrond van de gezinnen een risicofactor voor kindermishandeling? Figuur 6.9 laat de etnisch-culturele verdeling zien van de mishandelde gezinnen. Van de gezinnen waarin mishandeling voorkomt en waarvoor informatie over etnisch-culturele achtergrond bekend is, is 79,6% autochtoon ($n = 323$), 12,1% ($n = 49$) 'traditioneel-allochtoon' (Turks, Marokkaans, Surinaams/Antilliaans) en 8,4% ($n = 34$) 'nieuw-allochtoon' (Afrikaans (uitgezonderd Marokkaans), Oost-Europees, Zuid- en Midden-Amerikaans, West-Aziatisch). Deze percentages wijken af van de percentages kinderen uit de diverse etnisch-culturele groepen in het NKPS cohort van Nederlandse gezinnen. We categoriseren een gezin als allochtoon als één van beide ouders of beide ouders buiten Nederland zijn geboren, dezelfde indeling die ook in de NPM-2005 is gebruikt.

In de NKPS groep van 1.882 gezinnen waarvan de etnisch-culturele achtergrond bekend is, is 94,2% autochtoon, 4,1% traditioneel-allochtoon en 1,7% nieuw-allochtoon (NKPS, 2006). In gezinnen van traditioneel-allochtoone herkomst vindt dus driemaal zo veel kindermishandeling plaats als verwacht mag worden op grond van de representatie van die gezinnen in de bevolking en voor nieuw-allochtonen is dat relatieve risico 4,9. Een proportietoets met de NKPS verdeling als uitgangspunt laat zien dat de autochtone kinderen sterk ondervertegenwoordigd zijn in de NPM-2010, terwijl de traditioneel-allochtoone kinderen en de nieuw-allochtoone kinderen oververtegenwoordigd zijn in de groep mishandelde kinderen, $\chi^2 (2, N = 406) = 178,52, p < ,01$, zie Figuur 6.9.

Gezien de vermoedelijke ondervertegenwoordiging van allochtone gezinnen in de NKPS steekproef zijn de hier gegeven risico's een overschatting. Als we echter de vergelijking met de CBS-verdeling (die helaas niet over gezinnen gaat) van mensen met een autochtone (91,2%) en een niet-Westers allochtone achtergrond maken (8,8%; de Westers allochtonen zijn hier buiten beschouwing gelaten), zien we ook een significante oververtegenwoordiging van niet-Westerse allochtonen in de groep gezinnen waarin mishandeling plaatsvindt, $\chi^2 (1, N = 406) = 68,58, p < ,01$. In paragraaf 6.10.1 zullen we zien dat een lage opleiding een belangrijk deel van de verklaring vormt voor het verhoogde risico van gezinnen met een allochtone achtergrond.

Figuur 6.9. Percentage mishandelde kinderen met diverse etnisch-culturele achtergrond in de NPM-2010 groep en in de NKPS steekproef

Is een bepaald type kindermishandeling kenmerkend voor etnisch-culturele minderheden? In Tabel 6.5 is aangegeven bij welk type kindermishandeling sprake is van relatieve oververtegenwoordiging van verschillende etnisch-culturele groepen. De NKPS verdeling van etnisch-culturele achtergrond is het criterium bij elk van de typen mishandeling. Hieruit blijkt dat er nauwelijks verschillen zijn bij seksuele mishandeling en emotionele mishandeling. Traditioneel-allochtone kinderen zijn sterk oververtegenwoordigd bij fysieke verwaarlozing en bij onderwijs/emotionele verwaarlozing, terwijl de nieuw-allochtone kinderen meer fysieke

mishandeling, en meer fysieke en onderwijs- en emotionele verwaarlozing ondergaan dan mag worden verwacht op grond van de landelijke verdeling van etnisch-culturele achtergrond.

Tabel 6.5. Etnisch-culturele achtergrond van gezinnen per type mishandeling

	<i>Autochtoon (%)</i>	<i>Traditioneel allochtoon (%)</i>	<i>Nieuw allochtoon (%)</i>	<i>Totaal (n)</i>
Seksueel misbruik	85,7	4,8	9,5	21
Fysieke mishandeling	77,3	9,3	13,3*	75
Emotionele mishandeling	86,4	9,1	4,5	44
Fysieke verwaarlozing	77,1	15,3*	7,6*	118
Onderwijs/emot. verwaarlozing	77,6	14,4*	8,0*	125
Andere vormen	91,3	4,3	4,3	23
Totale mishandeling	79,6	12,1*	8,4*	406

**Significante oververtegenwoordiging van de betreffende categorie, vergeleken met het overeenkomstige percentage in de representatieve NKPS steekproef, multinomiale proportietoets met $p < ,001$. Significante ondervertegenwoordiging is niet aangegeven om de tabel leesbaar te houden. De categorie 'andere vormen' is niet getoetst.*

6.7.1. Bevooroordeeld in signalering?

De vraag is of de oververtegenwoordiging van allochtone kinderen ook te maken heeft met een mogelijke bias bij de verschillende informantengroepen: het is denkbaar dat 'Blijf van mijn lijf huizen' beter toegankelijk zijn voor allochtone gezinnen dan voor autochtone ouders, of dat de politie sneller geweld registreert in allochtone gezinnen. Daarom is nagegaan of per informantengroep dezelfde oververtegenwoordiging teruggevonden wordt, of dat de oververtegenwoordiging van allochtone gezinnen toegeschreven moet worden aan de specifieke rekrutering of positionering van een informantengroep.

In Tabel 6.6 is per informantengroep getoetst of de door hen gesignaleerde gevallen van mishandeling inderdaad in grotere aantallen dan verwacht op basis van de randtotalen uit allochtone gezinnen afkomstig zijn. Uit Tabel 6.6 blijkt dat de informanten van de vrouwenopvang een relatieve oververtegenwoordiging signaleren van nieuw-allochtone groepen, waarschijnlijk vanwege hun beleidsmatige nadruk op allochtonen en met name vluchtelingen als doelgroep. Verder zien we een oververtegenwoordiging in signaleringen van traditioneel-allochtone gezinnen bij de politie. De andere informantengroepen signaleren geen overmaat aan mishandelde kinderen van enigerlei etnisch-culturele groep.

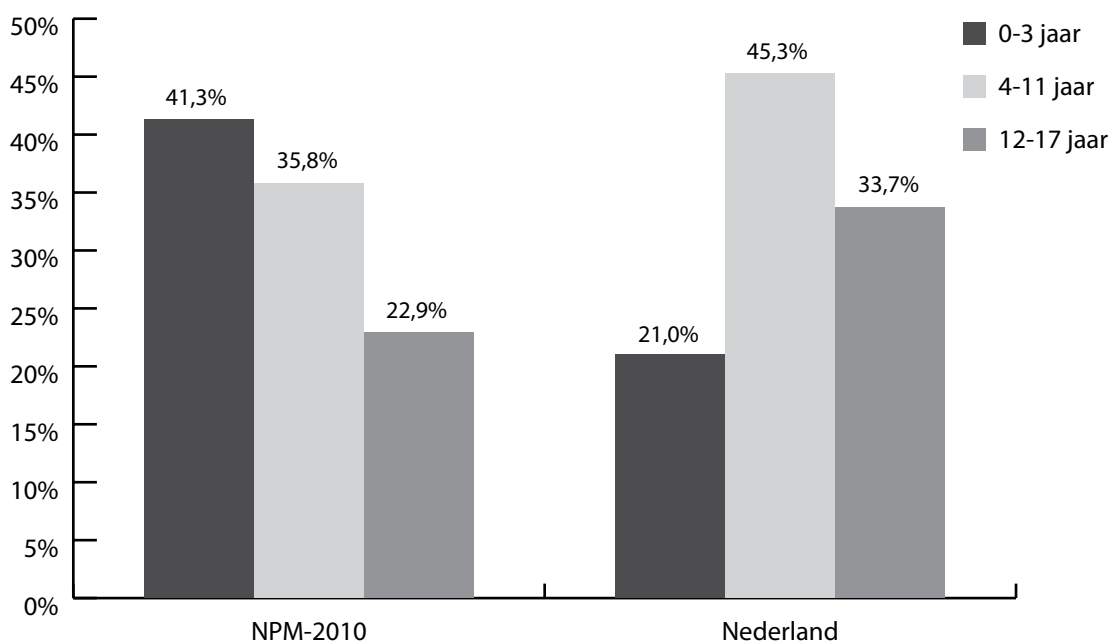
Tabel 6.6. Etnisch-culturele afkomst van gezinnen per type informant

	<i>Autochtoon</i>	<i>Traditioneel allochtoon</i>	<i>Nieuw allochtoon</i>	<i>Totaal (n)</i>
Basisonderwijs	19	0	1	20
Voorgezet onderwijs	2	0	0	2
Vrouwenopvang	54	9	16*	79
Kinderdagopvang/gastouder	14	1	0	15
Peuterspeelzaal	1	1	0	2
Politie	22	14*	4	40
Raad van kindbescherming	39	4	4	47
Consultatiebureau	84	12	6	102
Huisarts	6	3	1	10
Spoedeisende hulp	3	0	0	3
Aandachtsfunctionarissen	79	5	2	86
Totale mishandeling	323	49	34	406

*Absolute aantallen (*gestandaardiseerde residuen > 3.29, $p < ,001$); de toets is hier uitgevoerd over de gehele tabel, dus de rijen en kolommen tezamen.*

6.8. Leeftijd van de mishandelde kinderen

De leeftijd van de mishandelde kinderen, verdeeld over drie leeftijdscategorieën, is als volgt: 41,3% van de kinderen is in de leeftijd van 0-3 jaar, 35,8% is in de leeftijd van 4-11 jaar, en de oudste categorie omvat 22,9% van de mishandelde kinderen (Figuur 6.10). In de populatie van 0-17 jarigen zijn er 21,0% kinderen in de voorschoolse leeftijd, 45,3% in de basisschoolleeftijd, en 33,7% in de middelbare schoolleeftijd (CBS, 2010e). De verdeling van mishandelde kinderen wijkt hiervan significant af, $\chi^2 (2, N = 692) = 174,12, p < ,01$. Vooral de jongste kinderen zijn oververtegenwoordigd in de groep mishandelde kinderen, en zij zijn relatief vaak slachtoffer van fysieke verwaarlozing (zie Tabel 6.7). In de jongste categorie is ook relatief vaker sprake van onderwijs- en emotionele verwaarlozing. Aangezien van onderwijsverwaarlozing nog geen sprake kan zijn op deze leeftijd gaat het hier om emotionele verwaarlozing.

Figuur 6.10. Verdeling in leeftijd van de mishandelde kinderen voor de groep mishandelde kinderen en voor de Nederlandse jeugd (CBS, 2010e)

Tabel 6.7. Leeftijd van de kinderen en type kindermishandeling

	0-3 jaar (%)	4-11 jaar (%)	12-17 jaar (%)	Totaal (n)
Seksueel misbruik	21,4	46,4	32,2	28
Fysieke mishandeling	31,7	36,5	31,7	126
Emotionele mishandeling	28,2	39,7	32,1	78
Fysieke verwaarlozing	56,8*	31,8	11,4	176
Onderwijs/emot. verwaarlozing	39,1*	37,8	23,2	233
Andere vormen	52,9	27,5	19,6	51
Totale mishandeling	41,3*	35,8	22,9	692

*Significante oververtegenwoordiging van de betreffende categorie, vergeleken met het overeenkomstige percentage in de representatieve NKPS steekproef, multinomiale proportietoets met $p < ,001$. Significante onderverteenwoordiging is niet aangegeven om de tabel leesbaar te houden. De categorie 'andere vormen' is niet getoetst.

6.9. Geslacht van de mishandelde kinderen

Van de mishandelde kinderen was 48,2% jongen en 51,8% meisje. In de Nederlandse bevolking was in 2010 van alle kinderen t/m 17 jaar 51,2% jongen en 48,8% meisje. De verdeling van jongens en meisjes die gemeld zijn door de informanten wijkt hier niet van af, $\chi^2(1, N = 704) = 2,62, n.s.$. In Tabel 6.8 zijn de percentages jongens en meisjes per type kindermishandeling opgenomen. De percentages jongens en meisjes verschillen voor geen enkel type mishandeling van die in de Nederlandse populatie. Voor seksueel misbruik is het verschil bijna significant. De aantallen zijn echter erg klein. Er waren drie jongens en 24 meisjes die met seksueel misbruik te maken hebben gehad (van drie kinderen in deze categorie was het geslacht onbekend).

Tabel 6.8. Geslacht van het kind per type kindermishandeling

	<i>Jongen (%)</i>	<i>Meisje (%)</i>	<i>Totaal (n)</i>
Seksueel misbruik	11,1	88,9	27
Fysieke mishandeling	49,6	50,4	131
Emotionele mishandeling	54,3	45,7	81
Fysieke verwaarlozing	53,7	46,3	175
Onderwijs/emot. verwaarlozing	45,2	54,8	239
Andere vormen	49,0	51,0	51
Totale mishandeling	48,2	51,8	704

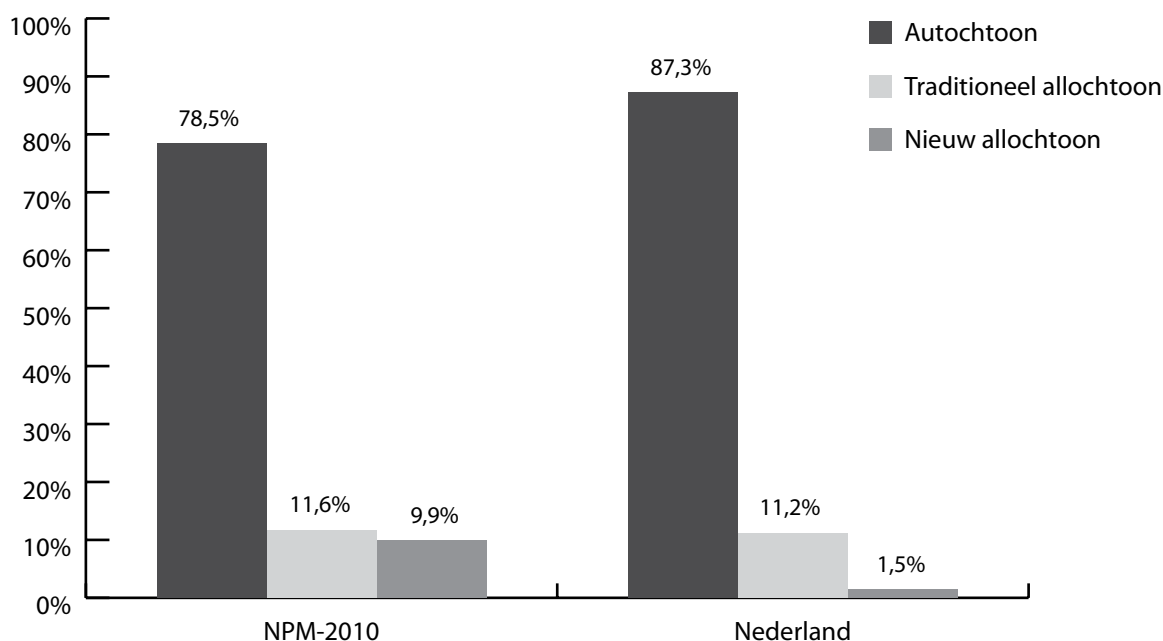
6.10. De combinatie van etnisch-culturele achtergrond en gezinskenmerken bij kindermishandeling

6.10.1. Is opleiding een mogelijke verklaring voor de oververtegenwoordiging van allochtone gezinnen?

De sociaal-economische status (SES) van groepen met een allochtone achtergrond zou een verklaring kunnen bieden voor de relatieve oververtegenwoordiging van mishandelde kinderen uit die groepen. Niet de etnisch-culturele achtergrond maar opleiding of SES zou dan de doorslaggevende risicofactor zijn.

In hoeverre verklaart de oververtegenwoordiging van een laag opleidingsniveau in de gezinnen met mishandelde kinderen ook de oververtegenwoordiging van allochtone kinderen in diezelfde groep? Als opleiding een volledige verklaring zou zijn voor die oververtegenwoordiging dan zouden opleiding en etnisch-culturele achtergrond sterk moeten samenhangen. De associatie

tussen opleiding en etnisch-culturele achtergrond is inderdaad significant: $\chi^2(6, N = 406) = 13,40$, $p < ,05$. Autochtone ouders zijn minder vaak dan verwacht op grond van de randverdelingen zeer laag opgeleid. Dit is een aanwijzing voor de (gedeeltelijke) samenhang van opleiding en etnisch-culturele achtergrond als risicofactoren voor kindermishandeling in onze onderzoeksgroep.

Figuur 6.11. De verdeling in etnisch-culturele achtergrond voor het laagste opleidingsniveau in de NPM-2010 en Nederland

De vraag is dus of de etnisch-culturele achtergrond van de ouders een extra risico vormt of samenvalt met het vaker voorkomen van een lage opleiding van ouders in gezinnen met mishandelde kinderen. Daartoe toetsen we binnen de subgroep laag of zeer laag opgeleiden met mishandelde kinderen of de verdeling over de etnisch-culturele achtergronden overeenstemt met die welke gevonden wordt in de algemene populatie van laag of zeer laag opgeleide ouders, zoals geregistreerd in de NKPS steekproef. We hebben de groepen laag opgeleid en zeer laag opgeleid samengenomen omdat de groepen op basis van etnisch-culturele achtergrond binnen alleen de zeer laag opgeleide groep te klein werden. De verdeling in laag of zeer laag opgeleide gezinnen in de NKPS steekproef is 87,3% autochtoon, 11,2% traditioneel-allochtoon en 1,5% nieuw-allochtoon (Figuur 6.11). De verdeling van laag of zeer laag opgeleide gezinnen met een mishandeld kind is als volgt: 78,5% autochtoon, 11,6% traditioneel-allochtoon en 9,9% nieuw-

allochtoon. Deze verdeling wijkt significant af van de NKPS verdeling in de groep gezinnen met lage of zeer lage opleiding, $\chi^2(2, N = 172) = 82,15, p < ,01$. De post-hoc proportietoetsen wijzen uit dat voor de nieuw-allochtonen een significante oververtegenwoordiging aan de orde is, maar niet voor de traditioneel-allochtonen.

De oververtegenwoordiging van traditioneel allochtone gezinnen daalt dus aanzienlijk bij controle op opleidingsniveau: zonder opleiding in de beschouwing te betrekken is de oververtegenwoordiging 3,0 keer, terwijl binnen de laag of zeer laag opgeleiden de oververtegenwoordiging afwezig is. Bij nieuw-allochtone gezinnen zien we geen reductie in risico door voor opleiding te controleren. Kortom, nieuw-allochtone achtergrond is een extra risico voor kindermishandeling bovenop een lage of zeer lage opleiding, maar bij traditioneel-allochtone gezinnen valt het risico weg als we controleren voor (laag of zeer laag) opleidingsniveau.

De conclusie is dat opleiding en etnisch-culturele achtergrond in de groep slachtoffers van kindermishandeling onvolledig samenvallen. We mogen voorzichtig concluderen dat (1) kinderen uit gezinnen van allochtone herkomst oververtegenwoordigd zijn in de groep mishandelde kinderen, dat (2) kinderen van ouders met een (zeer) laag opleidingsniveau ook vaker mishandeld worden dan men mag verwachten op basis van de verdeling in de populatie, en dat (3) de samenhang tussen opleiding en etnisch-culturele achtergrond onvolledig is en dat een lage of zeer lage opleiding geen verklarende factor is bij de oververtegenwoordiging van nieuw-allochtone mishandelde kinderen. Traditioneel-allochtone achtergrond geeft voor gezinnen met een (zeer) lage opleiding geen verhoogd percentage kindermishandeling. Bij de traditioneel-allochtone gezinnen legt dus een laag of zeer laag opleidingsniveau een groter gewicht in de schaal voor het relatief risico op kindermishandeling dan de etnisch-culturele identiteit. Nieuw-allochtone achtergrond is onafhankelijk van opleidingsniveau een risico.

6.10.2. Zijn grote gezinnen een mogelijke verklaring voor de oververtegenwoordiging van etnisch-culturele minderheden?

De vraag is of de overmaat aan mishandelde kinderen in allochtone gezinnen samenhangt met de grootte van het gezin. Grotere gezinnen kunnen tot meer spanningen leiden tussen de gezinsleden met alle ruzies vandien, en ook tot verwaarlozing als zoveel kinderen om de aandacht van de ouders vragen.

De vraag is dus of de etnisch-culturele achtergrond van de ouders een extra risico vormt of samenvalt met het verhoogde percentage grote gezinnen. Daartoe toetsen we binnen de subgroep gezinnen met drie of meer kinderen of de verdeling over de etnisch-culturele achtergronden overeenstemt met die welke gevonden wordt in de algemene populatie van soortgelijke gezinnen (met drie of meer kinderen) zoals geregistreerd in de NKPS steekproef.

De verdeling in laatstgenoemde groep is 95,4% autochtoon, 3,1% traditioneel-allochtoon, en 1,5% nieuw-allochtoon. De verdeling in gezinnen met een mishandeld kind is 69,7% autochtoon, 19,2% traditioneel-allochtoon, en 11,1% nieuw-allochtoon. Deze verdeling wijkt inderdaad significant af, $\chi^2 (2, N = 99) = 150,52, p < ,01$. De post-hoc proportietoetsen wijzen uit dat voor zowel de traditioneel-allochtonen als de nieuw-allochtonen een sterke oververtegenwoordiging aan de orde is. Kortom, allochtone herkomst is een extra risico voor kindermishandeling bovenop een gezin met drie of meer kinderen.

6.10.3. Is alleenstaand ouderschap een mogelijke verklaring voor de oververtegenwoordiging van etnisch-culturele minderheden?

Alleenstaand ouderschap zou ook een verklaring kunnen zijn voor het verhoogde risico op mishandeling in de nieuw allochtone groep. In de groep mishandelde kinderen komt alleenstaand ouderschap vaker voor bij nieuw allochtone gezinnen dan in de andere gezinnen, $\chi^2 (2, N = 387) = 8,40, p < ,05$. We toetsen binnen de subgroep éénoudergezinnen met mishandelde kinderen of de verdeling over de etnisch-culturele achtergronden overeenstemt met die van de algemene populatie van éénoudergezinnen, met de representatieve NKPS steekproef als toetssteen. De verdeling binnen de éénoudergezinnen in laatstgenoemde groep is 96,7% autochtoon, 2,6% traditioneel-allochtoon, en 0,7% nieuw-allochtoon. De etnisch-culturele verdeling van éénoudergezinnen met een mishandeld kind is 75,0% autochtoon, 11,3% traditioneel-allochtoon, en 13,8% nieuw-allochtoon. Deze verdeling wijkt significant af van de representatieve verdeling, $\chi^2 (2, N = 160) = 443,10, p < ,01$. De post hoc proportietoetsen wijzen uit dat voor zowel de traditioneel-allochtonen als de nieuw-allochtonen een significante oververtegenwoordiging aan de orde is. Allochtone achtergrond is dus een extra risico voor kindermishandeling bovenop het alleenstaand ouderschap.

6.10.4. Is stiefouderschap een mogelijke verklaring voor de overmaat aan mishandelde kinderen uit etnisch-culturele minderheden?

Hoewel het aantal kinderen in stiefoudergezinnen in de NPM-2010 bescheiden is, is de verdeling over etnisch-culturele achtergrond vergeleken met die van kinderen in stiefoudergezinnen uit de NKPS steekproef. Deze vergelijking kan de vraag beantwoorden of etnisch-culturele achtergrond onafhankelijk van stiefouderschap samenhangt met kindermishandeling.

In de NKPS verdeling zijn 87,9%, 9,7% en 2,4% van de kinderen in stiefgezinnen van respectievelijk autochtone, traditioneel-allochtone, en nieuw-allochtone achtergrond. De verdeling in de groep mishandelde kinderen uit stiefgezinnen is 87,9%, 3,0% en 9,1% kinderen van respectievelijk autochtone, traditioneel-allochtone, en nieuw-allochtone achtergrond. De proportietoets is significant, $\chi^2 (2, N = 33) = 7,67, p < ,05$, dus er is een overall verschil voor etniciteit. Maar het verschil is klein en laat zich niet in één van de groepen lokaliseren want de post-hoc proportietoetsen zijn niet significant.

NPM-2010

6.11. Opleidingsniveau en gezinskenmerken

6.11.1. Opleiding en stiefouderschap

Is stiefouderschap een extra risico bovenop een lage of zeer lage opleiding (ook hier zijn deze twee groepen samengevoegd) van de ouders in gezinnen met mishandelde kinderen? Ter beantwoording van die vraag toetsen we binnen de subgroep laag of zeer laag opgeleide ouders met mishandelde kinderen of de verdeling van al dan niet stiefouderschap overeenstemt met die in de algemene populatie van éénoudergezinnen, zoals geregistreerd in de NKPS steekproef. In deze laatste groep komt stiefouderschap in 11,8% van de laag of zeer laag opgeleide ouders voor. Binnen de laag of zeer laag opgeleide gezinnen waarin mishandeling plaatsvindt, is in 8,9% sprake van een stiefgezin. De verdeling van stiefouderschap in de groep met mishandelde kinderen wijkt hiervan niet significant af, $\chi^2(1, N = 202) = 1,62, n.s.$. Dit betekent dat stiefouderschap geen extra risico voor kindermishandeling is bovenop een laag of zeer laag opleidingsniveau.

6.11.2. Opleiding en alleenstaand ouderschap

De vraag is verder of alleenstaand ouderschap een extra risico is bovenop een lage of zeer lage opleiding van de ouders in gezinnen met mishandelde kinderen. We toetsen binnen de subgroep laag of zeer laag opgeleide ouders met mishandelde kinderen of de verdeling over al dan niet alleenstaand ouderschap overeenstemt met die in de NKPS steekproef van laag of zeer laag opgeleide gezinnen. De verdeling in laatstgenoemde groep is 84,3% met twee ouders en 15,7% met één ouder. De verdeling van alleenstaand ouderschap in de groep met mishandelde kinderen (50,8% gezinnen met twee ouders en 49,2% éénoudergezinnen) wijkt hiervan significant af, $\chi^2(1, N = 199) = 169,21, p < ,01$. Alleenstaand ouderschap geeft dus een forse toename van het risico op kindermishandeling bovenop een lage of zeer lage opleiding.

6.11.3. Opleiding en gezinsgrootte

Vormt gezinsgrootte een extra risico voor kindermishandeling bovenop een (zeer) lage opleiding van de ouders? We toetsen dit door binnen de subgroep laag of zeer laag opgeleide ouders met mishandelde kinderen de verdeling van gezinsgrootte te vergelijken met die in de NKPS subgroep van laag of zeer laag opgeleide gezinnen. De verdeling in laatstgenoemde groep is 51,9% met één kind, 42,0% met twee kinderen, en 6,1% met drie of meer kinderen. De verdeling van gezinsgrootte in de groep met mishandelde kinderen (36,8%, 35,2% en 28,0%) wijkt hiervan significant af, $\chi^2(2, N = 193) = 162,06, p < ,01$. Bij de laag of zeer laag opgeleide ouders is de gezinsgrootte van drie of meer kinderen significant oververtegenwoordigd. Ook gezinsgrootte geeft dus een forse toename van het risico op kindermishandeling bovenop een lage of zeer lage opleiding.

6.12. Werkloosheid en alleenstaand ouderschap

Vormt werkloosheid een extra risico op mishandeling bovenop het effect van alleenstaand ouderschap? In Nederland is 42,3% van de alleenstaande ouders werkloos (NKPS, 2006). In 52,7% van de NPM-2010 éénoudergezinnen met kindermishandeling is sprake van werkloosheid. Deze percentages verschillen niet significant van elkaar. Dit betekent dat werkloosheid dus geen extra risico vormt bovenop het risico van éénouderschap.

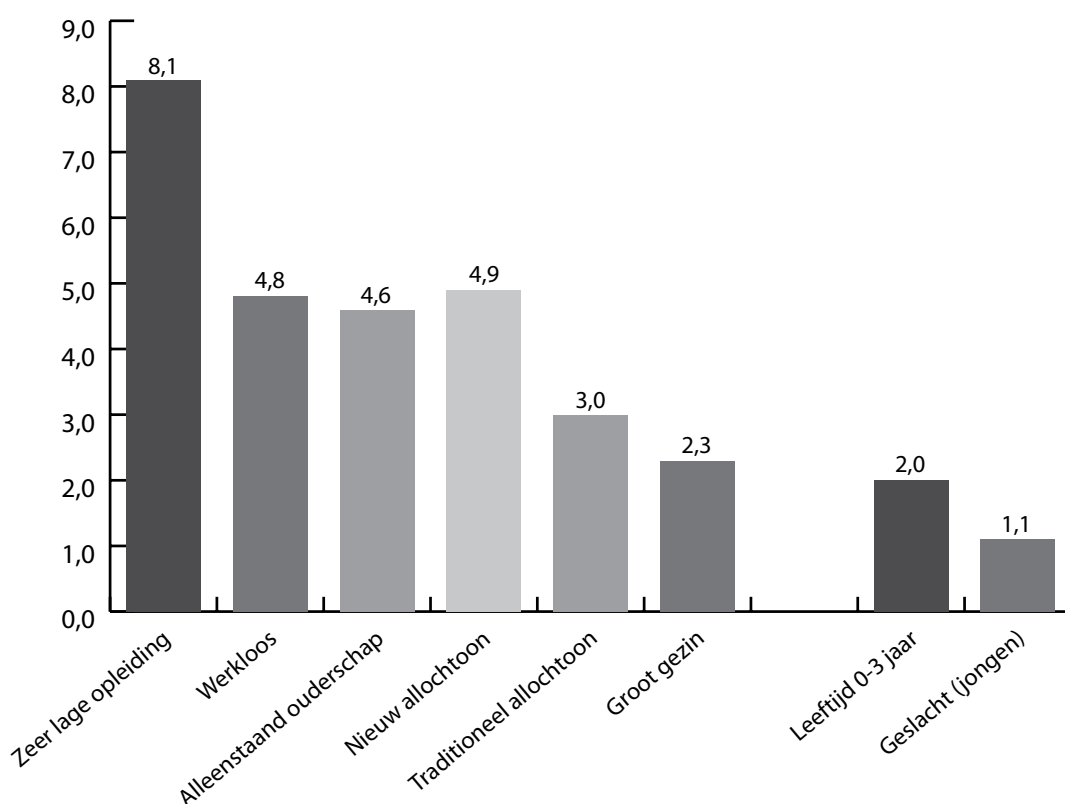
We kunnen het ook omdraaien en de vraag stellen of binnen de groep werklozen alleenstaand ouderschap een extra risico vormt. In Nederland is 49,6% van de werkloze gezinnen een éénoudergezin. In de groep gezinnen met mishandelde kinderen is dit 67,5%. Het percentage éénoudergezinnen binnen de groep werkloze gezinnen met mishandelde kinderen wijkt inderdaad significant af van wat we op basis van de Nederlandse populatie mogen verwachten, $\chi^2 (2, N = 157) = 20,16, p < ,01$. Alleenstaand ouderschap vormt dus wel een extra risico op mishandeling bovenop werkloosheid.

6.13. Overzicht van risicofactoren voor kindermishandeling op basis van de informantenstudie

In de voorgaande paragrafen zijn de belangrijkste risicofactoren uit de NPM-2010 beschreven. De grootste risicofactor in deze groep van mishandelde kinderen is opleiding van de ouders. Ouders van mishandelde kinderen hebben 8,1 keer vaker een zeer lage opleiding, dat wil zeggen een onafgesloten vervolgopleiding na de basisschool, dan men mag verwachten op grond van de verdeling van opleidingsniveau's in de bevolking. Werkloosheid is ook een belangrijke risicofactor. In ongeveer eenderde van de gezinnen van mishandelde kinderen heeft geen ouder betaald werk, dat is 4,8 keer zoveel als in de bevolking.

Dan volgt alleenstaand ouderschap, dat in ruim 40% van de gevallen van kindermishandeling aan de orde is: een 4,6 keer verhoogd percentage alleenstaand ouderschap in de groep gezinnen met mishandelde kinderen in vergelijking met een doorsnee groep. Daarnaast is etnisch-culturele achtergrond van belang. In geval van kindermishandeling zijn eerstegeneratie gezinnen van allochtone herkomst 3,0 (traditioneel allochtone gezinnen) of 4,9 (nieuw allochtone gezinnen) keer zo vaak vertegenwoordigd als hun aanwezigheid in de bevolking zou doen vermoeden. Ook de grotere gezinnen met drie of meer kinderen zijn enigszins oververtegenwoordigd, en wel met een factor 2,3. Stiefkinderen zijn in deze NPM-2010 groep niet significant vaker betrokken bij mishandeling, met een 1,2 keer verhoogd percentage (zie Figuur 6.11).

Wat kindfactoren betreft zagen we dat jongere kinderen (0-3-jarigen) twee keer zo vaak voorkomen in de groep mishandelde kinderen dan in de Nederlandse bevolking. Het risico voor geslacht was niet significant; het risico op kindermishandeling is even groot voor jongens en meisjes.

Figuur 6.12. Risicofactoren voor mishandelde kinderen: verhoogd percentage kindermishandeling uitgedrukt in relatieve risico's ('Relative Risk' = $P_{\text{exposed}}/P_{\text{controls}}$)

We hebben een aantal alternatieve hypothesen voor de verklaring van de oververtegenwoordiging van etnisch-culturele minderheden getoetst. De invloed van etnisch-culturele achtergrond blijft bestaan als we controleren voor alleenstaand ouderschap en voor gezinsgrootte. Er is echter een drastische reductie van het risico op kindermishandeling in etnisch-culturele minderheden bij controle voor opleiding. Binnen de groep gezinnen met een laag of zeer laag opleidingsniveau zijn de traditioneel-allochtone gezinnen niet oververtegenwoordigd. De nieuw-allochtone gezinnen blijven ook dan sterk oververtegenwoordigd. In hoofdstuk 12 zullen we dit gegeven plaatsen tegen de achtergrond van mogelijk traumatische ervaringen van de betrokken ouders in hun land van herkomst.

Kenmerken van kindermishandeling geregistreerd door Advies- en Meldpunten Kindermishandeling

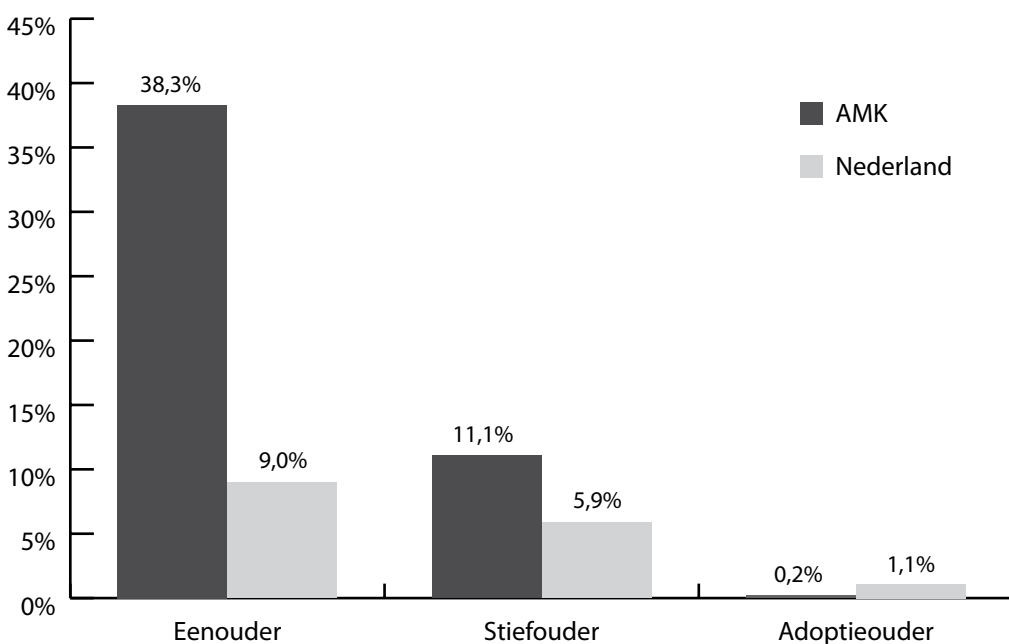
Bij een melding van een kind bij het AMK wordt een aantal gegevens standaard verzameld. Zo is er over vrijwel alle gemelde kinderen informatie over de leeftijd, het geslacht, de leefsituatie en de etniciteit van het gezin. Helaas (maar om begrijpelijke redenen) ontbreekt vaak informatie over andere factoren, zoals opleidingsniveau van de ouders en werkloosheid. Dit heeft tot gevolg dat we minder risicofactoren kunnen toetsen dan op grond van de informantengegevens.

7.1. De leefsituatie van de mishandelde kinderen

Minder dan de helft van de mishandelde kinderen leeft in een gezin met beide biologische ouders (39,6%). Meer dan 38% van de kinderen leeft in een éénoudergezin, en ruim 11% wordt opgevoed door adoptie- of stiefouders. De overige kinderen zijn in pleegzorg, in residentiële opvang, of zwervend. Als we het percentage mishandelde kinderen in éénoudergezinnen afzetten tegen het percentage éénoudergezinnen in de Nederlandse bevolking (9,0%, NKPS, 2006), dan laat de proportietoets een grote oververtegenwoordiging zien van éénoudergezinnen in geval van kindermishandeling, $\chi^2 (1, N = 13.740) = 14.385,20, p < ,01$. Evenals in de NPM-2010 groep is er ook bij de AMK-meldingen een verhoogde kans op kindermishandeling als het kind in een éénoudergezin opgroeit. In de AMK-groep is die kans 4,3 maal zo groot (Figuur 7.1).

Het aantal stiefgezinnen waarin mishandeling plaatsvindt, is eveneens opvallend groot vergeleken met populatiegegevens over het percentage stiefgezinnen in Nederland. We hebben dat percentage geschat op basis van de NKPS gegevens (NKPS, 2006). Van gezinnen die in deze panelstudie zijn betrokken, was in 5,9% sprake van een stiefgezin. In de AMK-groep is dat 11,1% ($n = 1.530$). Dat is bijna een verdubbeling van het percentage mishandelde kinderen in stiefgezinnen in vergelijking met het percentage stiefgezinnen in de algemene bevolking (Figuur 7.1), $\chi^2 (1, N = 13.740) = 678,33, p < ,01$.

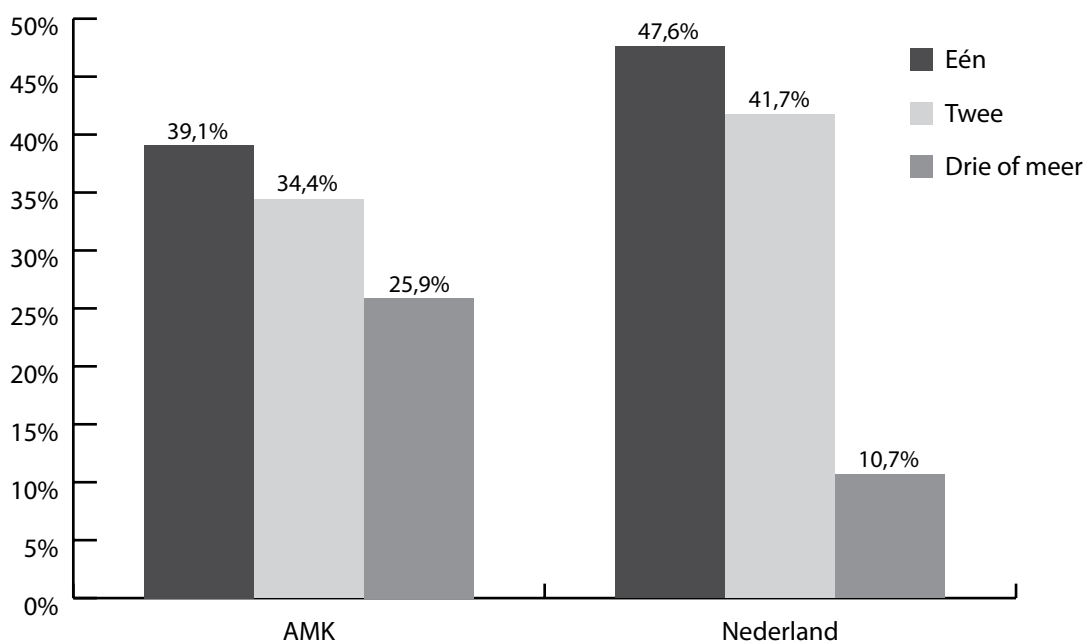
Van gezinnen in de NKPS steekproef gaat het bij 1,1% om een adoptiegezin. In het AMK-bestand is dat 0,2% ($n = 21$). Dat betekent dat adoptiekinderen een significant kleinere kans hebben om door AMK's als mishandeld geregistreerd te worden dan mag worden verwacht op grond van het populatiepercentage van 1,1% ($\chi^2 (1, N = 13.740) = 113,30, p < ,01$). Die kans op kindermishandeling in adoptiegezinnen is zelfs 5,5 maal kleiner dan we mogen verwachten op grond van hun aantal in de populatie. Maar het absolute aantal mishandelde kinderen in adoptiegezinnen in deze studie is klein (Figuur 7.1).

Figuur 7.1. Verdeling in leefsituatie van de AMK-casussen en in de Nederlandse populatie, uitgesplitst voor éénoudergezinnen, stiefouders en adoptieouders

7.2. Aantal kinderen in het gezin

Om te onderzoeken of mishandeling vaker is gemeld voor grote gezinnen dan voor kleine hebben we gekeken naar de percentages grote en kleine gezinnen in het AMK-bestand. We hebben hier dus de data op gezinsniveau bekeken. In totaal zijn er 13.740 gezinnen gemeld (dat wil zeggen; er zijn meldingen gedaan van één of meer kinderen in 13.740 gezinnen). De gezinnen in het AMK-bestand zijn wat grootte betreft als volgt verdeeld: in 39,1% van de gevallen gaat het om gezinnen met één kind, 34,4% van de gevallen betrof het een gezin met 2 kinderen, en in 25,9% was sprake van een gezin met 3 of meer kinderen (totale $N = 13.740$). In de populatie zijn deze percentages 47,6%, 41,7%, en 10,7% voor gezinnen met 1, 2, en 3 of meer kinderen respectievelijk (NKPS, 2006). Een proportietoets laat zien dat de afwijking groot en significant is, $\chi^2 (2, N = 13.652) = 3.368,61, p < ,01$. Mishandeling vindt vaker dan verwacht plaats in gezinnen met drie of meer kinderen (Figuur 7.2).

Figuur 7.2. Verdeling in gezinsgrootte binnen de AMK-meldingen en in Nederland

Uitgesplitst naar type mishandeling zien we dat de grotere gezinnen altijd met meer mishandeling of verwaarlozing gepaard gaan (zie Tabel 7.1).

Tabel 7.1. Kindermishandeling in gezinnen verdeeld naar gezinsgrootte (AMK)

	Eén (%)	Twee (%)	Drie of meer (%)	Totaal (n)
Seksueel misbruik	39,7	35,2	25,1*	546
Fysieke mishandeling	33,3	34,2	32,6*	1.711
Emotionele mishandeling	33,0	40,8	26,1*	1.393
Fysieke verwaarlozing	43,1	25,8	31,1*	988
Onderwijs/emot. verwaarlozing	39,6	34,3	26,1*	4.304
Geweld in het gezin	42,8	35,4	21,9*	3.132
Overig onbekend	41,8	33,8	24,4	1.578
Totale mishandeling	39,1	34,4	25,9*	13.652

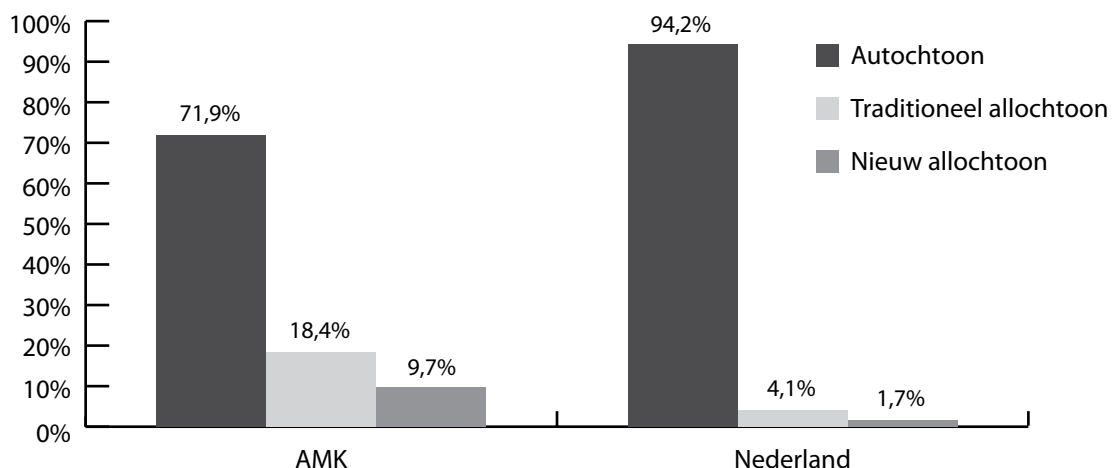
**Significante oververtegenwoordiging van de betreffende categorie, vergeleken met het overeenkomstige percentage uit de NKPS gegevens, multinomiale proportietoets met $p < ,001$. Significante ondervertegenwoordiging is niet aangegeven om de tabel leesbaar te houden. De categorie 'andere vormen' is niet getoetst.*

7.3. Etnisch-culturele achtergrond

De gegevens over de etnisch-culturele achtergrond van de gezinnen zijn globaal, zowel voor de Nederlandse bevolking als geheel als voor de cijfers over kindermishandeling. We hebben daarom besloten om evenals bij de analyse van de NPM-2010 gegevens (zie hoofdstuk 6) een globale driedeling te maken: gezinnen van autochtone herkomst (*autochtone* gezinnen), *traditioneel-allochtone* gezinnen zoals gezinnen met een Turkse, Marokkaanse, of Surinaams-Antilliaanse herkomst en gezinnen afkomstig uit Oost-Europese en Afrikaanse landen (maar niet Marokko), of uit het Midden-Oosten, of West-Azie (bijv. Afghanistan, Pakistan, Irak, Iran), of Zuid- en Midden-Amerika, de zg. *nieuw-allochtone* gezinnen met kinderen. We beschouwen een kind of een gezin als allochtoon indien tenminste één van beide ouders in het gezin buiten Nederland is geboren. Wat de ouders betreft gaat het dus om eerste generatie allochtonen, maar hun kinderen kunnen in Nederland geboren zijn.

Voor de Nederlandse gezinnen kan op basis van de NKPS de verdeling over deze drie groepen geschat worden op 94,2%, 4,1% en 1,7% voor respectievelijk de autochtone, traditioneel-allochtone en de nieuw-allochtone gezinnen (NKPS, 2006). Voor de gezinnen in het AMK-bestand zijn de verdelingen als volgt: 71,9% autochtoon, 18,4% traditioneel allochtoon en 9,7% nieuw allochtoon ($N = 12.127$). De verdelingen van NKPS en AMK divergeren significant op dit punt, $\chi^2(2, N = 12.127) = 11.283,06$, $p < ,01$. Autochtone kinderen zijn beduidend ondervertegenwoordigd in de groep bij de AMK's gemelde kinderen, terwijl de allochtone kinderen fors oververtegenwoordigd zijn. De kinderen van traditioneel-allochtone herkomst zijn 4,5 maal oververtegenwoordigd, terwijl de kinderen nieuw-allochtone herkomst van zelfs 5,7 maal zo vaak in de groep mishandelde kinderen voorkomen als verwacht op grond van de NKPS steekproef (zie Figuur 7.3). Ook de gezinnen die vallen onder "overig allochtoon" zijn oververtegenwoordigd in de bij het AMK gemelde gezinnen. Omdat dit echter een zeer gemengde en relatief kleine groep is, laten we deze verder buiten beschouwing. We moeten ons realiseren dat de NKPS verdeling van herkomst van gezinnen een ondervertegenwoordiging te zien geeft van allochtone gezinnen, en dat daarom de vermelde risico's een overschatting zijn. In hoofdstuk 6 zagen we dat een lage of zeer lage opleiding het risico voor de traditioneel allochtone gezinnen wegnam. Het effect van opleiding kunnen we voor de AMK-meldingen niet toetsen omdat er niet voldoende informatie over het opleidingsniveau van de ouders beschikbaar was.

Figuur 7.3. Percentage AMK-gezinnen met autochtone, traditioneel-allochtone of nieuw-allochtone achtergrond, en overeenkomstige percentages in de NKPS

Bij allochtone kinderen is seksuele mishandeling relatief het minst sterk oververtegenwoordigd in vergelijking tot de andere typen mishandeling (zie Tabel 7.2). Maar ieder type mishandeling doet zich vaker voor bij allochtone gezinnen dan mag worden verwacht op grond van hun aanwezigheid in de steekproef van NKPS.

Tabel 7.2. Etnisch-culturele achtergrond van de kinderen per type kindermishandeling (AMK)

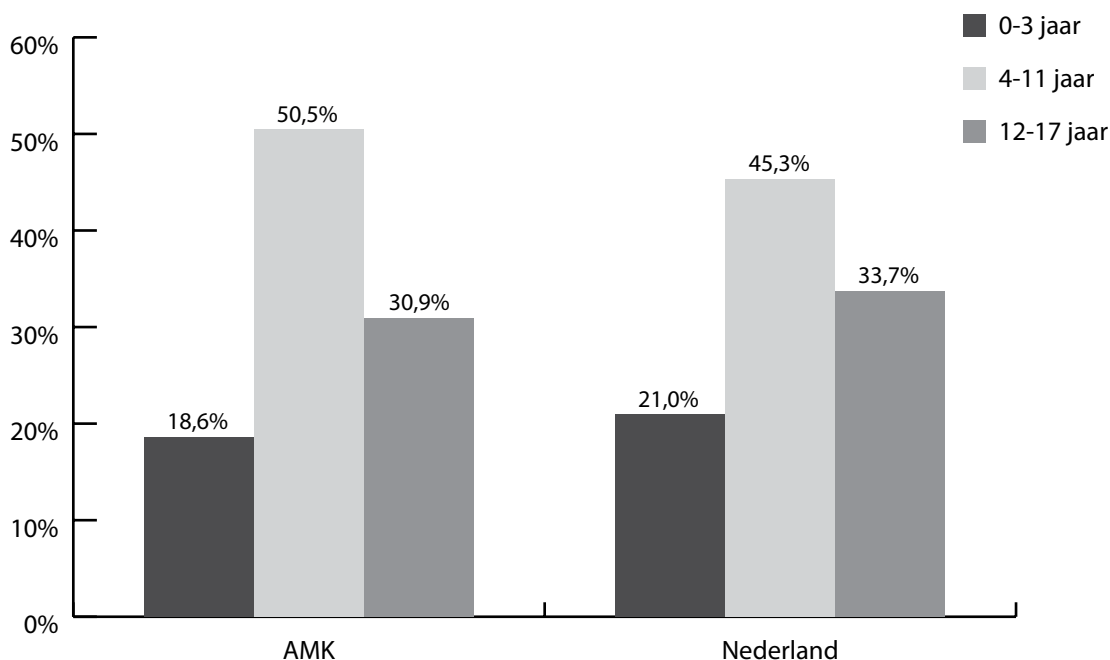
	Autochtoon (%)	Traditioneel allochtoon (%)	Nieuw allochtoon (%)	Totaal (n)
Seksueel misbruik	83,9	12,4*	3,7*	490
Fysieke mishandeling	66,2	19,8*	14,0*	1507
Emotionele mishandeling	80,6	11,8*	7,6*	1256
Fysieke verwaarlozing	76,6	15,1*	8,3*	888
Onderwijs/emot. verwaarlozing	71,9	18,9*	9,2*	3814
Geweld in het gezin	65,2	23,8*	10,9*	2774
Overig onbekend	75,9	15,4	8,7	1398
Totale mishandeling	71,9	18,4*	9,7*	12127

* Significante oververtegenwoordiging van de betreffende categorie, vergeleken met het overeenkomstige percentage in de representatieve NKPS steekproef, multinomiale proportietoets met $p < ,001$. Significante ondervertegenwoordiging is niet aangegeven om de tabel leesbaar te houden. De categorie 'andere vormen' is niet getoetst.

7.4. Leeftijd van de mishandelde kinderen

De mishandelde kinderen zijn niet gelijkmatig verdeeld over de verschillende leeftijds-categorieën. In de populatie van 0-17 jarigen zijn er 21,0% kinderen in de voorschoolse leeftijd, 45,3% in de basisschoolleeftijd, en 33,7% in de middelbare schoolleeftijd (CBS, 2010e). De leeftijdsverdeling in de groep mishandelde kinderen is 18,6%, 50,5%, en 30,9% voor de drie genoemde categorieën (Tabel 7.3). Een proportietoets geeft een significante afwijking te zien, $\chi^2(2, N = 22.661) = 250,82, p < 01$, en geeft aan dat kinderen in de basisschoolleeftijd relatief vaker bij AMK's worden aangemeld dan kinderen uit de voorschoolse of middelbare schoolfase (Figuur 7.4). Voor kinderen in deze leeftijdsgroep zijn emotionele mishandeling, onderwijs/emotionele verwaarlozing en geweld in het gezin vaker aan de orde, terwijl de adolescenten een oververtegenwoordiging van seksueel misbruik laten zien.

Figuur 7.4. Verdeling in leeftijd van de AMK-2010 casussen en in de Nederlandse populatie

Tabel 7.3. Kindermishandeling verdeeld naar leeftijdscategorie: voorschoolse leeftijd, basis- en middelbare school (AMK)

	0-3 jaar (%)	4-11 jaar (%)	12-17 jaar (%)	Totaal (n)
Seksueel misbruik	3,0	51,8	45,2*	635
Fysieke mishandeling	16,0	49,0	35,0	2.395
Emotionele mishandeling	11,4	54,7*	33,8	2.453
Fysieke verwaarlozing	23,9	50,7	25,5	1.727
Onderwijs/emot. verwaarlozing	16,6	49,3*	34,1	7.214
Geweld in het gezin	23,6*	51,9*	24,5	5.497
Overig onbekend	23,0	48,0	28,9	2.740
Totale mishandeling	18,6	50,5*	30,9	22.661

**Significante oververtegenwoordiging van de betreffende categorie, vergeleken met het overeenkomstige percentage in de populatie (CBS, 2010e), multinomiale proportietoets met $p < ,001$. Significante ondervertegenwoordiging is niet aangegeven om de tabel leesbaar te houden. De categorie 'andere vormen' is niet getoetst.*

7.5. Geslacht van de mishandelde kinderen

Van de kinderen die gemeld zijn bij AMK's is 50,9% mannelijk en 49,1% vrouwelijk. In de Nederlandse bevolking was in 2010 van alle kinderen t/m 17 jaar 51,2% jongen en 48,8% meisje (CBS, 2010e). De verdeling van jongens en meisjes in het AMK-bestand wijkt hier niet van af, $\chi^2 (1, N = 22.549) = 0,68, n.s.$. In Tabel 7.4 zijn de percentages jongens en meisjes per type kindermishandeling opgenomen. Deze tabel laat zien dat meisjes sterk oververtegenwoordigd zijn in de categorie seksuele kindermishandeling, maar dat er geen verschillen tussen jongens en meisjes zijn voor de andere typen mishandeling.

Tabel 7.4. Geslacht van het kind per type kindermishandeling (AMK)

	<i>Jongen (%)</i>	<i>Meisje (%)</i>	<i>Totaal (n)</i>
Seksueel misbruik	29,8	70,2*	635
Fysieke mishandeling	52,9	47,1	2.373
Emotionele mishandeling	50,5	49,5	2.449
Fysieke verwaarlozing	50,6	49,4	1.717
Onderwijs/emot. verwaarlozing	52,6	47,4	7.188
Geweld in het gezin	50,9	49,1	5.470
Overig onbekend	50,3	49,7	2.717
Totale mishandeling	50,9	49,1	22.549

**Significante oververtegenwoordiging van de betreffende categorie, vergeleken met het overeenkomstige percentage in de populatie, binomiale proportietoets met $p < ,001$. Significante ondervertegenwoordiging is niet aangegeven om de tabel leesbaar te houden. De categorie 'andere vormen' is niet getoetst.*

7.6. Etnisch-culturele achtergrond als extra risico bovenop gezinskenmerken

7.6.1. Etnisch-culturele achtergrond en gezinsgrootte

De vraag is of de etnisch-culturele achtergrond van de ouders een extra risico vormt of samenvalt met het grotere kindertal in allochtone gezinnen. Daartoe toetsen we binnen de sub-groep gezinnen met drie of meer kinderen of de verdeling over de etnisch-culturele achtergronden overeenstemt met die in de algemene populatie van soortgelijke gezinnen zoals geregistreerd in de NKPS steekproef. De verdeling in laatstgenoemde groep is voor gezinnen met drie of meer kinderen 95,4% autochtoon, 3,1% traditioneel-allochtoon, en 1,5% nieuw-allochtoon. De verdeling in gezinnen met drie of meer kinderen met een mishandeld kind wijkt hiervan af, χ^2 (2, $N = 3.181$) = 6151,61, $p < ,01$: 66,3% autochtoon, 23,6% traditioneel allochtoon en 10,1% nieuw allochtoon. De post hoc proportietoetsen wijzen uit dat voor zowel de traditioneel-allochtonen als de nieuw-allochtonen een sterke oververtegenwoordiging aan de orde is. Kortom, allochtone achtergrond is een extra risico voor kindermishandeling bovenop een relatief groot gezin.

7.6.2. Etnisch-culturele achtergrond en alleenstaand ouderschap

Is etnisch-culturele achtergrond van de ouders een extra risico bovenop het vaker voorkomen van alleenstaand ouderschap bij gezinnen met mishandelde kinderen? Binnen de subgroep

éénoudergezinnen met mishandelde kinderen kijken we of de verdeling over de etnisch-culturele achtergronden overeenstemt met die in de algemene populatie van éénoudergezinnen op basis van de NKPS steekproef. De verdeling binnen de éénoudergezinnen in laatstgenoemde groep is 96,7% autochtoon, 2,6% traditioneel-allochtoon, en 0,7% nieuw-allochtoon. De verdeling van éénoudergezinnen met een mishandeld kind wijkt hiervan af, $\chi^2 (2, N = 4.807) = 10.333,98, p < ,01$: 71,4% autochtoon, 19,2% traditioneel allochtoon en 9,4% nieuw allochtoon. Voor zowel de traditioneel-allochtonen als de nieuw-allochtonen is een significante oververtegenwoordiging aan de orde. Allochtone achtergrond is een extra risico voor kindermishandeling bovenop alleenstaand ouderschap.

7.6.3. Etnisch-culturele achtergrond en stiefgezinnen

Hoewel het aantal stiefoudergezinnen van de AMK-meldingen bescheiden is, is de verdeling van etniciteit binnen de stiefoudergezinnen uit de NKPS steekproef als criterium gebruikt om de hier gevonden verdeling mee te vergelijken. De NKPS verdeling is 87,9%, 9,7%, en 2,4% kinderen in stiefgezinnen met autochtone, traditioneel-allochtone, en nieuw-allochtone achtergrond. Deze vergelijking kan uitwijzen of etnisch-culturele herkomst onafhankelijk van stiefouderschap samenhangt met kindermishandeling. De proportietoets is significant, $\chi^2 (2, N = 1.386) = 96,65, p < ,01$: 82,7% autochtoon, 11,0% traditioneel allochtoon en 6,3% nieuw allochtoon. De post hoc proportietoetsen wijzen uit dat bij de stiefgezinnen voor de nieuw-allochtone gezinnen een significante oververtegenwoordiging voor kindermishandeling gemeld bij AMK's aan de orde is maar dat dit niet het geval is voor de traditioneel-allochtone gezinnen. Alleen nieuw-allochtone achtergrond is dus een extra risico voor kindermishandeling bovenop stiefouderschap.

7.7. Stiefouderschap en gezinskenmerken

7.7.1. Stiefgezin en gezinsgrootte

Is stiefouderschap een extra risico bovenop een groter gezin? Binnen de subgroep van grotere gezinnen (drie of meer kinderen) met mishandelde kinderen is gekeken of de verdeling over al dan niet stiefouderschap overeenstemt met die in de algemene populatie van grotere gezinnen, zoals geregistreerd in de NKPS steekproef. De verdeling in laatstgenoemde groep van gezinnen met drie of meer kinderen is 3,5% stiefgezinnen, en 96,5% niet-stiefgezinnen. De verdeling van stiefouderschap in de groep met mishandelde kinderen in grote gezinnen (15,4% stiefgezin) wijkt hiervan significant af, $\chi^2 (1, N = 3.557) = 1492,92, p < ,01$. Stiefouderschap geeft een significante toename van het risico op kindermishandeling bovenop gezinsgrootte.

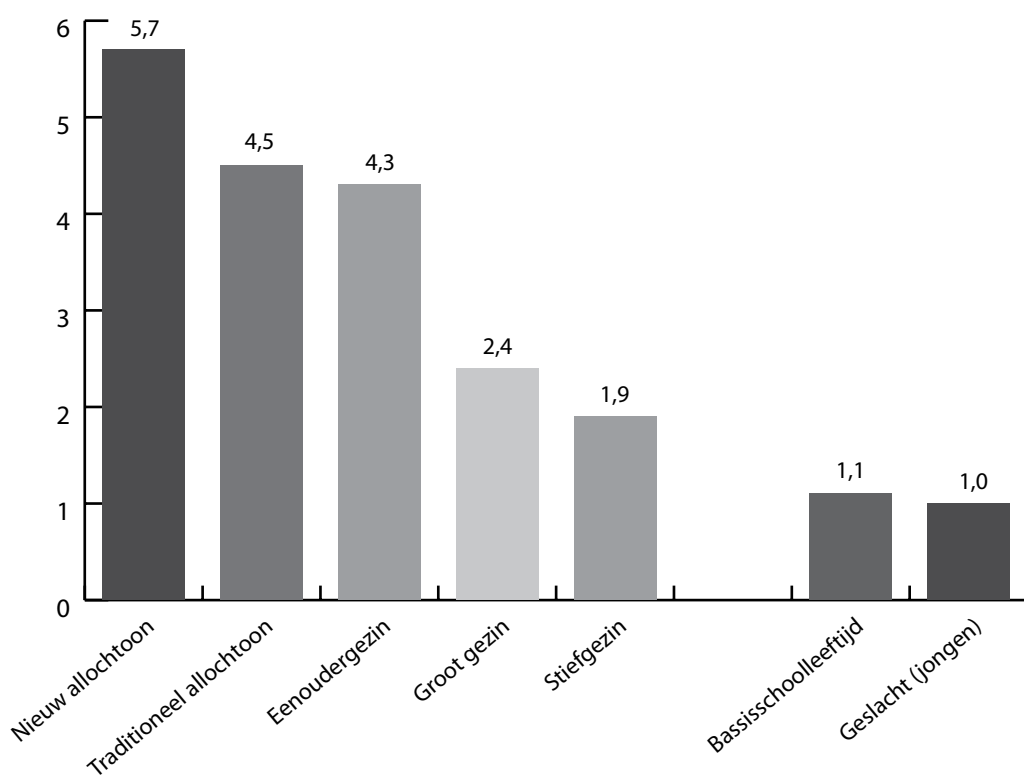
7.7.2. Stiefgezin en etnisch-culturele achtergrond

Hierboven hebben we de vraag gesteld of allochtone achtergrond een risico vormde voor kindermishandeling bovenop een effect van opgroeien in een stiefgezin. Hier is de omgekeerde vraag aan de orde, namelijk of stiefouderschap een risico vormt bovenop etnisch-culturele achtergrond. Daartoe zijn de twee allochtone groepen bij elkaar genomen en gezamenlijk als risicogroep beschouwd, waarbinnen de verdeling van stiefgezin versus niet-stiefgezin wordt getoetst tegen de overeenkomstige verdeling in de NKPS groep. De NKPS verdeling kent 13,8% stiefgezinnen binnen de allochtone groep; in de AMK-groep is dit 7,0%. De verdeling van stiefgezinnen in de allochtone groep met mishandelde kinderen wijkt significant af van de NKPS verdeling, $\chi^2 (1, N = 3412) = 131,31, p < ,01$. Maar deze afwijking weerspiegelt een *ondervertegenwoordiging* van stiefgezinnen in de groep allochtone gezinnen waarin mishandeling heeft plaatsgevonden. Stiefgezinnen zijn dus geen extra risico voor kindermishandeling ten opzichte van het risico dat de allochtone achtergrond van het gezin met zich meebrengt.

7.8. Overzicht van risicofactoren voor kindermishandeling op basis van AMK-meldingen

Samenvattend stellen we vast dat de meldingen van kindermishandeling bij de AMK's de risicofactoren zoals deze uit de registraties van de NPM-2010 naar voren zijn gekomen (Figuur 7.5) grotendeels bevestigen (zie hoofdstuk 6). Etnisch-culturele achtergrond is ook hier een risicofactor van belang. Kinderen uit nieuw-allochtone gezinnen komen 5,7 keer vaker voor in de AMK-groep van mishandelde kinderen, terwijl kinderen uit traditioneel-allochtone gezinnen 4,5 keer zo vaak gemeld worden. De risico's die samenhangen met allochtone achtergrond blijven bestaan als we controleren voor gezinsgrootte, alleenstaand ouderschap, of stiefouderschap. Helaas ontbreken in het AMK-bestand voldoende gegevens over sociaal-economische status of over opleidingsniveau, waardoor het onmogelijk is te toetsen of allochtone achtergrond het risico op kindermishandeling nog verhoogt als we controleren voor verschillen in opleiding. In hoofdstuk 6 hebben we gezien dat traditioneel-allochtone achtergrond als risicofactor alle invloed verloor wanneer we controleerden voor opleidingsniveau. Verder bleken éénoudergezinnen en stiefgezinnen oververtegenwoordigd te zijn in de groep gezinnen waarin mishandeling plaatsvindt. Wat gezinsgrootte betreft, zien we ook hier dat de grote gezinnen zijn oververtegenwoordigd in de AMK-groep. Een groter gezin (met drie of meer kinderen) verhoogt de kans op kindermishandeling met een factor 2,4.

Ten slotte vonden we dat de AMK-gevallen van kindermishandeling een gelijke verdeling van jongens en meisjes als slachtoffers laten zien. Kinderen in de basisschoolleeftijd worden iets vaker als slachtoffer van kindermishandeling gemeld dan jongere of oudere kinderen (relatief risico is 1,1).

Figuur 7.5. Risicofactoren voor kindermishandeling gemeld bij het AMK uitgedrukt in relatieve risico's ('Relative Risk' = $P_{\text{exposed}} / P_{\text{controls}}$)

7.9. AMK en NPM-2010: overlap in meldingen?

We verwachtten dat langs de weg van de NPM-2010 informanten meer mishandelingsgevallen zouden signaleren dan gerapporteerd zou worden aan de AMK's, zoals ook het geval was in de NPM-2005. Met behulp van de NPM-2010 methodiek worden de gevallen die niet bij het AMK komen, wel gesignaleerd. Het valt te verwachten dat juist de meest ernstige gevallen zowel geregistreerd zijn door de NPM-2010 informanten als gemeld zijn bij het AMK.

Bij bestudering van de daadwerkelijke overlap in meldingen blijken 104 kinderen dubbel gemeld te zijn. Het gaat om 80 kinderen die in de NPM-2010 in de categorie mishandeling met aanwijsbare schadelijke gevolgen vallen en 24 kinderen bij wie sprake is van mishandeling met

vermoedelijke schade. In tegenstelling tot de NPM-2005 is er nu wel een significante samenhang tussen al dan niet dubbel gesignaleerd zijn en het al dan niet aanwijsbaar schadelijk zijn van de kindermishandeling, $\chi^2 (1, N = 760) = 4,39, p < ,05$ (zie Tabel 7.5). Bij kinderen die dubbel zijn gesignaleerd is relatief vaker sprake van mishandeling met aanwijsbare schade dan bij kinderen die alleen door de NPM-2010 informanten zijn gemeld. Toch geldt ook in 2010 dat een aanzienlijk aantal gevallen van vermoedelijke schade door informanten gerapporteerd, bij de AMK's hebben geleid tot de diagnose kindermishandeling. Dit is reden om in de prevalentiestudie vermoedelijke schade even serieus te nemen als aanwijsbare schade. Overigens is dat in overeenstemming met de omschrijving van kindermishandeling in de Wet op de Jeugdzorg, artikel 1, lid m, waarin sprake is van situaties waarin "ernstige schade wordt berokkend of dreigt te worden berokkend aan de minderjarige in de vorm van fysiek of psychisch letsel".

Tabel 7.5. Overlap tussen meldingen NPM-2010 via werkveld en via AMK

<i>Schade</i>	<i>Uniek</i>	<i>Dubbel</i>	<i>Totaal</i>
Vermoedelijk	219	24	243
Aanwijsbaar	437	80	517
Totaal	656	104	760

Uitgesplitst naar type mishandeling blijkt dat geen enkel type mishandeling significant meer of juist minder overlap vertoont bij de vergelijking van AMK en NPM-2010 registraties van kindermishandeling. Dit betekent dat er geen systematische divergenties zijn in het type kindermishandeling dat wordt gemeld en geverifieerd via AMK's en via de informanten van NPM-2010.

Methode van de scholierenstudie

8.

8.1. Onderzoeksvragen

In dit deel van de NPM-2010 staan de volgende drie onderzoeksvragen centraal:

1. Hoe vaak worden verschillende vormen van mishandeling gemeld door scholieren in klassen 1 t/m 4 van het middelbaar onderwijs?
2. Hoe hangen deze verschillende vormen van mishandeling met elkaar samen?
3. Op welke factoren onderscheiden jongeren die mishandeling melden zich van jongeren die zeggen geen mishandeling te hebben ervaren?

8.2. De vragenlijst

Om vergelijkbaarheid met gegevens uit 2006 (Scholieren over Mishandeling; SOM-2006; Lamers-Winkelmann, Slot, Bijl, & Vijlbrief, 2007) mogelijk te maken is de vragenlijst in deze studie grotendeels gelijk aan die van de SOM-2006. De Vragenlijst Vervelende en Nare Gebeurtenissen (VVNG; Bijlage 5) bestaat uit vijf categorieën van vragen. De belangrijkste categorie bestaat uit vragen over vormen van kindermishandeling die zijn ontleend aan de *Dating Violence Questionnaire* (Douglas, & Straus, 2006) en de *Parent-Child Conflict Tactics Scales* (CTSPC; Straus, Hamby, Finkelhor, Moore & Runyan, 1998). De tweede categorie bestaat uit vragen over vervelende en nare gebeurtenissen in een breder kader, zoals pesten op school. Deze vragen zijn ontleend aan de vragenlijst '*Gezondheid en geluk van scholieren; voortgezet onderwijs*' (Trimbos Instituut) en de vragenlijst '*Nationaal Scholierenonderzoek 2001*' (Sociaal en Cultureel Planbureau). Ten derde zijn in de vragenlijst items opgenomen over niet-gewelddadige disciplineren en conflicthantering door ouders. Deze items komen ook uit de *Parent-Child Conflict Tactics Scales*. Bij de vragen over mishandeling en andere vervelende gebeurtenissen wordt steeds gevraagd of (en hoe vaak) dit het afgelopen jaar (2010) en ooit is voorgekomen. De vierde categorie bestaat uit vragen die een indicatie geven van de mate waarin jongeren geneigd zijn sociaal-wenselijke antwoorden te geven. Deze vragen zijn afkomstig uit de *Dating Violence Questionnaire*. De laatste categorie vragen gaat over een aantal biografische en sociaal-demografische kenmerken van de jongeren.

8.3. Variabelen voor typen mishandeling

De volgende typen mishandeling zijn in deze studie gemeten: *Verwaarlozing* (8 items, bijv. 'Voor mijn ouders maakte het niet uit als ik op school in de problemen kwam,'Mijn ouders gaven mij niet genoeg kleding om warm te blijven'), *Psychologische agressie* (1 item, 'Mijn moeder/vader heeft bedreigd me te slaan'), *Fysiek geweld binnenshuis* (8 items, bijv. 'Mijn moeder/vader heeft me in elkaar geslagen,'Mijn moeder/vader heeft mij met een riem of een ander voorwerp geslagen'), *Seksueel misbruik* binnen en buiten de familie (8 items, bijv. 'Een volwassen gezins- of familielid

heeft seks met mij gehad,'Een volwassen niet gezins- of familielid heeft seks met mij gehad'), *Conflicten tussen ouders* (7 items, bijv. 'Mijn vader/moeder heeft de ander (hard) weggeduwd of de ander beet gegrepen,'Mijn vader/moeder heeft de ander met een mes of pistool bedreigd').

8.4. Steekproeftrekking, werving en toestemmingsprocedure

Conform de SOM-2006 zijn middelbare scholen aselekt getrokken uit een bestand dat alle Nederlandse scholen voor voortgezet onderwijs (VO) bevat (www.cfi.nl). Bij aanvang van het onderzoek was besloten om de scholierenstudie op dezelfde scholen te houden waar ook de Informantenstudie plaatsvond. De procedure van aselecte steekproeftrekking met schaduwbestanden is daarom gelijk aan die voor de Informantenstudie (zie hoofdstuk 2 voor details).

De scholierenstudie vond plaats in leerjaar 1 tot en met 4 van de betrokken scholen, dit in navolging van het eerste SOM-onderzoek. De willekeurig getrokken mentoren van die leerjaren werd gevraagd om medewerking aan de studie. Uit de lijst met mentorklassen van de geselecteerde mentoren is één mentorklas aselekt aangewezen voor de afname van de vragenlijsten. De ouders van de leerlingen in deze klassen en de leerlingen zelf werden door de onderzoekers per brief geïnformeerd over het doel en de opzet van het onderzoek. Bijgevoegd bij deze brief was ook een toestemmingsformulier waarop aangegeven kon worden of zij toestemming gaven voor het onderzoek. De leerlingen van wie ofwel de ouders ofwel zichzelf geen toestemming hebben gegeven kregen een dummy-vragenlijst voorgelegd over een neutraal onderwerp om stigmatisering vanwege niet deelnemen te voorkomen.

8.5. Procedure

De afname van de *Vragenlijst Vervelende en Nare Gebeurtenissen* (VVNG) vond plaats in de periode van 17 november tot 17 december 2010. Bij één school was dit vanwege roosterwijzigingen niet mogelijk. Daar zijn de vragenlijsten in de eerste week van januari 2011 afgenomen. De afname bij de scholieren vond plaats tijdens één lesuur, bij voorkeur dat van de mentor van de klas. Iemand van het onderzoeksteam legde het onderzoek uit aan de leerlingen en was tijdens de afname in de klas aanwezig. Bij drie scholen is hiervan afgeweken. Eén school heeft zelf de afname in de verschillende klassen gedaan en bij twee scholen is de afname van één klas vanwege het niet aanwezig zijn van de leerlingen door ziekte van de docent en roosterwijziging op een later moment door de docent zelf gedaan. Deze drie scholen hebben een uitgeschreven versie van de introductie gekregen.

Tijdens de introductie werd ook vermeld dat er vanwege onderzoeksredenen verschillende vragenlijsten zouden worden uitgedeeld. Er waren vier verschillende vragenlijsten; de VVNG met drie verschillende kleuren als voorkant en de dummylijst in een afwijkende kleur, maar qua layout van binnen en buiten zoveel mogelijk gelijkend op de VVNG. De onderzoeksmedewerker ging vervolgens langs de leerlingen en vroeg de naam van de betreffende leerling. Deze naam werd vergeleken met een lijst waarop de namen stonden van de leerlingen die bezwaar hadden (ofwel zelf ofwel hun ouders) voor afname van de VVNG. Deze leerlingen kregen de dummylijst.

Om stigmatisering van deze leerlingen te voorkomen is volgens een vaste verdeelsleutel, afhankelijk van het aantal leerlingen met bezwaar en de grootte van de klas, een bepaald percentage van de leerlingen van de klas aangewezen om de dummylijst in te vullen (zie hiervoor ook het SOM-2006 rapport: Lamers-Winkelmann et al., 2007). Als er voor alle leerlingen in een klas toestemming was voor het invullen van de VVNG, werden uiteraard geen extra kinderen voor de dummyvragenlijst geselecteerd. Halverwege het lesuur deelde de onderzoeksmedewerker aan elke leerling een kaartje uit met daarop informatie over hulp en ondersteuning (adresgegevens van het AMK, de Kindertelefoon, Stichting Korrelatie en/of een jeugdarts uit de regio). De ingevulde vragenlijsten zijn uiteindelijk duidelijk zichtbaar voor de leerlingen in een blanco envelop gedaan die vervolgens is dichtgeplakt.

8.6. Ethische aspecten

Het onderzoeksvoorstel is goedgekeurd door de Commissie Medische Ethiek van het Leids Universitair Medisch Centrum.

8.7. Steekproefgrootte

Alle 28 scholen die aan het informantenonderzoek deelnamen hebben ook meegewerkt aan de scholierenstudie. Eén school heeft vanwege drukte van de docenten alleen meegewerkt aan de scholierenstudie. In totaal hebben leerlingen van 29 scholen (108 klassen) meegedaan aan het onderzoek. Voor het invullen van de *Vragenlijst Vervelende en Nare Gebeurtenissen* (zie instrumenten) is 107 keer bezwaar aangetekend, of door ouders (41 keer), en/of door de leerlingen zelf (77 keer). Deze leerlingen en een van te voren vastgesteld percentage van hun klas (zie hoofdstuk 8) hebben de dummylijst ingevuld. In totaal hebben 114 leerlingen de dummylijst ingevuld.

8.8. Respondenten

In totaal zijn 1.936 vragenlijsten ingevuld. Zes daarvan zijn door 18-jarigen ingevuld. Gezien de leeftijdsgrenzen van de NPM (0-17 jaar) zijn die buiten beschouwing gelaten. Verder waren er vijf respondenten die geen enkele vraag over mishandeling hebben ingevuld. Twee respondenten hebben op bijna alle vragen de maximale score ingevuld (en geven daarmee aan dat bijna alle gebeurtenissen in de vragenlijst meer dan 20 keer in het jaar 2010 zijn gebeurd). Omdat dat gerede twijfel geeft over de juistheid van de gegevens zijn de vragenlijsten van deze twee respondenten buiten beschouwing gelaten. In eerste instantie vielen er daarom 13 vragenlijsten af, wat resulteerde in een steekproef van 1.923.

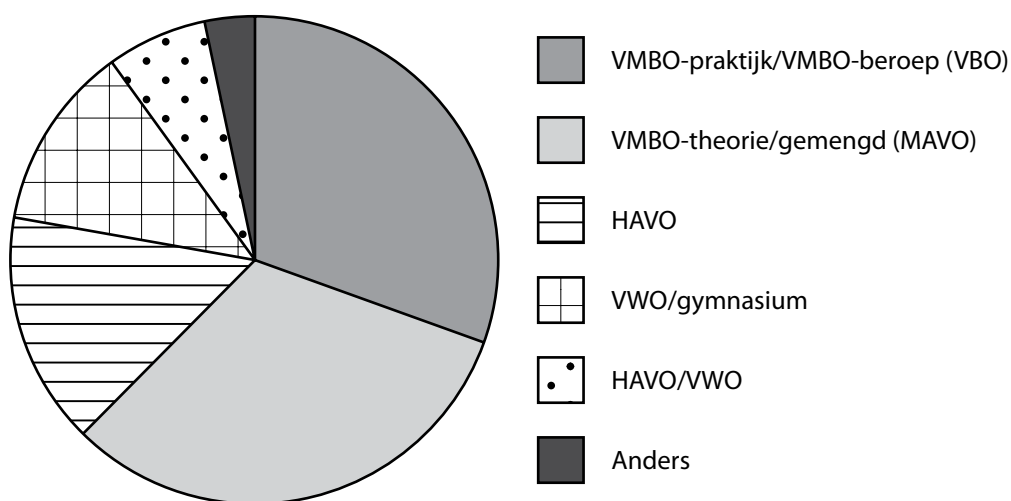
8.9. Sociale wenselijkheid

De schaal voor Sociale Wenselijkheid is een schaal van 13 items (bijv. "Ik luister altijd goed naar de mensen met wie ik praat," "Ik zal het altijd toegeven als ik een fout heb gemaakt", afkomstig uit de *Dating Violence Questionnaire*; Douglas, & Straus, 2006). De gemiddelde score was 35,85 ($SD = 5,07$; range = 16 – 52). We hebben gekeken naar de respondenten die een uitbijtende score hadden op deze schaal ($Z < -3.29$ of $Z > 3.29$; Tabachnick & Fidell, 2001). Dat was het geval voor drie respondenten. Deze zijn niet meegenomen in de analyses. De uiteindelijke steekproef was dus **1.920**.

8.10. Kenmerken van de jongeren

Zoals in Figuur 8.1 te zien is, zat 62% van de leerlingen op het VMBO, 35% op de HAVO of het VWO en 3% gaf een ander onderwijstype aan (bijvoorbeeld LWOO of een dakpanklas). In de Nederlandse populatie is de verdeling over schooltypen als volgt: 55% van de leerlingen zit op het VMBO of volgt praktijkonderwijs en 45% gaat naar de HAVO of het VWO (CBS, 2010f). In de NPM groep zien we dus een lichte overrepresentatie van VMBO-leerlingen. De leerlingen waren verder als volgt verdeeld over de verschillende klassen: 27% zat in de eerste, 31% in de tweede, 24% in de derde en 18% in de vierde klas. In de Nederlandse populatie zijn deze percentages steeds ongeveer 25% (CBS, 2010g). De groep bestond voor iets meer dan de helft uit jongens (52% versus 48% meisjes), wat nauwelijks afwijkt van de percentages in de Nederlandse bevolking (51% van de jongeren van deze leeftijd is jongen en 49% meisje).

Van de hele groep beschouwde 87% zich als autochtoon, 3% als Turks, 4% als Marokkaans, 1% als Surinaams, 1% als Antilliaans en 4% als anders. De verdeling van deze groepen in de Nederlandse bevolking is hieraan grotendeels gelijk. Daar is 78% autochtoon, 3% Turks, 3% Marokkaans, 3% Surinaams, 1% Antilliaans, en 12% anders (CBS, 2010a).

Figuur 8.1. Verdeling van de middelbare scholieren die deelnamen aan de studie over schooltypen

De meeste kinderen (78%) kwamen uit twee-oudergezinnen. Ongeveer 10% van de kinderen woonde bij alleen moeder of vader en 9% gaf aan soms bij hun moeder en soms bij hun vader te wonen. De overige 3% kwam uit een andere gezinssituatie (bijvoorbeeld inwonend bij familie of een pleeggezin). Deze percentages zijn vergelijkbaar met die in de Nederlandse bevolking, waar 81% van de kinderen met beide ouders woont en 19% in een éénoudergezin (CBS, 2010b). Ten slotte werd de leerlingen gevraagd hoe rijk ze hun gezin zouden inschatten. De meeste kinderen (59%) beschouwden hun gezin als gemiddeld rijk. Ongeveer 3% van de kinderen vond hun gezin heel rijk, een kwart (26%) vond het best rijk, 9% niet zo rijk en 3% helemaal niet rijk.

8.11. Missende gegevens

Bijna 10% van de kinderen heeft één of meer van de 32 items die over mishandeling gingen niet ingevuld. Meer dan 90% heeft dus alle relevante items ingevuld.

Prevalentie van kindermishandeling in de scholierenstudie

9.

Hieronder volgt een overzicht van de prevalentieschattingen voor de verschillende typen kindermishandeling. Paragraaf 3.1 gaat in op de prevalentie van de typen mishandeling in het jaar 2010 en life-time prevalentie. De prevalentieschattingen uit de huidige studie worden vergeleken met die uit 2006 (uit het onderzoek Scholieren over Mishandeling; SOM-2006, Lamers-Winkelmann et al., 2007). In paragraaf 3.2 worden de verschillende typen mishandeling in meer detail bekeken. Omdat we de cijfers uit de scholierenstudie ook direct wilden vergelijken met die uit de informantenstudie, gaat paragraaf 3.3 in op een schatting van de prevalentie van kindermishandeling op basis van items die volgens de NIS/NPM-definities (die zijn gebruikt in de informantenstudie) onder kindermishandeling vallen. Hiermee bepalen we de prevalentie gebaseerd op zelfrapportage door scholieren wanneer we de NIS/NPM-definities aanhouden. Ten slotte geeft paragraaf 3.4 inzicht in comorbiditeit, ofwel het samen voorkomen van bepaalde typen mishandeling. Alle prevalentiecijfers worden steeds in aantallen per 1.000 weergegeven.

9.1. Prevalentieschattingen van de verschillende typen mishandeling

9.1.1. Prevalentie van mishandeling die ooit is voorgekomen

In deze paragraaf bespreken we de prevalenties van de verschillende typen mishandeling en vergelijken we de cijfers met die uit de SOM-2006. Om te weten te komen of de prevalenties uit 2010 en 2006 significant van elkaar verschillen, kijken we naar de 85% betrouwbaarheidsintervallen rondom de prevalentiecijfers. Als deze betrouwbaarheidsintervallen voor een bepaald type mishandeling tussen de twee studies overlappen, betekent dit dat de prevalentiecijfers niet significant verschillend van elkaar zijn (Goldstein & Healy, 1995; Payton, Greenstone, & Schenker, 2003). Overlappen ze niet, dan is er een significant verschil tussen de getallen.

In Tabel 9.1 en Figuur 9.1 is te zien dat 91 per 1.000 jongeren aangeven ooit wel eens te maken te hebben gehad met een vorm van seksueel misbruik. Met 85% zekerheid ligt dit getal tussen 79 en 105. In 2006 gaven 79 per 1.000 jongeren aan te maken te hebben gehad met seksueel misbruik, met een 85% betrouwbaarheidsinterval van 68~92. Voor seksueel misbruik is te zien dat de 85% betrouwbaarheidsintervallen overlappen. Dit wil dus zeggen dat de prevalentie van ooit meegemaakt seksueel misbruik in 2010 niet verschilt van die in 2006. Hetzelfde is te zien als we kijken naar seksueel misbruik binnen en buiten de familie, dat in 2010 respectievelijk door 33 en 78 per 1.000 jongeren wordt gerapporteerd. Ook deze getallen verschillen niet met die uit 2006. Overigens gaat één van de items over seks met een volwassene buiten de familie (zie Tabel 9.3). Dit impliceert niet voor alle kinderen dat het gaat om seksueel misbruik. Het kan immers ook gaan over een jongere die seks heeft gehad met diens partner (die 18 jaar of ouder is). De prevalentie van seksueel misbruik die hier wordt genoemd is dus mogelijk een overschatting van het daadwerkelijke percentage.

Fysiek geweld binnenshuis wordt gerapporteerd door 136 per 1.000 jongeren. De betrouwbaarheidsintervallen van 2010 en 2006 overlappen, wat wil zeggen dat de prevalentiecijfers over de jaren niet verschillen. Voor psychologische agressie van de ouders geldt dat er wel een verschil bestaat met de cijfers over 2006. In 2010 hebben 161 per 1.000 jongeren aangegeven hier wel eens mee te maken te hebben gehad, met een betrouwbaarheidsinterval van 145~178. Dit getal lag significant hoger in 2006, toen 221 jongeren (betrouwbaarheidsinterval: 203~240) psychologische agressie van de ouders rapporteerden. In Figuur 9.1 is dit verschil met een asterisk aangegeven. Wel moet hierbij worden aangetekend dat het hier gaat om slechts één item ("Ouder heeft gedreigd jongere te slaan", zie paragraaf 3.2.3). We moeten de resultaten over psychologische agressie dus met grote voorzichtigheid interpreteren.

Verder rapporteerden 126 per 1.000 jongeren ooit conflicten tussen ouders te hebben meegemaakt en werd verwaarlozing door 43 per 1.000 jongeren gemeld. Deze prevalentiecijfers verschilden niet significant van die uit 2006.

Tabel 9.1. Prevalentie (ooit) per type mishandeling en totaal (zelfrapportage) voor de NPM-2010 en de SOM-2006

Type mishandeling	SOM-2006			NPM-2010	
	N	Prev.	85% BI	Prev.	85% BI
Seksueel misbruik	1.884	79	68~92	91	79~105
Binnen familie	1.888	23	17~31	33	26~42
Buiten familie	1.889	70	59~83	78	67~91
Fysieke geweld binnenshuis	1.880	157	141~174	136	121~152
Psychologische agressie van ouders	1.894	221	203~240*	161	145~178
Meegemaakte conflicten tussen ouders	1.873	117	103~132	126	112~142
Verwaarlozing	1.854	52	43~63	43	35~53
Totaal	1.818	373	351~395	346	325~368

BI = betrouwbaarheidsinterval.

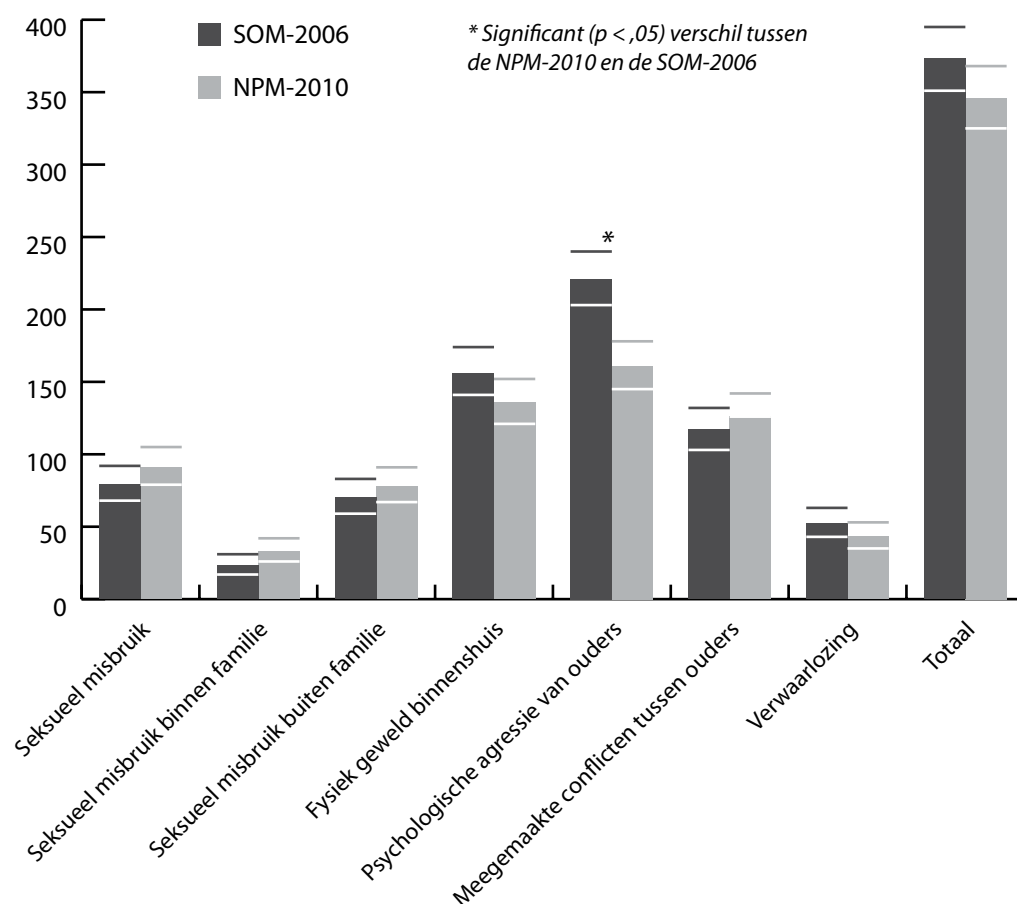
Prev. = prevalentie (per 1.000)

* deze proportie ligt significant hoger (op basis van de 85% betrouwbaarheidsintervallen)

Ook hebben we gekeken naar het totale aantal jongeren dat heeft aangegeven ooit één of meer vormen van mishandeling te hebben meegemaakt. In 2010 waren dat 346 per 1.000 kinderen, oftewel ruim eenderde van de kinderen heeft aangegeven ooit met een vorm van mishandeling te maken te hebben gehad. Zoals in Tabel 9.1 en in Figuur 9.2 te zien is, is dit percentage

niet significant verschillend van dat in 2006, toen het ging om ruim 37% van de jongeren. In Nederland wonen in totaal 981.940 jongeren in de leeftijd van 12-16 jaar. De schatting van het aantal jongeren in Nederland dat aangeeft ooit te maken te hebben gehad met mishandeling is dus 339.751 ($0,346 \cdot 981.940$).

Ten slotte hebben we gekeken naar de samenhang van de rapportage van mishandeling en de scores op de sociale wenselijkheidsschaal. Jongeren die mishandeling meldden scoorden significant lager op de sociale wenselijkheidsschaal ($M = 34,04$, $SD = 4,91$) dan jongeren die geen mishandeling rapporteerden ($M = 36,79$, $SD = 4,81$; $F(1,1816) = 132,84$, $p < ,01$).

Figuur 9.1. Prevalentie (ooit) per type mishandeling en totaal (zelfrapportage): Vergelijking NPM-2010 en SOM-2006

9.1.2. Prevalentie van mishandeling die in 2010 is voorgekomen

Ook voor de prevalentiecijfers over het jaar 2010 hebben we steeds een vergelijking gemaakt met de cijfers uit de SOM-2006. Zo is in Tabel 9.2 en Figuur 9.2 te zien dat 58 per 1.000 jongeren rapporteren in 2010 te maken te hebben gehad met seksueel misbruik, uitgesplitst naar 22 jongeren die binnen de familie iets dergelijks hebben meegemaakt en 51 jongeren voor wie dat buiten de familie het geval was. Het betrouwbaarheidsinterval voor seksueel misbruik binnen de familie over 2010 (16~30) overlapt niet met dat uit 2006 (6~14), wat aangeeft dat het aantal kinderen dat dit heeft meegemaakt in 2010 significant hoger ligt dan dat in 2006 (zie ook Figuur 9.2). De prevalentiecijfers over 2010 en 2006 voor wat betreft seksueel misbruik buiten de familie verschillen niet significant van elkaar. Opnieuw moet hierbij worden aangetekend dat één van de items (seks met een volwassene buiten het gezin) niet per definitie als seksueel misbruik kan worden gezien en dat de cijfers dus mogelijk een overschatting van het daadwerkelijke aantal jongeren dat te maken heeft gehad met seksueel misbruik laten zien.

Verder rapporteerden 72 per 1.000 jongeren dat ze in 2010 fysiek geweld binnenshuis hadden meegemaakt. Dit aantal verschilde niet significant van dat uit 2006. Zoals ook het geval was voor de prevalentie van psychologische agressie van ouders gedurende het hele leven van de jongere, vonden we dat dit type mishandeling in het jaar 2010 minder vaak voorkwam (85 per 1.000) dan dat in 2006 (120 per 1.000; zie ook Figuur 9.2). Wederom is het belangrijk hier te melden dat het bij psychologische agressie slechts ging om een enkel item. Meegemaakte conflicten werden in 2010 door 49 per 1.000 jongeren gerapporteerd, wat niet significant verschilde van het prevalentiecijfer over 2006.

Tabel 9.2. Prevalentie (2010) per type mishandeling en totaal (zelfrapportage) voor de NPM-2010 en de SOM-2006

Type mishandeling	SOM-2006			NPM-2010	
	N	Prev.	85% BI	Prev.	85% BI
Seksueel misbruik	1.883	44	36~54	58	48~70
Binnen familie	1.886	9	6~14	22	16~30*
Buiten familie	1.888	40	32~50	51	42~62
Fysieke geweld binnenshuis	1.876	83	71~96	72	61~85
Psychologische agressie van ouders	1.894	120	106~136*	85	73~99
Meegemaakte conflicten tussen ouders	1.871	41	33~51	49	40~60
Totaal	1.842	195	178~214	187	170~205

De vragen over verwaarlozing gingen niet specifiek over het jaar 2010, dus deze schaal is hier niet meegenomen.

BI = betrouwbaarheidsinterval.

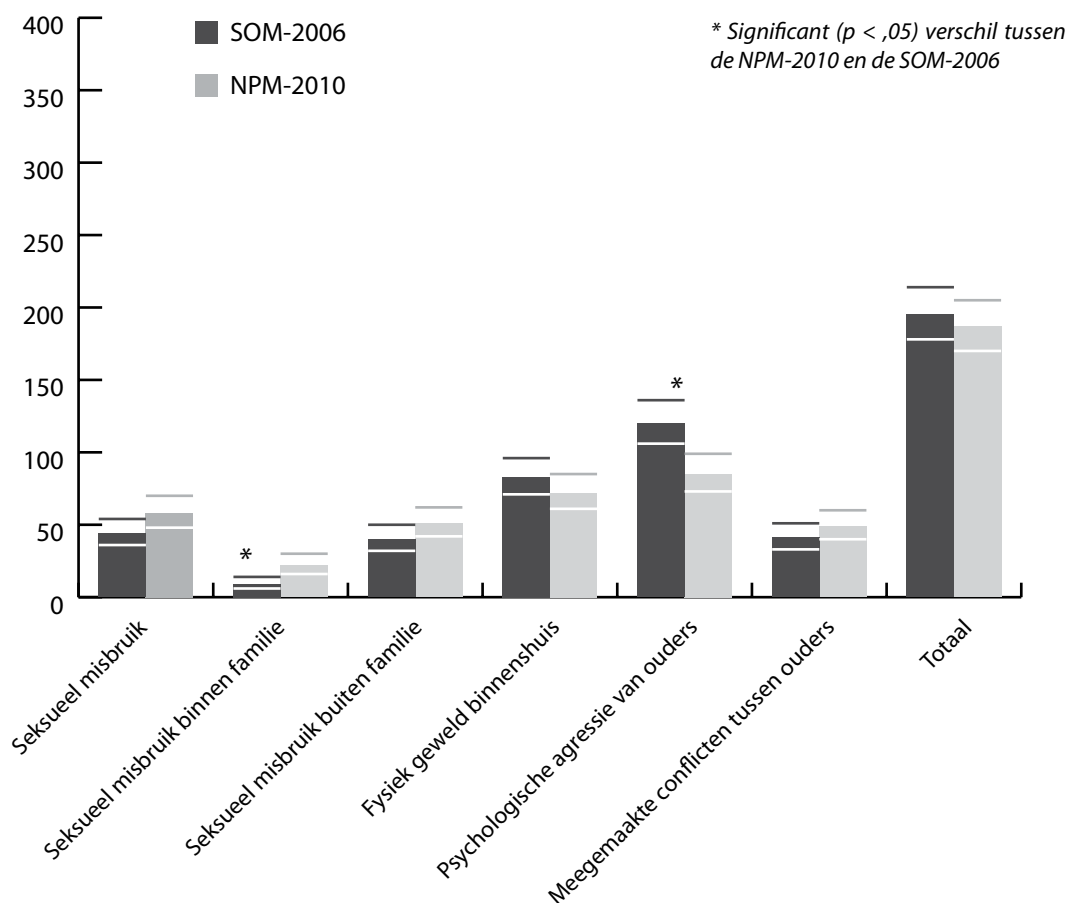
Prev. = prevalentie (per 1.000)

** deze proportie ligt significant hoger (op basis van de 85% betrouwbaarheidsintervallen)*

Voor wat betreft het aantal jongeren dat in 2010 één of meer typen mishandeling had meegemaakt vonden we dat dit over 2010 niet verschilde van dat over 2006. In 2010 rapporteerden 187 per 1.000 jongeren, oftewel bijna 19% dat ze in dit jaar te maken hadden gehad met mishandeling. Als we dit omzetten naar een schatting van het absolute aantal jongeren dat aangeeft het afgelopen jaar met mishandeling te maken te hebben gehad, dan komen we op een schatting van 183.623 ($0.187 * 981.940$) jongeren.

Ten slotte bleek ook hier dat jongeren die mishandeling over het afgelopen jaar meldden significant lager scoorden op de sociale wenselijkheidsschaal ($M = 33,49$, $SD = 4,90$) dan jongeren die geen mishandeling rapporteerden ($M = 36,44$, $SD = 4,90$; $F(1,1840) = 101,54$, $p < ,01$).

Figuur 9.2. Prevalentie (2010) per type mishandeling en totaal (zelfrapportage): Vergelijking NPM-2010 en SOM-2006

9.2. Prevalentie van de typen mishandeling in detail

In de volgende paragrafen en tabellen staan de prevalentiecijfers voor de verschillende typen mishandeling per item weergegeven, steeds voor het jaar 2010 en ooit. De vet- en schuingedrukte items zijn volgens de systematiek van SOM-2006 uiteindelijk meegenomen in de prevalentieschatting per type mishandeling.

9.2.1. Seksueel misbruik

De vragen over seksueel misbruik zijn opgesplitst naar vragen over gebeurtenissen binnen het gezin (de bovenste helft van Tabel 9.3) en vragen over gebeurtenissen die buiten het gezin hebben plaatsgevonden (onderste helft van Tabel 9.3). Alle items in Tabel 9.3 zijn in eerste instantie beschouwd als kindermishandeling (alhoewel, zoals eerder genoemd, het item “seks gehad met een volwassene” niet per definitie seksueel misbruik impliceert). Ongeveer 2% van de jongeren geeft aan in 2010 een vorm van seksueel misbruik buiten het gezin te hebben meegemaakt en ongeveer 3% geeft aan dit ooit te hebben meegemaakt. Binnen het gezin komt het dwingen te kijken naar of het aanraken van geslachtsdelen van een volwassene het vaakst voor: 14 per 1.000 kinderen geven aan dat in 2010 te hebben meegemaakt en 20 per 1.000 melden dat ze dit ooit hebben ervaren.

Tabel 9.3. Prevalentie (aantal per 1.000) van seksueel misbruik (zelfrapportage)

Item	Prevalentie		
	N	2010	Ooit
Binnen eigen gezin/familie			
Door volwassene gedwongen naar geslachtsdelen te kijken/aan te raken	1.913	14	20
Seks gehad met volwassene	1.906	7	10
Seksueel misbruik door minderjarige	1.902	8	16
Door minderjarige gedwongen naar geslachtsdelen te kijken/aan te raken	1.899	7	13
Buiten eigen gezin/familie			
Seks gehad met volwassene	1.907	24	33
Seksueel misbruik door minderjarige	1.902	17	33
Door volwassene gedwongen naar geslachtsdelen te kijken/aan te raken	1.912	17	31
Door minderjarige gedwongen naar geslachtsdelen te kijken/aan te raken	1.900	17	28

Alle items in deze tabel worden beschouwd als kindermishandeling.

9.2.2. Fysiek geweld binnenshuis

In Tabel 9.4 staan de prevalentiecijfers voor meegemaakt fysiek geweld binnenshuis weer-gegeven. De vet cursief gedrukte items worden beschouwd als mishandeling en zijn gebruikt voor de prevalentiebepaling van fysiek geweld binnenshuis. Deze acht items worden door Straus et al. (1998) beschouwd als ernstig geweld. Van deze items komt met de vuist slaan of hard schoppen het vaakst voor; dit wordt door 45 per 1.000 jongeren gerapporteerd over het jaar 2010 en 75 op de 1.000 jongeren geven aan dit ooit te hebben meegemaakt. Dreigen met een mes of pistool en expres verwonden met een heet of gloeiend voorwerp worden nauwelijks gemeld (minder dan 1% meldt dit te hebben meegemaakt, ooit of in 2010).

Tabel 9.4. Prevalentie (aantal per 1.000) van fysiek geweld binnenshuis (zelfrapportage)

Item	Prevalentie		
	N	2010	Ooit
Ouder heeft jongere door elkaar geschud	1.890	93	174
Ouder heeft jongere geknepen	1.892	84	158
Ouder heeft jongere op hand, arm of been geslagen	1.893	78	164
Ouder heeft jongere een klap in gezicht, op hoofd of oren gegeven	1.894	65	122
Ouder heeft jongere met de vuist geslagen of hard geschopt	1.901	45	75
Ouder heeft jongere met de blote hand een tik op billen gegeven	1.902	37	140
Ouder heeft jongere tegen de grond gegooid of geslagen	1.887	21	39
Ouder heeft jongere op de billen geslagen met een riem of ander hard voorwerp	1.904	20	51
Ouder heeft jongere in elkaar geslagen	1.894	18	37
Ouder heeft jongere met een riem of een ander voorwerp op een ander deel van lichaam geslagen dan billen	1.894	14	29
Ouder heeft jongere bij keel gegrepen en adem afgeknepen	1.899	13	22
Ouder heeft jongere met een mes of pistool bedreigd	1.891	3	7
Ouder heeft jongere expres verwond met een heet of gloeiend voorwerp	1.895	2	5

De schuin- en vetgedrukte items worden beschouwd als kindermishandeling. De andere items gaan over potentieel veiligheidsbedreigende gebeurtenissen.

9.2.3. Psychologische agressie van ouders

Psychologische agressie van de ouders is weergegeven in Tabel 9.5. De eerste drie items gaan over potentieel veiligheidsbedreigende gebeurtenissen en zijn niet meegenomen in het prevalentiecijfer voor psychologische agressie. Ongeveer eenderde van de jongeren geeft aan dat hun vader of moeder hen in 2010 stom of lui heeft genoemd of tegen hen heeft geschreeuwd, gegild of gekrijst. Deze percentages liggen hoger (40-50%) als we ook kijken naar gebeurtenissen die voor 2010 hebben plaatsgevonden. Alleen het laatste (vet en cursief gedrukte) item, dat gaat over dreigen met slaan, is in deze studie in eerste instantie beschouwd als kindermishandeling. Ruim 8% van de jongeren heeft aangegeven dit in 2010 te hebben meegemaakt en 16% gaf aan dit ooit ervaren te hebben.

Tabel 9.5. Prevalentie (aantal per 1.000) van psychologische agressie van ouders (zelfrapportage)

Item	Prevalentie		
	N	2010	Ooit
Ouder heeft jongere stom of lui of zoiets genoemd	1.882	342	501
Ouder heeft tegen jongere geschreeuwd, gegild of gekrijst	1.896	286	417
Ouder heeft tegen jongere gevloekt of hem/haar uitgescholden	1.899	180	268
<i>Ouder heeft gedreigd jongere te slaan</i>	1.894	85	161

Het schuin- en vetgedrukte item wordt beschouwd als kindermishandeling. De andere items gaan over potentieel veiligheidsbedreigende gebeurtenissen.

9.2.4. Meegemaakte conflicten tussen ouders

In de scholierenstudie wordt onderscheid gemaakt tussen verschillende typen conflicten van de ouders onderling waarvan de jongeren getuige waren. In de vragenlijst zijn zes items opgenomen die gaan over niet-fysieke intimidatie en verbaal geweld en negen items gingen over fysieke conflicten. De items over niet-fysieke intimidatie en verbaal geweld staan weergegeven in Tabel 9.6. Alle items in deze tabel gaan over potentieel bedreigende situaties en worden niet beschouwd als kindermishandeling. De items zijn dan ook niet meegenomen in de prevalentiebepaling van mishandeling. In Tabel 9.6 is te zien dat bijna de helft van de kinderen wel eens heeft meegemaakt dat hun ouder ging huilen als gevolg van een conflict met de andere ouder. Ongeveer een kwart rapporteert dat over het jaar 2010. Dreigen de andere ouder te slaan of iets te gooien in conflictsituaties komt relatief het minst voor: 32 per 1.000 jongeren rapporteren dit over 2010 en 79 per 1.000 melden dat ze dit ooit hebben meegemaakt.

Fysieke confrontatie tussen ouders is gemeten met negen vragen. Zeven daarvan zijn in eerste instantie beschouwd als mishandeling (vet en cursief gedrukt in Tabel 9.7) en zijn dus meegenomen in de prevalentiebepaling van kindermishandeling. Van deze items worden gebeurtenissen die gaan over wegduwen, hard beetgrijpen of slaan het vaakst gemeld. Ongeveer

3% van de jongeren heeft aangegeven dit in 2010 te hebben meegemaakt en 8% rapporteert dat hun ouder dit ooit heeft gedaan. Het dreigen met of gebruiken van een mes of pistool tegen de ander wordt het minst vaak gerapporteerd. Minder dan 1% van de jongeren heeft dit in 2010 meegemaakt en ruim 1% geeft aan dat ze dit ooit hebben ervaren.

Tabel 9.6. Prevalentie (aantal per 1.000) van meegemaakte conflicten tussen ouders: intimidatie (zelfrapportage)

<i>Item</i>	<i>Prevalentie</i>		
	<i>N</i>	<i>2010</i>	<i>Ooit</i>
Huilende ouder (t.g.v. conflict)	1.845	271	462
Ouder is stampvoetend de kamer of het huis uitgelopen	1.846	155	263
Ouder heeft de ander beledigd of heeft tegen de ander gevloekt	1.846	130	219
Mokkende ouder / ouder heeft geweigerd met de ander te praten	1.850	129	230
Ouder heeft iets gedaan of iets gezegd om de ander te vernederen	1.851	78	131
Ouder heeft gedreigd de ander te slaan of iets te gooien	1.876	32	79

Deze items worden niet beschouwd als mishandeling

Tabel 9.7. Prevalentie (aantal per 1.000) van meegemaakte conflicten tussen ouders: fysieke confrontatie en/of dreiging met een wapen (zelfrapportage)

<i>Item</i>	<i>Prevalentie</i>		
	<i>N</i>	<i>2010</i>	<i>Ooit</i>
Ouder heeft gegooid met iets, ergens tegenaan geslagen of geschopt of iets kapot gemaakt	1.897	59	158
<i>Ouder heeft de ander (hard) weggeduwd of de ander beet gegrepen</i>	1.877	31	81
Ouder heeft iets naar de ander gegooid	1.877	30	77
<i>Ouder heeft de ander geslagen</i>	1.876	26	79
<i>Ouder heeft de ander geschopt, gebeten of gestompt</i>	1.880	17	45
<i>Ouder heeft de ander met een voorwerp geslagen of geprobeerd te slaan</i>	1.877	14	34
<i>Ouder heeft de ander in elkaar geslagen</i>	1.877	11	31
<i>Ouder heeft de ander met een mes of pistool gedreigd</i>	1.878	8	17
<i>Ouder heeft een mes of pistool tegen de ander gebruikt</i>	1.877	6	12

*De schuin- en vetgedrukte items worden beschouwd als kindermishandeling.
De andere items gaan over potentieel veiligheidsbedreigende gebeurtenissen.*

9.2.5. Verwaarlozing

De vragen over verwaarlozing zijn weergegeven in Tabel 9.8. Deze schaal bestond uit acht items. Als de respondenten aangaven te maken te hebben gehad met drie of meer van de genoemde situaties, dan werd dit in eerste instantie beschouwd als ernstige verwaarlozing en telde dit mee voor de uiteindelijke prevalentie van verwaarlozing. In tegenstelling tot de andere typen mishandeling is bij verwaarlozing geen onderscheid gemaakt tussen het jaar 2010 en de periode daarvoor. De items gaan vooral over de kindertijd van de respondent. Daarom is verwaarlozing alleen meegenomen in de prevalentieschatting van mishandeling die ooit is voorgekomen. In Tabel 9.8 zijn de items in aflopende frequentie weergegeven. Situaties die te maken hebben met cognitief en psychisch functioneren komen het meest voor; deze percentages liggen tussen de 6 en 17%. Minder dan 3% van de jongeren geeft aan te maken te hebben gehad met fysieke verwaarlozing (bijvoorbeeld onvoldoende warme kleding, onvoldoende persoonlijke hygiëne).

Tabel 9.8. Prevalentie (ooit; aantal per 1.000) van verwaarlozing (zelfrapportage)

<i>Item</i>	<i>N</i>	<i>Prevalentie</i>
Geen hulp bij huiswerk door ouders	1.910	165
Niet bij prestaties gestimuleerd door ouders	1.906	75
Ouders onverschillig bij problemen op school	1.911	62
Niet door ouders gerustgesteld bij verdriet e.d. (als kind)	1.901	61
Geen hulp van ouders bij problemen	1.904	57
Ouders zorgden niet voor genoeg kleding om warm te blijven	1.910	27
Ouders zorgden niet voor persoonlijke hygiëne van kind	1.915	26
Ouders zorgden niet voor reguliere schoolgang	1.915	24

Ernstige verwaarlozing = 3 of meer genoemde ervaringen

9.3. Prevalentieschattingen op basis van NIS-definities

Om de huidige cijfers te vergelijken met die uit 2006 hebben we naar exact dezelfde items gekeken. De voorgaande selectie van items die beschouwd worden als mishandeling is daarom gemaakt op basis van de SOM-2006. We hebben de mishandelingsitems echter ook vanuit een andere invalshoek bekeken om vergelijkbaarheid met de informantenstudie van de NPM-2010 (zie hoofdstuk 5 uit dit rapport) mogelijk te maken. Hiertoe zijn de 32 items die in de oorspronkelijke studie (SOM-2006) als mishandeling werden beschouwd op een rijtje

gezet (in willekeurige volgorde) en voorgelegd aan de getrainde en betrouwbare codeurs van de informantenstudie (zie hoofdstuk 5). Hen werd gevraagd of ze de items goed passend, een beetje passend, of niet passend vonden bij de definities die in de informantenstudie waren gebruikt (en die gebaseerd zijn op de definities binnen de NIS-4). Zoals eerder is aangegeven gingen de items over verwaarlozing niet over het afgelopen jaar. Deze items zijn hier dan ook buiten beschouwing gelaten. De volgende items werden door alle zeven codeurs beschouwd als goed passend bij de NIS/NPM-definities (en dus bij de omschrijving van kindermishandeling volgens de Wet op de Jeugdzorg):

- Door volwassene binnen eigen gezin/familie gedwongen naar geslachtsdelen te kijken/aan te raken
- Seks gehad met volwassene binnen eigen gezin/familie
- Ouder heeft jongere met de vuist geslagen of hard geschopt
- Ouder heeft jongere tegen de grond gegooid of geslagen
- Ouder heeft jongere op de billen geslagen met een riem of ander hard voorwerp
- Ouder heeft jongere in elkaar geslagen
- Ouder heeft jongere met een riem of een ander voorwerp op een ander deel van lichaam geslagen dan billen
- Ouder heeft jongere bij keel gegrepen en adem afgeknepen
- Ouder heeft jongere met een mes of pistool bedreigd
- Ouder heeft jongere expres verwond met een heet of gloeiend voorwerp
- Ouder heeft de ander geschopt, gebeten of gestompt
- Ouder heeft de ander in elkaar geslagen
- Ouder heeft een mes of pistool tegen de ander gebruikt

Op basis van de hierboven genoemde items kunnen we berekenen dat 18 per 1.000 jongeren meldden seksueel misbruik te hebben meegemaakt in 2010. Verder vonden we dat 72 per 1.000 jongeren aangaven dat ze in 2010 te maken hadden gehad met fysiek geweld binnenshuis (dit cijfer is gelijk aan dat in Tabel 9.2). Ernstige conflicten tussen ouders volgens de NIS/NPM-definities werden gemeld door 23 per 1.000 jongeren. Het item uit de oorspronkelijke vragenlijst over psychologische agressie van ouders is door de codeurs niet beschouwd als kindermishandeling. Een goede schatting van psychologische agressie van ouders op basis van de NIS/NPM-definities is hier dus niet te geven.

Met deze aangepaste set van items conform de NIS/NPM-definities komen we op een prevalentie van **99 per 1.000** jongeren (met een 85% betrouwbaarheidsinterval van 90 ~ 110) die aangeven met mishandeling te maken te hebben gehad in 2010. Een schatting van het absolute aantal mishandelde jongeren komt dan uit op 97.212 jongeren ($0,099 \cdot 981.940$). Hiermee hebben we dus de prevalentie van kindermishandeling conform de NIS/NPM-definities op basis van zelfrapportage door scholieren bepaald.

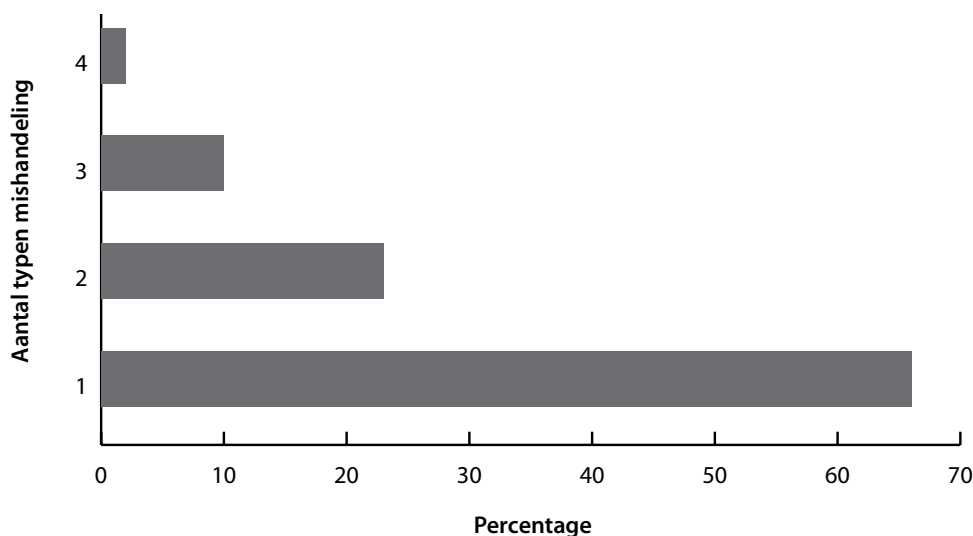

We hebben ook berekend wat de schatting is van de prevalentie van mishandeling op basis van deze selectie van items in de SOM-2006. We komen dan op een aantal van 95 per 1.000 jongeren (met een betrouwbaarheidsinterval van 86 ~ 106). De betrouwbaarheidsintervallen van 2006 en 2010 overlappen, dus we kunnen concluderen dat ook de prevalentie op basis van de NIS/NPM-definities niet significant is veranderd tussen 2006 en 2010.

9.4. Comorbiditeit

Uit de literatuur en onze vorige prevalentiestudie is bekend dat kinderen vaak aan meer dan één type mishandeling zijn blootgesteld. Ook in deze studie zien we dat. Als we kijken naar het jaar 2010, dan zien we dat ongeveer 34% van de kinderen die mishandeling hebben meegemaakt (aantal van 1.817), meer dan één vorm van mishandeling rapporteren. Bijna een kwart (23%) van de kinderen rapporteert twee vormen, bijna 10% drie en bijna 2% rapporteert alle vier verschillende vormen van mishandeling die we hebben onderzocht voor 2010 (Figuur 9.3).

Een soortgelijk beeld ontstaat wanneer we kijken naar kinderen die rapporteren ooit een vorm van mishandeling te hebben meegemaakt. Van hen laat 42% weten dat ze ooit met meer dan één vorm van mishandeling te maken hebben gehad. Wederom rapporteert bijna een kwart (24%) van de kinderen twee vormen van mishandeling, bijna 13% drie, 5% vier en minder dan 1% vijf (alle) vormen van ooit meegemaakte mishandeling.

Figuur 9.3. Percentages (van alle mishandelde kinderen in 2010) van kinderen die één, twee, drie of vier verschillende typen mishandeling hebben gerapporteerd in 2010

Verder hebben we gekeken welke typen mishandeling vaak of juist niet zo vaak samen voorkomen. In Tabel 9.9 staan de aantallen jongeren (per 1.000) die ooit (onder de diagonaal) of in 2010 (boven de diagonaal) een bepaalde combinatie van typen mishandeling aangeven. Uit deze tabel is af te lezen dat alle combinaties van typen mishandeling voorkomen en dat de typen die het vaakst voorkomen (fysiek geweld en psychologische agressie) ook samen relatief vaak voorkomen (65 per 1.000 kinderen).

Tabel 9.9. Verdeling van jongeren (per 1.000) per combinatie van twee verschillende typen zelf-gerapporteerde mishandeling

	<i>SM</i>	<i>FG</i>	<i>PA</i>	<i>CtO</i>
Seksueel misbruik		16	12	10
Fysiek geweld	31		31	20
Psychologische agressie	31	65		19
Conflicten tussen ouders: geweld en dreiging	31	58	55	
Verwaarlozing	13	16	14	11

Onder de diagonaal staan de aantallen (per 1.000) per combinatie van vormen van mishandeling die ooit zijn voorgekomen ($N = 1.768$) weergegeven. Boven de diagonaal staan de proporties van jongeren die een bepaalde combinatie van vormen van mishandeling melden over het jaar 2010.

Risicofactoren in de scholierenstudie

10.

We hebben onderzocht welke factoren samenhangen met de ervaring van mishandeling in 2010. Daarbij hebben we gekeken naar het geslacht van de kinderen, de leeftijd, het schooltype, de etniciteit van de kinderen, werkloosheid van de ouders, gezinssituatie en gezinsgrootte. Ten slotte hebben we een multivariate analyse gedaan waarin gekeken is wat de unieke bijdrage is van deze variabelen in het verklaren van mishandeling.

10.1. Geslacht

Er zijn geen significante verschillen tussen jongens en meisjes in het voorkomen van mishandeling in het algemeen ($\chi^2 (1, N = 1.812) = 2,27; n.s.$). Dat geldt ook voor seksueel misbruik, fysiek geweld en conflicten tussen ouders. De aantallen jongens en meisjes die deze vormen van mishandeling rapporteren verschillen steeds niet van elkaar. Psychologische agressie wordt echter vaker gemeld door meisjes (47 per 1.000) dan door jongens (34 per 1.000), $\chi^2 (1, N = 1.812) = 7,20; p < ,01$. Opnieuw moet hierbij worden vermeld dat het gaat om slechts één item (dreigen met slaan). Deze resultaten moeten dus voorzichtig worden geïnterpreteerd.

10.2. Leeftijd

De leeftijd van de kinderen in deze studie varieerde van 11 t/m 17 jaar. Om te onderzoeken of de rapportage van kindermishandeling samenhangt met leeftijd hebben we een logistische regressie-analyse uitgevoerd met mishandeling (ja of nee) als afhankelijke variabele leeftijd als covariaat. Resultaten maken duidelijk dat oudere kinderen iets vaker mishandeling over 2010 rapporteren dan jongere kinderen (Odds ratio = 1,21; Wald = 16,37; $p < ,01$; $N = 1.811$). Een maat voor de effectgrootte, de Nagelkerke R^2 is 0,02, wat wil zeggen dat slechts 2% van de variantie in al dan niet rapporteren van mishandeling wordt verklaard door de leeftijd van de kinderen. Het effect was ook significant voor de verschillende typen mishandeling, behalve voor het ene item over psychologische agressie. Het leeftijdseffect is steeds maar een klein effect. Slechts een klein gedeelte (1-3% voor de verschillende typen mishandeling) van de variantie van mishandeling wordt verklaard door leeftijd.

10.3. Schooltype

We hebben gekeken of er verschillen zijn tussen de groep kinderen in HAVO/VWO-klassen en de groep op het VMBO in de prevalentie van mishandeling. Leerlingen op het VMBO bleken significant vaker mishandeling te rapporteren (21%) dan HAVO/VWO-leerlingen (12%; $\chi^2 (1, N = 1.744) = 23,75; p < ,01$). We kunnen ook hier een Relatief Risico berekenen door het percentage

VMBO-leerlingen in de groep die mishandeling meldt (76,3%) te delen door het percentage VMBO-leerlingen in de niet mishandelde groep (61,6%). We komen dan uit op een relatief risico van 1,2. Een dergelijk patroon is te zien voor alle typen mishandeling, behalve voor het item over psychologische agressie; dat wordt ongeveer even vaak gerapporteerd door leerlingen van het VMBO en leerlingen uit HAVO/VWO-klassen.

10.4. *Etniciteit*

De variabele etniciteit is onderverdeeld in de volgende categorieën: autochtoon (aantal van 1.559), traditioneel-allochtoon (Turks, Marokkaans, Surinaams, Antilliaans; aantal van 158) en nieuw-allochtoon (Afrikaans (uitgezonderd Marokkaans), Oost-Europees, Zuid- en Midden-Amerika, Afghaans, Pakistaans, Syrisch, Libanees, Irakees, Iranee; aantal van 42). Resultaten van een χ^2 -toets laten zien dat etniciteit significant samenhangt met het voorkomen van kindermishandeling, ($\chi^2(2, N = 1.759) = 17,29; p < ,01$). Binnen de autochtone groep rapporteert 16% een vorm van mishandeling, binnen de traditioneel-allochtone groep is dat 26% en binnen de nieuw-allochtone groep 33%. De prevalentie in de autochtone groep was steeds significant lager dan die in de andere groepen, terwijl de drie andere groepen (traditioneel-allochtoon, nieuw-allochtoon en overig) niet significant van elkaar verschilden. Het relatieve risico voor traditioneel-allochtoon is 1,7 en dat voor nieuw allochtoon is 2,4.

Eenzelfde patroon zien we voor de losse typen kindermishandeling, behalve voor het ene item over psychologische agressie; dat verschilde niet tussen de groepen. Voor seksueel misbruik en geweld tussen ouders zien we een relatieve oververtegenwoordiging in de traditioneel-allochtone groep, en voor fysiek geweld bestaat een oververtegenwoordiging in beide allochtone groepen in vergelijking met de autochtone groep.

10.5. *Sociaal-Economische Status*

We hebben op basis van een aantal kenmerken een groep jongeren samengesteld met lage Sociaal-Economische Status (SES). Dit waren jongeren van wie beide ouders werkloos waren (en niet ziek, met de VUT of met pensioen), en jongeren die hun gezin als niet zo rijk of helemaal niet rijk inschatten (deze groepen overlappen uiteraard gedeeltelijk). Jongeren met een lage SES bleken vaker (27%) kindermishandeling te rapporteren dan jongeren met een hogere SES (16%; $\chi^2(1, N = 1.767) = 14,02; p < ,01$). Het relatieve risico voor lage SES is 1.7. Dit gold voor alle typen kindermishandeling, behalve voor seksueel misbruik; dat was niet gerelateerd aan SES.

10.6. Alleenstaand ouderschap

Van de jongeren in onze steekproef woonden er 170 bij alleen hun moeder of alleen hun vader. Om te onderzoeken of deze groep meer risico loopt op mishandeling hebben we het percentage jongeren dat te maken heeft gehad met mishandeling in deze groep vergeleken met dat in de groep jongeren met een andere gezinssituatie. We vonden inderdaad dat kinderen die met één ouder woonden vaker mishandeling rapporteerden (24%) dan andere kinderen (17%; $\chi^2(1, N = 1.788) = 5,69; p < ,05$). Het relatieve risico voor alleenstaand ouderschap is 1.5. Als we kijken naar de verschillende typen mishandeling dan zien we dat het vergrote risico bij kinderen in éénoudergezinnen alleen bestaat voor fysiek geweld tussen ouders. Dit is uiteraard opvallend, gezien het feit dat de jongeren woonden met één ouder. Blijkbaar is er in éénoudergezinnen toch relatief vaak sprake van geweld tussen ouders, wellicht vanwege de afhandeling van een scheiding die maanden of jaren in beslag kan nemen.

10.7. Gezinsgrootte

Ten slotte hebben we gekeken naar de relatie tussen gezinsgrootte (aantal broers en zussen) en het rapporteren van mishandeling. De jongeren hadden tussen de 0 en 12 broers en zussen. Er waren 27 uitbijtende waarden (aantallen die niet bij de rest van de data lijken te passen en de grootte van het effect kunnen vervormen). Die hebben we aangepast tot de eerste niet uitbijtende waarde zodat ze een minder groot effect hebben op de resultaten. Gezinsgrootte had geen effect op het rapporteren van mishandeling (Odds ratio = 1,03; Wald = 0,32; *n.s.*; $N = 1.793$). Ook wanneer de groep werd ingedeeld in kinderen zonder broers en zussen, kinderen met één of twee broers en zussen en kinderen met drie of meer broers en zussen vonden we geen effect, $\chi^2(2, N = 1.793) = 1,35; n.s.$. Voor de verschillende typen mishandeling werd ook geen effect gevonden van gezinsgrootte.

10.8. Unieke effecten van risicofactoren

Ten slotte hebben we onderzocht of alle genoemde significante effecten unieke effecten zijn. Omdat de data geclusterd zijn in klassen en dus niet helemaal onafhankelijk zijn hebben we in deze analyse rekening gehouden met dit clustereffect. We hebben een logistische regressieanalyse uitgevoerd waarin de Huber-White correctiemethode voor het clustereffect in klassen is toegepast. In de logistische regressie-analyse was mishandeling (ja of nee) de afhankelijke variabele en waren de variabelen die in bovengenoemde analyses significant samenhangen met mishandeling de covariaten. Leeftijd, schooltype (VMBO vs HAVO/VWO), etniciteit (traditioneel-allochtoon vs autochtoon en nieuw-allochtoon vs autochtoon), SES (laag vs hoog) en alleenstaand ouderschap zijn de onafhankelijke variabelen. De resultaten van deze

analyse zijn weergegeven in Tabel 10.1. De verklaarde variantie, Nagelkerke $R^2 = 0,05$, wat wil zeggen dat een bescheiden 5% van de variantie in het al dan niet rapporteren van mishandeling wordt verklaard door de factoren in het model.

In Tabel 10.1 is te zien dat van alle variabelen in het model de variabelen schooltype (VMBO), etniciteit (nieuw allochtoon) en lage SES significant samenhangen met de rapportage van kindermishandeling. Jongeren die zichzelf rekenen tot de nieuwe allochtonen blijken een ruim twee keer zo grote kans te hebben slachtoffer te zijn van mishandeling dan autochtone Nederlandse jongeren (Odds ratio = 2,19). Verder blijken jongeren met een lage sociaal economische status bijna twee keer zoveel kans te hebben slachtoffer van mishandeling te zijn dan jongeren met een hogere SES (Odds ratio = 1,83). Dat geldt ook voor leerlingen op het VMBO. Hun risico op kindermishandeling is ook bijna twee keer groter dan dat van HAVO/VWO-leerlingen (Odds ratio = 1,68).

Tabel 10.1. Predictoren van zelfgerapporteerde kindermishandeling

<i>Item</i>	<i>Odds ratio</i>	<i>Significantie</i>
Leeftijd	1,16	,00
Schooltype (VMBO)	1,68	,00
Etniciteit (traditioneel-allochtoon)	1,52	,06
Etniciteit (nieuw-allochtoon)	2,19	,02
Lage SES	1,83	,00
Alleenstaand ouderschap	1,16	,53

Nagelkerke $R^2 = 0,05$; $N = 1.616$

In de SOM-2006 zijn de volgende risicofactoren voor mishandeling gevonden: geslacht (meisjes rapporteerden meer mishandeling dan jongens), leeftijd (oudere kinderen rapporteren meer mishandeling), niet-Nederlandse etnisch culturele achtergrond, gezinssituatie (kinderen die niet in twee-oudergezinnen woonden rapporteerden meer mishandeling). De huidige risicofactoren komen daar gedeeltelijk mee overeen. Zo is ook nu de leeftijd van de kinderen een risicofactor. Verder vinden wij ook nu weer dat kinderen met een niet-Nederlandse etniciteit een groter risico op mishandeling lopen. We hebben echter dit keer binnen de groep met een niet-Nederlandse etniciteit een onderverdeling gemaakt en vinden dan dat alleen kinderen met een nieuw-allochtoon achtergrond (Afrikaans (uitgezonderd Marokkaans), Oost-Europees, Zuid- en Midden-Amerika, Afghaans, Pakistaans, Syrisch, Libanees, Irakees, Iranes) een verhoogd risico op mishandeling hebben, als we controleren voor het effect van de andere risicofactoren. In tegenstelling tot de SOM-2006 blijkt uit de huidige studie dat schooltype (VMBO) en lage SES wel risicofactoren zijn voor mishandeling en geslacht en alleenstaand ouderschap niet.

Discussie en conclusies:

II.

De prevalentie van kindermishandeling in Nederland

Prevalentie: de informantenstudie

Meer dan 1.100 informanten verspreid over Nederland en over diverse sectoren van onderwijs, hulpverlening en rechtspleging rapporteerden 760 nieuwe gevallen van kindermishandeling in de periode van september – december 2010. Als we deze gegevens extrapoleren naar de populatie van kinderen in de leeftijd van 0-17 jaar komen we tot een schatting van 96.175 slachtoffers van kindermishandeling in 2010. In datzelfde jaar 2010 zijn 22.661 mishandelde kinderen gemeld bij de 15 AMK's. Dit betreft het aantal kinderen voor wie mishandeling is vastgesteld bij afsluiting van de casus. Rekening houdend met de dubbel gemelde gevallen bedraagt de uiteindelijke prevalentie voor 2010 naar schatting 118.836 gevallen. Het is beter om dit getal in een proportie uit te drukken, omdat dan de vergelijking met cijfers uit andere studies in binnen- en buitenland mogelijk is. In proporties uitgedrukt zien we dat bijna **34 per 1.000** kinderen in 2010 in Nederland zijn mishandeld. De vergelijking met de uitkomsten van een recente soortgelijke studie uitgevoerd in de Verenigde Staten van Amerika laat zien dat in Nederland slechts een marginaal lagere prevalentie is geobserveerd: 34 per 1.000, tegen 39,5 per 1.000 in de VS (Sedlak et al., 2010).

In bijna de helft van de gevallen is sprake van co-morbiditeit: bijna de helft van de mishandelde kinderen is slachtoffer van meerdere vormen van mishandeling. Onderscheid naar type mishandeling is dus tot op zekere hoogte arbitrair. We kunnen wel constateren dat seksueel misbruik het minst voorkomt van alle vormen van mishandeling. Naar schatting 2.939 kinderen zijn slachtoffer van deze ernstige vorm van mishandeling, en dat is 0,8 op de 1.000 kinderen. De meest voorkomende vorm van kindermishandeling is verwaarlozing, zowel emotionele als fysieke verwaarlozing. Verwaarlozing is overigens ook de minst onderzochte vorm van kindermishandeling, en we weten nog weinig van de prevalentie ervan over landen (Stoltenborgh, Van IJendoorn, Euser, & Bakermans-Kranenburg, 2011). De gevolgen voor de ontwikkeling van de betrokken kinderen zijn goeddeels onbekend maar er zijn redenen om aan te nemen dat emotionele verwaarlozing ernstige gevolgen kan hebben voor het kind en zelfs in de ontwikkeling van het brein zichtbaar is (Van Harmelen et al., 2010). Kindermishandeling in de vorm van verwaarlozing moet dan ook niet worden onderschat, en verdient meer aandacht van hulpverleners, beleidsmakers en wetenschappers.

Bij het AMK zijn 22.661 kinderen gemeld in 2010 (het gaat hierbij dus niet om het aantal meldingen; dat ligt lager aangezien er regelmatig meer kinderen uit een gezin tegelijk worden gemeld). De schatting van het aantal mishandelde kinderen op basis van de informantengegevens is 96.175. Dat is dus ruim vier keer zoveel. Strikt genomen is de 'dekkingsgraad' van de AMK's nog steeds aan de lage kant hoewel het aantal meldingen bij de AMK's de afgelopen jaren drastisch is gestegen: van 3,8 naar 6,4 per 1.000 kinderen. Dat is een stijging van 68% ten opzichte van 2005. Ook zonder melding bij de AMK's kunnen mishandelde kinderen de behandeling krijgen waarop ze recht hebben. Vooral in gevallen waarin de ouders willen meewerken aan een

behandelingsplan opgesteld door de huisarts of door andere professionals blijft een AMK-melding vaak achterwege. Soms kan men de indruk hebben dat een officiële melding de broze relatie tussen hulpverlener en het gezin schade berokkent en goede ondersteuning belemmert (Ceelen, 2007). Toch is het belangrijk dat organisaties goede protocollen hebben over hoe te handelen bij vermoedens van kindermishandeling. In Nederland is momenteel een wetsvoorstel in de maak voor een verplichte meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling (zie www.meldcode.nl). Deze wet treedt vermoedelijk in 2012 in werking en zal organisaties (onder meer in de sectoren gezondheidszorg, jeugdzorg, justitie, onderwijs en welzijn) verplichten om over een meldcode huiselijk geweld en kindermishandeling te beschikken en kennis hierover onder de medewerkers te bevorderen (zie www.meldcode.nl).

Prevalentie: de scholierenstudie

Bijna 2.000 scholieren hebben aan onze Scholierenstudie meegedaan. Ze zijn afkomstig uit meer dan 100 klassen van 29 scholen verspreid over Nederland en over de verschillende schooltypen. Daarbij waren VMBO scholen goed vertegenwoordigd (meer dan 60%), en was de spreiding over diverse etnische groepen relatief goed. Gebruik makend van de criteria voor kindermishandeling zoals die in eerste ronde, bij de SOM-2006 zijn gehanteerd, komen we tot de volgende prevalentieschatting: in 2010 rapporteerden 187 per 1.000 jongeren, oftewel bijna 19% dat ze in zich dat jaar slachtoffer van mishandeling hebben gevoeld. In absolute aantallen zijn dat naar schatting 183.623 jongeren. We hebben de vragen over mishandeling ook laten beoordelen door experts van de informantenstudie (onze zeven getrainde en betrouwbare codeurs), en zij oordeelden unaniem over 13 van de 32 vragen als adequate indicatoren voor kindermishandeling volgens de strengere NIS/NPM-definities die we in de informantenstudie gebruikt hebben. Dit maakt de vergelijkbaarheid met de informantenstudie beter mogelijk. Met deze aangepaste set van items komen we op een prevalentie van **99 per 1.000** jongeren die aangeven met mishandeling te maken te hebben gehad in 2010. Een schatting van het absolute aantal mishandelde jongeren komt dan uit op 97.212 jongeren. Hiermee hebben we dus een schatting bepaald van de prevalentie van kindermishandeling conform de NIS/NPM-definities op basis van zelfrapportage door scholieren.

Van de mishandelde scholieren heeft bijna de helft ooit meer dan één vorm van mishandeling ervaren. Bijna een kwart (24%) van deze kinderen rapporteert twee vormen van mishandeling, bijna 13% drie, 5% vier en minder dan 1% zegt vijf (alle) vormen van mishandeling te hebben meegemaakt. Alle combinaties van typen mishandeling komen voor maar het vaakst worden fysiek geweld en psychologische agressie gecombineerd (bij 65 per 1.000 kinderen). Het is dus lastig de afzonderlijke typen mishandeling te beschrijven. Maar ook in de Scholierenstudie is seksueel misbruik binnen het gezin de minst frequente vorm van mishandeling. Verder zijn fysieke en psychologische agressie de meest voorkomende vormen van mishandeling gemeld

door de scholieren. Zo gaven 14 op de 1.000 scholieren aan minstens eenmaal in 2010 door een volwassene gedwongen te zijn naar de geslachtsdelen te kijken of aan te raken. In 45 op de 1.000 gevallen sloeg een ouder de jongere met de vuist of schopte hem of haar hard. Dat zijn zorgwekkend grote aantallen.

Studies naar de incidentie en prevalentie van kindermishandeling door middel van vragenlijsten leiden vanzelfsprekend tot hogere schattingen van kindermishandeling dan studies gebaseerd op informanten. Zo vonden Straus en collega's (1998) in een nationale Amerikaanse prevalentiestudie met de Conflict Tactics Scale Parent-Child (CTSPC) in 1995 een prevalentie van ernstige geweldpleging in het gezin van 49 op de 1.000 gevallen. In een andere, cross-culturele studie met de Conflict Tactics Scale (CTS) onder studenten in 17 landen vonden Straus en collega's (2004) een prevalentie van 570 per 1.000 respondenten die aangeven dat zij vóór hun twaalfde verjaardag regelmatig en veel door hun ouders werden geslagen (zie Van IJzendoorn et al., 2007: Tabel 1.1 in hoofdstuk 1).

In scherp contrast met deze hoge prevalentiecijfers voor slechts één enkel type mishandeling staat het NIS-4 cijfer van 39,5 op de 1.000 gevallen van alle soorten kindermishandeling in 2005/2006, en ons prevalentiecijfer uit de informantenstudie van 34 op de 1.000 gevallen in 2010. In een meta-analyse van 331 prevalentiestudies naar seksueel misbruik was de overall prevalentie van de informantenstudies 4 per 1.000, terwijl volgens de zelfrapportage studies de prevalentie van seksueel misbruik 127 per 1.000 bedroeg (Stoltenborgh et al., 2011). Ergaapt dus niet alleen tussen onze prevalentiestudies een kloof maar wereldwijd is de kloof tussen prevalenties gebaseerd op informanten en op zelfrapportages opvallend groot. Wel moet hierbij worden opgemerkt dat in de groep scholieren die hebben meegedaan aan onze scholierenstudie VMBO-leerlingen enigszins oververtegenwoordigd zijn in vergelijking met de populatie. Aangezien lage opleiding een risicofactor is voor mishandeling (zie ook de paragraaf "Risicofactoren" hieronder) kan deze selectie geleid hebben tot een wat hogere prevalentieschatting voor de middelbare scholieren.

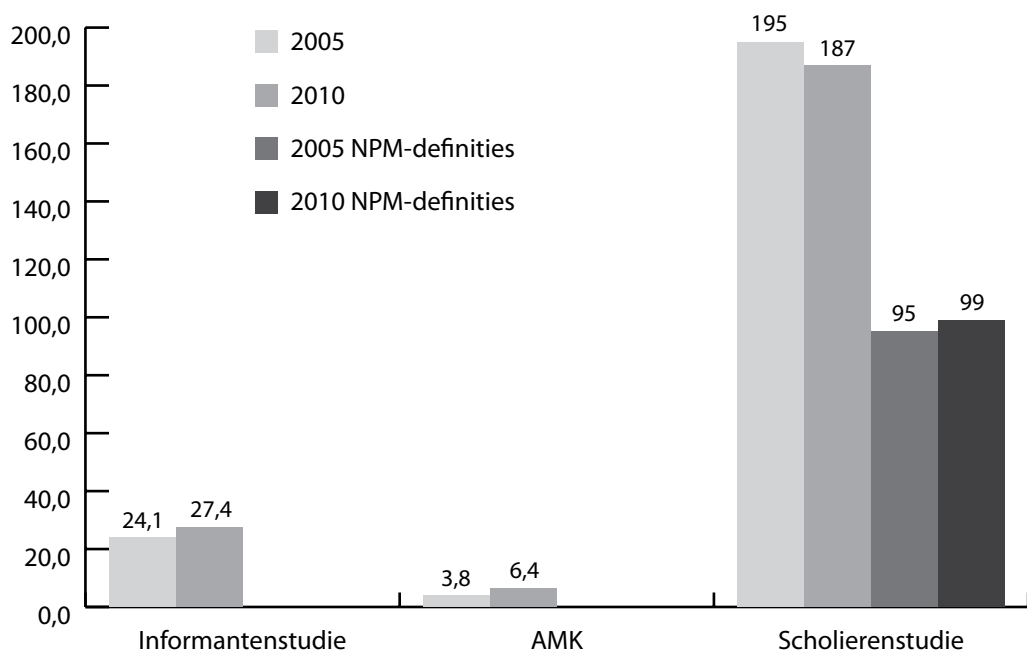
De kloof tussen gegevens gebaseerd op zelfrapportage en informanten wordt nog groter als we de prevalentieschatting uit de informantenstudie nemen van mishandeling onder 12-17-jarigen. Dan komen we op een aantal van 16.407 gevallen van mishandeling onder jongeren. Als we daarbij de meldingen van 12-17-jarigen bij het AMK optellen, is de prevalentieschatting voor 12-17-jarigen in Nederland 23.404 gevallen van mishandeling bij jongeren in 2010 en dat is 20 per 1.000 jongeren van 12-17 jaar. De prevalentieschatting op basis van zelfrapportages door scholieren is 99 per 1.000; dat is vijfmaal zo hoog.

Trend van 2005 naar 2010

We kunnen de veranderingen tussen 2005 en 2010 uitdrukken in percentages. Zo is de schatting van het aantal kinderen gemeld door de NPM-informanten gestegen van 24,1 per 1.000 naar 27,4 per 1.000 (dat is een stijging van 14%). Hierbij moeten we aantekenen dat in de NPM-2010 meer informantengroepen zijn betrokken hoewel het totale aantal informanten ongeveer gelijk is gebleven. Deze verandering maakt het lastig de toename helemaal of gedeeltelijk toe te schrijven aan werkelijke toename in het aantal slachtoffers van kindermishandeling over de afgelopen vijf jaar. Als we naar de AMK-gegevens kijken dan zien we een relatief veel grotere stijging: van 3,8 naar 6,4 per 1.000 kinderen (een stijging van 68% ten opzichte van 2005). Omdat de schattingen uit 2005 en 2010 gebaseerd zijn op enigszins gewijzigde methoden moeten we voorzichtig zijn met het aanduiden van trends over de afgelopen 5 jaar.

De informanten hebben in 2010 relatief wat meer emotionele mishandeling en emotionele en onderwijsverwaarlozing gerapporteerd. Ook bij de AMK's zijn in 2010 onderwijs/emotionele verwaarlozing en geweld in het gezin vaker gemeld dan in 2005. Verder zijn er bij de AMK's relatief minder gevallen van seksueel misbruik en fysieke verwaarlozing gemeld dan in 2005. Ook in de NIS-4 (2005/2006; Sedlak et al. 2010) zijn beduidend minder gevallen van seksueel misbruik gemeld ten opzichte van NIS-3 (1993; Sedlak & Broadhurst, 1996). Er is sprake van bijna een halvering van de prevalentie van seksueel misbruik in de Verenigde Staten (van 4,5 -> 2,4 per 1.000). Datzelfde geldt voor emotionele mishandeling (7,9 -> 4,1 per 1.000), terwijl het aantal gevallen van emotionele verwaarlozing bijna verdubbelde (8,7 -> 15,9 per 1.000; Sedlak et al., 2010). Getuige zijn van huiselijk geweld is een aparte categorie bij AMK-meldingen en maakt binnen de informantstudie (ook bij de NIS-4) deel uit van de categorie emotionele verwaarlozing. Gezien de forse stijgingen in deze categorieën is het van belang meer aandacht te besteden aan de preventie van geweld in gezinnen. Het effect van getuige te zijn van geweld tussen ouders of andere gezinsleden op de ontwikkeling van kinderen is aanzienlijk ook al is dat geweld indirect (Kitzmann, Gaylord, Holt, & Kenny, 2003).

Figuur 11.1. Schattingen van het aantal mishandelde kinderen per 1.000 in 2005 en 2010: informanten-, AMK- en scholierengegevens

Over de processen achter deze trends weten we nog weinig. In Nederland heeft kindermishandeling de afgelopen jaren in het brandpunt van de politieke belangstelling gestaan door parlementaire discussies over onze prevalentiestudie van 2005 en door de inrichting van een speciaal ministerie voor gezinsbeleid dat als een van zijn zwaartepunten de preventie van kindermishandeling had. Er is door het Ministerie voor Jeugd en Gezin een actief beleid gevoerd ter bestrijding van kindermishandeling, de RAAK benadering is geïntensiveerd, er zijn in diverse werksoorten protocollen gemaakt voor signalering en behandeling van kindermishandeling (bijvoorbeeld in de kinderopvang en in ziekenhuizen), en er is een begin gemaakt met de Centra voor Jeugd en Gezin. In de media heeft kindermishandeling veel aandacht gekregen, door toedoen van de politiek maar ook door de schandalen rond seksueel misbruik van kinderen in de Rooms-Katholieke kerk (commissie-Deetman), in de jeugdhulpverlening (commissie-Samson) en in de kinderopvang (commissie-Gunning).

Dit alles kan geleid hebben tot grotere aandacht voor symptomen van kindermishandeling bij professionals die werken met kinderen. Dat kan relatief meer meldingen door onze informanten en met name bij de AMK's tot gevolg hebben gehad, zelfs wanneer het feitelijke aantal gevallen van kindermishandeling in die periode onder invloed van beleid en preventieve hulpverlening is gedaald. Het kan echter ook gaan om een daadwerkelijk stijging van het aantal kinderen dat slachtoffer is van mishandeling. Verslechterde economische omstandigheden kunnen hierin een rol spelen. Wij, maar ook anderen hebben aangetoond dat armoede en werkloosheid risicofactoren zijn voor kindermishandeling (zie bijvoorbeeld Cicchetti & Valentino, 2006; Coulton, Crampton, Irwin, Spilsbury, & Korbin, 2007) alhoewel de huidige economische recessie niet in alle staten van de VS sterk geassocieerd is met kindermishandeling (Millett, Lanier, & Drake, 2011). Toch is het mogelijk dat de langzaam toenemende werkloosheid en armoede in Nederland een stijging van het aantal gevallen van kindermishandeling tot gevolg hebben gehad. Langere tijdreeksen met identieke prevalentiebepalingen (zoals bij de NIS in de Verenigde Staten het geval is) en soortgelijke prevalentiestudies in diverse Europese landen met verschillende economische omstandigheden en verschillend beleid ten aanzien van kindermishandeling zouden hier meer inzicht kunnen bieden.

Ook de zelfrapportages door de scholieren laten trends zien sinds 2006. Omdat in 2006 en 2010 dezelfde methoden zijn gebruikt is een vergelijking van de prevalentiecijfers hier meer verantwoord en nauwkeuriger. Toch is er minstens één beperking: in onze scholierenstudie is de spreiding over Nederland en over scholen beter gerealiseerd dan in 2005, toen het aantal scholen en klassen beduidend kleiner was (14 versus 29). Tegen deze achtergrond is het opmerkelijk hoezeer de prevalentiecijfers uit 2006 en 2010 convergeren. In 2006 gaven 195 per 1.000 jongeren aan dat ze in het afgelopen jaar enigerlei vorm van kindermishandeling hadden meegemaakt, terwijl in 2010 187 per 1.000 jongeren mishandeling rapporteerden. De twee prevalentiecijfers zijn niet significant verschillend van elkaar. Dat geldt ook voor de prevalentiecijfers op basis van de NPM-definities (95 en 99 per 1.000 jongeren in 2006 en 2010). Wel is gebleken dat zelfgerapporteerd seksueel misbruik is toegenomen en psychologische agressie door de ouders is afgenomen sinds 2006, maar juist deze categorie mishandeling wordt slechts door één vraag afgedekt en kan niet bogen op een solide empirische basis.

De resultaten van scholierenstudie laten dus geen stijging zien, waar dat bij het AMK en ook (maar in veel mindere mate) bij de informanten wel het geval is. Betere signalering van kindermishandeling door professionals kan een verklaring zijn van deze discrepantie. Alle maatregelen die de afgelopen jaren zijn genomen om kindermishandeling onder de aandacht van professionals te brengen kunnen hebben geleid tot een betere signalering en meer meldingen van kindermishandeling. Deze maatregelen bereiken de middelbare scholieren in Nederland in veel mindere mate en zullen dus nauwelijks een rol hebben gespeeld in de zelfrapportage van kindermishandeling. Uiteraard kunnen we niet anders dan speculeren over de redenen van toename van het aantal gemelde kinderen in de informantenstudie.

In ieder geval is er weinig reden tot optimisme over de ontwikkeling van de aantallen slachtoffers van kindermishandeling in de periode 2005-2010. We hebben geen aanwijzing gevonden dat dit aantal is verminderd. Daarvoor is blijkbaar meer nodig.

Risicofactoren

In verband met preventie zijn de met kindermishandeling verbonden risicofactoren van belang (zie Figuur 11.2 voor een overzicht van de risicofactoren). Over het algemeen wijken de gevonden risicofactoren in 2010 nauwelijks af van die in 2005. Onze NPM-2010 gegevens wijzen opnieuw uit dat in gezinnen met laag of zeer laag opgeleide ouders en in gezinnen waarin de ouders werkloos zijn kindermishandeling veel vaker optreedt dan op grond van landelijke verdelingen van deze kenmerken mag worden verwacht. Een zeer lage opleiding van ouders (geen afgeronde opleiding na het basisonderwijs) is ruim 8 keer meer vertegenwoordigd in de groep gezinnen met kindermishandeling dan op grond van het percentage zeer laag opgeleide ouders in de populatie mag worden verwacht. Ook werkloosheid is een belangrijk risico, met een sterk verhoogde kans op kindermishandeling bij werkloosheid van beide ouders in het gezin. In gezinnen met kindermishandeling is bijna 5 keer vaker sprake van werkloosheid van de ouders dan in doorsnee gezinnen.

Gezinsvorm speelt een rol van betekenis bij kindermishandeling. Net als in 2005 wijzen onze NPM-2010 gegevens uit dat éénooudergezinnen en grotere gezinnen een groter risico op kindermishandeling laten zien. Alleenstaand ouderschap vormt een belangrijk risico voor kindermishandeling. Het éénooudergezin komt 4,6 keer vaker voor in de groep gezinnen met kindermishandeling dan in de algemene populatie. Ook gezinsgrootte hangt samen met kindermishandeling. Grotere gezinnen, met drie of meer kinderen, zijn ruim 2 keer zo goed vertegenwoordigd in de groep gezinnen met kindermishandeling als het percentage in de bevolking zou doen verwachten. De risico's van éénooudergezinnen en grote gezinnen blijven bestaan als wordt gecontroleerd voor opleiding. Binnen de groep laag of zeer laag opgeleide gezinnen geven éénooudergezinnen en grote gezinnen een forse toename van het risico op kindermishandeling. Verder vormt alleenstaand ouderschap een extra risico op mishandeling bovenop werkloosheid.

Uit de AMK-gegevens blijkt ook dat éénooudergezinnen en grotere gezinnen zijn oververtegenwoordigd in de groep gezinnen waar mishandeling voorkomt. Hier komen éénooudergezinnen 4,3 keer vaker voor in de gezinnen die bij het AMK zijn gemeld dan in de algemene populatie. Grotere gezinnen, met drie of meer kinderen, zijn 2,4 keer vaker te vinden in de AMK-gezinnen in vergelijking met de algemene populatie. Wat gezinsvorm betreft convergeren NPM-2010 en AMK-registraties in de richting van een beduidend groter risico voor kindermishandeling bij alleenstaand ouderschap en grotere gezinnen. Verder bleek uit de AMK-

gegevens dat stiefgezinnen een risico vormen voor kindermishandeling. In de bij AMK's gemelde gezinnen was het percentage bijna 2 keer zo hoog als in de populatie. Dit risico blijft bestaan wanneer we controleren voor gezinsgrootte.

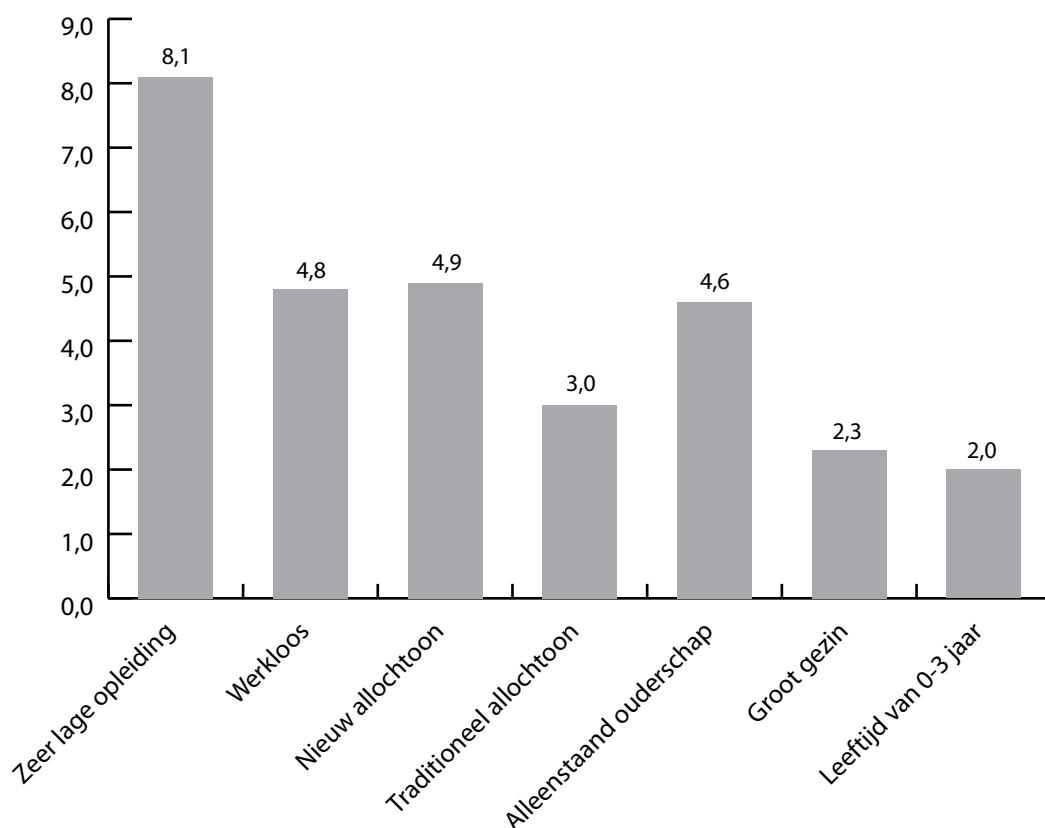
Overigens geldt dit verhoogd risico niet voor adoptiegezinnen zoals we ook naar aanleiding van NPM-2005 konden vaststellen (Van IJzendoorn et al., 2009). Integendeel, adoptiekinderen zijn ondervertegenwoordigd in vergelijking met de landelijke bevolking, en dat geldt zowel voor de NPM-2010 gegevens (er waren geen adoptiekinderen in de groep mishandelde kinderen en het percentage adoptiekinderen in de bevolking is 1,1%) alsook voor de AMK-gegevens (een 5,5 keer *kleiner* risico). Het totaal aantal adoptiekinderen in de populatie en het aantal mishandelde adoptiekinderen is echter dermate gering (zelfs afwezig in de NPM-groep) dat al te stellige uitspraken over adoptie als beschermende factor tegen kindermishandeling niet mogelijk zijn.

Wat de leeftijd van de kinderen betreft zagen we wel een verschil tussen de gegevens van de informanten en die van het AMK. In de informantenstudie bleken jonge kinderen (0-3-jarigen) een groter risico op mishandeling te lopen dan oudere kinderen. De AMK-gegevens wezen uit dat juist kinderen in de basisschoolleeftijd een groter risico op mishandeling hebben. Deze divergentie kan goed te maken hebben met het soort professionals dat kinderen van de verschillende leeftijden ziet. In onze informantenstudie waren consultatiebureau-artsen en -verpleegkundigen goed vertegenwoordigd. Zij werken met duidelijke screeningsprotocollen en zijn daardoor alert op het signaleren van kindermishandeling. Dat deze signaleringen wel gemeld werden binnen deze studie, maar grotendeels niet bij het AMK terechtkomen kan komen doordat consultatiebureaus zelf een hulpverleningstraject in gang zetten. Daarentegen blijken kinderen in de basisschoolleeftijd wel vaker gemeld te worden bij het AMK in vergelijking met kinderen in de andere leeftijdsgroepen. Een van de verklaringen hiervoor kan zijn dat de professionals die voornamelijk met deze leeftijdsgroep te maken hebben (leerkrachten, buitenschoolse opvang, sportclubs, etcetera) zelf geen hulpverleningstraject in gang kunnen zetten en daarom eerder melden bij het AMK.

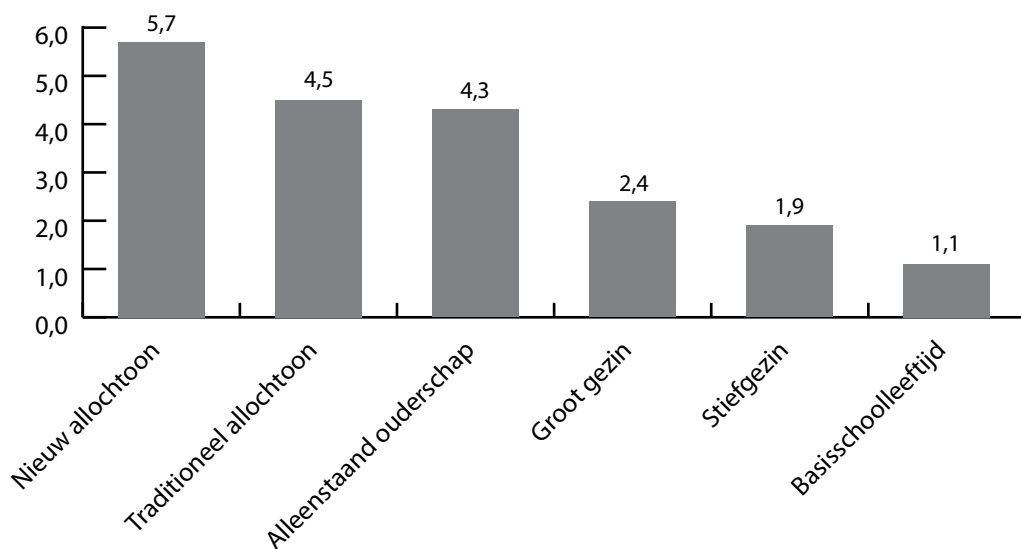
De risicofactoren voor kindermishandeling die in de scholierenstudie zijn gevonden komen grotendeels overeen met die op basis van de resultaten van de informantenstudie. Zo werd ook hier gevonden dat scholieren uit gezinnen met lage Sociaal Economische Status (SES; dit waren gezinnen waarin beide ouders werkloos waren en/of gezinnen die door de jongeren als niet zo rijk of helemaal niet rijk werden aangemerkt) een verhoogd risico hebben op mishandeling. Verder was ook een laag opleidingsniveau (van de jongeren in dit geval) een risicofactor. Daarnaast bleek dat, zoals ook het geval was in de informantenstudie, jongeren uit éénoudergezinnen een verhoogd risico hadden op mishandeling. Dit risico valt echter weg als gecontroleerd wordt voor de andere risicofactoren, zoals schooltype en SES.

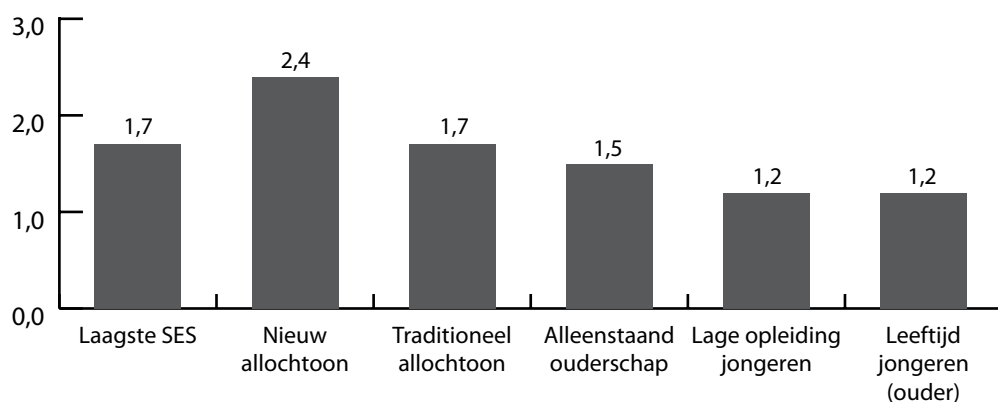
Ten slotte is er zowel in de informantenstudie alsook op basis van de AMK-gegevens en de scholierenstudie een sterke samenhang tussen kindermishandeling en etnisch-culturele achtergrond. Kindermishandeling komt vaker voor in gezinnen van allochtone herkomst dan mag worden verwacht op grond van hun aandeel in de Nederlandse bevolking. Autochtone kinderen zijn fors ondervertegenwoordigd in de groepen mishandelde kinderen, terwijl de allochtone kinderen fors oververtegenwoordigd zijn. Dat geldt voor kinderen van nieuw-allochtone herkomst en voor kinderen van traditioneel-allochtone herkomst. Hoewel alle vormen van mishandeling vaker dan verwacht optreden in gezinnen met een allochtone achtergrond, is die oververtegenwoordiging niet even groot voor alle vormen van kindermishandeling. Seksuele mishandeling, emotionele mishandeling, en fysieke verwaarlozing komen relatief minder vaak voor bij allochtone gezinnen, terwijl fysieke mishandeling en confrontatie met geweld in het gezin (vooral bij traditioneel-allochtonen) juist wat vaker voorkomen.

(a) Informantenstudie

(b) AMK

(c) Scholierenstudie

Figuur 11.2. Gezinsfactoren die de kans op kindermishandeling vergroten, relatieve risico's ('relative risks') in veelvouden van de verhoogde percentages kindermishandeling in de risicogroepen, zonder controle voor de overige risicofactoren. De relatieve risico's zijn berekend op basis van (a) de NPM-2010 informantengegevens, (b) de AMK-registraties over 2010 (niet voldoende informatie beschikbaar over SES en werkloosheid) en (c) de gegevens uit de scholierenstudie over 2010 (werkloosheid is hier een indicator van SES, over stiefgezinnen was niet voldoende informatie). Leeftijd jongeren in Figuur (c) is een continue variabele; daarom is de odds ratio in de figuur weergegeven.

Het verhoogd risico van een allochtone achtergrond voor kindermishandeling blijft bestaan ook als we controleren voor de andere risicofactoren groter gezin, alleenstaand ouderschap, of stiefgezin (AMK-gegevens). Als we het percentage allochtone gezinnen vergelijken *binnen* de groep grotere gezinnen, de éénoudergezinnen of de stiefgezinnen, dan blijkt de allochtone achtergrond telkens een extra bijdrage te blijven leveren aan de voorspelling van kindermishandeling, en dus niet volledig samen te vallen met één van deze andere risicofactoren. Toch is de hogere prevalentie van kindermishandeling in etnisch-culturele minderheden sterk afhankelijk van hun sociaal-economische status. Als we de laagste niveaus van opleiding (alleen een afgeronde basisschool, VMBO, of MAVO) nemen, en daarbinnen de verdeling van etniciteit vergelijken met de normverdeling van de NKPS, dan valt het risico van de traditioneel-allochtone gezinnen weg. Dit geldt echter niet voor de nieuwe etnisch-culturele minderheden: die groep is bij controle voor opleidingsniveau nog steeds 3,0 keer vaker vertegenwoordigd in de groep met kindermishandeling als in de landelijke verdeling. Ook in de scholierenstudie valt het effect voor traditioneel-allochtone gezinnen weg als gecontroleerd wordt voor andere risicofactoren zoals SES, alleenstaand ouderschap en schooltype. Dit is niet het geval voor kinderen met een nieuw allochtone achtergrond; deze groep heeft ook na controle voor andere risicofactoren een verhoogd risico op kindermishandeling.

Kortom: de samenhang van SES met kindermishandeling is vele malen sterker dan die van etnisch-culturele achtergrond, en bij constant houden van SES zien we geen significant verhoogd risico meer op kindermishandeling in de traditioneel-allochtone gezinnen in Nederland. Het verdwijnen van de invloed van etniciteit door rekening te houden met sociaal-economische status, is al eerder op andere terreinen gedemonstreerd. Zo vonden wij dat de beduidend lagere scores op gehechtheid en sensitiviteit in Afrikaans-Amerikaanse gezinnen in vergelijking tot die van blanke Amerikaanse gezinnen bijna geheel konden worden toegeschreven aan de lagere sociaal-economische status van eerstgenoemde groep (Bakermans-Kranenburg, Van IJendoorn, & Kroonenberg, 2004), en dat geldt voor meer studies op dit terrein (zie voor een overzicht Mesman, Van IJendoorn, & Bakermans-Kranenburg, in druk).

Etniciteit moeten we niet verwarren met SES, culturele verschillen niet met inkomensverschillen.

Het verhoogde risico dat blijft bestaan in de groep nieuwe allochtonen, ook na controle voor andere risicofactoren is misschien te wijten aan de vluchtelingenstatus van een deel van deze groep. De gezinnen in de nieuw allochtone groep zijn afkomstig uit Afrika (uitgezonderd Marokko), Oost-Europa, Zuid- en Midden-Amerika en West-Azië (onder andere Irak, Iran, Afghanistan). Veel van deze gezinnen zullen getraumatiseerd aangekomen zijn in Nederland en ook in Nederland als asielzoeker aanzienlijk stressvolle gebeurtenissen meemaken (onzekerheid over verblijfsstatus, geen goede behuizing, etc.). Deze trauma's bij de ouders kunnen grote invloed hebben op de opvoeding van hun kinderen en kunnen zelfs resulteren in vormen van mishandeling (zie ook Euser et al., 2010, en Cyr et al., 2010).

Belangrijk om te vermelden bij de interpretatie van de risicofactoren is dat een oorzaak-gevolgrelatie niet kan worden vastgesteld op basis van de gegevens uit deze studie. We kunnen bijvoorbeeld niet zonder meer zeggen dat een lage opleiding de oorzaak is van kindermishandeling. Het is goed mogelijk dat andere factoren, zoals stress in het gezin hier een belangrijke mediërende en dus direct-causale rol in spelen. Verder is bekend dat ouders die in hun eigen jeugd slachtoffer zijn geweest van mishandeling, een groter risico lopen om zelf te gaan mishandelen dan ouders die deze ervaringen in hun jeugd niet hebben (zie Cicchetti & Valentino, 2006). Deze intergenerationele overdracht van mishandeling wordt deels in stand gehouden door de risicofactoren zoals die naar voren komen in de huidige studie. Mensen die mishandeling hebben ervaren in de jeugd lopen later bijvoorbeeld een groter risico op werkloosheid en armoede (Zielinski, 2009) en we zagen in de huidige studie dat deze factoren juist weer risicofactoren voor mishandeling zijn.

De risicofactoren voor kindermishandeling zijn niet nieuw of verrassend, maar behoren tot de gebruikelijke kenmerken van gezin en ouders die in dit verband doorgaans worden genoemd. Opvallend is de grote convergentie van de drie verschillende bronnen van informatie (informantenstudie, AMK en scholierenstudie) en de convergentie van de gegevens uit 2005 en 2010.

Beperkingen van de prevalentiestudies

Onze informantenstudie heeft beperkingen die ertoe leiden dat onze prevalentiecijfers schattingen zijn met een onzekerheidsmarge. Zo hebben we de informanten niet een grondige mondelinge instructie kunnen geven voor het gebruik van de registratieformulieren bij het vermoeden van kindermishandeling. Uit de NPM-2005 is gebleken dat de schriftelijke instructie leidt tot wat meer signaleringen van verwaarlozing met vermoedelijke schade. Niet alle beroepsgroepen bleken spontaan bereid tot medewerking. Vooral de middelbare scholen waren terughoudend. Ook in deze onderzoeksronde hebben we gemerkt dat juist de besturen en directies van scholen nogal eens blokkades opwerpen. We constateren ook nu weer dat ondanks het belang van de studie die op verzoek van de overheid is geïnitieerd, overheidsgefinancierde instellingen zoals scholen hun poorten gesloten willen en kunnen houden, zelfs voor onderzoek naar kindermishandeling. Welke invloed de non-respons op onze schattingen heeft gehad, kunnen we niet vaststellen. Non-respons kan zowel tot onderschatting leiden (juist non-respondenten hebben veel kindermishandeling te melden maar doen dat niet uit tijdgebrek of uit angst) als tot overschatting (juist non-respondenten zouden geen kindermishandeling te melden hebben, en vinden het dus niet de moeite waard om mee te doen).

Nog een andere beperking kan een rol spelen bij de schattingen van de prevalentie en van de omvang van de risico's. Dit betreft de NKPS vergelijkingsgroep. De NKPS steekproef waaraan de

verdelingscriteria voor de populatie zijn ontleend, kan uiteraard ook zelf gezinnen omvatten waarin kindermishandeling voorkomt. De NKPS gezinnen zijn niet 'opgeschoond' voor kindermishandeling, en verschillen met de groep NPM- of AMK- gezinnen met een mishandeld kind kunnen daardoor minder scherp zijn dan wanneer een gescreeende steekproef zou zijn gebruikt (die overigens weer andere nadelen zou hebben). Daarbij komt dat de NKPS steekproef weliswaar de beste en meest representatieve steekproef van huishoudens is in Nederland maar niettemin toch een ondervertegenwoordiging kent van gezinnen uit de laagste milieus en met een allochtone achtergrond.

De methode van zelfrapportage over kindermishandeling door vragenlijsten voor te leggen aan scholieren in het middelbaar onderwijs heeft te kampen met verschillende bedreigingen van de (interne) validiteit. Zo kunnen respondenten uiteenlopende definities voor mishandeling hanteren bij rapportage van hun ervaringen of uiteenlopende connotaties hebben bij de gebeurtenissen waarover hen vragen worden gesteld. Verder is het autobiografisch geheugen geen objectieve registratie van de feiten uit het verleden. Een adolescent die de vorige dag een fors meningsverschil met zijn ouders heeft gehad, zal ongetwijfeld anders terugkijken op zijn ervaringen met diezelfde ouders in de periode daaraan voorafgaand dan een respondent die juist een goed gesprek met zijn ouders heeft gehad. Sociale wenselijkheid van antwoorden is niet makkelijk uit te sluiten hoewel in onze Scholierenstudie jongeren die mishandeling rapporteerden gemiddeld *lager* scoorden op de Sociale Wenselijkheidsschaal. Maar de validiteit van dergelijke schalen is ongewis.

Ten slotte is er willekeur in het bepalen van de grens tussen kindermishandeling en toegestane vormen van strenge discipline in de opvoeding. We hebben in de Scholierenstudie geprobeerd de meest strenge grens te trekken op grond van beoordelingen van vragen door experts en daarmee de prevalentie van kindermishandeling conform de NIS/NPM-definities volgens de potentiële slachtoffers zelf aangeduid. Dat aantal ligt nog steeds vijfmaal hoger dan de schatting voor dezelfde leeftijdsgroep van 12-17 jarigen in de informantenstudie (20 per 1.000 in vergelijking tot 99 per 1.000 in de Scholierenstudie).

Er kunnen vijf verschillende niveaus in de ijsberg van kindermishandeling worden onderscheiden (Creighton, 2002). Van deze vijf niveaus hebben we de eerste drie en de laatste in onze prevalentiestudies betrokken: (1) gevallen gemeld bij AMK's; (2) gevallen gemeld bij andere overheidsinstanties (bijv. politie, rechtbank); (3) gevallen gemeld door professionals die niet tot een justitiële instantie behoren (bijv. scholen, dagopvang, ziekenhuizen, consultatiebureaus, sociale voorzieningen, geestelijke gezondheidszorg); (4) gevallen bekend binnen de maatschappij (buren, gezinsleden, familieleden) die niet gemeld worden bij 1 of 2; en (5) alle overige, onbekende gevallen van kindermishandeling. Dit laatste niveau kan eigenlijk niet goed langs objectieve weg in een informantenstudie worden betrokken, vandaar dat we dit niveau hebben onderzocht in de Scholierenstudie. Het vierde niveau zou in een volgende ronde kunnen

worden meegenomen door bijvoorbeeld buurtgenoten onder de garantie van geheimhouding gevallen van kindermishandeling te laten melden die (nog) niet bekend zijn bij professionals of instanties. Over de ethische toelaatbaarheid van een dergelijke aanpak zal vooraf grondig moeten worden nagedacht.

Preventieve interventies

In de eerste plaats is kindermishandeling een sociaal-maatschappelijk probleem. De sterkste voorspellers van kindermishandeling zijn opleiding en werk. Effectief scholings- en werkgelegenheidsbeleid dat uitval van ouders uit de maatschappij voorkomt zal naar verwachting ook de prevalentie van kindermishandeling doen verminderen. We kunnen met prevalentiestudies geen causaal verband aantonen tussen risicofactoren en kindermishandeling. Maar maatschappelijke uitsluiting en verpaupering door een afgebroken opleiding of door werkloosheid drukken hun stempel op het gezinsleven. Isolement is vaak genoemd als kenmerk van gezinnen waarin geweld voorkomt (zie Cicchetti & Valentino, 2006). De beschikbaarheid van kosteloze kinderopvang van hoge kwaliteit betekent verbreding van het netwerk van opvoeders rond het kind en vergroting van de mogelijkheden voor ouders met elkaar en met professionele opvoeders in contact te komen. Uiteraard zullen alle vormen van verwaarlozing, seksueel misbruik en mishandeling van de kinderen in de kinderopvang en andere organisatorische verbanden (kerk, sport, verenigingsleven) uitgesloten moeten worden, niet alleen door protocollen maar ook door (controle op de) naleving ervan.

Opleiding en werk lijken belangrijker dan etnisch-culturele achtergrond, want als we controleren voor het laagste opleidingsniveau dan blijkt in allochtone gezinnen eigenlijk nauwelijks meer sprake van een verhoogd risico op kindermishandeling, zeker niet in traditioneel-allochtone gezinnen. Zoals we ook in ons vorige rapport over de prevalentiestudie NPM-2005 schreven spelen bij gezinnen van nieuw-allochtone herkomst, veelal gevlucht uit Afrikaanse of Oost-Europese landen, mogelijk andere factoren een rol, zoals traumatische ervaringen van de ouders opgedaan in het land van herkomst waarbij therapeutische hulp noodzakelijk is om intergenerationale overdracht van geweld te voorkomen.

In de tweede plaats is kindermishandeling een gezinsprobleem. Kindermishandeling vindt relatief vaak plaats in gezinnen met alleenstaande ouders en in grotere gezinnen. We veronderstellen dat dit samenhangt met overbelasting ook omdat de mishandeling doorgaans verwaarlozing is. Deze gezinnen hebben ondersteuning nodig bij hun moeilijke taak kinderen in stressvolle omstandigheden toch goed groot te brengen. Preventieve interventies zoals die bij adoptieouders sinds jaar en dag verplicht zijn en door de adoptieouders zeer worden gewaardeerd (Juffer, Bakermans-Kranenburg & Van IJzendoorn, 2008) zouden ook in deze risicogroepen belangrijke steun kunnen bieden aan jonge ouders.

Een van de weinige preventieve interventies waarvan de effectiviteit in Nederland in gerandomiseerde experimenten empirisch is vastgesteld, is de Video-feedback to promote Positive Parenting and Sensitive Discipline (VIPP-SD, Juffer, Bakermans-Kranenburg, & Van IJzendoorn, 2008). De VIPP-SD is in Nederland de enige methode die door de erkenningscommissie van het NJI als bewezen effectief is beoordeeld (Erkeningscommissie NJI, 2010). Deze interventie is interactiegericht, relatief kortdurend (6 sessies van ongeveer een uur), gericht op verhoging van de ouderlijke sensitiviteit en verbetering van het stellen van grenzen (disciplineren). De VIPP-SD benadering is inmiddels ook succesvol ingezet in een gerandomiseerd experiment met gezinnen waarin kindermishandeling zich voordeed (Moss et al., 2011). De interventie bleek effectief in het verhogen van ouderlijke sensitiviteit en het verbeteren van de gehechtheidsrelatie met het kind, een belangrijke buffer tegen mishandeling. De VIPP aanpak zou bijvoorbeeld via het unieke systeem van consultatiebureaus in Nederland breed kunnen worden ingezet. Zonder een dergelijke gezinsgerichte benadering zullen individuele behandelmethoden als TF-CBT (Trauma Focused Cognitive Behavioral Therapy) en EMDR (Eye Movement Desensitization and Reprocessing) (Gezondheidsraad, 2011) bedreigde kinderen op termijn te weinig te bieden hebben (Stein et al., 2006).

Overigens zou preventief beleid zich niet alleen op gezinnen moeten richten die gekenmerkt worden door de diverse risicofactoren. De risicofactoren hangen samen met een verhoogd aantal slachtoffers van kindermishandeling maar ze verklaren soms bescheiden porties van de verschillen tussen aan- of afwezigheid van kindermishandeling. Ook in andere gezinnen die niet in de risicocategorieën vallen vindt kindermishandeling plaats. Meer aandacht voor universele preventie door ondersteuning van alle jonge ouders bij hun lastige opvoedingstaak heeft ook als voordeel dat gezinnen met specifieke kenmerken zich niet gestigmatiseerd hoeven voelen bij gebruik van de gezinsondersteuning, bijvoorbeeld in de vorm van oudercursussen op basis van videofeedback.

Herhaald pleidooi voor herhaalde prevalentietellingen in Europees verband

Een herhaalde monitor van kindermishandeling geeft een steeds betrouwbaarder beeld van de prevalentie van kindermishandeling, en kan uitgangspunt zijn om de invloed van overheidsbeleid, van gewijzigde bevolkingsamenstelling, of van veranderde mentaliteit bij ouders om geweld in het gezin te registreren. In Europees verband is het vanzelfsprekend dat schommelingen in het economisch klimaat per land nauwkeurig worden bijgehouden. Waarom is een Europese monitor op het welzijn van kinderen, en in het bijzonder op de ernstigste bedreiging ervan, te weten kindermishandeling, niet even vanzelfsprekend? De Amerikaanse overheid financiert nu al enkele tientallen jaren de kostbare herhaalde metingen van de NIS via het United States Department of Health and Human Services. Als de systematische NPM-2010 aanpak in meer landen van de Europese Unie zou worden ingevoerd, kunnen we meer inzicht krijgen in de effecten van

nationaal sociaal-economisch en gezinsbeleid op de prevalentie van kindermishandeling. Om een dergelijke systematische aanpak te laten slagen is het verder essentieel dat we steeds recente cijfers over de verdeling van bepaalde factoren in de Nederlandse populatie ter beschikking hebben. Idealiter zou het CBS gegevens over opleiding, werkloosheid, etniciteit, leeftijd en andere kenmerken op gezinsniveau moeten leveren.

Conclusie: geen daling

Kortom, de prevalentiestudies laten zien dat een groot aantal kinderen en jeugdigen wordt mishandeld. De informantstudie en vooral de AMK-registraties laten een stijging zien vergeleken met de eerste prevalentiestudies in 2005, met name in onderwijs- en emotionele verwaarlozing en getuige zijn van geweld in het gezin. Er werd geen verschil gevonden tussen 2006 en 2010 in het aantal scholieren dat zelf rapporteert te zijn mishandeld.

De combinatie van deze uitkomsten wijst er misschien op dat door intensievere politieke en publieke aandacht voor kindermishandeling van de laatste jaren professionals alerter zijn geworden op kindermishandeling en de signalen ervan beter onderkennen en eerder rapporteren maar dat het feitelijk aantal slachtoffers van kindermishandeling gelijk is gebleven. Ook de risicofactoren zijn ongeveer dezelfde gebleven, te weten zeer lage opleiding, werkloosheid, nieuw-allochtone herkomst, alleenstaand ouderschap en een groter gezin.

Helaas heeft meer aandacht voor kindermishandeling in beleidsmatige en preventieve zin niet geleid tot een merkbare daling in aantallen slachtoffers. Wellicht is er meer tijd nodig om veranderd beleid te zien uitmonden in een vermindering van kindermishandeling en afname van emotionele verwaarlozing en geweld in het gezin. Daarnaast zijn structurele investeringen in een krachtiger aanpak wenselijk, door opvoedingsondersteuning voor ouders in het eerste jaar als voorbereiding op geweldloos ouderschap algemeen te maken.

Referenties

AMK (2010). *Advies- en Meldpunten Kindermishandeling. Overzicht 2010*.
<http://www.jeugdzorgnederland.nl/contents/documents/jaarverslag-amk-2010.pdf>.

Baeten, P. (2002). *Meldcode kindermishandeling: Richtlijnen voor het handelen van beroepskrachten*. Utrecht: NIZW Jeugd, Expertisecentrum Kindermishandeling.

Baeten, P. (2004). *Protocol van handelen bij vermoedens van kindermishandeling in relaties van afhankelijkheid en onvrijheid*. Utrecht: NIZW: Expertisecentrum Kindermishandeling.

Bakermans-Kranenburg, M.J., & Van IJzendoorn, M.H. (2007) Research review: Genetic vulnerability or differential susceptibility in child development: the case of attachment. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 48, 1160-1173.

Bakermans-Kranenburg, M.J., & Van IJzendoorn, M.H. (2011). Differential susceptibility to rearing environment depending on dopamine-related genes: New evidence and a meta-analysis. *Development and Psychopathology*, 23, 39-52.

Bakermans-Kranenburg, M. J., Van IJzendoorn, M. H., & Kroonenberg, P. M. (2004). Differences in attachment security between African-American and White children: ethnicity or socio-economic status? *Infant Behavior and Development*, 27, 417-433.

Belsky, J., Bakermans-Kranenburg, M.J., & Van IJzendoorn, M.H. (2007). For better and for worse: Differential susceptibility to environmental influences. *Current directions in psychological science*, 16, 300-304.

Caspi, A., McClay, J., Moffit, T.E., Mill, J., Martin, J., Craig, I.W., Taylor, A., & Poulton, R. (2002). Role of genotype in the cycle of violence in maltreated children. *Science*, 297, 851-854.

Ceelen, T. (2007). Probleemgedrag bestrijden via hechtingsstrategie. *Jeugd en Co Kennis*, 1, 106-107.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2006). Opgehaald op 5 juli 2011 van
<http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/themas/inkomen-bestedingen/publicaties/artikelen/archief/2008/2008-2347-wm.htm>.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010a). Opgehaald op 1 juli 2011 van
<http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=71090ned&D1=0&D2=0&D3=18-20,72,107,110,113,116,119,121-122,124&D4=a&D5=0-2&D6=l&HDR=T,G3,G1&STB=G2,G4,G5&VW=T>.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010b). Opgehaald op 1 juli 2011 van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=71487ned&D1=a&D2=1-15&D3=0&D4=l&HDR=T&STB=G1,G2,G3&VW=T>.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010c). Opgehaald op 1 juli 2011 van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=71761ned&D1=1-3,7&D2=0&D3=60&HDR=T&STB=G1,G2&VW=T>.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010d). Opgehaald op 1 juli 2011 van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=71958ned&D1=0&D2=0&D3=16-17,19-25&D4=51&HDR=T&STB=G1,G2,G3&VW=T>.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010e). Opgehaald op 6 juli 2011 van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=03759ned&D1=0&D2=1-18,129-132&D3=0&D4=22&HDR=T&STB=G2,G1,G3&VW=T>.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010f). Opgehaald op 6 juli 2011 van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=71450ned&D1=0&D2=0&D3=4-8&D4=a&D5=0&D6=0&D7=l&HDR=T,G2,G4,G1,G6,G5&STB=G3&VW=T>.

Centraal Bureau voor de Statistiek (2010g). Opgehaald op 6 juli 2011 van <http://statline.cbs.nl/StatWeb/publication/?DM=SLNL&PA=80040ned&D1=0,3-20,22-82,119-148&D2=a&D3=0&D4=0&D5=0&D6=0&D7=3-7&HDR=G1,G2,G3,G4,G5,G6&STB=T&VW=T>.

Cicchetti, D., & Valentino, K. (2006). An ecological transactional perspective on child maltreatment: Failure of the average expectable environment and its influence upon child development. In D. Cicchetti & D. J. Cohen (Eds.), *Developmental Psychopathology (2nd ed.): Risk, Disorder, and Adaptation* (Vol. 3), 129-201. New York, New York: Wiley.

Coulton, C.J., Crampton, d.S., Irwin, M., Spilsbury, J.C., & Korbin, J.E. (2007). How neighborhoods influence child maltreatment: A review of the literature and alternative pathways. *Child Abuse & Neglect*, 31, 1117-1142.

Creighton, S. J. (2002). Recognising changes in incidence and prevalence. In: Browne, K. D., Hanks, H., Stratton, P. and Hamilton, C. (Eds). *Early prediction and prevention of child abuse. A handbook*. Chichester: Wiley.

Cyr, C., Euser, E.M., Bakermans-Kranenburg, M.J., & Van IJzendoorn, M.H. (2010). Attachment security and disorganization in maltreating and high-risk families: A series of meta-analyses. *Development and Psychopathology*, 22, 87-108.

Douglas, E.M., & Straus, M.A. (2006). Assault and injury of dating partners by university students in 19 countries and its relation to corporal punishment experienced as a child. *European Journal of Criminology*, 3, 293-318.

Ellis, B.J., Boyce, W.T., Belsky, J., Bakermans-Kranenburg, M.J., & Van IJzendoorn, M.H. (2011). Differential susceptibility to the environment: An evolutionary-neurodevelopmental theory. *Development and Psychopathology*, 23, 7-28.

Erkenningscommissie Interventies Deelcommissie jeugdzorg en psychosociale/pedagogische preventie. (2010). Video-feedback Intervention to Promote Positive Parenting and Sensitive Discipline. *Databank Effectieve Jeugdinterventies*, Nederlands Jeugd Instituut. Op 15 april 2011 gedownload van www.nji.nl.

Euser, E.M., Van IJzendoorn, M.H., Prinzie, P., & Bakermans-Kranenburg, M.J. (2010). Prevalence of child maltreatment in the Netherlands. *Child Maltreatment*, 15, 5-17.

Euser, E.M., Van IJzendoorn, M.H., Prinzie, P., & Bakermans-Kranenburg, M.J. (2011). Elevated child maltreatment rates in immigrant families and the role of socioeconomic differences. *Child Maltreatment*, 16, 63-73.

Gezondheidsraad (2011). *Behandeling van de gevolgen van kindermishandeling*. Den Haag: Gezondheidsraad; publicatienr. 2011/11.

Goldstein H., & Healy, M.J.R. (1995). The graphical presentation of a collection of means. *Journal of the Royal Statistical Society A*, 158, 175-177.

Jaffee, S.R., Caspi, A., Moffit, T.E., Polo-Thomas, M., & Price, T.S. (2004). The limits of child effects: Evidence for genetically mediated child effects on corporal punishment but not on physical maltreatment. *Developmental Psychology*, 40, 1047-1058.

Juffer, F., Bakermans-Kranenburg, M.J., & Van IJzendoorn, M.H. (Eds.) (2008). *Promoting Positive Parenting: An attachment-based intervention*. Mahwah, N.J.: Lawrence Erlbaum.

Kitzmann, K.M., Gaylord, N.K., Holt, A.R., & Kenny, E.D. (2003). Child witnesses to domestic violence: A meta-analytic review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71, 339-352.

Lamers-Winkelmann, F., Slot, N.W., Bijl, B., & Vijlbrief, A.C. (2007). *Scholieren over mishandeling: Resultaten van een landelijk onderzoek naar de omvang van kindermishandeling onder leerlingen van het voortgezet onderwijs*. PI Research, Vrije Universiteit Amsterdam, Faculteit der Psychologie en Pedagogiek, WODC.

McGowan, P.O., Sasaki, A., D'Alessio, A.C., Dymov, S., Laboné, B., Szyf, M., Turecki, G., & Meaney, M.J. (2009). Epigenetic regulation of the glucocorticoid receptor in human brain associates with childhood abuse. *Nature Neuroscience*, 12, 342-248.

Meaney, M.J. (2010). Epigenetics and the biological definition of gene x environment interactions. *Child Development*, 81, 41-79.

Mesman, J., Van IJzendoorn, M.H., & Bakermans-Kranenburg, M.J. (in druk). Unequal in opportunity, equal in process: Parental sensitivity promotes positive child development in ethnic minority families. *Child Development Perspectives*.

Millett, L., Lanier, P., & Drake, B. (2011). Are economic trends associated with child maltreatment? Preliminary results for the recent recession using state level data. *Children and Youth Services Review*, 33, 1280-1287.

Moss, E., Dubois-Comtois, K., Cyr, C., Tarabulsy, G.M., St-Laurent, D., & Bernier, A. (2011). Efficacy of a home-visiting intervention aimed at improving maternal sensitivity, child attachment, and behavioral outcomes for maltreated children: A randomized control trial. *Development and Psychopathology* 23, 195–210.

Netherlands Kinship Panel Study (NKPS) (2006). Opgehaald september 2006 van <http://www.nkps.nl>.

Out, D., Pieper, S., Bakermans-Kranenburg, M.J., & Van IJzendoorn, M.H. (in press). Physiological reactivity to infant crying: A behavioral genetic study. *Genes, Brain & Behavior*, 9, 868-876.

Payton, M.E., Greenstone, M.H., & Schenker, N. (2003). Overlapping confidence intervals or standard error intervals: What do they mean in terms of statistical significance? *Journal of Insect Science*, 3, 1-6.

Sedlak, A.J., & Broadhurst, D.D. (1996). *The third national incidence study of child abuse and neglect (NIS-3). Final report*. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services.

Sedlak, A.J., Mettenburg, J., Basena, M., Petta, I., McPherson, K., Greene, A., & Li, S. (2010). *Fourth National Incidence Study of Child Abuse and Neglect (NIS-4): Report to Congress*. Washington, DC: U.S. Department of Health and Human Services, Administration for Children and Families.

Sroufe, L.A., Egeland, B., Carlson, E., & Collins, W.A. (2005). *The development of the person: The Minnesota study of risk and adaptation from birth to adulthood*. New York: Guilford.

Stein, A., Woolley, H., Senior, R., Hertzmann, L., Lovel, M., Lee, J., et al. (2006). Treating disturbances in the relationship between mothers with bulimic eating disorders and their infants: A randomized, controlled trial of video feedback. *American Journal of Psychiatry*, 163, 899–906.

Stoltenborgh, M., Van IJzendoorn, M.H., Euser, E.M., & Bakermans-Kranenburg, M.J. (2011). A global perspective on child sexual abuse: Meta-analysis of prevalence around the World. *Child Maltreatment*, 16, 79–101.

Straus, M.A. (2004). Cross-Cultural Reliability and Validity of the Revised Conflict Tactics Scales: A Study of University Student Dating Couples in 17 Nations. *Cross-cultural Research*, 38, 407–432.

Straus, M.A., Hamby, S., Finkelhor, D., Moore, D.W., & Runyan, D. (1998). Identification of child maltreatment with the Parent-Child Conflict Tactics Scales: development and psychometric data for a national sample of American parents. *Child Abuse & Neglect*, 22, 249–270.

Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2001). *Using multivariate statistics*. Allyn and Bacon: Boston.

Van Harmelen, A.L., Van Tol, M.J., Van Der Wee, N.J.A., Veltman, D., J., Aleman, A., Spinhoven, P., Van Buchem, M.A., Zitman, F.G., Penninx, B.W.J.H., & Elzinga, B.M. (2010). Reduced medial prefrontal cortex volume in adults reporting emotional maltreatment. *Biological Psychiatry*, 68, 832–838.

Van IJzendoorn, M.H., Bakermans-Kranenburg, M.J., & Alink, L.R.A. (2010). *Intergenerational transmission of maltreatment: A multiplex multigenerational and case-control-family design*. Leiden: Universiteit Leiden, Profileringsgebied Health, Prevention, and the Human Life Cycle (interne publicatie).

Van IJzendoorn, M.H., Bakermans-Kranenburg, M.J., & Mesman, J. (2008). Dopamine system genes associates with parenting in the context of daily hassles. *Genes, Brain and Behavior*, 7, 403–411.

Van IJzendoorn, M.H., Caspers, K., Bakermans-Kranenburg, M.J., Beach, S.R.H., & Philibert, R. (2010). Methylation matters: Interaction between methylation density and serotonin transporter genotype predicts unresolved loss or trauma. *Biological Psychiatry*, 68, 405–407.

Van IJzendoorn, M.H., Euser, E.M., Prinzie, P., Juffer, F., & Bakermans-Kranenburg, M.J. (2009). Elevated risk of child maltreatment in families with stepparents but not with adoptive parents. *Child Maltreatment*, 14, 369–375.

Van IJzendoorn, M.H., Prinzie, P.J., Euser, E.M., Groeneveld, M.G., Brilleslijper-Kater, S.N., Van Noort-Van der Linden, A.M.T., Bakermans-Kranenburg, M.J., Juffer, F., Mesman, J., Klein Velderman, M., & San Martin Beuk, M. (2007). *Kindermishandeling in Nederland anno 2005: De nationale prevalentiestudie mishandeling van kinderen en jeugdigen (NPM-2005)*. Leiden: Casimir Publishers.

Zielinski, D S. (2009). Child maltreatment and adult socioeconomic well-being. *Child abuse & neglect*, 33, 666-678.

Bijlagen

1. Uitnodigingsbrief basisscholen	161
2. Het formulier	163
3. Toelichting registratieformulier	171
4. Definities van kindermishandeling gehanteerd binnen de NIS-4	177
5. Vragenlijst Vervelende en Nare Gebeurtenissen	187

Uitnodigingsbrief basisscholen

Bijlage I

Geachte heer/mevrouw,

Middels deze brief vragen wij uw medewerking om deel te nemen aan een onderzoek naar de prevalentie van kindermishandeling.

Kindermishandeling is een maatschappelijk probleem met verstrekken gevolgen. In 2005 is door het Centrum voor Gezinsstudies van de Universiteit Leiden een onderzoek gedaan naar het aantal gevallen van kindermishandeling in dat jaar. In dezelfde tijd werd ook een onderzoek onder scholieren uitgevoerd. Ten minste 107.000 kinderen, dat is 30 per 1000 kinderen, bleken te maken te hebben met mishandeling. Intussen zijn we vijf jaar verder. Om kindermishandeling succesvol te kunnen aanpakken is het nodig opnieuw een onderzoek te doen naar kindermishandeling: hoe vaak komt het voor, bij welke groepen en zijn er veranderingen opgetreden sinds 2005? Daarom zijn het Centrum voor Gezinsstudies en TNO Kwaliteit van Leven in opdracht van het Ministerie voor Jeugd en Gezin en het Ministerie van Justitie gestart met de tweede Nationale Prevalentiestudie Mishandeling van kinderen en jeugdigen, de NPM-2010.

Om kindermishandeling in kaart te brengen is inzet op vele fronten nodig, niet alleen van de overheid maar ook van iedereen die beroepshalve met kinderen te maken heeft. Wij nodigen 1500 beroepskrachten (informanten) uit om deel te nemen aan dit grootschalige onderzoek. Deze informanten zijn werkzaam op scholen, peuterspeelzalen, kinderdagverblijven, consultatiebureaus, gemeentelijke politie-afdelingen, als huisarts of in ziekenhuizen, verspreid over heel Nederland.

Wij willen uw school vragen om aan het onderzoek mee te werken. Wat houdt dat in?

We vragen u toestemming om uit uw team acht leerkrachten uit verschillende groepen (één leerkracht per leerjaar) een informatiepakket toe te sturen over het toepassen van de definities voor mishandeling en verwaarlozing. Gedurende een periode van drie maanden (september – december 2010) vullen deze leerkrachten een formulier in voor elk kind van wie zij vermoeden dat het mishandeld en/of verwaarloosd wordt. Het invullen van het formulier duurt ongeveer een kwartier. In het vorige onderzoek in 2005 werd gemiddeld één formulier per informant ingevuld. Het kan zijn dat de informant gedurende deze periode geen kinderen ziet van wie het vermoeden van mishandeling bestaat. Dan hoeft er uiteraard geen formulier te worden ingevuld.

Meer informatie over het onderzoek vindt u in de bijgesloten folder. We willen beklemtonen dat de gegevens vertrouwelijk worden behandeld, zodat de privacy van kinderen en andere betrokkenen, en ook de anonimiteit van de informanten (leerkrachten) gewaarborgd zijn. Het onderzoeksvoorstel is goedgekeurd door de Commissie Medische Ethiek LUMC.

Op basis van de gegevens die we met uw hulp verzamelen, krijgen we inzicht in de verschillende vormen van kindermishandeling in Nederland. Dit leidt tot effectievere interventies en

uiteindelijk beter beleid op het gebied van kindermishandeling. We vragen u daarom dringend uw medewerking te verlenen aan dit belangrijke onderzoek. De ministeries van Jeugd en Gezin en Justitie ondersteunen dit verzoek. U ontvangt binnenkort een brief van deze ministeries.

U kunt uw bereidheid tot deelname doorgeven door het antwoordformulier binnen 5 werkdagen ingevuld terug te sturen in de bijgevoegde antwoordenvelop, of te mailen naar Fieke.pannebakker@tno.nl. Mocht u nog vragen hebben, dan kunt u contact opnemen met Dr. F. Pannebakker, 071-518 1597.

Deelname is uiteraard vrijwillig. Na afronding van de studie ontvangen alle deelnemende instanties een rapport met daarin de belangrijkste resultaten van de studie.

Na ontvangst van het antwoordformulier zullen wij contact met u opnemen om eventuele vragen te beantwoorden en verdere afspraken te maken.

Met vriendelijke groeten,
Namens het onderzoeksteam,

Dr. A.G.C. Vogels
Dr. F.D. Pannebakker
TNO Kwaliteit van Leven

Prof. Dr. M.H. van IJzendoorn
Dr. L.R.A. Alink
Prof. Dr. M.J. Bakermans-Kranenburg
Universiteit Leiden, Centrum voor Gezinsstudies

PROVINCIE

ID

DEEL A. HET KIND

1. Voornaam		Achternaam, 1e letter _____	2. Geslacht ☐ Man ☐ Vrouw		3. Is het kind op een school ingeschreven? ☐ Ja ☐ Nee ☐ Onbekend	
4. Geboortedatum ____/____/____ dag/maand/jaar	5. Indien 4 onbekend is, leeftijd in jaren ☐ <u>OF</u> ☐ in maanden		6. Aandoening(en) van het kind			
			Bevestigd	Vermoedelijk	Niet	Onbekend
7. Etniciteit van het kind ☐ Nederlands ☐ Anders, nl: _____ ☐ Onbekend		Chronische ziekte		☐	☐	☐
		Lichamelijke handicap		☐	☐	☐
		Verstandelijke beperking		☐	☐	☐
		Leerproblemen		☐	☐	☐
		(Vorm van) autisme		☐	☐	☐
		ADHD/ADD		☐	☐	☐
		Anders, nl: _____		☐	☐	☐
8. Zit het kind op het speciaal onderwijs? ☐ Ja ☐ Nee ☐ Onbekend			9. Als het kind op de middelbare school zit, welk type onderwijs volgt het? ☐ VMBO ☐ HAVO ☐ VWO ☐ Anders, nl: _____ ☐ Onbekend			

DEEL B. DE THUISSITUATIE

10. Postcode, vier cijfers, geen letters _____		13. Andere kinderen uit het huishouden voor wie u een formulier invult: a. Voornaam (ieder kind): b. Achternaam, 1e letter: _____ _____ _____ _____	
11. Totaal aantal kinderen in het huishouden onder de 18 jaar (inclusief dit kind) ☐			
12. Totaal aantal kinderen in dit huishouden voor wie u een formulier invult ☐			
14. Sociaal-economische status van het gezin: ☐ Laag ☐ Gemiddeld ☐ Hoog ☐ Onbekend / niet beschikbaar			

DEEL C. BELANGRIJKE PERSONEN

OUDER/VERZORGER A: <i>De persoon bij wie het kind woont en die de primaire zorg voor het kind draagt.</i>	OUDER/VERZORGER B: <i>Tweede persoon bij wie het kind woont die eveneens verantwoordelijk is voor de zorg voor het kind.</i> ☐ geen tweede verzorger inwonend	ANDERE BETROKKEN PERSOON <i>Ander persoon, verantwoordelijk voor het kind.</i> ☐ geen andere personen betrokken	ANDERE BETROKKEN PERSOON <i>Ander persoon, verantwoordelijk voor het kind. (indien meer dan 2, beschrijf dit op pagina 5 en 6)</i> ☐ geen andere personen betrokken
15a. Leeftijd (geschat in jaren)	15b. Leeftijd (geschat in jaren)	15c. Leeftijd (geschat in jaren)	15d. Leeftijd (geschat in jaren)
16a. Geslacht ☐ Man ☐ Vrouw	16b. Geslacht ☐ Man ☐ Vrouw	16c. Geslacht ☐ Man ☐ Vrouw	16d. Geslacht ☐ Man ☐ Vrouw
17a. Aantal dagen zorg voor het kind: _____	17b. Aantal dagen zorg voor het kind: _____	17c. Aantal dagen zorg voor het kind: _____	17d. Aantal dagen zorg voor het kind: _____
OUDER/VERZORGER A:	OUDER/VERZORGER B:	ANDERE BETROKKEN PERSOON	ANDERE BETROKKEN PERSOON
18a. Relatie van A tot het kind: ☐ Biologische ouder ☐ Stiefouder ☐ Adoptieouder ☐ Pleegouder ☐ Grootouder ☐ Voogd ☐ Vriend(in) van ouder ☐ Ander familielid nl. _____ ☐ Ander/ geen familie nl. _____ ☐ Onbekend	18b. Relatie van B tot het kind ☐ Biologische ouder ☐ Stiefouder ☐ Adoptieouder ☐ Pleegouder ☐ Grootouder ☐ Voogd ☐ Vriend(in) van ouder ☐ Ander familielid nl. _____ ☐ Ander/ geen familie nl. _____ ☐ Onbekend	18c(1).Relatie tot het kind ☐ Biologische ouder ☐ Stiefouder ☐ Adoptieouder ☐ Pleegouder ☐ Grootouder ☐ Voogd ☐ Vriend(in) van ouder ☐ Ander familielid nl. _____ ☐ Ander/ geen familie nl. _____ ☐ Onbekend	18d(1).Relatie tot het kind ☐ Biologische ouder ☐ Stiefouder ☐ Adoptieouder ☐ Pleegouder ☐ Grootouder ☐ Voogd ☐ Vriend(in) van ouder ☐ Ander familielid nl. _____ ☐ Ander/ geen familie nl. _____ ☐ Onbekend

OUDER/VERZORGER A:	OUDER/VERZORGER B:	ANDERE BETROKKEN PERSOON	ANDERE BETROKKEN PERSOON
19a. VERZORGER A is ☐ Alleenstaande ouder/verzorger ☐ Woont samen met echtgeno(o)t(e) ☐ Woont ongehuwd samen ☐ Anders, nl. _____ ☐ Onbekend	19b. VERZORGER B is verzorger A's ... ☐ Echtgeno(o)t(e) ☐ Partner, ongehuwd ☐ Kamerbewoner, huisgenoot ☐ Ouder ☐ Broer/zus ☐ Zoon/dochter ☐ Zwager/schoonzus ☐ Ander familielid nl. _____ ☐ Ander/geen familie nl. _____ ☐ Onbekend	18c(2). Was de zorg voor het kind aan deze persoon toevertrouwd op het moment van de mishandeling? ☐ Ja ☐ Nee ☐ Onbekend 18c(3). Woonde deze persoon bij het kind in de periodes dat mishandeling plaatsvond? ☐ Ja ☐ Nee ☐ Onbekend 19c. Wat is de relatie van deze persoon met de andere verzorgers?	18d(2). Was de zorg voor het kind aan deze persoon toevertrouwd op het moment van de mishandeling? ☐ Ja ☐ Nee ☐ Onbekend 18d(3). Woonde deze persoon bij het kind in de periodes dat mishandeling plaatsvond? ☐ Ja ☐ Nee ☐ Onbekend 19d. Wat is de relatie van deze persoon met de andere verzorgers?
20a. Werk ☐ Volledige baan (>30 uur p/wk) ☐ Deeltijdbaai ☐ Zonder werk ☐ Anders: _____ ☐ Onbekend	20b. Werk ☐ Volledige baan (>30 uur p/wk) ☐ Deeltijdbaai ☐ Zonder werk ☐ Anders: _____ ☐ Onbekend	20c. Werk ☐ Volledige baan (>30 uur p/wk) ☐ Deeltijdbaai ☐ Zonder werk ☐ Anders: _____ ☐ Onbekend	20d. Werk ☐ Volledige baan (>30 uur p/wk) ☐ Deeltijdbaai ☐ Zonder werk ☐ Anders: _____ ☐ Onbekend
21a. Hoogst afgeronde opleiding/niveau ☐ Basisonderwijs/ geen ☐ VMBO/MAVO ☐ HAVO/VWO ☐ Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO) ☐ Hoger Beroepsonderwijs (HBO) ☐ Universitaire opleiding	21b. Hoogst afgeronde opleiding/niveau ☐ Basisonderwijs/ geen ☐ VMBO/MAVO ☐ HAVO/VWO ☐ Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO) ☐ Hoger Beroepsonderwijs (HBO) ☐ Universitaire opleiding	21c. Hoogst afgeronde opleiding/niveau ☐ Basisonderwijs/ geen ☐ VMBO/MAVO ☐ HAVO/VWO ☐ Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO) ☐ Hoger Beroepsonderwijs (HBO) ☐ Universitaire opleiding	21d. Hoogst afgeronde opleiding/niveau ☐ Basisonderwijs/ geen ☐ VMBO/MAVO ☐ HAVO/VWO ☐ Middelbaar Beroepsonderwijs (MBO) ☐ Hoger Beroepsonderwijs (HBO) ☐ Universitaire opleiding
22a. Nationaliteit: _____	22b. Nationaliteit: _____	22c. Nationaliteit: _____	22d. Nationaliteit: _____

OUDER/VERZORGER A:	OUDER/VERZORGER B:	ANDERE BETROKKEN PERSOON	ANDERE BETROKKEN PERSOON
23a. Afkomst ☐ Nederlands ☐ Marokkaans ☐ Turks ☐ Surinaams/Antilliaans ☐ Anders, nl. _____ ☐ Onbekend	23b. Afkomst ☐ Nederlands ☐ Marokkaans ☐ Turks ☐ Surinaams/Antilliaans ☐ Anders, nl. _____ ☐ Onbekend	23c. Afkomst ☐ Nederlands ☐ Marokkaans ☐ Turks ☐ Surinaams/Antilliaans ☐ Anders, nl. _____ ☐ Onbekend	23d. Afkomst ☐ Nederlands ☐ Marokkaans ☐ Turks ☐ Surinaams/Antilliaans ☐ Anders, nl. _____ ☐ Onbekend
24a. Vluchtelingenstatus/asielzoeker? ☐ Ja ☐ Nee ☐ Onbekend	24b. Vluchtelingenstatus/asielzoeker? ☐ Ja ☐ Nee ☐ Onbekend	24c. Vluchtelingenstatus/asielzoeker? ☐ Ja ☐ Nee ☐ Onbekend	24d. Vluchtelingenstatus/asielzoeker? ☐ Ja ☐ Nee ☐ Onbekend

DEEL D. DE MISHANDELING DIE WORDT VERMOED

De volgende drie vragen zijn erg belangrijk. We stellen het op prijs als u ze zo volledig mogelijk invult.

- 25. VERMOEDELIJKE MISHANDELING:** Beschrijf de situatie(s) waarvan u vermoedt dat sprake is van mishandeling of verwaarlozing van het kind door de ouders/verzorgers van het kind of andere personen met wie het kind te maken heeft. Geef alle beschikbare informatie over de situaties en over de omvang van het probleem (b.v. frequentie, duur, voormalige incidenten). Benoem de betrokkenen bij hun rol of relatie tot het kind (b.v. de moeder, grootmoeder), niet bij naam. Als u meer ruimte nodig heeft, schrijf dan verder op pagina 5 en 6.

- 26. AANWIJZINGEN VOOR LETSEL OF BESCHADIGING:** Beschrijf elk letsel, gezondheidsconditie, alle lichamelijke of emotionele problemen of problemen in gedrag of op school waarvan u vermoedt dat ze kunnen zijn veroorzaakt of verergerd door mishandeling. Geef zoveel mogelijk details (b.v. kind is vaak afwezig geweest op school gedurende de laatste 2 maanden). Geef bij benadering de data waarop de beschreven incidenten plaatsvonden. Als u niet op de hoogte bent van bepaalde symptomen of problemen, geef dit dan aan.

- 27. BASIS VOOR VERMOEDEN:** Beschrijf waarom deze situatie uw aandacht trok, waarom u het vermoeden heeft dat eerder beschreven gedrag van de verdachte inderdaad heeft plaatsgevonden en oorzaak is voor het letsel of de problemen van het kind.

27a. Over dit vermoeden ben ik:

☐ Erg onzeker

☐ Enigszins onzeker

☐ Enigszins zeker

☐ Erg zeker

DEFINITIES VAN ERNST VAN LETSEL OF SCHADELIJKE INVLOED.

Fataal: De verdachte mishandeling heeft geleid tot de dood van het kind (of daartoe bijgedragen).

Ernstig: Letsel of conditie van het kind heeft geleid tot de noodzaak voor professionele behandeling om acuut lijden te verhelpen of aanwijsbare schade op langere termijn te voorkomen.

Matig: Letsel of conditie bestaat uit observeerbare symptomen op lichamelijk, geestelijk, emotioneel of gedragsgebied, gedurende meer dan 48 uur.

Waarschijnlijk: Er is geen duidelijk letsel of probleem zichtbaar, maar het is waarschijnlijk dat het kind geestelijke of emotionele schade heeft opgelopen gezien de ernst van de mishandeling die heeft plaatsgevonden.

Bedreigd: De gezondheid of de veiligheid van het kind werd ernstig bedreigd maar er is geen bewijs dat letsel is ontstaan.

Geen: Er is geen aanwijzing dat mishandeling of verwaarlozing van het kind heeft plaatsgevonden.

28. Vermeld bij deze vraag de vormen van mishandeling waarvan u denkt dat ze bij het kind zijn voorgekomen gedurende de periode van deze studie en beantwoord voor elke vorm de volgende vragen. Als u meer dan een vorm van kindermishandeling vermoedt, begin dan in de linkerkolom met de meest schadelijke vorm voor het kind.	KINDERMISHANDELING MET HET MEESTE LETSEL OF GEVOLG VOOR HET KIND.	INDIEN VAN TOEPASSING	
		2e VORM VAN MISHANDELING	3e VORM VAN MISHANDELING
a. VORM(EN) VAN MISHANDELING (voeg de code toe van de soort mishandeling, zoals die in de bijlage staat beschreven)			
b. ERNST VAN LETSEL OF SCHADE (overeenkomend met de hierboven beschreven definities)	☐ Fataal ☐ Waarsch. ☐ Ernstig ☐ Dreigend ☐ Matig ☐ Geen	☐ Fataal ☐ Waarsch. ☐ Ernstig ☐ Dreigend ☐ Matig ☐ Geen	☐ Fataal ☐ Waarsch. ☐ Ernstig ☐ Dreigend ☐ Matig ☐ Geen
c. AARD VAN LETSEL OF SCHADE GENOEMD BIJ 28b (beschrijf de schade als gevolg van de mishandeling)			

d. DATUM INCIDENT (dag/mnd/jaar). Geef bij benadering de meest recente datum	____/____/____ dag/ maand/ jaar		____/____/____ dag/ maand/ jaar		____/____/____ dag/ maand/ jaar	
e. Beschrijf de rol van de verzorger ten aanzien van de mishandeling	Mishandelde het kind	Was op de hoogte.	Mishandelde het kind	Was op de hoogte.	Mishandelde het kind	Was op de hoogte.
Verzorger A	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verzorger B	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andere betrokkene	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andere betrokkene	☐	☐	☐	☐	☐	☐
f. Is er bij één van de personen die verantwoordelijk zijn voor het kind en de mishandeling sprake van alcohol- of drugsgebruik of van een geestelijke ziekte?	Verzorger A	Verzorger B ☐ nvt	Andere betrokkene ☐ nvt	Andere betrokkene ☐ nvt		
Alcoholgebruik	☐	☐	☐	☐		
Drugsgebruik	☐	☐	☐	☐		
Geestelijke ziekte (bijv. depressie, schizofrenie, etc.)	☐	☐	☐	☐		
Verstandelijke beperking	☐	☐	☐	☐		
Anders, nl: _____	☐	☐	☐	☐		
(Voor meer personen in 28e of 28f gebruik pagina 5 en 6)						

DEEL E. DE INFORMANT

29. De vier cijfers van de postcode van de plaats waar u werkzaam bent:

31. Hebt u melding gedaan over dit kind bij het AMK?

☐ Ja ☐ Nee

30. Hebt u voor dit kind al eerder een formulier ingestuurd?

☐ Ja ☐ Nee

31a. Als u geen melding heeft gedaan, wat was de reden?
(meerdere antwoorden mogelijk)

- ☐ Iemand anders (bijv. een collega) heeft al melding gedaan over dit kind
- ☐ De situatie leek niet ernstig genoeg
- ☐ Er is al een professional betrokken bij het gezin
- ☐ Ik heb er (nog) geen tijd voor gehad
- ☐ De situatie leek niet ernstig genoeg
- ☐ Mijn leidinggevende heeft liever niet dat ik een melding doe
- ☐ Anders, nl:

Vult u de volgende informatie a.u.b. in zodat we u kunnen bereiken indien toelichting op het formulier gewenst is.

DEZE PAGINA ZAL WORDEN VERWIJDERD EN Vernietigd BINNEN 10 DAGEN NA ONTVANGST.

Uw naam

Tel. nr.

☐ Thuis

☐ Werk

Beste dag en tijd om te bellen

Toelichting registratieformulier

Bijlage 3

Wij vragen u in de periode van 20 september tot en met 17 december verslag uit te brengen over de vaststellingen/vermoedens van kindermishandeling die u in uw functie tegenkomt en die plaatsvinden binnen de onderzoeksperiode. Het gaat dus om kinderen die u in uw eigen werk ziet en niet om kinderen van wie u zijdeling iets verneemt, maar die bijvoorbeeld eigenlijk onder verantwoordelijkheid van uw collega vallen, of om kinderen die u in uw privéleven ziet. U kunt voor het melden van uw vermoedens/vaststellingen van kindersmishandeling gebruikmaken van onze invulformulieren. U vult voor ieder kind (0 t/m 17 jaar) een apart invulformulier in. U kunt deze formulieren terugsturen naar ons antwoordnummer (postzegel niet nodig):

Universiteit Leiden
Faculteit der Sociale Wetenschappen
AGP / NPM-2010
T.a.v. dr. L.R.A. Alink
Antwoordnummer 10302
2300 WB Leiden

U kunt de formulieren ook mailen naar: npm2010@fsw.leidenuniv.nl.

Gebruik van de formulieren:

De formulieren bestaan uit een aantal onderdelen: (A) *Het kind*, (B) *De thuissituatie*, (C) *Belangrijke personen*, en (D) *De mishandeling die wordt vermoed*. Voor het gehele formulier geldt dat wij u vragen gegevens in te vullen die u bekend zijn. Als u het antwoord op de vraag niet weet, kunt u (1) de best mogelijke schatting van het antwoord geven, of (2) als u geen inschatting kunt maken, op het formulier aangeven dat dit u onbekend is (zodat wij zeker weten dat er geen vragen over het hoofd gezien zijn). De formulieren worden handmatig verwerkt dus u kunt in de kantlijn ook aantekeningen maken als u dat noodzakelijk vindt voor een juist begrip van uw antwoorden.

Het kind dat (mogelijk) met mishandeling te maken heeft, staat centraal in het formulier. Daarbij gaat het om uw eigen 'niet pluis-gevoel'. Iedereen heeft zijn eigen normen en waarden. Stel uw eigen normen en waarden voorop. Als u het gevoel heeft dat de situatie niet pluis is, maar uw collega's denken daar wellicht anders over, vragen wij toch uw eigen gevoel hierin te volgen en een formulier in te vullen. Het geeft niet als dit betekent dat u wellicht eerder een formulier invult dan uw collega.

Extra formulieren nodig?

U hebt van ons een aantal invulformulieren gekregen waarop u telkens gegevens over één kind kunt registreren. Omdat formulieren pas bij binnenkomst zullen worden genummerd, kunt u deze voor eigen gebruik in deze vorm kopiëren. De formulieren zijn ook te downloaden vanaf

onze website, www.npm2010.nl. Door met uw inlognaam en wachtwoord in te loggen, komt u op de pagina waar de invulformulieren te vinden zijn. Informatie over het gebruik van de website en uw inlognaam en wachtwoord zijn te vinden op bijgevoegd formulier. Wij kunnen u ook nieuwe formulieren per post of per mail toesturen. U kunt hiervoor bellen met Lenneke Alink, 071 527 34 32 of mailen naar npm2010@fsw.leidenuniv.nl.

Zorgen over een kind

Verslaglegging aan ons is niet hetzelfde als een melding bij een Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Allereerst zijn wij geen hulpverlenende instantie: wij zijn onderzoekers en zullen alleen aantallen registreren. Bovendien zijn de meldingen aan ons anoniem. De gegevens die wij van u krijgen zijn niet voldoende om de kinderen te traceren en aan te melden voor een hulpverleningstraject. Indien u dat nodig acht, volgt u daarin zelf de benodigde stappen. Ten slotte hopen wij dat een melding aan ons laagdrempeliger is dan een melding bij een AMK zodat wij inzicht kunnen krijgen in het volledige continuüm van verwaarlozing en mishandeling, en niet slechts het 'topje van de ijsberg' (de meest ernstige situaties die bij de AMK's gemeld worden).

Puntsgewijze toelichting bij het invulformulier:

Provincie) Vult u hier de provincie in waarin u werkzaam bent

ID) U hoeft hier niets in te vullen: 'ID' zal het nummer zijn dat wij het formulier op basis van binnenkomst toekennen.

DEEL A. HET KIND (Dit betreft het kind dat centraal staat in uw vermoeden/vaststelling van kindermishandeling/verwaarlozing tijdens het uitoefenen van uw functie)

- 1) Vul hier van het kind de voornaam en de eerste letter van de achternaam in.
- 2) Vermeld hier het geslacht van het kind.
- 3) Als u weet of het kind ingeschreven is op een school, kunt u dat hier kenbaar maken.
- 4) Geef hier de geboortedatum van het kind, of indien onbekend, een zo goed mogelijke schatting van zijn of haar leeftijd bij 5).
- 6) Indien er aandoeningen zijn (bijv. ADHD, leerproblemen, gehoorbeschadiging; niet veroorzaakt door de mishandeling) kunt u die hier vermelden. Ook als er sprake is van verstandelijke of lichamelijke handicaps moet dat hier vermeld worden.
- 7) Geef een voor uw gevoel beste omschrijving van de etniciteit van het kind. Onder "anders" verstaan we: kind of (één van beide) biologische ouders in het buitenland geboren. Mocht u dit niet zeker weten, ga dan uit van uw eigen idee.
- 8) Geef aan of het kind op het speciaal onderwijs zit.
- 9) Als het kind op de middelbare school zit, geef dan aan op welk schooltype (als dit bij u bekend is).

DEEL B. DE THUISITUATIE

- 10) Geef de vier cijfers van de postcode van waar het kind woonachtig was ten tijde van de mishandeling.
- 11) Hoeveel kinderen telt het gezin van het kind in totaal? Het gaat om het aantal kinderen onder 18 jaar die op hetzelfde adres als dit kind wonen.
- 12) Het betreft hier het aantal kinderen binnen het gezin voor wie u weet dat een formulier is ingevuld. Indien u in uw functie meerdere kinderen binnen het gezin tegenkomt die passen binnen de definities van het onderzoek, vult u voor deze kinderen aparte formulieren in.
- 13) Vermeld hier de namen van de overige kinderen in het gezin die u opgeeft bij vraag 12.
- 14) Geef hier een schatting van de sociaal-economische status van het gezin. Leven de gezinsleden van een modaal inkomen in gemiddelde behuizing of zitten ze daar duidelijk onder of boven?

DEEL C. BELANGRIJKE PERSONEN

In Deel C kunt u de belangrijke betrokken personen vermelden. Het gaat om alle personen die een rol van betekenis hebben. Onder A vult u de persoon in bij wie het kind woont en die de primaire zorg voor het kind draagt. In de derde en vierde kolom kan het bijvoorbeeld gaan om de vader en stiefmoeder bij wie het kind niet woont maar wel regelmatig is, de vriend van moeder, of om een oppas die een belangrijke zorgtaak heeft, etc. Indien een vijfde (of volgende) persoon belangrijk is in het verhaal, kunt u een extra kolom voor deze perso(o)n(en) toevoegen op pagina 5 en 6 (lege pagina).

- 15) Vult u hier de leeftijd van de betrokken personen in, geschat in jaren.
- 16) Wat is het geslacht van de belangrijke personen?
- 17) Geef aan hoeveel dagen per week elke verzorger de zorg voor het kind draagt. Geef een korte omschrijving als het onduidelijk is of deze zorg regelmatig plaatsvindt.
- 18) Hoe verhouden de verschillende belangrijke personen zich tot het kind dat op het formulier centraal staat?
- 19) Hoe verhouden de verschillende belangrijke personen zich tot elkaar? Geef in de derde en vierde kolom (19c en 19d) indien mogelijk een korte omschrijving van de relatie van deze persoon met de andere verzorgers.
- 20) Bij vraag 20 kunt u een zo goed mogelijke schatting maken van het werk van de betrokken personen.
- 21) Idem maar dan met betrekking tot opleiding. Als u alleen de indruk heeft dat de ouder/ verzorger hoog of juist laag opgeleid is, kunt u ook een aantal vakjes aankruisen om ons een bepaalde richting aan te geven. Geef ook hier een zo goed mogelijke schatting.
- 22) Maak een zo goed mogelijke schatting van de nationaliteit van de betrokken personen. Indien u weet dat het om een dubbele nationaliteit gaat, kunt u dit aangeven.
- 23) Wat is de afkomst (land van herkomst) van de betrokken personen?
- 24) Heeft de betrokken persoon de status van vluchteling?

DEEL D. DE MISHANDELING DIE WORDT VERMOED

U kunt uw vermoeden van mishandeling beschrijven in deel D van het formulier. Geef hier een zo volledig mogelijke omschrijving van **25)** uw vermoeden van mishandeling, **26)** de aanwijzingen die u hebt voor opgelopen of dreigend letsel bij het kind, en **27)** de basis die u heeft voor uw vermoeden. Wij moedigen u vooral aan zoveel mogelijk details te geven. U kunt op pagina 5 en 6 verder schrijven als u ruimte te kort komt. Als u bepaalde twijfels heeft, is het prettig als u dit ook verwoordt bij vraag 27. Het is erg belangrijk om vraag 25-27 helemaal in te vullen!

- 28)** Hier kunt u de door u vastgestelde of vermoede kindermishandeling aan de hand van de vragen nog eens samenvatten. In de drie kolommen kunt u verschillende vormen van kindermishandeling in kaart brengen. Hiervoor kunt u gebruik maken van het bijgevoegde formulier over de definities van kindermishandeling. Het is mogelijk om onderscheid te maken tussen fysieke verwaarlozing, seksuele mishandeling en verwaarlozing van onderwijs. Indien nodig kunt u een extra vorm toevoegen op pagina 5 en 6.
- 28a)** Hier heeft u de ruimte om een code over te nemen uit de geleverde definitielijst van het onderzoek. Er is bijvoorbeeld voor uw gevoel sprake van huiselijk geweld waarvan het kind getuige is. Dan vult u de code 15.2 in. Alle formulieren zullen door ons apart een code toegekend krijgen. Maakt u zich dus geen zorgen als u niet zeker weet welke code de opgemerkte vorm van mishandeling moet krijgen. Wij zullen de door u opgegeven code vooral gebruiken om een gericht beeld te krijgen van uw melding. U kunt bijvoorbeeld ook een aantal codes vermelden of een bredere indicatie geven (bijv. fysieke verwaarlozing; achterwege laten van noodzakelijke lichamelijke zorg 8.0/9.0).
- 28b)** De ernst van het letsel dat het kind oploopt of dreigt op te lopen is ingedeeld in zes categorieën die bovenaan pagina 4 van het formulier nadere toelichting krijgen. Kruist u de meest passende categorie aan.
- 28c)** Geef in een aantal woorden een aanduiding van het letsel dat u bedoelt bij vraag 28b en verder uitgewerkt heeft bij vraag 25.
- 28d)** U kunt bij vraag 28d een aanduiding geven van het moment waarop de (mogelijke) mishandeling plaatsvond. Geef bij benadering de meest recente datum aan. Indien het gedurende langere tijd doorlopend plaatsvond, kunt u dit aangeven en ook de datum waarop u dit formulier invult toevoegen. Als het vooral in een bepaalde week of maand gebeurde, kunt u dat hier aangeven.
- 28e)** Wat was de rol van de verschillende belangrijke personen ten aanzien van de mishandeling: actief (de rol van dader) of passief (was op de hoogte).
- 28f)** Was er alcohol of drugs in het spel bij één of meerdere personen? En was voor één of meerdere personen sprake van een geestelijke ziekte (u kunt dit begrip ruim gebruiken)? Als u bijvoorbeeld het gevoel hebt dat er sprake is van een verstandelijke beperking bij de ouder en dat dit een rol speelt in het vermogen van de ouder om met het kind om te kunnen gaan, kunt u dit aangeven.

DEEL E. DE INFORMANT

- 29) Geef de vier cijfers van de postcode van de plaats waar u werkzaam bent (dus niet van waar u woont).
- 30) Het kan zijn dat u al eerder een formulier hebt ingevuld voor een kind en dat u dat nogmaals doet omdat de situatie is gewijzigd. In dat geval kunt u dat hier aangeven.
- 31) Geef aan of u dit kind heeft gemeld bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling (AMK). Hebt u dat (nog) niet gedaan, geef dan aan wat daarvoor de reden was.

De gegevens over de informant op de losse pagina worden uitsluitend gebruikt om u te kunnen bereiken indien toelichting op het formulier gewenst is. Deze gegevens worden na de studie vernietigd. Het is moeilijk om op een later moment een aanvulling te geven op een eerder ingezonden formulier. Als u inderdaad een aanvulling wenst te geven of als zich voor eenzelfde kind later een nieuwe vorm van kindermishandeling of een nieuw incident voordoet, kunt u hierover een nieuw formulier invullen. Deze kunnen aan de hand van de achtergrondgegevens van deel A en deel B aan elkaar verbonden worden.

Vragen:

Als u tijdens de periode van onderzoek vragen heeft, kunt u contact opnemen met Lenneke Alink, via e-mail, npm2010@fsw.leidenuniv.nl, of telefoon, 071-5273432. Tevens kunt u de informatie op onze internetpagina raadplegen, www.npm2010.nl. Op bijgevoegd formulier staat meer informatie over het gebruik van deze website.

Definities van kindermishandeling gehanteerd binnen de NIS-4

Bijlage 4

SEKSUEEL MISBRUIK

Seksueel misbruik met penetratie

Seksuele aanranding of uitbuiting van een kind, of het toelaten van seksuele aanranding of uitbuiting van een kind, waar penetratie met penis, vingers of om het even welk voorwerp van of door het kind is voorgekomen. Dergelijke handelingen omvatten orale (fellatio), anale (sodomie) of genitale betrekkingen, hetzij heteroseksueel of homoseksueel. De categorie omvat gevallen van seksuele uitbuiting (met penetratie) door anderen met toestemming van een voor het kind verantwoordelijke volwassene (zoals in kinderprostitutie, pornografie, verkrachting). De categorie omvat geen seksueel misbruik van onbekende aard, situaties beschreven in 02 of 03, noch ontoereikende supervisie van de vrijwillige seksuele activiteiten van een kind. De aanwezigheid van geslachtsziekten alléén vormt geen afdoende bewijs voor deze vorm van seksueel misbruik.

- 01.1 Elke vorm van seksueel misbruik met penetratie, zonder gebruik van geweld.
- 01.2 Elke vorm van seksueel misbruik met penetratie, met gebruik van geweld.
- 01.3 Kinderprostitutie of kinderpornografie.

Lastigvallen met genitaal contact

- 02.0 Seksuele aanranding of uitbuiting van een kind of het toestaan van seksuele aanranding of uitbuiting van een kind waarbij genitaal contact plaatsvindt van of door het kind en waarbij geen aanwijzingen zijn dat er daadwerkelijk penetratie heeft plaatsgevonden. Tot deze categorie horen strelen of stimuleren van de vagina of penis van of door het kind, zowel hetero- als homoseksueel.

Ander of onbekend seksueel misbruik

Het begaan of toestaan van seksuele aanranding, uitbuiting, mishandeling of misbruik van een kind anders dan in de bovengenoemde categorieën 01 en 02. Hiertoe behoren bijvoorbeeld: seksuele aanranding of uitbuiting van een kind waarbij geen genitaal contact plaatsvindt en seksuele aanranding of lastigvallen van onbekende aard of zonder specifieke aanduiding dat penetratie of genitaal contact heeft plaatsgevonden. Tot deze categorie horen ook de beweringen betreffende de vrijwillige seksuele activiteiten van kinderen. Niet in deze categorie horen pogingen tot, dreigingen met of potentieel seksuele aanranding of uitbuiting, als er geen indicatie is dat dit seksuele contact ook is opgetreden. Als er geen lichamelijk contact heeft plaatsgevonden, moeten deze beweringen anders worden gecodeerd (categorie 06 en 07).

- 03.1 Blootstelling, ongepast kussen, koesteren of strelen van borsten of billen of andere niet-genitale lichaamsdelen, voyeurisme.
- 03.2 Beschikbaar stellen van expliciet seksueel materiaal.
- 03.3 Kinderpornografie zonder penetratie.
- 03.4 Ontbreken van voldoende supervisie van de vrijwillige seksuele activiteiten van een kind.
- 03.5 Pogingen tot, of dreigingen van seksueel misbruik met lichamelijk contact.
- 03.6 Ander onbekend seksueel misbruik (deze categorie is ook gecodeerd als er een sterk vermoeden was van seksueel misbruik, dat kon worden opgemaakt uit het gedrag van het kind of uit fysieke aanwijzingen, maar dat (nog) niet was bevestigd).

LICHAMELIJKE MISHANDELING

Lichamelijke mishandeling

Opzettelijke lichamelijke mishandeling al dan niet met behulp van een voorwerp, wapen of vreemde substantie (bijv. slaan met een stok, maar ook verbranden met vloeistof of vuur, vergiftigen, verstikken of verdrinken). Tot deze categorie hoort ook slaan, stompen, schoppen, bijten schudden, gooien of met opzet laten vallen, steken, wurgen en lichamelijke mishandeling waarbij de manier niet goed te achterhalen is (bijv. wanneer het onbekend is of het slaan met de hand of met een voorwerp gegeven is).

De categorie omvat ook schijnbaar toevallig opgelopen letsel door lichamelijke mishandeling (bijv. een kind dat letsel oploopt door een val die werd veroorzaakt door een klap of duw, of een zuigeling die gewond raakt doordat men het opzettelijk heeft laten vallen). Tot deze categorie hoort ook het zg. Shaken baby syndrome.

De categorie omvat niet de aanrandingen met acties die niet hierboven zijn opgenoemd. (zulke aanrandingen moeten worden gecodeerd in categorie 07), noch de dreigende aanranding of poging tot aanranding die niet werkelijk wordt uitgevoerd. De categorie is niet van toepassing als lichamelijk letsel of de lichamelijke conditie het gevolg is van andere vormen van mishandeling (bijv. poging tot zelfmoord als gevolg van emotionele aanranding of een geslachtsziekte als gevolg van seksueel misbruik).

- 04.1 Schudden, gooien of met opzet laten vallen.
- 04.2 Slaan met de hand.
- 04.3 Slaan met voorwerp of wapen.
- 04.4 Duwen, grijpen, sleuren, trekken.
- 04.5 Stompen, schoppen.
- 04.6 Overige lichamelijke mishandeling.

EMOTIONELE MISHANDELING

Bewegingsbeperking

- 05.1 Vastbinden. Ernstige bewegingsbeperking als een middel van straf of controle, zoals het vastbinden van een kind op bed of aan een ander object, of het samenbinden van handen of voeten, of een verantwoordelijk persoon die toestaat dat dit door een ander persoon gebeurt. Hierbij horen niet de algemeen geaccepteerde zorgmaatregelen die bedoeld zijn om kinderen te beschermen zoals een tuigje in de kinderstoel.
- 05.2 Andere vormen van bewegingsbeperking. Het opsluiten van een kind in een ruimte (bijvoorbeeld een kast) als een middel van straf. Milde vormen van 'opsluiten' zoals het voor straf een tijdje op de eigen slaapkamer blijven, hoort niet tot deze categorie.

Verbale of emotionele mishandeling

Hiertoe behoren ook verbale dreigingen met andere vormen van mishandeling zoals verlaten, zelfmoord, slaan, seksuele mishandeling etc. Deze categorie wordt niet gebruikt als deze verbale mishandeling verband houdt met mishandeling in de categorieën 01.0 tot 05.2 of categorie 07.0, tenzij er sprake is van handelingen en tegenovergestelde effecten, die anders en gescheiden zijn van die in andere categorieën.

- 06.1 Verbale of emotionele mishandeling: verbale bedreigingen of uitschelden van een kind als een systematisch patroon van kleineren, denigreren of tot zondebok maken van een kind, andere niet-lichamelijke vormen van openlijk vijandige of verwerpende behandeling of extreme niet-lichamelijke discipline.
- 06.2 Dreigen met seksueel misbruik: Verbale of non-verbale bedreiging van het kind met seksueel misbruik of geweld.
- 06.3 Dreigen met andere vormen van mishandeling: verbale of non-verbale bedreiging van het kind met fysieke of emotionele mishandeling, zoals dreigen het kind pijn te doen, te doden, te verlaten etc.

Andere onbekende emotionele mishandeling

Vormen van openlijke strafmaatregelen, uitbuiting of uitschelden anders dan bovengenoemd, of niet-specifieke mishandeling. Tot deze categorie horen pogingen tot fysiek of seksueel geweld of uitbuiting waarbij geen indicatie was, dat daadwerkelijk fysiek contact heeft plaatsgevonden; het opzettelijk onthouden van voeding, onderdak, slaap of andere noodzakelijke zorg als een vorm van straf; het teveel laten werken of uitbuiten van het kind en niet-specifieke mishandeling of misbruik anders dan beschreven in de categorieën 01 tot 06.

- 07.1 Terroriseren van het kind: intimideren door bijvoorbeeld het kapot maken van spullen of huisdieren waaraan het kind gehecht is.
- 07.2 Toedienen van substanties die niet door een deskundige zijn voorgeschreven: het geven van alcohol of kalmerende middelen aan jonge kinderen om het gedrag te beheersen.
- 07.3 Andere emotionele mishandeling.

FYSIEKE VERWAARLOZING

Weigering om noodzakelijke zorg te verlenen of toe te staan in geval van diagnostische indicatie daarvoor

- 08.0 Weigering om noodzakelijke zorg te verlenen of toe te staan in geval van diagnostische indicatie daarvoor. In gebreke blijven bij het verkrijgen van behandeling, waarvan de noodzaak is vastgesteld door een competente professional bij zichtbaar lichamelijk letsel, ziekte, slechte conditie of verzwakking (bijv. lichamelijke handicap, zintuiglijke handicap, tandproblemen of andere zichtbare lichamelijke problemen).

Tot deze categorie horen het in gebreke blijven om (1) verdere diagnose te verwerven of toe te staan met betrekking tot het door de professional vastgestelde probleem, (2) professionele behandeling te verwerven of toe te staan voor de gediagnosticeerde conditie, of (3) het geven van professionele behandeling in overeenstemming met de professionele aanbeveling (zoals het geven van medicijnen). Tot de categorie horen niet de situaties waarbij (1) wordt nagelaten om ondersteuning te geven of zoeken in afwezigheid van expliciete professionele aanbeveling om dit te doen (zie categorie 09.0) of (2) wordt nagelaten om aanbevolen ondersteuning te geven of zoeken voor leerproblemen, emotionele problemen of gedragsproblemen. (zie categorieën 14.0, 16.0 en 17.0). Deze categorie wordt alléén toegekend als een lichamelijk probleem is vastgesteld door een professional (dat zijn dus ook de artsen en verpleegkundigen die als informant aan ons onderzoek deelnemen). Overige situaties worden onder 09.0 gecodeerd.

Onverantwoordelijk uitstel of afwezigheid van het inschakelen van noodzakelijke zorg

- 09.0 Onverantwoordelijk uitstel of afwezigheid van het inschakelen van noodzakelijke zorg. In gebreke blijven bij het tijdig zoeken naar geschikte medische zorg voor een serieus gezondheidsprobleem door een buitengewoon gebrek aan aandacht voor de gezondheidszorgbehoefte van het kind. Het probleem van het kind moet acuut, serieus en zodanig zijn geweest dat iedere leek zou hebben herkend dat het kind professionele medische zorg nodig had.

In de regel wordt een mishandeling slechts bij één categorie ingedeeld per letsel of verzwakking. Hierop is één uitzondering: als het letsel oorspronkelijk is veroorzaakt door mishandeling (bijv. lichamelijk geweld) en vervolgens is verergerd door het uitstellen van het verwerven van medische zorg, dan worden beide vormen van kindermishandeling aangerekend.

Tot deze categorie horen niet de emotionele problemen, spraakstoornissen, gehoorstoornissen, kleine snijwonden en blauwe plekken e.d. Ook horen niet tot deze categorie: (1) het niet laten inenten van een kind tegen ziektes tenzij de verzorger expliciet is geïnformeerd over de noodzaak hiervan, (2) het nalaten van het verwerven van medische zorg omdat er een goedbedoeld en redelijk oordeel was dat deze professionele zorg niet nodig was, (3) niet succesvolle pogingen om competente en tijdige medische zorg of advies te verwerven en (4) weigeren of falen van verwerven van preventieve medische of tandheelkundige zorg, ook wanneer dit resulteert in onnodige vertraagde vaststelling en behandeling van een gezondheidsprobleem.

Weigering om de zorg voor het kind op zich te nemen

- 10.1 Weigering om de zorg voor het kind op zich te nemen/ In de steek laten van kind. Hier is sprake van een duidelijke onwil van ouders/verzorgers om het kind onder de hoede te nemen (hiermee wordt bedoeld het kind onderdak en noodzakelijke lichamelijke verzorging geven), waardoor het kind permanent of voor onbepaalde tijd verlaten werd, zonder dat vooraf gezorgd werd dat het kind de nodige zorg en supervisie kreeg. Hierbij horen die kinderen die na de geboorte werden verlaten en niet opgeëist werden binnen twee dagen en kinderen die achtergelaten zijn door verzorgers die valse of geen informatie gaven over hun verblijfplaats en die niet terugkeerden of het kind opeisten voor bevoogding binnen twee dagen.

Tot deze categorie horen niet die gevallen waar één van de ouders of verzorgers de familie verlaat en het kind onder de hoede van de andere ouder achterlaat; gevallen waar ouders of verzorgers de intentie of het verlangen hebben de voogdij af te staan, als gevolg van onwil of onvermogen om de noden van het kind te controleren of verzorgen; of gevallen waar ouders/verzorgers door regelingen vooraf met andere volwassenen, voor onbepaalde tijd het kind aan hun zorg overlaten – tenzij zulke schikkingen duidelijk en opvallend ontoereikend zijn om aan de noden van het kind tegemoet te komen (zoals het overlaten van de zorg voor een zesjarig kind aan een oudere invalide, psychotische of andere persoon die duidelijk onbekwaam is om voor het kind te zorgen – zie categorie 11.0)

Deze categorie wordt ook gecodeerd als de ouder/verzorger verdwijnt zonder dat terugkeer duidelijk is (bijvoorbeeld in geval van druggebruik, als onduidelijk is waar de ouder verblijft). Situaties waarin het kind voor langere tijd wordt achtergelaten terwijl het duidelijk is waar de ouder/verzorger naartoe is en dat deze weer terugkomt, worden gecodeerd onder 11.0 (bijvoorbeeld een ouder die boodschappen gaat doen en een peuter langere tijd alleen thuis laat).

10.2 Andere vormen van weigering om de zorg voor het kind op zich te nemen

Openlijke weigering om de zorg voor het kind op zich te nemen anders dan verlaten, zoals het permanent of voor onbepaalde tijd uit huis sturen van een kind zonder geschikte regeling voor zorg door anderen, of weigering om de verantwoordelijkheid voor een kind weer op te nemen, nadat het na weglopen weer terug keert.

De categorie omvat niet tijdelijke uitsluiting (zie categorie 11.0). Deze categorie wordt toegekend aan situaties waarbij het kind buiten de deur wordt gehouden of gezet en niet binnen mag. Als het kind vrijwillig buiten is, maar onvoldoende toezicht op terugkomst of verblijfplaats wordt gehouden, wordt 11.0 toegekend. Indien het onduidelijk is of een geval in 11.0 of 10.2 moet worden geplaatst tengevolge van vaagheid of het voorval een korte en tijdelijke schikking was, dan coderen als 11.0.

- 10.3 Illegale wijziging van de voogdij, zoals het kopen of verkopen van het kind of illegale adoptie.
- 10.4 Andere vormen mishandeling in relatie tot gebrek aan verantwoordelijkheid

Andere vormen van gebrek aan attentie voor de noden van het kind anders dan hierboven beschreven. De categorie omvat instabiele woonomgeving waarbij het kind herhaaldelijk van het ene huishouden naar het andere wordt verplaatst om voor het kind te zorgen, evenals toestanden waar de ouder/verzorger chronisch of herhaaldelijk het kind achterlaat met andere verzorgers voor dagen of weken lang. Beweringen over verlating die niet kunnen worden onderbouwd door een verhaal dat de omstandigheden beschrijft en die niet kunnen worden beschouwd als horende bij een andere vorm van mishandeling zouden hier moeten worden gecodeerd.

Ontoereikend toezicht

- 11.0 Over het kind wordt geen of ontoereikend toezicht gehouden.

Voorbeelden omvatten gevallen waar er een terugkerend patroon is van (1) het achterlaten van een 6-jarige alleen en zonder toezicht in huis gedurende enkele uren achtereen, (2) het achterlaten van een kind onder de 13 jaar in huis om op jongere kinderen te passen gedurende enkele uren achtereen, (3) het zonder toezicht buiten laten van een kind onder de 10 jaar na zonsondergang, (4) het toestaan dat een kind, van welke leeftijd dan ook, 's nachts van huis weg blijft zonder dat de ouder/verzorger weet (of probeert uit te vinden) waar het is, of dat een kind alleen en zonder toezicht 's nachts thuisblijft, en (5) het ontfemen van de toegang tot het huis aan een kind (bijv. het huis afsluiten tot de ouders thuis zijn, kind tijdelijk "eruit trappen" terwijl de ouders zich vermaken of vechten etc.).

De categorie omvat niet de situaties waar schijnbaar tekort aan toezicht resulteert in één of andere vorm van voorspelbaar misbruik (categorieën 1 t/m 7). Zulke situaties moeten worden gecodeerd als het toestaan van misbruik door de ouder/verzorger.

Andere vormen van lichamelijke verwaarlozing, onachtzaamheid

- 12.1 Onvoldoende aandacht voor de voeding van het kind.
- 12.2 Onvoldoende aandacht voor de persoonlijke hygiëne van het kind.
- 12.3 Onvoldoende aandacht voor de kleding van het kind.
- 12.4 Onvoldoende aandacht voor een veilige huisvesting van het kind, zoals lichamelijke gevaren in huis of omgeving. Bijvoorbeeld blootgestelde bedrading, gebroken glas, toegang tot gevaarlijke stoffen, vervuiling of gevaarlijke of onhygiënische huisdieren.
- 12.5 Overige onachtzaamheid voor de lichamelijke noden van een kind. Bijvoorbeeld onvoldoende aandacht voor de veiligheid van het kind in de auto (gordels om, alcoholgebruik van de bestuurder, kind zonder toezicht achterlaten in de auto).

VERWAARLOZING VAN HET ONDERWIJS

Bewust toestaan van chronisch spijbelen

- 13.1 Omvat alle gevallen waarbij de ouder bewust de chronische afwezigheid van het kind toestond (te laat komen of spijbelen). Hoofd vereisten zijn dat (1) het kind regelmatig heeft gespijbeld (totaal of ten minste 2 uur van de schooldag afwezig) met een gemiddelde van ten minste 5 dagen per maand, (2) ouders/verzorgers bewust zijn gemaakt voor dit probleem en (3) ouders/verzorgers niet hadden geprobeerd het probleem te verhelpen, door een klaarblijkelijk tekort aan bezorgdheid over het welzijn van het kind. Gebrek aan inzet, meer dan het gebrek aan succes is het hoofd vereiste.

Deze categorie wordt toegekend als het initiatief om niet naar school te gaan bij het kind ligt.

- 13.2 Overig spijbelen.

Merkbaar gebrek aan aandacht voor de noden van het kind ten aanzien van onderwijs anders dan hierboven beschreven. De categorie omvat gevallen waar er een patroon is in het thuishouden of te laat komen van het kind voor niet legitieme redenen (bijvoorbeeld om te babysitten voor jongere broertjes of zusjes of omdat de ouder te laat opstaat) met een gemiddelde van ten minste drie dagen per maand.

Niet registreren op school of geen aandacht voor onderwijskundige noden

- 14.1 Het niet registreren of inschrijven van het kind op een school.
- Het niet registreren of inschrijven van een leerplichtig kind op een school, waarbij men de wet overtreedt en het kind één of meer maanden school mist.
- De categorie is niet van toepassing voor kinderen boven de leerplichtige leeftijd of voor kinderen die de startkwalificatie hebben gehaald.
- 14.2 Weigering om gediagnosticeerde onderwijskundige noden toe te staan of zorg voor te dragen.

Het weigeren van, of het in gebreke blijven bij het verkrijgen van een (professioneel) aangeraden beoordeling of behandeling voor een (professioneel) gediagnosticeerd opvoedkundig probleem, leerprobleem of andere speciaal onderwijskundige nood, zonder bijzondere reden hiertoe (of zonder dat hier een bijzondere voor is).

EMOTIONELE VERWAARLOZING

Ontoereikende emotionele zorg

- 15.1 Ontoereikende koestering/genegenheid.

Merkbaar gebrek aan aandacht voor de behoeften van het kind aan genegenheid, emotionele steun, aandacht, bevestiging en controle. Omvat (1) passieve emotionele afwijzing van het kind of evident tekort aan aandacht voor het emotionele welzijn of de ontwikkeling van het kind en (2) opvallende afwezigheid van emotionele steun tijdens een emotionele crisis of een gebrek aan zorg voor de emotionele of gedragsproblemen van het kind (behalve zoals gegeven in categorie 16). Hierbij horen ook beweringen dat de ouder onvoldoende bescherming kon bieden bij seksuele, emotionele of fysieke mishandeling door een andere volwassene.

- 15.2 Huiselijk geweld.

Misbruik van de echtgeno(o)t(e) of ander huiselijk geweld in het bijzijn van het kind (bijv. grootvader die chronisch de moeder van het kind slaat). Omvat ook gevallen waarbij het kind gewond raakt tengevolge van het lichamelijke vechten tussen ouders/vervangers. Ook wanneer de ruzies geen fysiek karakter hebben, zoals veel schreeuwen en schelden in het gezin wordt deze categorie gecodeerd. Deze categorie wordt ook toegekend wanneer het kind aanwezig is bij een zelfmoordpoging van de ouder of wanneer het kind de ouder vindt na een zelfmoordpoging.

Bewust toestaan van onaangepast gedrag

- 16.1 Bewust toestaan van alcohol of drugs misbruik.

Hoofd vereisten zijn dat (1) het kind is blootgesteld aan de drugs/alcohol misbruik, (2) ouders/vervangers hadden reden om zich bewust te zijn van de aard en de omvang van het probleem (bijv. doordat ze op de hoogte zijn gebracht door politie bij vorige gelegenheden) en (3) ouders/verzorgers het onaangepaste gedrag van het kind hebben aangemoedigd of niet hebben getracht het probleem te corrigeren. Net als bij spijbelen is hier het gebrek aan inzet, meer dan het gebrek aan succes het hoofdvereiste voor deze categorie. Merk op dat het gaat om het geven van drugs of alcohol aan een kind in de schoolleeftijd (waardoor hun gedrag zou kunnen worden beïnvloed). Het wordt beschouwd als misbruik horende onder categorie 7 wanneer het gaat om jongere kinderen.

- 16.2 Bewust toestaan van ander onaangepast gedrag.

Hoofdvereisten zijn zoals in 16.1, behalve dat het kind een chronisch patroon van een ander type onaangepast gedrag toont (bijv. ernstige agressie, chronische criminaliteit). Omvat niet de gevallen van onoplettendheid ten aanzien van seksueel wangedrag van het kind (zie categorie 03) of schoolproblemen (zie categorie 13.0 of 14.1) of het gebrek aan het zoeken van hulp voor emotionele problemen van het kind (zie categorie 17).

In gebreke blijven bij noodzakelijke zorg voor emotionele beschadiging/problemen of gedragsproblemen

- 17.1 Weigering om te zorgen voor noodzakelijke zorg voor gediagnosticeerde emotionele of gedragsproblemen of deze toe te staan.

De categorie omvat de weigering om de nodige en verkrijgbare behandeling voor emotionele beschadiging/problemen of gedragsproblemen van het kind in overeenstemming met competente professionele aanbeveling toe te staan (om redenen anders dan het redelijke oordeel dat behandeling niet voor de bestwil van het kind is). Vergelijkbaar met categorie 08.0, is voor deze categorie een diagnose van een professional een vereiste.

- 17.2 In gebreke blijven bij het zoeken naar noodzakelijke zorg voor emotionele beschadiging/problemen of gedragsproblemen.

De categorie omvat het gebrek aan zoeken naar of zorgen voor de nodige behandeling voor de emotionele beschadiging/problemen of gedragsbeschadiging/problemen van het kind. Niet tot deze categorie horen beweringen dat ouders/vervangers verzuimden samen te werken met autoriteiten die de orde handhaven als dit tot doel had het vervolgen van een vermeende dader. Ook, indien categorie 16.1 van toepassing is, wordt hetzelfde gedragsprobleem hier niet nog eens gecodeerd.

Ander gebrek aan aandacht voor de ontwikkeling en emotionele behoeften

- 17.3 Uitgesproken overbescherming, die onrijpheid en overdreven emotionele afhankelijkheid voedt.
- 17.4 Onvoldoende structuur of regelgeving: geen of niet voldoende aandacht voor zinnige regelgeving voor het kind.
- 17.5 Hoge verwachtingen, niet passend bij de ontwikkeling van het kind: chronisch toepassen van duidelijk ongepaste verwachtingen ten aanzien van een kind gezien de leeftijd van het kind. Ook parentificatie wordt onder deze categorie geplaatst.
- 17.6 Blootstelling aan ongepast gedrag van anderen, foute voorbeelden stellen. De categorie omvat ook het gedrag of gewoonten van ouders/vervangers die een ongepast niveau van rijpheid van het kind veronderstellen (bijv. pornografie kijken) of gedragingen die een erg slecht rolmodel laten zien (bijv. beoefenen van prostitutie, gebruik van illegale drugs in het bijzijn van het kind, verdelen van of handelen in drugs).
- 17.7 Ander ernstig gebrek aan aandacht voor de ontwikkeling en emotionele behoeften van het kind. Wanneer een ouder of verzorger een zelfmoordpoging doet, waar het kind niet zelf bij aanwezig is, wordt bijvoorbeeld deze categorie gecodeerd. Onder deze categorie valt ook gebrek aan stimulans voor de cognitieve of sociale ontwikkeling. Ook algemene noties van 'onvoldoende stimulering van de ontwikkeling' (bijv. weigering peuterspeelzaalbezoek terwijl dit aanbevolen wordt) worden hier geplaatst.

ANDERE VORMEN VAN MISHANDELING

Algemeen worden deze codes alléén toegekend als het niet mogelijk is om de mishandeling of verwaarlozing in de zes categorieën hierboven te coderen.

- 18.1 Gebrek aan preventieve gezondheidszorg, zoals niet verschijnen op het consultatiebureau wanneer dit gezien de situatie van het gezin wel noodzaak is.
- 18.2 Andere vormen van verwaarlozing, onvoldoende aandacht voor de situatie van het kind. Voor vage en niet gespecificeerde beweringen van verwaarlozing waarbij categorieën 9, 11 of 12 niet van toepassing zijn (bijv. "kind wordt verwaarloosd door de moeder" of "woont in poel van ellende" etc.).
- 19.1 Problemen met kinderscherming of voogdij. Het gaat hier om voogdijgerelateerde problemen, zoals ontvoering door de ouder die geen voogdij heeft.
- 19.2 Familieconflicten, moeite met beheersen van gedrag van kind. Problemen om het gedrag van het kind te beheersen. Huiselijke conflicten (onenigheid tussen ouders) waarin het kind niet direct was betrokken of waarbij het kind evenveel agressor was als de ouder. Essentieel in deze categorie is dat de problemen door het kind geïnitieerd worden, wanneer het een conflict alleen tussen de ouders is, wordt categorie 15.2 gecodeerd.
- 19.3 Problemen van ouders, zoals alcoholisme, prostitutie, drugsgebruik, zonder dat duidelijk is hoe dit de behandeling van het kind door de ouder beïnvloedt en waarbij onvoldoende inzet is om het probleem op te lossen. Deze categorie wordt alleen gecodeerd, wanneer het gedrag van de ouder niet leidt tot mishandeling die in een van de andere zes categorieën kan worden geplaatst.
- 19.4 Andere niet gespecificeerde mishandeling. Problemen of beweringen die niet ergens anders kunnen worden geclassificeerd, door bijvoorbeeld onvoldoende informatie over de situatie. Deze categorie omvat gevallen waar de beschrijving niet opheldert of het vermeende mishandeling misbruik, verwaarlozing of beide betreft; beweringen die verdenking van mishandeling impliceren, maar niet zo specifiek dat ze ergens anders kunnen worden gecodeerd. De mishandeling of verwaarlozing is te vaag om in een van de andere categorieën te coderen.
- 20.1 Onvrijwillige verwaarlozing. Het kind wordt niet voorzien van de nodige zorg of diensten als gevolg van lichamelijk of financieel onvermogen van de ouder/verzorger (bijv. ouder of verzorger is gestorven, in ziekenhuis opgenomen, in de gevangenis, heeft een ziekte of beperking (anders dan drugs of alcoholmisbruik), armoede of andere externe omstandigheden die buiten de controle van de ouders vallen). Wanneer er wel passende zorg voor het kind is geregeld wordt deze categorie niet gecodeerd.

Vragenlijst Vervelende en Nare Gebeurtenissen

Bijlage 5

Over deze vragenlijst¹

Met behulp van deze vragenlijst willen we nagaan welke vervelende en nare gebeurtenissen (op straat, op school, maar ook thuis of bij vrienden) een rol spelen in het leven van jongeren in Nederland, en hoe vaak zij voorkomen.

Deze vragenlijst wordt op een groot aantal scholen voor VMBO, HAVO en VWO ingevuld door jongeren uit klas 1 tot en met 4.

Het onderzoek is geheel anoniem. Dat wil zeggen dat niemand (niet je docenten, niet je ouders en niet de onderzoekers) weet wie wat heeft ingevuld. Je kunt dus open en eerlijk antwoord geven.

HET IS DAN OOK BELANGRIJK DAT JE JOUW NAAM NERGENS OP DE VRAGENLIJST ZET!

Het beantwoorden van de vragen

Lees de vragen aandachtig en beantwoord ze zo eerlijk mogelijk. Kies het antwoord dat het best bij jouw mening past. Je bent geheel vrij om de lijst in te vullen. Als je het niet wilt, of als je sommige vragen niet wilt beantwoorden, dan kan dat.

Verder praten?

De vragen gaan over allerlei situaties waarin jongeren zich onveilig of bedreigd voelen of hebben gevoeld. Als jij je door die vragen verdrietig gaat voelen, of behoefte hebt om met iemand te praten, vind je straks op je tafel informatie over wat je dan kunt doen.

	In te vullen door de onderzoeker			
BRIN-code				
Schooltype	VMBO/p&b	VMBO/t&b	HAVO	VWO
Klas	1	2	3	4

¹Deze vragenlijst is opgesteld door de VU Amsterdam en PI Research (2005) en samengesteld op basis van vragen, (met permissie) ontleend aan:

Questionnaire 'International Dating Violence Study' (M.A. Straus, Family Research Laboratory, University of New Hampshire, USA); Conflict Tactics Scale (M.A. Straus, Family Research Laboratory, University of New Hampshire, USA, 2001); Vragenlijst 'Gezondheid en geluk van scholieren; voortgezet onderwijs' (Trimbos Instituut, 2001/2002); Vragenlijst 'Nationaal Scholierenonderzoek 2001' (Sociaal en Cultureel Planbureau)

ALGEMENE VRAGEN

Kruis het hokje aan dat overeenkomt met je antwoord

1. Ben je een jongen of een meisje?

☐ jongen ☐ meisje

2. Hoe oud ben je?

□ 11 □ 12 □ 13 □ 14 □ 15 □ 16 □ 17 □ 18

3. In welke klas zit je?

☐ 1e klas ☐ 2e klas ☐ 3e klas ☐ 4e klas

4. Op welk schooltype zit je?

☐ VMO-praktijk/VMO-beroep (VBO)

□ VMO-theorie/gemengd (MAVO)

HAYO

☐ VWO/gymnasium

☐ anders, nl.

5. Waar ben je geboren?

☐ Nederland

Marokko

Suriname

de Antillen

☐ anders, nl. _____

6. Tot welke groep zou jij jezelf rekenen?

☐ Nederlanders ☐ Nederlandse Turken

☐ Turken

☐ Nederlandse Marokkanen

☐ Marokkanen ☐ Nederlandse Surinamers

☐ Surinamers ☐ Nederlandse Antillianen

☐ Antillianen ☐ anders, nl.

7. Wat is de postcode van het adres waar je (het meest) woont?

--	--	--	--

(alléén de 4 cijfers invullen!)

8. In wat voor soort gezin woon je?

☐ 2-oudergezin (met (stief)vader en (stief)moeder)☐ 1-oudergezin met moeder☐ 1-oudergezin met vader☐ bij vader én bij moeder, maar op verschillende adressen (co-ouderschap)☐ inwonend bij familie

☐ pleegzorg

☐ inwonend bij anderen, nl _____

tehuis of internaat

adoptief ouders

☐ anders, nl.

9. Met hoeveel broers en zussen woon je in dat gezin?

Let op: ook halfbroers en –zussen, stiefbroers en –zussen tellen mee!

a. Hoeveel broers?

(vul het aantal in)

b. Hoeveel zussen?

(vul het aantal in)

De volgende vier vragen gaan over je vader en je moeder.

Als je geen vader hebt, beantwoord dan alleen de vragen over je moeder.
Als je geen moeder hebt, beantwoord dan alleen de vragen over je vader.

10a. Heeft je vader een baan (betaald werk)?

- ☐ ja
☐ nee
☐ weet ik niet

10b. Heeft je moeder een baan (betaald werk)?

- ☐ ja
☐ nee
☐ weet ik niet

11a. Hoeveel uur werkt je vader voor zijn baan (gemiddeld)?

- ☐ hij heeft geen baan
☐ 1-12 uur per week
☐ 13-20 uur per week
☐ 21-32 uur per week
☐ 33-40 uur per week
☐ weet ik niet

11b. Hoeveel uur werkt je moeder voor haar baan (gemiddeld)?

- ☐ zij heeft geen baan
☐ 1-12 uur per week
☐ 13-20 uur per week
☐ 21-32 uur per week
☐ 33-40 uur per week
☐ weet ik niet

12a. Als je vader geen baan heeft, wat is daar van de reden?

- ☐ hij heeft wel een baan
☐ hij is ziek, met pensioen/VUT, hij studeert nog
☐ hij zoekt een baan
☐ hij zorgt voor iemand anders of voor het huishouden
☐ weet ik niet

12b. Als je moeder geen baan heeft, wat is daar van de reden?

- ☐ zij heeft wel een baan
☐ zij is ziek, met pensioen/VUT, zij studeert nog
☐ zij zoekt een baan
☐ zij zorgt voor iemand anders of voor het huishouden
☐ weet ik niet

13a. Wat is de hoogste opleiding die door je vader is afgemaakt?

- ☐ basisonderwijs of vergelijkbaar
☐ VMBO of vergelijkb.
☐ HAVO/VWO of verg.
☐ MBO of vergelijkbaar
☐ HBO/Universiteit of vergelijkbaar
☐ weet ik niet

13b. Wat is de hoogste opleiding die door je moeder is afgemaakt?

- ☐ basisonderwijs of vergelijkbaar
☐ VMBO of vergelijkb.
☐ HAVO/VWO of verg.
☐ MBO of vergelijkbaar
☐ HBO/Universiteit of vergelijkbaar
☐ weet ik niet

14. Hoe rijk denk je dat jullie gezin is?

- ☐ heel rijk
☐ best rijk
☐ gemiddeld
☐ niet zo rijk
☐ helemaal niet rijk

HOE EENS BEN JIJ HET MET ...?

Hieronder staan allerlei uitspraken. Wij vragen jouw mening daarover. Geef aan of je het met deze uitspraken helemaal oneens, oneens, eens, of helemaal eens bent. Zet een cirkel om het cijfer dat met je antwoord overeenkomt.

	1 = helemaal mee oneens 2 = oneens 3 = eens 4 = helemaal mee eens			
15. Toen ik jonger was, zorgden mijn ouders ervoor dat ik naar school ging	1	2	3	4
16. Toen ik jonger was, zorgden mijn ouders ervoor dat ik schoon en netjes was	1	2	3	4
17. Ik ben altijd beleefd, zelfs tegen mensen die onuitstaanbaar zijn	1	2	3	4
18. Ik heb wel eens iemand iets gevraagd voor me te doen, maar ik was toen niet eerlijk over mijn echte bedoelingen	1	2	3	4
19. Wanneer ik als kind overstuurd was stelden mijn ouders me gerust	1	2	3	4
20. Ik luister altijd goed naar de mensen met wie ik praat	1	2	3	4
21. Ik erger mij als mensen een mening hebben die afwijkt van de mijne	1	2	3	4
22. Ik ben soms geïrriteerd als mensen een gunst van mij vragen	1	2	3	4
23. Ik vind het soms moeilijk om door te gaan met mijn werk als ik niet gestimuleerd word	1	2	3	4
24. Mijn ouders hebben mij gestimuleerd om mijn best te doen	1	2	3	4
25. Ik zal het altijd toegeven als ik een fout heb gemaakt	1	2	3	4
26. Ik ben soms boos (of beledigd) als het niet gaat zoals ik wil	1	2	3	4
27. Voor mijn ouders maakte het niet uit als ik op school in de problemen kwam	1	2	3	4
28. Er waren wel momenten waarop ik jaloers was op het geluk van anderen	1	2	3	4
29. Ik vind het vaak moeilijk om 'te vergeven en te vergeten'	1	2	3	4
30. Er zijn momenten geweest dat ik in opstand wilde komen tegen mensen met een machtspositie, zelfs als ik wist dat zij gelijk hadden	1	2	3	4
31. Toen ik jonger was, gaven mijn ouders mij genoeg kleding om warm te blijven	1	2	3	4
32. Soms ben ik met dingen gestopt omdat ik dacht dat ik het toch niet zou kunnen	1	2	3	4
33. Mijn ouders hielpen mij met mijn huiswerk	1	2	3	4
34. Mijn ouders hielpen mij als ik problemen had	1	2	3	4
35. Ik heb nooit met opzet iets gezegd om iemand te kwetsen	1	2	3	4

BEDREIGENDE GEBEURTENISSEN EN ONVEILIGHEID

Hieronder volgt een lijst met dingen die jongens of meisjes gedaan zouden kunnen hebben, of die hen overkomen zouden kunnen zijn. Probeer je te herinneren hoe vaak zo iets bij jou in het afgelopen jaar (d.w.z. de afgelopen 12 maanden) is gebeurd. Zet dan een cirkel om het cijfer dat dit het beste weergeeft. Als zo iets helemaal nooit is gebeurd, zet dan een cirkel om het cijfer 1. En als het in het afgelopen jaar niet is gebeurd, maar wel in de jaren daarvoor, zet dan een cirkel om het cijfer 2.

1 = dit is nooit gebeurd

2 = niet in het afgelopen jaar, wel in de jaren daarvoor

3 = één keer in het afgelopen jaar

4 = twee keer in het afgelopen jaar

5 = 3–5 keer in het afgelopen jaar

6 = 6–10 keer in het afgelopen jaar

7 = 11–20 keer in het afgelopen jaar

8 = meer dan 20 keer in het afgelopen jaar

36. Ik heb geen herinnering aan wat er de vorige avond is gebeurd omdat ik (te veel) gedronken had	1	2	3	4	5	6	7	8
37. Ik heb aangifte gedaan bij de politie	1	2	3	4	5	6	7	8
38. Ik heb iets gestolen of geprobeerd iets te stelen dat duurder was dan € 50	1	2	3	4	5	6	7	8
39. Een leraar heeft mij met opzet belachelijk gemaakt	1	2	3	4	5	6	7	8
40. Een leraar heeft mij met opzet echt pijn gedaan	1	2	3	4	5	6	7	8
41. Ik heb geld gestolen (thuis of ergens anders)	1	2	3	4	5	6	7	8
42. Ik ben op school bedreigd met geweld	1	2	3	4	5	6	7	8
43. Volwassenen of kinderen die niet tot mijn gezin of familie behoren, hebben mij hardhandig weggeduwd, geslagen of dingen naar mij gegooid	1	2	3	4	5	6	7	8
44. Ik ben gechanteerd door een medeleerling	1	2	3	4	5	6	7	8
45. Een volwassen gezins- of familielid heeft seks met mij gehad	1	2	3	4	5	6	7	8
46. Een volwassene die niet tot mijn gezin of familie behoort, heeft seks met mij gehad	1	2	3	4	5	6	7	8
47. Mijn fiets is gekipt	1	2	3	4	5	6	7	8
48. Op school is iets van mij gestolen	1	2	3	4	5	6	7	8
49. Ik heb gezien dat kinderen die niet tot mijn gezin of familie behoren, vchten of elkaar sloegen	1	2	3	4	5	6	7	8

BEDREIGENDE GEBEURTENISSEN EN ONVEILIGHEID

(VERVOLG)

1 = dit is nooit gebeurd

2 = niet in het afgelopen jaar, wel in de jaren daarvoor

3 = één keer in het afgelopen jaar

4 = twee keer in het afgelopen jaar

5 = 3-5 keer in het afgelopen jaar

6 = 6-10 keer in het afgelopen jaar

7 = 11-20 keer in het afgelopen jaar

8 = meer dan 20 keer in het afgelopen jaar

50. Ik ben zelf door iemand zo geslagen of verwond dat ik naar de dokter moest of verbonden moest worden	1	2	3	4	5	6	7	8
51. Ik heb gezien dat een volwassene (niet mijn vader of moeder) een ander duwde, wegschoof, sloeg of iets naar die ander gooide	1	2	3	4	5	6	7	8
52. Ik ben op school geslagen of geschopt	1	2	3	4	5	6	7	8
53. Een volwassene gezins- of familielid heeft mij gedwongen naar zijn/haar geslachtsdelen te kijken of die aan te raken, of hij/zij heeft dit bij mij gedaan	1	2	3	4	5	6	7	8
54. Een volwassene die niet tot mijn gezin of familie behoort, heeft mij gedwongen naar zijn/haar geslachtsdelen te kijken of die aan te raken, of wilde dat bij mij doen	1	2	3	4	5	6	7	8
55. Ik ben lastig gevallen door een groepje leerlingen	1	2	3	4	5	6	7	8
56. Ik ben gepest door mijn klasgenoten	1	2	3	4	5	6	7	8
57. Ik heb wel eens iemand die niet tot mijn gezin of familie behoort, geslagen of gedreigd te slaan	1	2	3	4	5	6	7	8
58. Ik heb ruzie gehad met een leraar of lerares	1	2	3	4	5	6	7	8
59. Ik heb ruzie gehad met medeleerlingen	1	2	3	4	5	6	7	8
60. Ik heb coke, crack, harddrugs gebruikt	1	2	3	4	5	6	7	8
61. Ik ben uitgescholden door één of meer leerlingen	1	2	3	4	5	6	7	8
62. Ik ben uitgescholden door één of meer docenten	1	2	3	4	5	6	7	8

BEDREIGENDE GEBEURTENISSEN EN ONVEILIGHEID

(VERVOLG)

1 = dit is nooit gebeurd

2 = niet in het afgelopen jaar, wel in de jaren daarvoor

3 = één keer in het afgelopen jaar

4 = twee keer in het afgelopen jaar

5 = 3–5 keer in het afgelopen jaar

6 = 6–10 keer in het afgelopen jaar

7 = 11–20 keer in het afgelopen jaar

8 = meer dan 20 keer in het afgelopen jaar

63. Een kind/jongere uit mijn gezin of familie heeft mij gedwongen om naar zijn/haar geslachtsdelen te kijken of die aan te raken, of hij/zij heeft naar mijn geslachtsdelen gekeken of die aangeraakt	1	2	3	4	5	6	7	8
64. Een kind/jongere die niet tot mijn gezin of familie behoort, heeft mij gedwongen om naar zijn/haar geslachtsdelen te kijken of die aan te raken, of hij/zij heeft naar mijn geslachtsdelen gekeken of die aangeraakt	1	2	3	4	5	6	7	8
65. Ik heb deelgenomen aan een serieuze vechtpartij op school	1	2	3	4	5	6	7	8
66. Ik heb deelgenomen aan een serieuze vechtpartij buiten school	1	2	3	4	5	6	7	8
67. Ik voel me 's avonds op straat onveilig	1	2	3	4	5	6	7	8
68. Ik heb wel eens iemand lichamelijk aangevallen met het idee om hem/haar serieus pijn te doen	1	2	3	4	5	6	7	8
69. Ik ben op school met een wapen bewerkt/gestoken	1	2	3	4	5	6	7	8
70. Een kind/jongere uit mijn gezin of familie heeft dingen met mij gedaan die je seksueel misbruik zou kunnen noemen	1	2	3	4	5	6	7	8
71. Een kind/jongere die niet tot mijn gezin of familie behoort, heeft dingen met mij gedaan die je seksueel misbruik zou kunnen noemen	1	2	3	4	5	6	7	8
72. Ik heb (één van) mijn ouders geslagen of heb bedreigd dat te doen	1	2	3	4	5	6	7	8
73. Ik heb wel eens iemand die niet tot mijn gezin behoort, aangevallen met het idee om hem/haar serieus pijn te doen	1	2	3	4	5	6	7	8

RUZIE EN ONENIGHEID met JE OUDERS

Kinderen/jongeren doen vaak vinden, zijn ongehoorzaam of maken hun ouders boos. Ouders kunnen soms ook zomaar boos zijn, om dingen waar jij niets mee te maken had. Hieronder volgt een lijst met dingen die ouders kunnen doen. Probeer je te herinneren hoe vaak zo iets in het afgelopen jaar (d.w.z. de afgelopen 12 maanden) is gebeurd. Zet dan een cirkel om het cijfer dat dit het beste weergeeft. Als zo iets helemaal nooit is gebeurd, zet dan een cirkel om het cijfer 1. En als het in het afgelopen jaar niet is gebeurd, maar wel in de jaren daarvoor, zet dan een cirkel om het cijfer 2.

1 = dit is nooit gebeurd

2 = niet in het afgelopen jaar, wel in de jaren daarvoor

3 = één keer in het afgelopen jaar

4 = twee keer in het afgelopen jaar

5 = 3-5 keer in het afgelopen jaar

6 = 6-10 keer in het afgelopen jaar

7 = 11-20 keer in het afgelopen jaar

8 = meer dan 20 keer in het afgelopen jaar

74. Mijn moeder/vader heeft mij uitgelegd waarom iets fout was	1	2	3	4	5	6	7	8
75. Mijn moeder/vader heeft mij naar mijn kamer gestuurd of heeft me genegeerd	1	2	3	4	5	6	7	8
76. Mijn moeder/vader heeft me door elkaar geschud	1	2	3	4	5	6	7	8
77. Mijn moeder/vader heeft me op mijn billen geslagen met een riem, een borstel, stok of een ander hard voorwerp	1	2	3	4	5	6	7	8
78. Mijn moeder/vader zei dat ik iets anders moest gaan doen om de ruzie te laten stoppen	1	2	3	4	5	6	7	8
79. Mijn moeder/vader heeft tegen mij geschreeuwd, gegild of gekrijsd	1	2	3	4	5	6	7	8
80. Mijn moeder/vader heeft mij met een vuist geslagen of heeft mij (heel) hard geschopt	1	2	3	4	5	6	7	8
81. Mijn moeder/vader heeft mij met de blote hand een tik op mijn billen gegeven	1	2	3	4	5	6	7	8
82. Mijn moeder/vader heeft mij bij mijn keel gegrepen en heeft mijn adem afgeknepen	1	2	3	4	5	6	7	8
83. Mijn moeder/vader heeft tegen mij gevloekt of mij uitgescholden	1	2	3	4	5	6	7	8
84. Mijn moeder/vader heeft me in elkaar geslagen (d.w.z. heeft achter elkaar heel hard geslagen)	1	2	3	4	5	6	7	8
85. Mijn moeder/vader heeft mij expres verwond met een heet of gloeiend voorwerp	1	2	3	4	5	6	7	8
86. Mijn moeder/vader heeft gedreigd me te slaan, maar heeft het niet gedaan	1	2	3	4	5	6	7	8

RUZIE EN ONENIGHEID met JE OUDERS

(VERVOLG)

1 = dit is nooit gebeurd

2 = niet in het afgelopen jaar, wel in de jaren daarvoor

3 = één keer in het afgelopen jaar

4 = twee keer in het afgelopen jaar

5 = 3-5 keer in het afgelopen jaar

6 = 6-10 keer in het afgelopen jaar

7 = 11-20 keer in het afgelopen jaar

8 = meer dan 20 keer in het afgelopen jaar

87. Mijn moeder/vader heeft mij met een riem, borstel, stok of een ander voorwerp op een deel van mijn lichaam anders dan mijn billen geslagen	1	2	3	4	5	6	7	8
88. Mijn moeder/vader heeft me op mijn hand, arm of been geslagen	1	2	3	4	5	6	7	8
89. Mijn moeder/vader heeft mij verboden te computeren, tv te kijken (of zoiets), of ik kreeg huisarrest	1	2	3	4	5	6	7	8
90. Mijn moeder/vader heeft mij geknepen	1	2	3	4	5	6	7	8
91. Mijn moeder/vader heeft mij met een mes of een pistool (geweer) bedreigd	1	2	3	4	5	6	7	8
92. Mijn moeder/vader heeft mij tegen de grond gegooid of geslagen	1	2	3	4	5	6	7	8
93. Mijn moeder/vader heeft mij stom of lui of zoiets genoemd	1	2	3	4	5	6	7	8
94. Mijn moeder/vader heeft mij een klap in mijn gezicht, op mijn hoofd of op mijn oren gegeven	1	2	3	4	5	6	7	8

RUZIE EN ONENIGHEID tussen JE OUDERS

Als je één ouder hebt kun je dit deel van de vragenlijst overslaan. Je kunt verder naar bladzijde 14.
Hoe ouders ook met elkaar omgaan, er zijn altijd wel momenten dat zij het niet met elkaar eens zijn, elkaar dwars zitten, iets anders dan de ander willen, of elkaar uitschelden of ruzie maken. Er zijn een heleboel verschillende manieren waarop ze hun verschil van mening of ruzie kunnen oplossen. Hieronder volgt een lijst met manieren waarop dat zou kunnen gebeuren. Probeer je te herinneren hoe vaak zo iets in het afgelopen jaar (d.w.z. de afgelopen 12 maanden) is gebeurd. Zet dan een cirkel om het cijfer dat dit het beste weergeeft. Als zo iets helemaal nooit is gebeurd, zet dan een cirkel om het cijfer 1. En als het in het afgelopen jaar niet is gebeurd, maar wel in de jaren daarvoor, zet dan een cirkel om het cijfer 2.

- 1 = dit is nooit gebeurd
2 = niet in het afgelopen jaar, wel in de jaren daarvoor
3 = één keer in het afgelopen jaar
4 = twee keer in het afgelopen jaar
5 = 3-5 keer in het afgelopen jaar
6 = 6-10 keer in het afgelopen jaar
7 = 11-20 keer in het afgelopen jaar
8 = meer dan 20 keer in het afgelopen jaar

95. Mijn vader/moeder heeft geprobeerd het verschil van mening rustig te bespreken	1	2	3	4	5	6	7	8
96. Mijn vader/moeder heeft gezocht naar informatie om zijn/haar standpunt kracht bij te zetten	1	2	3	4	5	6	7	8
97. Mijn vader/moeder heeft aan iemand gevraagd hen te helpen het conflict op te lossen	1	2	3	4	5	6	7	8
98. Mijn vader/moeder heeft de ander beledigd of heeft tegen de ander gevloekt	1	2	3	4	5	6	7	8
99. Mijn vader/moeder heeft zitten mokken of heeft geweigerd met de ander te praten	1	2	3	4	5	6	7	8
100. Mijn vader/moeder is stampvoetend de kamer of het huis uitgelopen	1	2	3	4	5	6	7	8
101. Mijn vader/moeder is gaan huilen	1	2	3	4	5	6	7	8
102. Mijn vader/moeder heeft iets gedaan of iets gezegd om de ander te vernederen	1	2	3	4	5	6	7	8
103. Mijn vader/moeder heeft gedreigd de ander te slaan of iets naar haar/hem te gooien	1	2	3	4	5	6	7	8
104. Mijn vader/moeder heeft gegooid met iets, heeft ergens tegenaan geslagen of geschopt of heeft iets kapot gemaakt	1	2	3	4	5	6	7	8
105. Mijn vader/moeder heeft iets naar de ander gegooid	1	2	3	4	5	6	7	8
106. Mijn vader/moeder heeft de ander (hard) weggeduwd of de ander beet gegrepen	1	2	3	4	5	6	7	8
107. Mijn vader/moeder heeft de ander geslagen	1	2	3	4	5	6	7	8

RUZIE EN ONENIGHEID tussen JE OUDERS (VERVOLG)

- 1 = dit is nooit gebeurd
 2 = niet in het afgelopen jaar, wel in de jaren daarvoor
 3 = één keer in het afgelopen jaar
 4 = twee keer in het afgelopen jaar
 5 = 3-5 keer in het afgelopen jaar
 6 = 6-10 keer in het afgelopen jaar
 7 = 11-20 keer in het afgelopen jaar
 8 = meer dan 20 keer in het afgelopen jaar

108. Mijn vader/moeder heeft de ander geschopt, gebeten of gestompt	1	2	3	4	5	6	7	8
109. Mijn vader/moeder heeft de ander met een voorwerp geslagen of heeft dat geprobeerd	1	2	3	4	5	6	7	8
110. Mijn vader/moeder heeft de ander in elkaar geslagen	1	2	3	4	5	6	7	8
111. Mijn vader/moeder heeft de ander met een mes of een pistool bedreigd	1	2	3	4	5	6	7	8
112. Mijn vader/moeder heeft een mes of pistool tegen de ander gebruikt	1	2	3	4	5	6	7	8

113. Als je wel eens iets vervelends hebt meegemaakt zoals beschreven in de vragen die je tot nu toe hebt ingevuld, heb je daarvoor dan hulp gezocht?

- ☐ Ja, namelijk: _____
- ☐ Nee, want: _____
- ☐ Er is nooit iets vervelends gebeurd

114. Als je wel eens iets vervelends hebt meegemaakt zoals beschreven in de vragen die je tot nu toe hebt ingevuld, kun je aangeven of dit in Nederland is gebeurd?

- ☐ Ja, in alle gevallen
- ☐ Alleen in het afgelopen jaar, daarvoor niet
- ☐ Nee, alle gevallen waren in een ander land
- ☐ Anders, namelijk: _____

Als je wilt, kun je hieronder nog je opmerkingen, vragen of andere dingen opschrijven:

EINDE VAN DE VRAGENLIJST BEDANKT VOOR HET INVULLEN

Verder praten?

Als jij je door de vragen die je net hebt beantwoord verdrietig voelt, of als je behoefte hebt om met iemand te praten, vind je op je tafel informatie over wat je dan kunt doen.

